

ISSN 1857-2405

REVISTA

INSTITUTULUI NAȚIONAL AL JUSTIȚIEI

Publicație științifico-practică, informativă și de drept

Nr. 3-4 (15), 2010

*2010 – ce a fost, a trecut
2011 – ce va fi, se va-ntîmpla*

Stimați colegi, formatori, audienți!

Venim cu un sincer și cald mesaj de felicitare cu ocazia sărbătorilor de iarnă.

A mai trecut un an – decisiv pentru soarta țării noastre – cu bucurii sau tristeți, realizări sau eșecuri. În anul ce s-a scurs Institutul Național al Justiției a depus eforturi susținute întru realizarea reformei judiciare și de drept în Republica Moldova.

Aici se acumulează cunoștințe și experiențe atât de necesare celor implicați în actul de înfăptuire a justiției. Actorii implicați în el sînt formatorii și audienții noștri.

Formatorilor le dorim să aducă lumina cea dreaptă în sălile de studii,

„să dea îndemn și sfaturi, și poruncă”, responsabilitatea instruirii fiind determinantă.

Audienților noștri – să devină deschiși pentru nou, să fie oameni ai cărții, deoarece mai au ce învăța pentru a așeza în capul mesei Supremația Legii, și să țină cu tot sufletul la valorile democrației.

Tuturor – la mai mult și la mai mare, urări de bine și sănătate!

Sărbători fericite!

Colectivul Institutului Național al Justiției

Fondator:

Institutul Național al Justiției

Certificatul de înregistrare nr.5505 din 08.11.2006

Redactor-șef:

Veaceslav DIDĂC, Director executiv interimar al INJ,
procuror, detașat, Procuratura Generală

Colegiul de redacție:

Elena ARAMĂ, doctor habilitat în drept, profesor universitar,
șef Catedră Teoria și Istoria Dreptului, USM

Sergiu BRÎNZA, doctor habilitat în drept, profesor universitar,
șef Catedră Drept Penal și Criminologie, USM, formator INJ

Valeria ȘTERBEȚ, doctor în drept, judecător la Curtea Constituțională,
formator INJ

Victor MORARU, doctor în drept, profesor universitar, USM,
membru al Consiliului INJ, formator INJ

Vasile CREȚU, doctor în drept, conferențiar universitar, USM,
membru al Consiliului Superior al Magistraturii

Elena BELEI, doctor în drept, șef Catedră Drept Procesual Civil,
USM, formator INJ

Maria GHERVAS, judecător la Judecătoria Botanica, Chișinău

Eugenia KISTRUGA, șef Secție formare formatori și relații internaționale,
INJ

Valentin COVAL, șef Secție instruire inițială, INJ

Ecaterina POPA, șef Secție formare continuă, INJ

Olga PISARENCO, magistrul în drept, consilier al Directorului executiv al INJ

Ecaterina FISTICAN, consultant în Secția abilitați non-juridice,
relații cu publicul și editări

Redactare:

Ariadna STRUNGARU

Foto:

Veaceslav ZOLOTARIOV

Dina MOVILEANU

Editură și tipar:

Casa Editorial-Poligrafică „Bons Offices”

Datele Institutului:

MD 2004, Moldova, Chișinău

str. S. Lazo, 1

tel: 23-27-00; fax: 23-27-55

e-mail: inj-rm@mail.md

www.inj.md

Tiraj:

500 exemplare

Redacția nu-și asumă responsabilitatea pentru opiniile exprimate de autorii materialelor cuprinse în Doctrină

Distribuire gratuită

© Revista Institutului Național al Justiției

Cuvînt de rămas bun al dnei Eugenia Fistican	2
Oameni valoroși promovează valoare.....	3
Consiliul INJ	4
Componența actuală a Consiliului INJ	6
FORMAREA INIȚIALĂ	8
Concursul de admitere 2010.....	8
Numirea în funcție a absolvenților Institutului Național al Justiției	14
Lansarea cursului de formare inițială 2010.....	16
Program de stagiu pentru audienții INJ în Statele Unite ale Americii	17
Plan de învățămînt pentru cursurile de instruire inițială 1 octombrie 2010 – 31 martie 2012.....	33
FORMAREA CONTINUĂ	36
Program de formare continuă pentru trimestrul II al anului 2010	36
FORMARE FORMATORI ȘI COOPERARE INTERNAȚIONALĂ....	51
Plan de formare formatori pentru Semestrul II al anului 2010.....	51
Activitatea Programului USAID de Asistență Rapidă pentru o Bună Guvernare în Republica Moldova: modernizarea activității sistemului judecătoresc continuă	68
AGENDĂ NORMATIVĂ	71
Recomandarea Rec(2010)12 a Comitetului de Miniștri către Statele Membre cu privire la judecători: independența, eficiența și responsabilitățile	71
Recomandarea Rec(2006)13 a Comitetului de Miniștri către Statele Membre privind detenția provizorie, condițiile în care are loc aceasta, precum și aplicarea garanțiilor împotriva abuzului	77
DOCTRINĂ	83
Valeria Șterbeț Rolul supremației Constituției în asigurarea principiului legalității propriu statului de drept.....	83
Gheorghe Baciu Limitele de concludență a probelor medico-legale în traumatismele mecanice	89
Vitalie Stati De ce este oportună adoptarea unei noi hotărîri explicative a Plenului Curții Supreme de Justiție consacrate practicii judiciare în cauzele penale privind infracțiunile în domeniul transportului auto? (Partea II)	92
Sergiu Furdui Probleme și soluții în legătură cu aplicarea Codului contravențional.....	107
Valentina Cebotari Contractul matrimonial: noțiunea și natura juridică	113
Elena Croitor Categoriile „purtător tehnico-electronic de informație” și „înregistrări” în probatoriul penal.....	116
Prezentare de carte	118
Maxime și cugetări	120

CUVÎNT DE RĂMAS BUN
AL DIRECTORULUI EXECUTIV AL INJ ÎNTRE ANII 2006-2010

Eugenia Fistican

Dragi colegi! Stimați audienți ai INJ!

Vin cu o constatare a faptului: a trebuit să demisionez. O fac în virtutea unor circumstanțe care m-au determinat să procedez anume așa și anume acum, după ce Consiliul INJ a respins cererea prin care se solicita demiterea mea din funcție.

Asigurarea activității Institutului Național al Justiției a fost, pentru mine, un vis, pe care l-am realizat la începutul lui noiembrie 2007, grație eforturilor inestimabile depuse în acest scop de întreaga echipă a instituției, dar și susținerii la nivel de stat și internațional.

Timp de 3 ani și jumătate am stat la timona ei, perioadă în care ea a început să se afirme ca adevărată forjerie de cadre juridice, în exercitarea tuturor atribuțiilor ce-i revin în conformitate cu legea. Acestea nu sînt simple afirmații. Sînt confirmări pe plan internațional. Or, într-un timp relativ scurt Institutul Național al Justiției din Republica Moldova a devenit membru cu drepturi depline al Rețelei Școlilor de Magistratură din Statele Membre ale Consiliului European (Rețeaua de la Lisabona) și al Rețelei Internaționale a Școlilor de Formare Judiciară (IOJT).

Succesele, însoțite, uneori, de nereușite, își au explicația. Munca enormă depusă de întregul colectiv al INJ a dat rezultate palpabile. A fost pus începutul completării sistemului judecătoresc și a celui al organelor procuraturii cu cadre, absolvenți ai INJ, care, alături de colegii lor, vor contribui la eficientizarea actului de justiție. Anumite insuccese ar putea fi determinate, în parte, de faptul că am fost la început de cale, care s-a dovedit a fi deloc ușoară. Împreună cu colectivul, inclusiv formatorii, susținuți de Consiliul INJ, am depășit numeroase greutăți, incertitudini. Mulțumesc tuturor care au pus umărul și au făcut față exigențelor.

Doresc ca această instituție, în premieră pentru Republica Moldova, să realizeze cu brio activitățile creionate pe viitor, iar personalului – să-și facă cinstit examenul conștiinței.

Plec cu demnitate și cu încredere că totul în ce am depus suflet va perpetua în timp.

În ce mă privește, orice început are sfîrșit... Mă întorc la funcția de judecător la Curtea Supremă de Justiție, nostalgia pentru care mi-a dăinuit în suflet tot acest răstimp. Însă, nu aș fi sinceră, dacă nu aș recunoaște că aceeași nostalgie o voi purta mereu pentru activitatea, pe cît de zbuciumată, pe atît de interesantă, din cadrul INJ și pentru oamenii onești și responsabili din acest colectiv.

Vă doresc tuturor mari succese, frumoase realizări profesionale și personale, sinceritate din partea celor pe care îi aveți în preajmă.

Oameni valoroși promovează valoare

Tandra și admirabila noastră *Eugenia Fistican!*

La o distanță de doar trei ani și jumătate s-a rupt firul ce lega strâns destinul Dumneavoastră de Institutul Național al Justiției.

Nu e o ruptură fatală, fiindcă rămîneți alături de noi, rămîneți acel model inimitabil de manager, dascăl nepereche, pentru mulți prietenă, a doua mamă.

Există un criteriu, verificat în timp și spațiu, de apreciere a meritelor, dur peste măsură: faptele omului. Am avut marele noroc să conlucrăm cu omul faptelor, multiple și frumoase, care, spre marele nostru regret, la un moment decisiv nu au fost puse pe tapet. În afara oricăror îndoieli, ele nu vor putea fi inundate de apele tulburi ale vremii (citiți- înțîmplării).

Astfel că dorința „Aș vrea să rămînă ceva în urma mea” socotiți-o pe deplin împlinită.

Ați confirmat o dată în plus adevărul că e ușor să treci peste petale, dar mult mai greu e să treci peste spini. Piatră cu piatră ați clădit fundamentul acestei instituții în năzuința de a o vedea printre cele de frunte în sistemul învățămîntului judecătorec, recunoscută peste hotarele țării. Ați depus eforturi solide, muncă asiduă pentru a aduce în albia normalității procesul de predare-învățare, apoi pentru a-l eficientiza, pentru a racorda întreaga activitate a Institutului, mult ramificată, la exigențele timpului.

Ați cunoscut zile de zbcium și nopți de nesomn pentru viitorul ei.

Aceasta pentru că sînteți un veritabil exponent al oamenilor legii. Nu ați venit de neunde la acest Institut, pentru a-i da viață, și nu Vă întoarceți de neunde la locul de muncă precedent. Reveniți la el de la Institutul Național al Justiției, al cărui ctitor ați fost și pentru care veți rămîne **persona grata prior tempore**.

Mult stimată doamnă Eugenia, mulțumim pentru grija cu care ne-ați condus, pentru tot în ce ați pus suflet.

Cu profund respect,
colectivul Institutului Național al Justiției

CONSILIUL INJ

Consiliul este organul suprem de conducere al Institutului.

Consiliul este alcătuit din 13 membri, dintre care:

- 7 membri desemnați de Consiliul Superior al Magistraturii din rîndul judecătorilor instanțelor judecătorești de diferite niveluri;
- 4 membri desemnați de Procurorul General la propunerea Consiliului Superior al Procurorilor;
- un membru desemnat de Ministerul Justiției;
- un membru, profesor titular de drept, desemnat de Senatul Universității de Stat din Moldova.

Mandatul membrilor Consiliului este de o durată de 4 ani și poate fi reînnoit doar o singură dată.

Președintele Consiliului se alege prin vot secret din rîndul membrilor Consiliului, pe durata mandatului.

Președintele Consiliului poate fi revocat la cererea a o treime din numărul membrilor. Hotărîrea de revocare a președintelui Consiliului se adoptă prin vot secret, cu votul a două treimi din numărul membrilor.

Un membru al Consiliului se alege în calitate de secretar.

(Din art.6 din Legea privind Institutul Național al Justiției, nr.152-XVI din 08.06.2007, cu modificările și completările ulterioare)

La 25 iulie 2010 au expirat împuternicirile membrilor Consiliului INJ: Iuliana OPREA, judecător la Curtea Supremă de Justiție (secretarul Consiliului INJ), Ghenadie NICOLAEV, judecător la Curtea Supremă de Justiție, Nina VASCAN, judecător la Curtea de Apel Chișinău, Maria GHERVAS, judecător la Judecătoria Botanica, Tatiana PODOPRIGORA, președintele Judecătoriei Bălți, Igor SERBINOV, adjunctul Procurorului General, Leonid DEMIDOV, procurorul sect. Ciocana, mun. Chișinău, Eduard HARUNJEN, șef Secție, Procuratura Generală.

Prin Hotărîrea CSM nr.33/22 din 13 iulie 2010 au fost acceptate cererea Nataliei MOLDOVAN, președintele Consiliului INJ, vicepreședinte al Curții Supreme de Justiție, președinte al Colegiului economic, și cererea Iuliei SÎRCU, judecător la Curtea Supremă de Justiție, de rechemare înainte de termen din membrii Consiliului INJ.

La 11 iulie curent a expirat mandatul Elenei BELEI, desemnate în calitate de membru al Consiliului INJ din partea Ministerului Justiției.

În 2009, în calitate de membri ai Consiliului INJ au fost desemnați Victor MORARU, doctor în drept, profesor universitar, și Eugen RUSU, adjunct al Procurorului General.

4 octombrie 2006

10 decembrie 2007

Institutul Național al Justiției aduce sincere mulțumiri tuturor membrilor Consiliului INJ care au activat în prima componentă. Vă exprimăm înalta considerațiune și gratitudine.

Prin Hotărîrea Consiliului Superior al Magistraturii nr.334722 din 13 iulie 2010 și a Consiliului Superior al Procurorilor nr.2-3d-271/10 din 13 iulie 2010 au fost desemnați în componența Consiliului INJ, pentru un mandat de 4 ani, 7 judecători și 4 procurori.

Prin Ordinul Ministrului Justiției a fost desemnat reprezentantul Ministerului Justiției în Consiliul INJ.

La 29 iulie curent, Consiliul INJ s-a întrunit în noua sa componență pentru a pune în discuție chestiuni ce țin atât de desemnarea conducerii Consiliului INJ, cât și de aprobarea unor activități

ce urmează a fi desfășurate la INJ. Ședința de deschidere a fost prezidată de Igor SERBINOV, adjunctul Procurorului General, și asistată de Dumitru VISTERNICIAN, Președintele Consiliului Superior al Magistraturii, Valeriu ZUBCO, Procurorul General al Republicii Moldova, și Alexandru TĂNASE, Ministrul Justiției al Republicii Moldova.

La aceeași ședință, în calitate de Președinte al Consiliului INJ a fost ales dl Gheorghe CREȚU, judecător la Curtea de Apel Chișinău.

CONSILIUL INSTITUTULUI NAȚIONAL AL JUSTIȚIEI
DIN REPUBLICA MOLDOVA

СОВЕТ НАЦИОНАЛЬНОГО ИНСТИТУТА ЮСТИЦИИ
РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА

**HOTĂRÎREA nr.11/1
din 29 iulie 2010**

În temeiul prevederilor art.7 din Legea privind Institutul Național al Justiției, nr.152-XVI din 08.06.2006, Consiliul

HOTĂRĂȘTE:

1. Se ia act de rezultatele numărării voturilor de către Comisia de numărare a voturilor.
2. Dl Gheorghe Crețu se alege în funcția de Președinte al Consiliului INJ.

Președintele ședinței

Igor SERBINOV

Consiliul INJ a hotărît a desemna în funcția de Secretar al Consiliului INJ pe Maria STRULEA, șef Direcție relații internaționale și integrare europeană, Ministerul Justiției, profesor universitar.

CONSILIUL INSTITUTULUI NAȚIONAL AL JUSTIȚIEI
DIN REPUBLICA MOLDOVA

СОВЕТ НАЦИОНАЛЬНОГО ИНСТИТУТА ЮСТИЦИИ
РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА

**HOTĂRÎREA nr.11/2
din 29 iulie 2010**

În temeiul prevederilor art.7 din Legea privind Institutul Național al Justiției, nr.152-XVI din 08.06.2006, Consiliul

HOTĂRĂȘTE:

Dna Maria Strulea se alege în funcția de Secretar al Consiliului INJ.

Președintele ședinței

Igor SERBINOV

COMPONENȚA ACTUALĂ A CONSILIULUI INJ

Gheorghe CREȚU
Președinte al Consiliului,
judecător la Curtea de Apel Chișinău

Maria STRULEA,
Secretar al Consiliului,
șef Direcție relații internaționale și
integrare europeană, Ministerul Justiției

Igor SERBINOV
membru al Consiliului,
adjunct al Procurorului
General

Victor MORARU
membru al Consiliului,
doctor în drept, profesor universitar,
USM

Constantin ALERGUȘ
membru al Consiliului,
judecător la Curtea Supremă de
Justiție

Nicolae GORDILĂ
membru al Consiliului,
judecător la Curtea Supremă de
Justiție

Valentin BARBA
membru al Consiliului,
judecător la Curtea Supremă de
Justiție

Dumitru CHEBAC
membru al Consiliului,
președinte al Curții de Apel
Cahul

Maria MALANCIUC
membru al Consiliului,
președinte al Judecătoriei
Ungheni

Radu ȚURCANU
membru al Consiliului,
judecător la Judecătoria Botanica,
Chișinău

Iurie PEREVOZNIC
membru al Consiliului,
șef secție, Procuratura
Generală

Eduard MAȘNIC
membru al Consiliului,
procuror al sectorului Buiucani,
mun. Chișinău

Nicolae GERU
membru al Consiliului,
procuror al sectorului Centru,
mun. Chișinău

Prin Hotărârea Consiliului INJ nr.16/4 din 6 decembrie 2010 în funcția de Director executiv al INJ a fost numită, în bază de concurs, pentru o perioadă de 5 ani, începând cu data de 3 ianuarie 2011, dna Anastasia PASCARI, judecător la Curtea Supremă de Justiție.

Anul nașterii: 1947, 11 aprilie

Studii: superioare juridice

Date privind activitatea profesională:

1984 pînă în prezent – judecător la Curtea Supremă de Justiție

1976-1984 – judecător la Judecătoria Fălești

1974-1976 – consultant superior la Ministerul Justiției

1973-1974 – notar în Biroul notarial nr.2, Chișinău

1971-1973 – notar raional Ștefan Vodă

1965-1971 – traducător, grefieră la Judecătoria Drochia

Distincții:

1996 – Medalia „Meritul Civic”

2010 – Ordinul „Gloria Muncii”

187 D E C R E T
privind conferirea Ordinului “Gloria Muncii”
doamnei Anastasia PASCARI

În temeiul art. 88 lit. a) din Constituția Republicii Moldova și al Legii cu privire la distincțiile de stat ale Republicii Moldova,

Președintele Republicii Moldova d e c r e t e a z ă:

Articol unic. – Pentru activitate îndelungată și prodi-

gioasă în sistemul judecătoresc, contribuție la înfăptuirea justiției și merite în promovarea reformei judiciare și de drept, doamnei Anastasia PASCARI, judecător la Curtea Supremă de Justiție, i se conferă Ordinul “Gloria Muncii”.

PREȘEDINTELE INTERIMAR
AL REPUBLICII MOLDOVA

Mihai GHIMPU

Nr. 276-V. Chișinău, 22 aprilie 2010.

CONSILIUL INSTITUTULUI NAȚIONAL AL JUSTIȚIEI
DIN REPUBLICA MOLDOVA

СОВЕТ НАЦИОНАЛЬНОГО ИНСТИТУТА ЮСТИЦИИ
РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА

HOTĂRÎREA nr.16/4
din 6 decembrie 2010

În conformitate cu rezultatele concursului pentru suplinirea funcției de Director executiv al Institutului Național al Justiției, în temeiul prevederilor art.7 alin.(1) lit.g), art.8 alin.(7) și art.9 alin.(1), (2) din Legea privind Institutul Național al Justiției, nr.152-XVI din 08.06.2006, Consiliul

HOTĂRĂȘTE:

1. Dna Anastasia Pascari se numește în funcția de Director executiv al Institutului Național al Justiției, pe o perioadă de 5 ani, începând cu data de 3 ianuarie 2011.
2. Prezenta hotărâre se transmite Consiliului Superior al Magistraturii pentru soluționarea întrebării privind detașarea dnei Anastasia Pascari din funcția de judecător la Curtea Supremă de Justiție, începând cu data de 3 ianuarie 2011.
3. Executarea prezentei hotărâri se pune în seama Directorului executiv interimar al Institutului Național al Justiției.

Președintele Consiliului

Gheorghe CREȚU

Secretarul Consiliului

Maria STRULEA

FORMAREA INIȚIALĂ

CONCURSUL DE ADMITERE 2010

Conform art.13 din Legea privind Institutul Național al Justiției, admiterea la cursurile de instruire inițială a candidaților la funcțiile de judecător și de procuror în Institut se face exclusiv pe bază de concurs, cu respectarea principiilor transparenței și egalității în drepturi.

În temeiul art.7 alin.(1) lit.h) al acestei Legi, Consiliul INJ aprobă, ținând cont de necesitățile reale și mijloacele disponibile, numărul locurilor scoase la concursul de admitere pentru formarea inițială a judecătorilor și a procurorilor.

La 2 iulie 2010, în baza Hotărârii Consiliului Superior al Magistraturii nr.267/18 din 08.06.2010 și a informației parvenite de la Procurorul General cu nr.33-5d/10-289 din 23.06.2010, privind prognoza asupra numărului de locuri vacante pentru funcțiile de judecător și de procuror pentru următoarea promoție a Institutului Național al Justiției, Consiliul INJ a adoptat Hotărârea nr.9/1 cu privire la aprobarea numărului de locuri scoase la concursul de admitere pentru formarea inițială în cadrul INJ a candidaților la funcțiile de judecător și de procuror, după cum urmează:

- Pentru judecători – 10 locuri;
- Pentru procurori – 10 locuri.

La 5 iulie 2010, în conformitate cu prevederile pct.7.1.15 lit.e) din Statutul Institutului Național al Justiției, aprobat prin Hotărârea Consiliului INJ nr.1 din 06.06.2007, și ale pct.2.3 din Regulamentul cu privire la organizarea concursului de admitere în Institut, aprobat prin Hotărârea Consiliului INJ nr.3 din 06.06.2007, prin ordinul Directorului executiv al INJ nr.109/A a fost constituită Comisia pentru organizarea concursului de admitere, în următoarea componență:

Președinte:

Valentin COVAL – șef Secție instruire inițială, Direcția instruire și cercetare

Membri:

Iulia GORBATENCO – șef Secție didactico-metodică, cercetări științifice și legislație, Direcția instruire și cercetare

Galina SPRINCEAN – consultant în Secția instruire continuă, Direcția instruire și cercetare

Secretar:

Oxana ȚURCANU – consultant în Secția instruire continuă, Direcția instruire și cercetare.

Întru respectarea prevederilor art.13 alin.(4) din Legea privind Institutul Național al Justiției, la 5 iulie 2010 s-a comunicat, prin intermediul paginii WEB a Institutului Național al Justiției, despre data și locul organizării concursului de admitere.

Astfel, publicul larg a fost informat despre:

- a) modul de desfășurare a concursului de admitere;
- b) numărul de locuri scoase la concursul de admitere;
- c) condițiile și actele necesare pentru înscrierea la concursul de admitere;
- d) tematica pentru examenul de admitere în scris;
- e) tematica și mostrele de spețe pentru probele orale;
- f) cererea-tip de înscriere la concursul de admitere în Institut etc.

Anunțul despre organizarea concursului de admitere și alte date relevante au fost afișate și pe panoul din holul Institutului pentru a asigura accesul liber al populației la informație.

Pe parcurs, în scopul bunei desfășurări a concursului, membrii Comisiei au oferit explicații, personal sau prin telefon, privind condițiile de participare la concursul de admitere și documentele care urmează să fie prezentate.

În perioada înscrierii, candidații la concursul de admitere s-au confruntat cu unele dificultăți, cum ar fi:

- completarea certificatului medical de sănătate de către lucrătorii medicali, deoarece în unele cazuri ei nu cunosc însemnările care urmează a fi incluse în unele compartimente;
- imposibilitatea prezentării copiei diplomei de către absolvenții instituțiilor de învățământ superior din alte state (România), unde diplomele se eliberează mai târziu.

De asemenea, în cadrul perfectării dosarelor participanților la concursul de admitere, membrii Comisiei au stabilit și unele situații cu caracter derogatoriu, care, în opinia lor, pot fi soluționate doar prin efectuarea unor modificări sau completări în actele normative de rigoare.

Astfel, pe parcurs s-a stabilit o disproporție între disciplinele studiate la unele instituții de învățământ superior de profil din țară și din România, inclusiv un decalaj dintre numărul de ore rezervate acestora. Spre exemplu, absolvenții unor instituții de învățământ superior cu profil nejuridic (Academia de Studii Economice din Moldova) nu au studiat, sub aspect teoretic, anumite discipline care sînt studiate la instituțiile superioare cu profil juridic sau la facultățile de drept (Universitatea de Stat din Moldova) și, respectiv, sub aspect practic aplicativ la INJ, anume:

- Deontologia judiciară;
- Etica judiciară;
- Informatica;
- Protecția juridică a drepturilor omului;
- Criminalistica;
- Calificarea infracțiunilor;
- Expertiza judiciară;
- Medicina legală etc.

A fost stabilit același decalaj dintre numărul de ore prevăzute la unele instituții de învățământ pentru studierea disciplinelor de bază (*a se vedea* Tabelul).

Academia de Studii Economice		Universitatea de Stat	
<i>Disciplina</i>	<i>Orele</i>	<i>Disciplina</i>	<i>Orele</i>
Drept civil	124	Drept civil	312
Drept procesual civil	116	Drept procesual civil	153
Drept penal	74	Drept penal	248
Drept procesual penal	64	Drept procesual penal	124

Atare situație este similară și în alte instituții de învățământ superior din Moldova (Universitatea Tehnică, Universitatea Agrară de Stat) și din România (Universitatea „Spiru Haret” din București, Universitatea „Ovidius” din Constanța, Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca etc.).

Altă problemă care urmează a fi soluționată cu prezentarea de propuneri de modificare sau completare a cadrului normativ este stabilirea vârstei limită a persoanelor care vor candida la funcțiile de procuror și de judecător, deoarece unele persoane care au depus actele pentru participare la concursul de admitere au vârsta sub 50 de ani, vârstă la care procurorii și judecătorii, în anumite condiții, dispun de dreptul la pensie.

De menționat, că în perioada similară a anului 2009 unii abiturienți au înaintat obiecții referitor la cerința de prezentare a copiilor diplomelor și anexelor sau suplimentelor la diplomă autentificate notarial, ceea ce necesită achitarea

unei taxe în sumă de pînă la 200 de lei. În opinia lor, autentificarea trebuie să se facă de către membrii Comisiei pentru organizarea concursului de admitere la prezentarea acestor documente în original.

Luînd în considerație propunerile parvenite, Consiliul INJ a decis autentificarea cîopiilor diplomei de licență și a suplimentului la diplomă de către Comisia pentru organizarea concursului de admitere.

În conformitate cu decizia respectivă, participanții la concurs au prezentat, suplimentar la documentele stabilite în pct.2.3. din Regulamentul cu privire la organizarea concursului de admitere în Institut, și o caracteristică de la locul de muncă, de trai, de studii (după caz) sau o recomandare.

Înscrierea candidaților la concursul de admitere s-a desfășurat în strictă conformitate cu prevederile Regulamentului cu privire la organizarea concursului de admitere în Institutul Național al Justiției din 06.06.2007, cu modificările și completările ulterioare aprobate de Consiliul INJ.

În perioada 6 iulie – 6 august 2010, de către Comisia pentru organizarea concursului de admitere au fost înregistrate 168 cereri de înscriere la concurs, respectiv: 70 cereri pentru a candida la funcția de judecător și 98 cereri pentru funcția de procuror.

Înregistrarea candidaților s-a încheiat la 6 august 2010.

În scopul organizării și desfășurării examenelor pentru concursul de admitere, prin Hotărîrea Consiliului INJ nr.12/3 din 23 august 2010 a fost aprobată Comisia pentru examenele de admitere.

CONSILIUL INSTITUTULUI NAȚIONAL AL JUSTIȚIEI
DIN REPUBLICA MOLDOVA

СОВЕТ НАЦИОНАЛЬНОГО ИНСТИТУТА ЮСТИЦИИ
РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА

HOTĂRÎREA nr.12/3 din 23 august 2010

În temeiul prevederilor art.7 lit.l) și m) din Legea privind Institutul Național al Justiției, nr.152-XVI din 08.06.2006, ale pct.7.10. lit.n) și o) din Statutul Institutului Național al Justiției, din 06.06.2007, și ale pct.2.2 lit.b) și pct.3.2 din Regulamentul cu privire la organizarea concursului de admitere, din 06.06.2007, Consiliul

HOTĂRĂȘTE:

1. Se aprobă Comisia pentru examenele de admitere în următoarea componență:

Președinte:

Anatolie MUNTEANU – avocat parlamentar, Director al Centrului pentru Drepturile Omului, formator INJ

Membri:

Ala COBĂNEANU – judecător la Curtea Supremă de Justiție

Adrian MIRCOS – procuror, șef adjunct interimar al Secției control al urmăririi penale din cadrul Direcției control al urmăririi penale și asistență metodică, Procuratura Generală, formator INJ

Gheorghe ULIANOVSKI – doctor în drept, conferențiar universitar, USM

Galina STRATULAT – judecător la Curtea Supremă de Justiție

Secretar:

Diana PETRUȘEVSCAIA – consultant în Secția didactico-metodică, cercetări științifice și legislație, Direcția instruire și cercetare, INJ

2. Remunerarea membrilor Comisiei pentru examenele de admitere se va efectua în conformitate cu prevederile pct.2.4. din Regulamentul cu privire la organizarea concursului pentru suplinirea posturilor didactice și remunerarea muncii, din 06.06.2007.

3. Executarea prezentei hotărîri se pune în seama Directorului executiv interimar al Institutului Național al Justiției, Veaceslav Didăc.

Președintele Consiliului

Gheorghe CREȚU

Secretarul Consiliului

Maria STRULEA

În scopul organizării și desfășurării concursului pentru admitere, în conformitate cu prevederile pct.2.2. lit.a) al Regulamentului cu privire la organizarea concursului de admitere în Institutul Național al Justiției, prin Hotărârea nr.12/2 din 23 august 2010, Consiliul Institutului a aprobat componența nominală a Comisiei pentru elaborarea testelor și spețelor.

Comisia a elaborat testul grilă de evaluare a cunoștințelor, propus pentru proba scrisă și spețele la proba orală, de verificare a aptitudinilor de interpretare și aplicare a legislației, a capacităților de inteligență, gândire logică și a celor profesionale, în domeniile drept civil – drept procesual civil și drept penal – drept procesual penal.

CONSILIUL INSTITUTULUI NAȚIONAL AL JUSTIȚIEI
DIN REPUBLICA MOLDOVA

СОВЕТ НАЦИОНАЛЬНОГО ИНСТИТУТА ЮСТИЦИИ
РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА

HOTĂRÎREA nr.12/2 din 23 august 2010

În temeiul prevederilor art.7 din Legea privind Institutul Național al Justiției, nr.152-XVI din 08.06.2006, și ale pct.2.2 lit.a) din Regulamentul cu privire la organizarea concursului de admitere în Institut, din 06.06.2007, Consiliul

HOTĂRĂȘTE:

1. Se aprobă Comisia de elaborare a testelor și spețelor, în următoarea componență:

În domeniul dreptului penal

Adriana EȘANU – doctor în drept, conferențiar universitar, USM, formator INJ

În domeniul dreptului procesual penal

Dumitru ROMAN – doctor în drept, conferențiar universitar, USM, formator INJ

În domeniul dreptului civil

Ion CREȚU – magistrul în drept, lector universitar, USM, formator INJ

În domeniul dreptului procesual civil

Elena BELEI – doctor în drept, conferențiar universitar, USM, formator INJ

2. Comisia va elabora câte o variantă de test cu 25 întrebări la disciplinele: Drept civil, Drept procesual civil, Drept penal, Drept procesual penal, precum și două seturi de spețe, a câte 25 în fiecare, la disciplinele Drept penal/Drept procesual penal și, respectiv, câte două seturi de spețe la disciplinele Drept civil/Drept procesual civil.

3. La 30 august 2010, ora 09:00, testele și spețele vor fi prezentate la sediul INJ și transmise la doi membri ai Consiliului INJ.

4. Remunerarea membrilor Comisiei de elaborare a testelor și spețelor se va efectua în conformitate cu prevederile pct.2.4. al Regulamentului cu privire la organizarea concursului pentru suplinirea posturilor didactice și remunerarea muncii, din 06.06.2007.

5. Executarea prezentei hotărâri se pune în seama Directorului executiv interimar al Institutului Național al Justiției, Veaceslav Didăc.

Președintele Consiliului

Gheorghe CREȚU

Secretarul Consiliului

Maria STRULEA

Potrivit calendarului de desfășurare a concursului de admitere prevăzut în Anexa nr.2 la Hotărârea Consiliului nr.9/1 din 2 iunie 2010, proba scrisă eliminatorie tip-grilă de verificare a cunoștințelor juridice la disciplinele: Drept civil, Drept procesual civil, Drept penal, Drept procesual penal a avut loc la 2 septembrie 2009. La această probă au participat 160 din cele 168 persoane care au depus documentele pentru participare la concurs, dintre care 66 candidați la funcția de judecător și 94 candidați la funcția de procuror.

După afișarea rezultatelor la proba eliminatorie, contestații au depus 10 persoane, care nu au fost de acord cu punctajul obținut la această probă.

Contestațiile au fost examinate de către Comisia de contestare a rezultatelor concursului de admitere în Institutul Național al Justiției, a cărei componență a fost aprobată prin Hotărârea Consiliului INJ nr.12/4 din 23 august 2010.

În urma examinării contestațiilor depuse, 8 au fost respinse ca nefondate, iar 3 au fost admise parțial ca fiind întemeiate, astfel adăugându-se câte un punct la punctajul obținut la examenul scris.

CONSILIUL INSTITUTULUI NAȚIONAL AL JUSTIȚIEI
DIN REPUBLICA MOLDOVA

СОВЕТ НАЦИОНАЛЬНОГО ИНСТИТУТА ЮСТИЦИИ
РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА

HOTĂRÎREA nr.12/4 din 23 august 2010

În temeiul prevederilor art.7 lit.m) din Legea privind Institutul Național al Justiției, nr.152-XVI din 08.06.2006, prevederilor pct.2.2 lit.c) al Regulamentului cu privire la organizarea concursului de admitere, din 06.06.2007, și pct.3.2. al Regulamentului privind soluționarea contestațiilor la concursul de admitere în Institutul Național al Justiției, din 25.08.2008, Consiliul

HOTĂRĂȘTE:

1. Se aprobă Comisia de contestare a rezultatelor concursului de admitere în Institutul Național al Justiției, în următoarea componență:

Președinte:

Sveatoslav MOLDOVANU – judecător la Curtea Supremă de Justiție

Membri:

Vladimir HOLBAN – procuror pentru misiuni speciale în Procuratura Generală, formator INJ

Anatolie DONCIU – decan la Universitatea de Studii Europene, formator INJ

Secretar:

Dina MOVILEANU – consultant în Secția instruire continuă, Direcția instruire și cercetare, INJ

2. Remunerarea membrilor Comisiei de contestare se va efectua în conformitate cu prevederile pct.2.4. din Regulamentul cu privire la organizarea concursului pentru suplinirea posturilor didactice și remunerarea muncii, din 06.06.2007.

3. Executarea prezentei hotărâri se pune în seama Directorului executiv interimar al Institutului Național al Justiției, Veaceslav Didăc.

Președintele Consiliului

Gheorghe CREȚU

Secretarul Consiliului

Maria STRULEA

În conformitate cu prevederile pct.4.9. al Regulamentului cu privire la organizarea concursului de admitere și absolvire, prin Hotărîrea nr.2 din 10 septembrie 2010, Comisia pentru examenele de admitere a admis pentru proba orală 20 de persoane pentru a candida la funcția de judecător și 20 de persoane pentru a candida la funcția de procuror.

Potrivit calendarului de desfășurare a concursului de admitere, desfășurarea probei verbale (rezolvarea spețelor) a avut loc în perioada 13-17 septembrie 2010.

Rezultatele (*rezolvarea spețelor*) au fost contestate de 2 candidați la funcția de judecător.

Contestațiile depuse au fost respinse de către Comisie, deoarece din cuprinsul lor nu au putut fi identificate subiectele (*întrebările*) contestate, precum și în legătură cu faptul că nu au avut ca obiect modul de formulare a subiectelor, obiecțiile vizînd modul de organizare și desfășurare a examenului. Însă, în conformitate cu prevederile pct.4.10. lit.e) din Regulamentul privind soluționarea contestațiilor la concursul de admitere în Institutul Național al Justiției, contestații de acest gen nu pot fi admise din start. Astfel, cererile de contestație au fost respinse ca fiind neîntemeiate.

Rezultatele examinării contestațiilor depuse la proba eliminatorie și la proba verbală au fost aduse la cunoștință participanților la concursul de admitere.

După finisarea concursului de admitere, în ședința Consiliului INJ din 24 septembrie 2010 a fost audiată informația prezentată de Anatolie MUNTEANU, Președintele Comisiei pentru examenele de admitere, și aprobată lista candidaților la funcțiile de judecător și de procuror care au fost admiși pentru a fi înmatriculați la cursurile de instruire inițială în cadrul INJ.

În vederea executării Hotărîrii Consiliului Institutului Național al Justiției nr.13/1 din 23.09.2010, Directorul executiv al INJ a emis la 27 septembrie 2010 ordinul Nr. 144/A, potrivit căruia pentru anul de studii 2010/2011 au fost înmatriculați la cursurile de instruire inițială în cadrul Institutului Național al Justiției, pentru o perioadă totală de 18 luni, începînd cu 01.10.2009, următorii candidați la funcțiile de judecător și de procuror:

Candidații la funcția de judecător:	
1. Barbacaru Igor Vasile	6. Ghizdari Ion Nicanor
2. Bejenari Olga Vladimir	7. Grosu Victoria Nicolae
3. Caraman Sergiu Ștefan	8. Mazureț Roman Alexandr
4. Corcea Nicolae Vasile	9. Negru Alexandru Andrei
5. Dașchevici Lilia Ion	10. Roșca Constantin Ion

Candidații la funcția de procuror:	
1. Berladean Igor Constantin	6. Filimon Ivan Valentin
2. Cauia Alina Victor	7. Lealin Iurii Vladimir
3. Cebotari Denis Pavel	8. Novac Eugeniu Leonid
4. Ciobanu Natalia Mihail	9. Prisacari Vadim Victor
5. Chiosa Stanislav Anatolie	10. Roșca Ion Gheorghe

NUMIREA ÎN FUNCȚIE A ABSOLVENȚILOR INSTITUTULUI NAȚIONAL AL JUSTIȚIEI

Potrivit art.12 al Legii privind Institutul Național al Justiției, formarea inițială exercitată în cadrul Institutului, care reprezintă instruirea specialiștilor cu studii juridice superioare, este una dintre condițiile obligatorii pentru numirea în funcția de judecător sau de procuror.

Numirea în funcție a absolvenților Institutului Național al Justiției încheie șirul de activități care au la temelie realizarea politicilor și strategiilor în domeniul resurselor umane ale instanțelor judecătorești și ale organelor procuraturii în vederea asigurării necesarului de judecători și de procurori în condițiile menținerii unor înalte standarde de competență și integritate, care poate fi distins prin optimizarea metodelor de selecție, formare profesională și evaluare a audienților care candidează la funcțiile de judecător și de procuror.

În conformitate cu prevederile art.18 din legea numită *supra*, absolvenții Institutului au participat la concursul pentru suplinirea funcției de judecător și a celei de procuror, în modul prevăzut de Legea cu privire la statutul judecătorului, respectiv de Legea cu privire la Procuratură, în ordinea descrescătoare a mediei generale obținute la examenele de absolvire, pentru posturile de judecător și de procuror scoase la concurs.

Astfel, după concurs, luându-se în calcul rezultatele acestuia, au fost emise ordinele Procurorului General de numire a absolvenților INJ în funcția de procuror în procuraturile teritoriale, cu conferirea gradului de clasificare – jurist de rangul al III-lea, după cum urmează:

- prin Ordinul 472-p din 15 iunie 2010, **Mariana Caragherghi** a fost numită în funcția de procuror în **Procuratura raionului Cahul**;
- prin Ordinul 473-p din 15 iunie 2010, **Alexandru Galben** a fost numit în funcția de procuror în **Procuratura raionului Soroca**;
- prin Ordinul 474-p din 15 iunie 2010, **Natalia Sîrbu** a fost numită în funcția de procuror în **Procuratura mun. Bălți**;
- prin Ordinul 475-p din 15 iunie 2010, **Mihai Chipăruș** a fost numit în funcția de procuror în **Procuratura raionului Fălești**;
- prin Ordinul 476-p din 15 iunie 2010, **Adrian Cosarciuc** a fost numit în funcția de procuror în **Procuratura raionului Briceni**;
- prin Ordinul 477-p din 15 iunie 2010, **Inga Bandalac** a fost numită în funcția de procuror în **Procuratura raionului Edineț**;
- prin Ordinul 478-p din 15 iunie 2010, **Ivan Parii** a fost numit în funcția de procuror în **Procuratura raionului Soroca**;
- prin Ordinul 479-p din 15 iunie 2010, **Rosița Rusu-Parii** a fost numită în funcția de procuror în **Procuratura raionului Soroca**;
- prin Ordinul 480-p din 15 iunie 2010, **Ovidiu Scutelnic** a fost numit în funcția de procuror în **Procuratura raionului Hîncești**;
- prin Ordinul 481-p din 15 iunie 2010, **Eugeniu Beșelea** a fost numit în funcția de procuror în **Procuratura raionului Ungheni**;
- prin Ordinul 550-p din 29 iunie 2010, **Tudor Bordan** a fost numit în funcția de procuror în **Procuratura raionului Călărași**;
- prin Ordinul 551-p din 29 iunie 2010, **Victor Cazacu** a fost numit în funcția de procuror în **Procuratura raionului Hîncești**;
- prin Ordinul 552-p din 29 iunie 2010, **Serghei Trofimov** a fost numit în funcția de procuror în **Procuratura raionului Ștefan Vodă**;
- prin Ordinul 553-p din 29 iunie 2010, **Octavian Zmeu** a fost numit în funcția de procuror în **Procuratura raionului Nisporeni**;
- prin Ordinul 554-p din 29 iunie 2010, **Ivan Rapeșco** a fost numit în funcția de procuror în **Procuratura raionului Căușeni**;

- prin Ordinul 555-p din 29 iunie 2010, **Valeriu Cîrlan** a fost numit în funcția de procuror în **Procuratura raionului Ungheni**;
- prin Ordinul 680-p din 29 iulie 2010, **Eugen Balan** a fost numit în funcția de procuror în **Procuratura sect. Botanica, mun. Chișinău**;
- prin Ordinul 681-p din 29 iulie 2010, **Olesea Botezatu** a fost numită în funcția de procuror în **Procuratura sect. Centru, mun. Chișinău**;
- prin Ordinul 682-p din 29 iulie 2010, **Natalia Doroftei** a fost numită în funcția de procuror în **Procuratura sect. Centru, mun. Chișinău**;
- prin Ordinul 683-p din 29 iulie 2010, **Igor Demciucin** a fost numit în funcția de procuror în **Procuratura sect. Buiucani, mun. Chișinău**;
- prin Ordinul 684-p din 29 iulie 2010, **Mihai Proca** a fost numit în funcția de procuror în **Procuratura sect. Buiucani, mun. Chișinău**;
- prin Ordinul 1077-p din 8 noiembrie 2010, **Mariana Nacu** a fost numită în funcția de procuror în **Procuratura raionului Strășeni**;
- prin Ordinul 1177-p din 3 decembrie 2010, **Svetlana Vițu** a fost numită în funcția de procuror în **Procuratura sect. Ciocana, mun. Chișinău**;
- prin Ordinul 1178-p din 3 decembrie 2010, **Ana Gheorghianu** a fost numită în funcția de procuror în **Procuratura sect. Rîșcani, mun. Chișinău**;
- prin Ordinul 1179-p din 3 decembrie 2010, **Valentina Ciobanu** a fost numită în funcția de procuror în **Procuratura sect. Rîșcani, mun. Chișinău**;
- prin Ordinul 1180-p din 3 decembrie 2010, **Mariana Cherpec** a fost numită în funcția de procuror în **Procuratura sect. Centru, mun. Chișinău**;
- prin Ordinul 1181-p din 3 decembrie 2010, **Igor Cerchez** a fost numit în funcția de procuror în **Procuratura sect. Buiucani, mun. Chișinău**;
- prin Ordinul 1182-p din 3 decembrie 2010, **Dumitru Raileanu** a fost numit în funcția de procuror în **Procuratura sect. Buiucani, mun. Chișinău**;
- prin Ordinul 1183-p din 3 decembrie 2010, **Mariana Vîrlan** a fost numită în funcția de procuror în **Procuratura sect. Buiucani, mun. Chișinău**.

De asemenea, prin Hotărârea Consiliului Superior al Magistraturii nr.479/30 din 15 octombrie 2010 „Asupra desfășurării concursului pentru suplinirea funcțiilor de judecător și de judecător de instrucție în unele instanțe judecătorești”, au fost propuși Președintelui Republicii Moldova pentru numire în funcția de judecător, pe un termen de 5 ani:

Absolvenții promoției 2009:

- **Valentin Caisin** – la **Judecătoria Bălți**;
- **Natalia Clevadi** – la **Judecătoria Bălți**.

Absolvenții promoției 2010:

- **Corina Ursachi** – la **Judecătoria Buiucani, mun. Chișinău**;
- **Maria Muruianu** – la **Judecătoria Buiucani, mun. Chișinău**;
- **Arina Ialanji** – la **Judecătoria Bender**;
- **Tatiana Molcianova** – la **Judecătoria Basarabasca**.

LANSAREA CURSULUI DE FORMARE ÎNȚIALĂ 2010

La 1 octombrie 2010, în incinta Institutului Național al Justiției a avut loc lansarea festivă a cursului de formare inițială a candidaților la funcțiile de judecător și de procuror pentru audienții care au fost admiși la Institutul Național al Justiției.

Evenimentul a fost deschis de către Veaceslav DIDĂC, Director executiv interimar al INJ, care în cuvântul său de salut a felicitat cei 20 de audienți cu începutul studiilor, relevând importanța formării inițiale a candidaților la funcțiile de judecător și de procuror – una dintre condițiile obligatorii pentru numirea în funcția de judecător sau de procuror, constituind și o garanție a supremației legii și a aplicării ei uniforme, a înfăptuirii justiției în mod independent, imparțial și profesional.

De asemenea, audienții au luat cunoștință de actele normative care reglementează organizarea și funcționarea Institutului, au fost familiarizați cu organigrama lui, subdiviziunile și atribuțiile acestora.

Valentin COVAL, șef Secție instruire inițială, a vorbit audienților despre drepturile și obligațiunile care le revin, atenționând asupra faptelor care constituie abateri disciplinare și asupra sancțiunilor ce urmează a fi aplicate pentru ele.

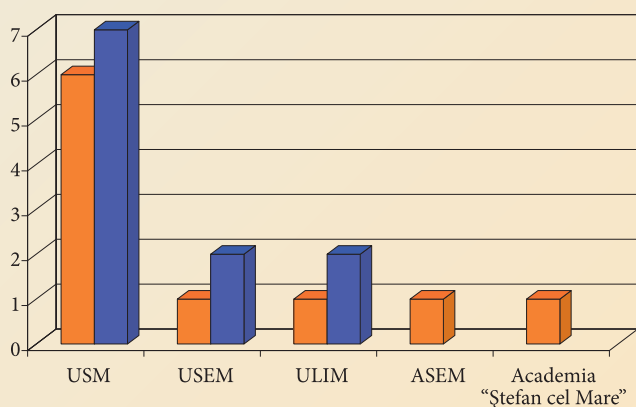
Candidații la funcțiile de judecător și de procuror au fost familiarizați cu Statutul Institutului Național al Justiției, cu Regulamentul de ordine interioară și cu Regulamentul privind formarea inițială și absolvirea, precum și cu obligativitatea participării, după absolvirea cursurilor de instruire inițială la INJ, la concursul pentru suplinirea locurilor vacante de judecători și de procurori existente la momentul absolvirii în sistemul judecătoresc sau, respectiv, în organele procuraturii.

Ulterior, după lansarea cursului de formare inițială, audienții înmatriculați au avut o întâlnire cu Gheorghe CREȚU, Președinte al Consiliului Institutului Național al Justiției, Dumitru VISTERNICIAN, Președinte al Consiliului Superior al Magistraturii, și Iurie GARABA, Președinte al Consiliului Superior al Procurorilor, care au vorbit despre unele aspecte privind standardele profesionale de performanță stabilite pentru judecători și procurori, despre necesitatea unei pregătiri calitative sub aspect practic-aplicativ și a integrității profesionale, precum și despre exigențele tot mai mari în ce privește deontologia profesională.

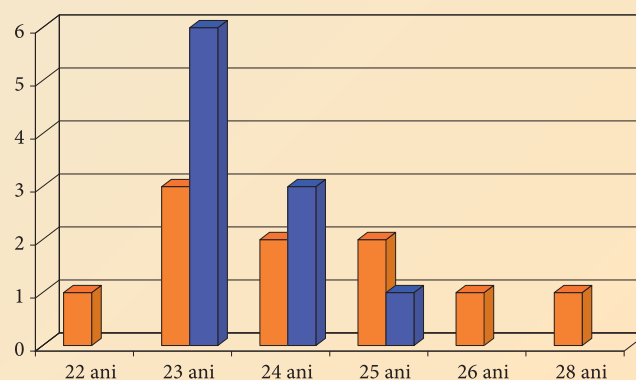
Instituțiile de învățământ superior absolvite de candidații la funcțiile de judecător și de procuror înmatriculați la INJ:

■ candidați la funcția de judecător ■ candidați la funcția de procuror

Virsa medie a acestora:

■ candidați la funcția de judecător ■ candidați la funcția de procuror

PROGRAM DE STAGIU PENTRU AUDIENȚII INJ ÎN STATELE UNITE ALE AMERICII

„Programul de consolidare a capacităților profesioniștilor din domeniul justiției” (16 august-24 septembrie)
organizat de Ambasada Statelor Unite ale Americii în Republica Moldova și Departamentul Justiției al SUA/OPDAT.

CONSILIUL INSTITUTULUI NAȚIONAL AL JUSTIȚIEI
DIN REPUBLICA MOLDOVA

СОВЕТ НАЦИОНАЛЬНОГО ИНСТИТУТА ЮСТИЦИИ
РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА

HOTĂRÎREA nr.1/8 din 22 ianuarie 2010

Audiind informația prezentată de Eugenia Fistican, Director executiv al Institutului Național al Justiției,
În conformitate cu prevederile art.7 alin.(l) lit.j) din Legea privind Institutul Național al Justiției, nr.152-XVI din 08.06.2006,
Consiliul

HOTĂRĂȘTE:

1. Se acceptă propunerea Ambasadei Statelor Unite ale Americii privind finanțarea stagiului de practică în Statele Unite ale Americii, cu o durată de șase săptămâni, pentru audienții Institutului Național al Justiției, candidați la funcțiile de judecător și de procuror.
2. Executarea prezentei hotărâri se pune în seama Directorului executiv al Institutului Național al Justiției, Eugenia Fistican.

Președintele ședinței

Leonid DEMIDOV

Secretarul Consiliului

Iuliana OPREA

Ca participanți în cadrul acestui Program au fost selectate 4 persoane, audienți ai Institutului: *Irina Ulianovschi, Igor Chiroșca, Ghenadie Mîra* – candidați la funcția de judecător, *Iulian Suhan* – candidat la funcția de procuror.

CONSILIUL INSTITUTULUI NAȚIONAL AL JUSTIȚIEI
DIN REPUBLICA MOLDOVA

СОВЕТ НАЦИОНАЛЬНОГО ИНСТИТУТА ЮСТИЦИИ
РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА

HOTĂRÎREA nr.11/3 din 29 iulie 2010

Audiind informația prezentată de Veaceslav Didăc, Director executiv interimar al Institutului Național al Justiției,
În temeiul prevederilor art.7 alin.(l) lit.j) din Legea privind Institutul Național al Justiției, nr.152-XVI din 08.06.2006,
Consiliul

HOTĂRĂȘTE:

1. Se acceptă Programul de stagiul de șase săptămâni (16.08-24.09.2010) pentru audienții Institutului Național al Justiției, organizat de către Departamentul de Justiție al SUA/OPDAT și Ambasada SUA în Chișinău.
2. Audienții Chiroșca Igor, Mîra Ghenadie, Ulianovschi Irina, Suhan Iulian, selectați pentru participare în cadrul acestui Program, după întoarcerea în țară din Statele Unite ale Americii și finisarea Programului, vor continua stagiile de practică prevăzute în Planul de învățămînt al INJ, sub îndrumarea conducătorului de la locul desfășurării practicii. Participarea lor în cadrul Programului se va considera parte integrantă a stagiilor de practică efectuate de ei în cadrul Semestrului III.
3. Această hotărâre se aduce la cunoștință audienților nominalizați sub semnătură.
4. Executarea prezentei hotărâri se pune în seama Directorului executiv interimar al Institutului Național al Justiției, Veaceslav Didăc.

Președintele Consiliului

Gheorghe CREȚU

Secretarul Consiliului

Maria STRULEA

Programul și-a desfășurat lucrările în mai multe etape.

Prima etapă a Programului a derulat la Chișinău, în cadrul Ambasadei SUA. Participanții au discutat chestiuni ce țin de organizarea și funcționarea sistemului de drept al SUA, despre unele noțiuni de bază călăuzitoare, au vizionat câteva filme documentare la acest subiect.

La următoarea etapă, ce cuprinde perioada 22 august-19 septembrie, Programul a fost găzduit de Statele Unite ale Americii, de 3 state diferite: *Washington D.C.*, *Wisconsin* și *Carolina de Sud*.

În acest context, prima săptămână, 22 august-28 august, a fost marcată prin deschiderea Programului în orașul **Washington D.C.**, unde au avut loc câteva întruniri în cadrul **Departamentului Justiției/OPDAT**.

Totodată, s-a făcut o vizită și la **Curtea Supremă de Justiție**. Aceasta reprezintă nivelul superior al ramurii judiciare a statului, în cadrul căreia activează 8 judecători și un Judecător Superior. Membrii Curții sînt aleși pe un termen de 6 ani și au dreptul să se retragă la vîrsta de 75 de ani. Aceștia se convoacă la necesitate, în incinta așa-numitului Templu al Justiției, o clădire istorică din Capitoliul statului Washington. Hotărîrile emise de Curte sînt irevocabile și definitive, nemaiputînd fi supuse oricărui căi de atac.

S-a purtat și o discuție cu dna **Barbara Brandriff Crabb**, judecător federal, care activează în această calitate din anul 1979. Avînd vîrsta de 71 de ani, ea acum beneficiază de statutul de judecător senior (acest statut îl poate căpăta numai acel judecător care deja a împlinit vîrsta de 65 de ani și care continuă să activeze în calitate de judecător cu același salariu, dar avînd un orar de muncă redus).

Audienții au participat și la un seminar cu genericul „*Arestul preventiv și problemele care apar la aplicarea acestei măsuri preventive*”. În cadrul acestui seminar a ținut un discurs dl **Stephen L. Crocker**, judecător de instrucție, axat pe problemele legate de dispunerea aplicării arestului preventiv. El a accentuat și necesitatea de a fi respectată prezumția nevinovăției persoanei bănuite la luarea acestei decizii, aducînd exemple elocvente din propria practică judiciară.

În cadrul aceluiași seminar dl **Kent Hanson**, ofițer de probațiune de la Oficiul de probațiune, a vorbit despre importanța acestei instituții, precum și despre rolul ei. Astfel, importanța acestui Oficiu rezidă în faptul că activează pentru instanța judecătorească, printre atribuțiile cele mai importante fiind: *colectarea informației de la persoana bănuită, procuror și apărător, purtarea discuțiilor cu aceștia, ca în cele de urmă să vină cu un raport către instanța de judecată*

cu propunerea de a-l aresta sau de a-l elibera pe bănuît. Dl Hanson a menționat că anume datorită existenței unei asemenea instituții se reduc la maximum influența și presiunea asupra judecătorului, precum și asupra procurorului. Astfel, Oficiul de probațiune doar clarifică veridicitatea informației parvenite de la procuror și apărător pe masa instanței de judecată, ca într-un final aceasta să se bazeze pe o informație veridică.

În orașul **Madison**, capitala statului Wisconsin, audienții INJ au vizitat **judecătoria de primă instanță**, unde au asistat la un proces civil de judecată ce ține de stabilirea domiciliului copilului. După proces au discutat cu judecătorul care a prezidat ședința, dl **Stephen Ehlke**, care a specificat numărul de cauze pe care le are de soluționat pe zi. Impresionat este faptul că judecătorii au de soluționat în medie pe zi nu mai mult de două, maximum trei cauze civile; dacă este un dosar penal, atunci judecătorul nu este în drept să prezideze în aceeași zi alt proces. Totodată, s-a atenționat asupra relațiilor dintre instanța de judecată și mass-media. Astfel, dl Ehlke a relatat că, anterior derulării procesului de judecată, presa, care este cointereseată să asiste la proces, în mod obligatoriu va trebui să depună mai întîi o cerere instanței de judecată prin care se arată interesată de a participa în proces. Dacă presa este acceptată de instanță, aceștia i se permite să asiste doar lîngă sala de judecată, fiind despărțită de aceasta de un perete

de sticlă. Remarcabil este și faptul că oganelor mass-media nu li se permite să intre nemijlocit în sala de judecată; aceasta se face în scopul de a nu deranja părțile în proces, precum și jurații.

În orașul **Chicago**, statul Illinois, audienții au vizitat **Curtea Federală de Apel** din circuitul 7 al SUA. Aici au asistat la prezentarea argumentelor apelului în procesul penal *Statele Unite contra Charles Tanner*. Ședința de judecată a fost prezidată de completul de judecată format din: dl Richard Allen Posner (cu o experiență vastă de muncă atât în calitate de judecător, cât și în calitate de profesor la Universitatea de Drept din Chicago, persoană marcantă pentru sistemul de drept al Statelor Unite, autor a peste 40 de cărți în domeniul jurisprudenței), dl Frank Hoover Easterbrook, Președintele Curții de Apel Chicago, precum și dl Daniel Anthony Manion, cu statut de judecător senior. Ceea ce i-a uimit cel mai mult pe audienții INJ a fost faptul că atât în sălile de judecată, cât și prin coridoarele acestei instanțe prestigioase nu au văzut nici un reprezentant al mass-media, ca mai apoi să afle că în SUA este interzisă prezența presei în curțile de nivel federal.

În această ordine de idei, s-a luat cunoștință și de procedura de numire în funcție a judecătorilor în SUA. Astfel, procedurile de numire a judecătorilor în state diferă, și anume: de procedurile de numire de către guvernator, legislativ, pînă la alegerea și selecționarea pe bază de merit. Atît judecătorii de la curțile federale, cât și cei de la Curtea Supremă, sînt numiți de Președintele țării, sînt inamovibili, dar, în cazul în care se fac vinovați pentru trădare, corupție, crimă contra bunurilor publice sau delict grave, pot fi destituiți printr-o procedură anevoioasă, impeachment. Totuși, după cum s-a menționat, potrivit Constituției SUA, judecătorii federali sînt numiți pe viață sub condiția unei conduite.

Făcînd o paralelă cu sistemul de drept din Moldova și afirmînd că, deși aparent sînt două sisteme de organizare judiciară mult deosebite unul de celălalt, sistemul american și cel al Republicii Moldova au și unele instituții similare sau, chiar dacă utilizează mijloace diferite, totuși ambele sisteme urmăresc un singur scop – apărarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. Așadar, considerînd că orice sistem judiciar este perfectibil, instituțiile „bune” ale sistemului american pot fi implementate la noi, în vederea celerității, oficialității și acurateții actului de justiție.

La cea de **a treia etapă a Programului-cascadă**, audienții INJ au vizitat **Procuratura Generală Federală** a regiunii de vest a statului Wisconsin, unde au făcut cunoștință cu conducerea acestei instituții. Procurorul General federal al statului Wisconsin, **John Vaudreuil**, a organizat pentru audienți o prezentare a Procuraturii Federale și o lecție pe tema „*Încrederea și Respectul – construcția unei relații trainice între Procuror și Organul de urmărire penală (Poliție)*” moderată de către **John Vaudreuil** și **Steve Marshal**, agenți speciali ai Biroului Federal de Investigație (**FBI**). Din start au fost prezentate unele agenții investigative ale SUA, din care fac parte: Biroul Federal de

Investigație (FBI), Agenția Antidrog (DEA), Biroul de administrare a producției din tutun, alcool, a armelor și explozivelor, Serviciul secret, Imigrație și Serviciul Vamal (ICE), Serviciul Intern (IRS), Poliția statală și locală. Totodată, cheia unei investigații de succes se bazează pe o cooperare strânsă dintre procuror și polițist, ce durează de la începutul cercetării cauzei penale pînă la pronunțarea sentinței.

Această cooperare poate fi

axată pe trei componente: 1) *Planificarea investigațiilor*, 2) *Deciziile luate*, 3) *Strategia deciziilor luate în judecată*. În același timp, rolul fiecărui participant stabilit în Codul de procedură penală trebuie respectat. În final, John Vaudreuil a adus la cunoștință că motto-ul de care se conduce Procuratura Federală a statului Wisconsin și FBI este „*A umple rezervorul încrederii*”, ceea ce înseamnă crearea pas cu pas a unor relații de conlucrare între Poliție și Procuratură, formînd o adevărată echipă din oameni onești. Iar dacă există totuși careva divergențe, acestea urmează a fi soluționate într-un mod cît mai profesionalist, deoarece scopul este același – de a pedepsi fărădelegile ce se comit în societate.

O impresie pozitivă a lăsat și „*Programul pentru asistență a martorilor și a victimelor*”. Acest Program este elaborat de către Procuratura de vest a statului Wisconsin și condus de către Oficiile specializate de urgență „*Martor-Victimă*” din cadrul Procuraturii. Programul este creat pentru a acorda ajutorul de urgență și asistența necesară martorilor sau victimelor, care au nevoie stringentă de o protecție, parvenită în urma participării lor la careva acțiuni de urmărire penală sau în instanță. Programul respectiv nu se bazează pe un ajutor financiar oferit de către Procuratură martorilor, ci doar pe oferirea de informații și sfaturi necesare pentru protecție.

Totodată, audienții au fost conduși și în *Camera Marelui Juriu* ce se află în incinta Procuraturii Federale, unde li s-a explicat că în Camera Marelui Juriu nu există judecători, deoarece la această etapă nu sînt formulate careva acuzații împotriva persoanei, și că doar Marele Juriu decide, prin vot, dacă cauza va fi trimisă sau nu în judecată. Procedura este una complexă, începînd cu prezentarea de probe în fața Marelui Juriu de către un procuror federal, urmînd audierea martorilor și examinarea înscrisurilor. Riscul neprezentării martorilor în fața Marelui Juriu duce la o sancțiune administrativă. Judecătorul poate dispune ca cel care încalcă legea să fie pus sub arest pînă va respecta dispozițiile citației sau pînă cînd Marele Juriu își va încheia procedurile pentru care a fost ales; de regulă, acest proces poate dura pînă la trei ani.

Procedura ce ține de citarea martorilor se întocmește de către procuror și poate îmbrăca forma de *ad testificandum*, ce obligă persoana să se prezinte în fața Marelui Juriu la o dată stabilită, pentru a depune mărturie. Cealaltă citație poartă denumirea de *duces tecum* și impune prezentarea unor documente (scrisori, acte financiare, e-mailuri etc.). Totodată, citația procurorului poate fi atacată cu recurs, de către persoana citată, la judecătorul federal. La rîndul său, judecătorul federal poate aplica moțiuni de anulare, dacă constată că citația are un obiect mult prea larg, presupune dificultăți semnificative

sau este excesiv de împovărătoare pentru cel ce trebuie s-o execute. În Camera Marelui Juriu audienții au observat și o excepție de la cel de-al Șaselea Amendament al Constituției Statelor Unite, și anume: că martorul nu poate fi însoțit de avocat în Camera Marelui Juriu, pentru că martorul nu este pus sub acuzare. Astfel, procedura în fața Marelui Juriu nu cade sub incidența celui de-al Șaselea Amendament, care garantează dreptul la avocat. Totuși, avocatul poate aștepta în hol, în fața Camerei și, dacă martorul dorește să ceară un careva sfat de la avocatul său, el poate cere o pauză pentru a se consulta. Pauza poate fi invocată de martor ori de câte ori este necesar. Martorul, însă, se poate baza pe privilegiul prevăzut de către al Cincilea Amendament al Constituției SUA, și anume: dreptul de a nu se autoincrimina și de a nu răspunde la întrebările prin care se autoincriminează. Astfel, se face o trimitere la regulile federale ale Codului de procedură penală american. Tot ce se petrece în fața Marelui Juriu se păstrează în secret, deci este confidențial. La începutul procesului, părțile depun un jurământ de păstrare a secretului. Aceasta se face pentru a împiedica martorii să divulge careva informații parvenite în urma investigațiilor, pentru a reduce posibilitatea ca bănuitul/învinuitul să afle despre dosarul penal și astfel să se eschiveze de la urmărirea penală, pentru a proteja reputația persoanelor care sînt menționate în fața Marelui Juriu și care sînt puse sub acuzație, pentru a încuraja martorii să vorbească deschis despre faptele ce țin de cazul respectiv. Se știe că procedura este secretă, însă, de fapt, toate cuvîntările și toate documentele sînt înregistrate, dar sînt confidențiale pînă la punerea sub acuzare a persoanei vizate. Procurorul, în cadrul unui proces penal, poate să mărească numărul martorilor, însă o poate face doar în temeiul legii și respectînd normele rezonabile.

Din perspectiva celor observate, Marele Juriu Federal reprezintă o instituție mai mult formală în sistemul judiciar federal al SUA, deoarece această instituție este menționată în Constituție, de aceea e și respectată cu strictețe. Astfel, dacă ne referim la Republica Moldova, un control din afară a dosarului penal înainte de judecată ar fi de prisos.

La această etapă audienții au vizitat de asemenea oficiul unei alte procuraturi, și anume – *Procuratura din Milwaukee*, statul Wisconsin, unde au fost întîlniți de către Procurorul General al regiunii Milwaukee, **John T. Chisholm**, membru al Partidului Democrat din SUA, care a fost ales în această funcție prin votul direct al populației, pe o perioadă de 5 ani. Discuția s-a axat mai mult pe tema „*Procurorul comunitar*”. John T. Chisholm a explicat că inițiativa procurorului comunitar este de a promova în practică ideea că problemele privind infracționalitatea pot fi eficient rezolvate atunci cînd membrii comunității conlucrează cu procurorii și cu poliția. De altfel, John T. Chisholm a explicat că comunicarea permanentă cu organizațiile

comunitare, cu asociațiile vecine și rezidenții regiunii date este esențială pentru a înțelege cum pot fi utilizate mai eficient resursele organului de protecție a legii.

În orașul **Oxford**, statul Wisconsin, audienții INJ au vizitat un *penitenciar american*. Acesta este o instituție federală de corecție, de securitate medie (în Statele Unite există trei tipuri de securitate: securitate minimă sau scăzută, medie și înaltă) pentru infractorii de sex masculin. Directorul penitenciarului Oxford, dna **Carol Holinka**, i-a familiarizat succint cu specificul instituției de corecție. Aici camerele deținuților sînt asigurate cu pat, masă de scris, au destulă lumină solară, este și o despărțitură separată pentru toaletă etc. În fiecare cameră se află cîte doi deținuți. Sînt și camere mai mari înzestrate cu televizor, unde deținuții au posibilitatea de a viziona, după un grafic stabilit, emisiunile preferate.

Deținuții au mai multe oportunități în ce privește petrecerea timpului liber. În cadrul penitenciarului funcționează fabrica de cabluri UNICOR, unde muncesc, contra plată, aproximativ 225 de deținuți. UNICOR angajează deținuți în baza unei liste de așteptare prealabil stabilite de administrația penitenciarului. La fabrică muncesc numai deținuții care și-au exprimat acordul. Banii acumulați de ei pot fi folosiți pentru diferite achiziții permise de instituție (de regulă, dulciuri) sau pot fi puși pe cont la bancă, pot fi transmiși familiei.

Totodată, nu este obligatoriu ca deținutul să se încadreze în careva activități practicate în cadrul penitenciarului. Însă, cei care nu doresc să lucreze sînt lipsiți de anumite privilegii acordate de administrație.

În penitenciare există și Departamentul Educație. El servește ca sursă administrativă pentru diverse programe educaționale. Aceste servicii includ: *studii universitare, academice, activități generale de agrement și back-up, servicii pentru programele de instruire necesară*. Departamentul dispune de două săli de calculatoare conectate la Internet, de o bibliotecă cu un bogat fond de carte, reviste și ziare. Lecțiile sînt ținute de lectori universitari. După ce fi-

nalizează cu succes cursurile, deținuții obțin și o diplomă de studii care este recunoscută pe întreg teritoriul Statelor Unite. Pentru cei care nu au careva studii există și programul de alfabetizare, care a fost pus în aplicare în conformitate cu Biroul de politici ale penitenciarelor. De asemenea, penitenciarul organizează și diferite campionate sportive: *la baschet, handbal, tenis, volei, fotbal*. Este și o sală de biliard, de darts și ping-pong, bine echipate. Hobby Craft Center este

deschis pentru deținuții care sînt interesați să lucreze cu ceramica sau să confecționeze obiecte din piele. Toate lucrările făcute de deținuți se păstrează într-o cameră securizată și le sînt restituite cînd aceștia se eliberează din penitenciar.

Ultima etapă a Programului-cascadă reprezintă punctul culminant și de maximă eficiență pentru întreaga experiență obținută de audienți în cadrul „Programului de consolidare a capacităților profesioniștilor din domeniul justiției”, desfășurat în Statele Unite ale Americii. Aceasta deoarece toată informația acumulată anterior a necesitat a fi aplicată în modul cel mai direct și practic în cadrul atelierului de lucru organizat de **Centrul Național de Avocatură** (*National Advocacy Center*) al SUA.

Etapă sus-vizată s-a desfășurat în orașul **Columbia**, capitala Carolinei de Sud. Statul Carolina de Sud este renumit prin faptul că a fost una dintre cele 13 colonii care, în timpul Revoluției Americane, și-au declarat independența față de Regatul Britanic, dar și pentru că a fost primul stat care a votat secesiunea și crearea Confederației Statelor Americane, fapt care a generat Războiul Civil American (1861–1865). Alegerea acestei ultime destinații a fost determinată de faptul că anume în Columbia se află Centrul Național de Avocatură, a cărui misiune primordială este de a asigura formarea continuă și perfecționarea profesională a procurorilor de nivel federal, statal și local, precum și a personalului din aparatul procuraturilor. Este de menționat că, spre deosebire de sistemul de formare a procurorilor și judecătorilor din Republica Moldova (*unde Institutul Național al Justiției reprezintă o instituție publică autonomă concepută ca un factor de valoare în promovarea statului de drept Republica Moldova, care pledează pentru independența, transparența și eficiența justiției naționale și a cărei misiune este formarea inițială și continuă atât a judecătorilor, procurorilor, cât și a altor persoane ce contribuie la înfăptuirea justiției*), în SUA formarea procurorilor și a judecătorilor este un proces cu o verticalitate administrativă, organizatorică, funcțională separată. Mai mult, Statelor Unite le este străin conceptul de formare inițială. Or, beneficiarii trainingurilor organizate sînt exclusiv persoanele numite/alese deja în funcție și care necesită formarea și dezvoltarea unor abilități profesionale distincte și speciale pentru exercitarea calitativă a profesiei.

Însă, pînă la relevarea cunoștințelor acumulate în cadrul atelierului de lucru organizat de Centrul Național de Avocatură al SUA, menționăm că audienții au vizitat și **Institutul Național al Justiției** din SUA care, după atribuțiile sale, categoric diferă de instituția cu același nume din Republica Moldova, unica asemănare fiind doar denumirea. Această instituție reprezintă o agenție în cadrul Oficiului pentru Programe în Justiție (*Office of Justice Programs*), care se supune Departamentului de Justiție al Statelor Unite (*U.S. Department of Justice*). Activitatea Oficiului pentru Programe în Justiție este în general axată pe prevenirea criminalității prin acțiuni de cercetare și dezvoltare, pe asigurarea asistenței organelor de forță de nivel statal și local, pe asigurarea asistenței victimelor infracțiunilor. Iar activitatea Institutului Național al Justiției este focusată, în special, pe cercetarea și dezvoltarea tehnologiilor de corectare a infractorilor, a tehnologiilor de aplicare a legii, precum și pe soluționarea problemelor ce țin de criminalitate, justiție penală, violență împotriva femeilor etc. Prin urmare, deși poartă aceeași denumire, competențele, atribuțiile și funcțiile Institutului Național al Justiției din SUA diferă de cele ale instituției similare din Republica Moldova.

Cea de a doua instituție implicată în actul de formare a judecătorilor vizitată de audienții INJ este **Centrul Judiciar Federal** (*Federal Judicial Center*) amplasat în Washington D.C. și creat printr-un Act al Congresului în 1967, la inițiativa Conferinței Judecătorilor Statelor

Unite. Acest Centru reprezintă o agenție subordonată puterii judecătorești care este responsabilă de politica de cercetare, planificare și de dezvoltare a sistemului de administrare judecătorească și, cel mai important, are menirea să asigure formarea continuă a judecătorilor federali și a personalului curților federale. Centrul organizează cursuri și alte tipuri de traininguri care ajută curțile federale să fie pregătite în fața schimbărilor legislative. Ofertele educaționale cel mai des aplicate sînt programele în așa domenii cum ar fi dreptul imigrării, ghidurile de aplicare a sentințelor. De asemenea, Centrul elaborează și editează manuale, bro-

șuri și alte materiale menite să învețe noii judecători și lucrători de la curțile federale să-și îndeplinească onest și eficient obligațiile.

Politica de bază și activitățile primordiale ale Centrului sînt determinate de Consiliul Centrului, care include doi judecători de la curțile de apel federale, trei judecători de la curțile federale și un judecător pe insolvabilități. Acești membri sînt aleși pe un termen de patru ani de către Conferința Judecătorilor. În cadrul Consiliului activează și doi membri *ex officio*, și anume: președintele Curții Supreme de Justiție și directorul Oficiului Administrativ al Curților Statelor Unite. În realizarea dezideratelor sale Centrul Judiciar Federal colaborează cu Centrul Național al Curților Statale (*National Center for State Courts*) localizat în Williamsburg (*Virginia*) pentru soluționarea problemelor comune ale curților federale și statale, dar și cu alte agenții și persoane de drept public și privat. De asemenea, Centrul realizează studii empirice asupra curților, analizînd felul în care diferite curți federale administrează anumite tipuri de cazuri. Adițional, Centrul acordă suport sistemelor judiciare din alte țări. Este de menționat și faptul că Centrul a contribuit foarte activ la asigurarea curților cu computere și sisteme de procesare automată a informației prin intermediul bazelor de date. De asemenea, în regim on-line, site-ul Centrului conține profilurile sumare ale tuturor judecătorilor federali care au activat vreodată în sistemul curților federale ale Statelor Unite.

Formarea procurorilor este pusă pe seama **Centrului Național de Avocatură** (*în continuare – NAC*), realizată sub conducerea Departamentului de Justiție al SUA, în speță, de o subdiviziune a acestuia – **Oficiul Executiv al Procurorilor Statelor Unite** (*Executive Office for United States Attorneys*). Audienții INJ au fost în vizită și la această instituție. Misiunea primordială a NAC este de a acorda suport educațional și de a forma procurorii de nivel federal, statal, local, precum și personalul aparatului procuraturilor. Ideea creării unui asemenea Centru a fost lansată în 1996, iar primele cursuri au început a fi realizate deja în 1998. Actualmente, anual cca 14 mii de persoane sînt antrenate în cursurile organizate de NAC. Organizatoric, NAC conține 10 curți improvizate, mai multe aule a câte 50, 75, 130, și 190 de locuri fiecare, o sală de conferințe pentru 440 de persoane, 264 camere de locuit, un studiu de producție echipat cu aparataj audio-video. De asemenea, în incinta NAC este echipat un post de televiziune numit *Justice Television Network*, care permite difuzarea trainingurilor în toate cele 94 de oficii ale procuraturilor federale. Tot în cadrul Centrului există și cursuri de învățămînt la distanță, precum și o bibliotecă electronică.

În cadrul NAC activează trei organizații de formare profesională. Programele pentru personalul federal sînt gestionate de Oficiul de Educație Juridică (*Office of Legal Education*) și de Institutul Național de Training asupra Insolvabilității (*National Bankruptcy Training Institute*). Iar programele pentru procurorii de nivel statal și local sînt gestionate de Asociația Procurorilor Naționali de District (*National District Attorneys Association*). Prin urmare, NAC reprezintă mijlocul instituțional prin intermediul căruia sînt transmise centralizat cunoștințele, instrucțiunile, abilitățile profesionale către procurorii Statelor Unite. Există programe care sînt predate exclusiv noilor angajați, cum ar fi exersarea în domeniul penal, civil, confiscării de bunuri, cursuri de utilizare a căilor de atac etc. Dar sînt și cursuri destinate exclusiv persoanelor care au deja o experiență bogată în cadrul procuraturilor sau altor instituții de stat, cum ar fi Programul de Practică Federală (*Federal Practice Program*). În același timp, un număr de cursuri tematice sînt ținute în dependență de interesele și cerințele unor grupuri restrînse de solicitanți, cum ar fi: tehnicile negocierii, dreptul insolvabilității, dreptul ecologic, dreptul computerelor etc.

În cadrul Centrului, în calitate de formatori operează exclusiv procurori federali cu o reputație ireproșabilă și o experiență bogată, care țin prelegeri, moderează dezbateri în grup, supraveghează rezolvarea de exerciții cu elemente

de probațiune, oferă critici personalizate etc. Judecătorii federali de asemenea participă la aceste cursuri, funcția lor fiind de a prezida ședințele de judecată improvizate. Utilizarea echipamentului de înregistrare audio-video sofisticat permite audienților o experiență unică de formare a deprinderilor de a acționa în fața Curții. O particularitate inedită a trainingurilor organizate de NAC o reprezintă principiul „*învață prin exersare*”. Exercițiile sînt concentrate asupra pledoariilor în fața Curții. Acestea simulează

toate activitățile desfășurate în cadrul unei ședințe de judecată model și sînt însoțite de criticile publice ale celor prezenți în sală, dar și de o analiză ulterioară, individuală, în privat, a înscrierilor video asupra prestației audienților.

Toate informațiile relatate mai sus au fost acumulate din observațiile personale ale audienților, prezentările oferite, discuțiile cu oficialii Centrului Național de Avocatură, dar și din investigațiile efectuate asupra activității instituției în cauză. Astfel, s-a discutat despre activitatea generală a Centrului, în special despre structura organizatorică, funcțională, financiară etc. Audienții INJ au făcut cunoștință cu conducerea Centrului, dar și cu personalul auxiliar, cu care au purtat discuții detaliate asupra facilităților, tehnicilor și metodelor utilizate de către ei în activitatea de formare continuă a procurorilor. De asemenea, au vizitat și renumita **Universitate din Carolina de Sud**, pe al cărei teritoriu și se află de fapt NAC.

În cadrul Programului audienții INJ au discutat cu dl **Kent Cassibry**, Asistentul Directorului pe problemele legate de Învățămîntul la Distanță. Discuția s-a axat cu preponderență pe următoarele tematici: necesitatea și beneficiile perfecționării continue a specialiștilor în domeniul justiției; dezvoltarea curriculumurilor la disciplinele predate: managementul formării continue; recrutarea beneficiarilor cursurilor organizate de NAC; crearea și distribuirea materialelor necesare pentru predarea-învățarea materiei etc. Către sfîrșitul zilei, reprezentantul Centrului, în persoana dlui **Richard A. Lloret**, Asistentul Directorului Oficiului de Educație Juridică, a oferit portofoliul de documente pentru activitatea preconizată pentru zilele următoare. Acest portofoliu conținea un scenariu ipotetic al unui caz penal – „*SUA vs. Saxx*” – în care inculpatului Jimmy Saxx îi erau aduse învinuiri pe trei capete de acuzare: 1) *jaful unei bănci federale*, 2) *conspirație la jaful unei bănci federale* și 3) *posesia și utilizarea armei de foc*. Portofoliul conținea cîteva sute de

pagini care cuprindeau în detaliu toate actele procedurale efectuate în cursul urmăririi penale, inclusiv procese-verbale, mandate de arest, încheieri de dispunere a perchezițiilor etc.

Celelalte patru zile au fost marcate de începerea și desfășurarea cursului intitulat „*Bazele susținerii acuzării penale în procesul de judecată*” (*Basic Criminal Trial Advocacy Seminar*). Destinatarii acestui curs erau persoanele recent angajate în funcțiile de procurori

din diferite state din SUA. De fapt, acesta reprezintă un curs de bază, de inițiere în profesia de procuror, în special de inițiere în atribuțiile procurorului atunci când cazul este trimis în judecată. Este de menționat aici că majoritatea audițiilor nu fuseseră niciodată în sălile de judecată în calitate de acuzatori de stat, deși erau angajați ai procuraturilor de foarte mult timp. Aceasta se explică prin faptul că cca 95% din totalul cauzelor penale în SUA sfârșesc cu acordul de recunoaștere a vinovăției, fapt care determină ca doar o parte nesemnificativă de cauze să ajungă în fața curților de justiție și, respectiv, antrenează în dezbaterile judiciare un număr mai redus de procurori, care, de regulă, sînt și cei mai experimentați. Prin urmare, acest curs este unul elementar, dar cu aplicabilitate practică care face ca eficiența acestuia să fie ridicată la maximum.

În principiu, cursul sus-numit are un caracter complex, în el fiind combinate tehnici de formare profesională atât de ordin teoretic, deoarece implică o serie de cursuri, cum ar fi: *Introducere în sancțiuni*, *Examinarea directă*, *Abilități*

de comunicare etc., cît și de ordin practic – fiecare curs teoretic fiind urmat de ateliere de lucru al căror scop era de a aplica în practică cunoștințele teoretice. Astfel, din punct de vedere teoretic, cursurile erau expuse într-o manieră logic încheată, consecutivă și sincronizată cu fazele procesului de judecată în țările cu sistem anglo-saxon. Din toate aceste cursuri s-au identificat patru, cele mai importante și care corespund celor patru faze de desfășurare a procesului: Declarația de deschidere (*Opening statement*) ținut de John N. O'Brien, procuror federal în Detroit, Michigan; Examinarea directă (*Direct examination*) ținut de D. Gerald Wilhelm, procuror federal în Minneapolis, Minnesota; Examinarea încrucișată (*Cross examination*) ținut de Donald B. Allegro, procuror federal în Davenport, Iowa; Argumentul de încheiere (*Closing argument*) ținut de Miller A. Bushong III, procuror federal în Beckley, West Virginia. Toate aceste cursuri aveau drept scop inițierea în cele mai elementare probleme care pot apărea la un procuror începător în dependență de faza la care acesta se confrunta cu problema respectivă. Anume în cadrul acestor cursuri audienții au fost inițiați în esența examinării probelor în cadrul curților din SUA, fapt care i-a determinat să afirme ulterior că, deși sistemul anglo-saxon este diferit de cel romano-germanic prin mecanismele și tehnicile aplicate, totuși, într-un final, în ambele sisteme este atins același rezultat, iar adagiul lui Machiavelli „*Scopul scuză mijloacele*” a căpătat o cu totul altă conotație în acest sens.

Un alt curs care merită o deosebită atenție a fost ținut de către domnul Brian K. Johnson din Phoenix (*Arizona*), care este un specialist extraordinar în știința comunicării, fapt pentru care este și titularul prelegerii „*Abilități de comunicare*” (*Communication skills*). În cadrul acestui curs s-a făcut o incursiune detaliată și convingătoare în tehnicile de relatare, argumentare și convingere în fața curților. Aceste cunoștințe sînt valoroase mai ales în sistemul judiciar al SUA, unde judecata este cu preponderență înfăptuită de curțile cu jurați și unde de felul în care partea acuzării se comportă, prezintă și argumentează probele depinde verdictul. Iată de ce, în procesul de convingere a juraților, un element foarte important îl constituie limbajul non-verbal care influențează voalat subconștientul și reprezintă cheia de succes în mîna oricărui procuror inițiat în tehnicile de comunicare.

Cu toate că în decursul celor cinci zile petrecute la NAC audienții INJ au ascultat și alte cursuri (cum ar fi: *Impeachmentul* sau *Etica juridică*), aceste cinci cursuri expuse mai sus s-au dovedit a fi de o importanță majoră atât sub aspect informativ, cît și sub aspect practic-aplicativ.

Afirmăm acest fapt, deoarece fiecare din cele patru cursuri teoretice de bază (combinat cu cursul *abilități de comunicare*) era obligator urmat de un atelier de lucru distinct, a cărui menire era de a utiliza cazul ipotetic „SUA vs. Saxx”, pentru a parcurge toate cele patru etape ale procesului judiciar și a scoate în evidență dificultățile practice ale fiecărei etape. Spre regret, din lipsă de timp audiențelor noastre li s-a reușit să presteze în fața colegilor americani doar primele două faze ale procesului de judecată, și anume: declarația de deschidere și examinarea directă.

Astfel, procesul de formare continuă în cadrul atelierului de lucru a con-

stat, în cazul declarației de deschidere – în prezentarea unui rezumat al naturii cazului „SUA vs. Saxx” și a dovezilor care urmează a fi prezentate de către procuror; iar în cazul examinării directe – în interogarea persoanei care a fost chemată să aducă probe în favoarea acuzării. În ambele cazuri, prestația a avut loc în fața a trei judecători și a mai multor asistenți. Prestația audiențelor INJ era cronometrată și înregistrată video prin intermediul tehnicii amplasate în sala de judecată improvizată. La sfârșitul prestației, asistenții NAC prezenți în sală ofereau comentarii, opinii, sugestii profesionale, pentru ca ulterior, în altă încăpere, alți specialiști, în procesul de vizionare individuală a înregistrărilor video, să expună critici valoroase de care audienții INJ urmează să țină cont.

În concluzie, este de menționat că experiența obținută în cadrul vizitei audiențelor Institutului Național al Justiției la Centrul Național de Avocatură, Columbia, S.C., este de o valoare incontestabilă. Și aceasta pentru că audienții au avut ocazia:

- să ia cunoștință, să analizeze și apoi să importeze informații utile referitor la activitatea centrelor de perfecționare a abilităților profesionale ale lucrătorilor din sfera justiției Statelor Unite;
- să ia cunoștință de tehnologiile performante de formare a abilităților profesionale ale procurorilor prin utilizarea aparatului audio, video, televiziunii, bibliotecii electronice;
- să asiste la cursurile de bază de formare inițială a procurorilor, unde s-au familiarizat cu noile tehnici de predare, inclusiv la distanță;
- să aplice în practică cunoștințele teoretice acumulate și, prin aceasta, să pătrundă în esența procesului judiciar în sistemul anglo-saxon;

Toate aceste realizări vor fi de folos atât audiențelor ca viitori servitori ai justiției, cât și societății, care va putea culege fructele de pe urma valorificării cunoștințelor acestora, acumulate în SUA, prin aceasta contribuind la crearea unui adevărat Stat de Drept în Republica Moldova.

La întoarcere în țară, audienții INJ selectați pentru participarea la acest Program au avut posibilitatea de a-și consolida cunoștințele obținute în SUA în cadrul atelierului de lucru pentru dezvoltarea abilităților profesionale cu genericul „Tehnici de prezentare a unei cauze penale într-un proces de judecată”, organizat în perioada 21-25 septembrie 2010, de Oficiul Consilierului Juridic al Ambasadei SUA în Republica Moldova, Institutul Național al Justiției și Biroul din Republica Moldova al Asociației Avocaților Americani „Inițiativă pentru Supremația Legii”.

Institutul Național al Justiției aduce sincere mulțumiri Ambasadei SUA și Departamentului de Justiție al SUA/OPDAT pentru asistența acordată la finanțarea stagiului de practică în Statele Unite ale Americii al audiențelor INJ în cadrul Programului de consolidare a capacităților profesioniștilor din domeniul justiției. Sperăm la continuitatea acestei colaborări fructuoase, pe care o considerăm extrem de utilă pentru instruirea inițială în cadrul INJ.

□ **Atelier de lucru pentru dezvoltarea abilităților profesionale *Tehnici de prezentare a unei cauze penale într-un proces de judecată* (21-25 septembrie)**

Organizat de *Oficiul Consilierului Juridic al Ambasadei SUA în Republica Moldova, Institutul Național al Justiției și Biroul din Republica Moldova al Asociației Avocaților Americani „Inițiativă pentru Supremația Legii” (ABA/ROLI).*

Acest atelier a constituit de fapt o încercare de a repeta cele învățate în Centrul Național de Avocatură Columbia, S.C., de către audienții Institutului Național al Justiției Igor CHIROȘCA, Ghenadie MÎRA, Irina ULIANOVSKI și Iulian SUHAN, care au beneficiat (în urma susținerii unui examen în limba engleză), de un stagiu ce s-a desfășurat în perioada 22 august – 19 septembrie, în Statele Unite ale Americii în cadrul „Programului de dezvoltare profesională a justiției”, organizat de Departamentul de Justiție al SUA/OPDAT și Ambasada SUA în Moldova. De menționat că SUA pentru prima dată a organizat un astfel de program, fiind o inovație nu doar pentru Republica Moldova, dar și pentru alte țări.

În alocuțiunile de la festivitatea de deschidere a atelierului Sarah LUM, consilier juridic al Ambasadei SUA în Moldova, Tom RUSSEL, Director ABA/ROLI Moldova, și Justo ARENAS, judecător magistrat superior la Districtul Puerto Rico, SUA, au subliniat importanța și necesitatea cunoașterii tehnicilor de prezentare a cauzelor în fața instanțelor din sistemul anglo-saxon și au menționat că acestea au drept obiectiv general identificarea particularităților, asemănărilor și deosebirilor de sistemul romano-germanic.

Totodată, și-au exprimat speranța în utilitatea acestora pentru dezvoltarea profesională a tuturor participanților. Menționând că, deși sînt două sisteme de drept diferite, totuși ambele au la bază aceleași principii de formare a deprinderilor și abilităților profesionale.

Obiectivul de bază al acestui eveniment a fost de a scoate în evidență particularitățile desfășurării ședinței de judecată în cadrul sistemului de drept anglo-saxon, obiectiv realizat prin improvizarea unui proces de judecare a unei cauze penale în limba engleză.

În calitate de participanți la proces din partea apărării au fost invitați un grup de avocați titulari și stagiați, care la fel au beneficiat de un training din partea Asociației Avocaților Americani în Moldova.

De asemenea, în calitate de judecător al procesului improvizat a participat dl Justo ARENAS.

În cadrul procesului, participanții la dezbaterile judiciare au utilizat prevederile Codului de procedură penală - Model și ale Codului penal - Model.

Aici vom face o scurtă caracteristică a acestora. De menționat că ideea elaborării Codurilor respective pentru sistemele de drept din țările post-conflict a început a fi discutată la sfîrșitul anilor '90 de către juriștii practicieni din cadrul diferitelor agenții ale ONU.

În anul 2001, Institutul SUA pentru Pace, Centrul pentru Drepturile Omului din Irlanda, în parteneriat cu Oficiul Comisarului ONU pentru Refugiați și Oficiul ONU pentru Combaterea Drogurilor și Crimelor, au lansat inițiativa care în curînd a fost denumită „Proiect de Coduri penale – Model”. Inițial, un grup mic de experți a început să lucreze la elaborarea Codurilor - Model. Datorită interesului sporit pentru asemenea legislație - model, grupul de experți s-a transformat într-o rețea de juriști practicieni și profesori universitari în număr de 300 de persoane. Această rețea a inclus experți din domeniul dreptului internațional și comparat, judecători, procurori, avocați și polițiști.

Codurile - Model reflectă elemente care au fost inspirate din toate sistemele majore de drept din lume, precum și din standardele internaționale stabilite de Convențiile ONU și Consiliul European.

La procesul de elaborare a Codurilor au contribuit următoarele organizații internaționale:

- Consiliul European;
- Comisia Europeană și Parlamentul European;
- Organizația pentru Securitate și Cooperare din Europa (OSCE);
- Organizația Națiunilor Unite;
- Fondul ONU pentru Copii UNICEF;
- Oficiul Comisarului ONU pentru Drepturile Omului (UNHCHR);
- Oficiul pentru Combaterea Drogurilor și Crimelor (UNODC) etc.

Aceste Coduri sînt într-un proces de revizuire și ajustare continuă, pentru a corespunde rigorilor și standardelor internaționale moderne și reprezintă niște mijloace de asistență care extind opțiunile de elaborare a legislației penale disponibile pentru legiuitorii din țările post-conflict.

Revenind la Programul de activitate a atelierului este de menționat că acesta a derulat în trei etape.

Prima etapă a avut drept obiectiv pregătirea separată și individuală atât a părții apărării, cât și a părții acuzării asupra unei cauze penale ipotetice – cauza „Moldova vs. Pînzaru”. Rechizitoriul conținea trei capete de acuzare: 1) falsificarea banilor, 2) spălarea banilor și 3) coruperea activă. Această etapă s-a desfășurat în zilele de 21 și 22 septembrie.

Cea de a doua etapă, care s-a desfășurat între 23 și 24 septembrie, a constat în înscenarea nemijlocită a procesului de judecată, precum și în prezentarea directă a argumentelor și probelor prezentate de ambele părți

în instanța de judecată, care, la finele examinării cauzei, a emis verdictul. Anume la această a doua etapă au participat, în calitate de spectatori, și 15 audienți ai INJ, 4 dintre care sînt candidați la funcția de judecători și 11 – candidați la funcția de procuror.

De menționat este și faptul că acest proces de judecată a fost înregistrat audio și video și va servi drept exemplu în organizarea programelor similare pe viitor.

La cea de *a treia etapă* toți participanții la proces au făcut comentarii, obiecții și au înaintat propuneri ce vizează subiectul pus în discuție.

În cadrul acestei etape, participanții la atelier și-au exprimat recunoștința față de co-organizatorii atelierului de lucru, precum și dorința de a participa pe viitor la asemenea evenimente.

Tuturor participanților le-au fost înmăna-te certificate de participare în cadrul procesului improvizat.

La încheierea Programului, administrația INJ, în persoana Directorului executiv interimar Veaceslav DIDĂC, și-a manifestat intenția de a colabora în continuare cu co-organizatorii atelierului în procesul de instruire, în vederea formării deprinderilor profesionale, cultivării și promovării principiilor democratice ale unui Stat de Drept.

- **Masă rotundă *Implementarea Recomandărilor de la Kiev prin intermediul reformei sistemului judiciar din Republica Moldova* (27-28 octombrie)**, organizată de *Misiunea OSCE la Chișinău*. Vine drept continuare a ședinței regionale a experților în domeniul independenței justiției, care a avut loc la Kiev între 23 și 25 iunie curent.

Întrunirea de la Kiev a fost organizată de Biroul pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului (ODIHR), împreună cu Institutul Max Planck pentru Dreptul Public și Dreptul Internațional Comparat, în vederea sprijinirii țărilor din Europa de Est, Caucazul de Sud și Asia Centrală în procesul de consolidare a independenței justiției. La ea au participat aproximativ 40 de experți, printre care proeminenți oameni de știință și experți din 19 state participante la OSCE, din cadrul Consiliului Europei și Comisiei de la Veneția și s-a încheiat cu adoptarea unui set neexhaustiv de recomandări expediate de Directorul ODIHR, Ambasadorul Janez LENARČIČ, tuturor statelor participante la OSCE pe data de 9 august curent.

Scopul acestei mese rotunde a fost luarea în dezbateri a aspectelor referitoare la relația și separarea competențelor dintre Consiliul Superior al Magistraturii și Colegiul disciplinar al Consiliului, la aspectele privind sistemul de evaluare a performanței și atestării judecătorilor, fiind specificate criteriile și proceduri de recrutare, instruire și numire în funcție.

La ședință au participat experți internaționali și naționali în domeniul justiției: Carsten WEBER, șef Secție Supremația Legii, OSCE/ODIHR, experții OSCE/ODIHR: prof. Giuseppe DI FEDERICO, John PEARSON, Nadejda HRIPTIEVSCHI, Rita TAMM, consilier superior în domeniul supremației legii, Misiunea OSCE în Moldova, Dumitru VISTERNICEAN, Președintele Consiliului Superior al Magistraturii, Ion MURUIANU, Președintele Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, Svetlana FILINCOVA, Președintele Colegiului de calificare, Victor PUȘCAȘ, judecător la Cureaua Constituțională, Valentin COVAL, șef Secție formare inițială a INJ, precum și reprezentanți ai organizațiilor neguvernamentale din Moldova.

Pentru masa rotundă au fost selectate trei teme care prezintă un interes deosebit în contextul asigurării independenței justiției:

- *Administrarea judiciară, cu accent pe consiliile judiciare (CSM), organele de autoadministrare a judecătorilor și rolul președinților de instanțe;*
- *Selectarea și instruirea judiciară – criterii și proceduri;*
- *Răspunderea judecătorilor și independența judiciară în luarea deciziilor.*

Astfel, discuțiile cu referire la tema „*Administrarea judiciară, cu accent pe consiliile judiciare, organele de autoadministrare a judecătorilor și rolul președinților de instanțe*” au fost axate pe competențele diferite ale acestor organe, cum ar fi cele de selectare, promovare și instruire a judecătorilor, aplicarea sancțiunilor disciplinare, evaluarea profesională etc.

În acest context, au fost înaintate recomandări de a se face distincție între aceste competențe, cu specificul celor ce urmează a fi exercitate de fiecare organ în parte.

Se consideră o bună opțiune de a stabili diferite organe independente competente pentru a exercita aceste atribuții, fără a le supune controlului unei singure instituții sau autorități.

La compartimentul „*Selectarea și instruirea judiciară – criterii și proceduri*” s-a vorbit despre necesitatea ameliorării învățământului juridic, astfel ca curriculumul universitar să atragă o atenție sporită formării deprinderilor practico-analitice. Elemente precum studiile de caz, experiența practică, clinicile juridice și procesul de instruire ar trebui să fie integrate.

Același nivel de educație trebuie să fie garantat în universitățile de stat și în cele private, vizînd inclusiv instruirea la distanță.

Programele de instruire în cadrul Institutului Național al Justiției ar trebui să se concentreze asupra necesităților serviciului judiciar și să completeze învățământul universitar.

Ele trebuie să includă și subiecte ce țin de etică, ce formează aptitudini de comunicare, capacități de soluționare a disputelor, abilități de administrare și de elaborare.

Instruirea specială trebuie să fie oferită și altor persoane care contribuie la înfăptuirea justiției.

În vederea asigurării transparenței în procesul de selectare, procedura și criteriile pentru selectare judiciară trebuie să fie clar definite de lege. Informația despre locul vacant, termenele și condițiile participării la concursul pentru a candida la funcția de judecător ar trebui să fie anunțate în mod public și difuzate pe scară largă.

Lista tuturor candidaților selectați la concursul de admitere trebuie să fie disponibilă publicului.

Verificarea de fond a persoanelor admise pentru instruire inițială la INJ trebuie să fie efectuată cu cea mai mare atenție și în strictă conformitate cu principiile unui stat de drept. Autoritatea de selectare poate solicita poliției o verificare standard privind cazierul judiciar și orice alte elemente descalificante. Rezultatul acestei verificări ar trebui să fie adus la cunoștință candidatului, acesta având dreptul să-l atace în instanță. Nici un fel de alte verificări de fond nu ar trebui să fie efectuate

de nici un serviciu de securitate. Decizia de a refuza un candidat în baza verificărilor de fond trebuie să fie una motivată.

La capitolul „Răspunderea judecătorilor și independența judiciară în luarea deciziilor” s-a menționat că procedurile disciplinare împotriva judecătorilor trebuie să implice cazurile de abateri profesionale care sînt grave și de neiertat și care discreditează sistemul judiciar. Răspunderea disciplinară a judecătorilor nu poate să se extindă la conținutul hotărîrilor sau deciziilor lor, inclusiv diferențele de interpretare juridică între instanțe, sau la exemple de erori judiciare, sau la critica instanțelor. În cazul în care sînt efectuate evaluări profesionale ale judecătorilor, ele nu trebuie să fie utilizate pentru a dăuna adjudecării independente. Evaluarea performanței judecătorilor va trebui să fie în primul rînd una calitativă și să fie axată pe capacitățile lor, inclusiv pe competența profesională (cunoașterea legii, capacitatea de a conduce procesul de judecată, capacitatea de a întocmi hotărîri motivate), competența personală (capacitatea de a face față volumului de lucru, capacitatea de a lua hotărîri, deschiderea față de noile tehnologii), competența socială (abilitatea de a media, de a respecta drepturile părților în proces) și, pentru promovarea posibilă la funcție administrativă, competența de a conduce.

Formarea acestor calități ar trebui să fie prevăzută în programele de instruire inițială și continuă.

Judecătorii nu vor fi evaluați în nici o circumstanță pentru conținutul hotărîrilor sau deciziilor lor (fie direct sau prin calcularea ratelor de anulări). Modul cum un judecător hotărăște o cauză niciodată nu trebuie să servească drept bază pentru sancționare. Statisticile cu privire la eficiența activităților instanței vor fi utilizate în principal în scopuri administrative și vor servi doar ca unul dintre factorii de evaluare a judecătorilor. Evaluările judecătorilor pot fi utilizate pentru a acorda ajutor judecătorilor în identificarea aspectelor activității lor pe care ar dori să le îmbunătățească, precum și în scopuri de posibilă promovare.

În cadrul dezbaterilor au parvenit și unele propuneri ce țin de activitatea Institutului Național al Justiției, care, în opinia participanților la masa rotundă, urmează a fi apreciate de specialiștii în domeniu.

Dina ROTARCIUC, membru al Consiliului Superior al Magistraturii, și Svetlana FILINCOVA, președintele Colegiului de calificare, judecător la CSJ, au considerat necesară includerea în cadrul normativ ce reglementează activitatea Institutului a unor prevederi, potrivit cărora absolvenții INJ urmează să efectueze un stagiul de practică de 6 luni în instituția unde au fost numiți după participarea la concursul pentru locurile vacante de judecător, după rezultatele cărora să fie evaluați de către Colegiul de calificare.

Propunere analogică a parvenit și de la Vladislav GRIBINCEA, Director al Asociației obștești „Juriștii pentru Drepturile Omului”, care consideră că evaluarea candidaților la funcția de judecător să fie conformă pentru ambele categorii de participanți la concursul pentru suplinirea funcției de judecător (absolvenții Institutului și persoanele care participă la concurs în ordine generală).

Nichifor COROCHII, membru al CSM, și Ecaterina BUZU, șef al Aparatului CSM, au propus ca persoanele care au participat în ordine generală la concursul pentru suplinirea locurilor vacante de judecător și, respectiv, au fost numite în această funcție, urmează să fie instruite 6 luni în cadrul INJ, după care vor susține un examen de absolvire.

Valentin COVAL,
șef Secție Instruire inițială

INSTITUTUL NAȚIONAL AL JUSTIȚIEI
DIN REPUBLICA MOLDOVA

НАЦИОНАЛЬНЫЙ ИНСТИТУТ ЮСТИЦИИ
РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА

Anexă
la Hotărîrea Consiliului INJ
nr.12/5 din 23 august 2010
Coordonat cu CSM și PG

PLAN DE ÎNVĂȚĂMÎNT
pentru cursurile de instruire inițială
1 octombrie 2010 – 31 martie 2012

Semestrul I
de inițiere în profesie și pregătire fundamentală

14 săptămîni – pregătire fundamentală, 30 ore pe săptămîna = 420 ore obligatorii

56 ore facultative = 4 ore pe săptămîna

3 săptămîni pentru evaluare

Nr. d/o	Discipline comune pentru candidații la funcțiile de judecător și de procuror	În total ore (curs/sem)	Nr. de ore/săp.	Ore curs	Ore seminare	Evaluare
<i>obligatorii</i>						
1.	Drept civil	84(42/42)	6	3	3	examen
2.	Drept procesual civil	84(42/42)	6	3	3	examen
3.	Drept penal	112(56/56)	8	4	4	examen
4.	Drept procesual penal	56(14/42)	4	1	3	examen
5.	Retorica și arta comunicării	28(16/12)	2	1	1	examen
6.	Procedura și practica CEDO și alte tratate internaționale obligatorii pentru Republica Moldova	56(40/16)	4	3	1	examen
<i>facultative</i>						
7.	Utilizarea tehnologiilor informaționale în domeniul profesional	28(4/24)	2	0	2	evaluare
8.	Limba străină: - limba engleză - limba franceză	28(0/28)	2	0	2	evaluare

Semestrul II
de specializare pentru judecători

15 săptămîni / 28 ore pe săptămîna = 416 ore obligatorii

56 ore facultative = 4 ore pe săptămîna

4 săptămîni pentru evaluare

Nr. d/o	Discipline pentru candidații la funcția de judecător	În total ore (curs/sem)	Nr. de ore/săp.	Ore curs	Ore seminare	Evaluare
<i>obligatorii</i>						
1.	Deontologia și etica profesională a judecătorului	24(12/12)	4	2	2	examen
2.	Calificarea infracțiunilor (și pentru procurori)	42(28/14)	3	2	1	examen
3.	Drept comunitar (și pentru procurori)	42(28/14)	3	2	1	examen
4.	Intentarea, pregătirea și examinarea în fond a pricinilor civile	56(28/28)	4	2	2	examen

Nr. d/o	Discipline pentru candidații la funcția de judecător	În total ore (curs/sem)	Nr. de ore/săp.	Ore curs	Ore seminare	Evaluare
5.	Particularitățile soluționării diferitelor categorii de cauze: Drept succesoral Dreptul muncii Dreptul familiei Drept funciar	14(7/7) 14(7/7) 14(7/7) 14(7/7)	4	1	1	examen
6.	Proceduri necontencioase în procesul civil	28(10/18)	2	1	1	examen
7.	Proceduri speciale în procesul penal	42(14/28)	3	1	2	examen
8.	Proces penal pentru judecătorul de instrucție	14(0/14)	1	0	1	examen
9.	Administrarea cauzelor contravenționale	28(14/14)	2	1	1	examen
10.	Metodologia întocmirii actelor procesuale: a) civile b) penale c) contravenționale	26(0/26) 20(0/20) 10(2/8)	4	0	4	examen
11.	Organizarea activității instanțelor de judecată	28(14/14)	2	1	1	examen
<i>facultative</i>						
12.	Limba străină: - limba engleză - limba franceză	28(0/28)	2	0	2	evaluare
13.	Utilizarea tehnologiilor informaționale în domeniul profesional	28(0/28)	2	0	2	evaluare

Semestrul II de specializare pentru procurori

15 săptămâni / 28 ore pe săptămână = 416 ore obligatorii

56 ore facultative = 4 ore pe săptămână

4 săptămâni pentru evaluare

Nr. d/o	Discipline pentru candidații la funcția de procuror	În total ore (curs/sem)	Nr. de ore/săp.	Ore curs	Ore seminare	Evaluare
<i>obligatorii</i>						
1.	Deontologia și etica profesională a procurorului	24(12/12)	4	2	2	examen
2.	Calificarea infracțiunilor (și pentru judecători)	42(28/14)	3	2	1	examen
3.	Drept comunitar (și pentru judecători)	42(28/14)	3	2	1	examen
4.	Tactica criminalistică	56(24/32)	4	2	2	examen
5.	Conducerea și efectuarea urmăririi penale de către procuror	28(14/14)	2	1	1	examen
6.	Investigații financiar-economice	28(14/14)	2	1	1	examen
7.	Proceduri speciale în procesul penal	42(14/28)	3	1	2	examen
8.	Participarea procurorului în instanța de judecată	56(21/35)	4	3	1	examen
9.	Întocmirea actelor procedurale în faza de urmărire penală	42(14/28)	3	1	2	examen
10.	Organizarea activității organelor procuraturii	28(14/14)	2	1	1	examen
11.	Particularitățile cercetării penale a anumitor categorii de infracțiuni	28(14/14)	2	1	1	examen
<i>facultative</i>						
12.	Limba străină: - limba engleză - limba franceză	28(0/28)	2	0	2	evaluare
13.	Utilizarea tehnologiilor informaționale în domeniul profesional	28(0/28)	2	0	2	evaluare

Semestrul III de stagiere în instanțele de judecată și în procuraturi

2 săptămâni vacanță

5 luni de stagiu de practică: iulie – decembrie 2011 (2 săptămâni pentru vacanța de vară)

o săptămână pentru evaluare

Semestrul IV
de încheiere a cursurilor de formare inițială – aplicativ de proiectare

6 săptămâni / 31 ore pe săptămână = 188 ore

3 săptămâni pentru evaluare

Nr. d/o	Discipline comune pentru candidații la funcțiile de judecător și de procuror	În total ore (curs/sem)	Nr. de ore/săp.	Ore curs	Ore seminare	Evaluare
1	Administrarea cauzelor de contencios administrativ	26(12/14)	4	2	2	examen
2	Investigarea anumitor categorii de infracțiuni: de corupție, de spălare a banilor, de finanțare și asigurare materială a actelor teroriste	24(16/8)	4	3	1	examen
3	Comunicarea persuasivă	32(16/16)	5	2,5	2,5	examen
4	Pachet opțional I : 1) Protecția proprietății intelectuale 2) Protecția mediului înconjurător 3) Justiția juvenilă	32 1) 16/16 2) 14/18 3) 16/16	5	1) 2,5 2) 2 3) 2,5	1) 2,5 2) 3 3) 2,5	examen
5	Pachet opțional II : 1) Dreptul concurenței 2) Procedura insolvenței 3) Instituția probațiunii în sistemul de drept al Republicii Moldova 4) Psihologia judiciară	32 1) 16/16 2) 12/20 3) 20/12 4) 12/20	5	1) 2,5 2) 2 3) 3 4) 2	1) 2,5 2) 3 3) 2 4) 3	examen
6	Activitatea operativă de investigații	18(12/6)	3	2	1	examen
7	Medicina legală	14(6/8)	2	1	1	examen
8	Medierea	10(10/0)	1	1	0	examen

Calendar academic
(01.10.2010 – 31.03.2012)

Activitatea didactică	Perioada
Semestrul I	1 octombrie 2010 – 24 ianuarie 2011
Cursuri și seminare	1 octombrie 2010 – 24 ianuarie 2011
Vacanța de Crăciun	28 decembrie 2010 – 10 ianuarie 2011
Sesiunea din semestrul I	25 ianuarie 2010 – 14 februarie 2011
Semestrul II	15 februarie 2011 – 18 iunie 2011
Cursuri și seminare	15 februarie – 23 aprilie 2011
Vacanța de Paști	24 aprilie – 2 mai 2011
Sesiunea intermediară din semestrul II	11 aprilie – 23 aprilie 2011
Cursuri și seminare	3 mai – 18 iunie 2011
Sesiunea din semestrul II	20 iunie – 9 iulie 2011
Vacanța de vară	11 iulie – 24 iulie 2011
Semestrul III	25 iulie 2011 – 30 decembrie 2011
Stagiul de practică	25 iulie – 30 decembrie 2011 (inclusiv 1 săptămână de evaluare)
Vacanța de Crăciun	31 decembrie 2011 – 8 ianuarie 2012
Semestrul IV	9 ianuarie 2011 – 18 februarie 2012
Cursuri și seminare	9 ianuarie – 18 februarie 2012
Sesiunea din semestrul IV	20 februarie – 7 martie 2012
40 ore de sinteză	9 – 14 martie 2012
Examene de absolvire	15 – 28 martie 2012
Eliberarea atestatelor	29 – 31 martie 2012

FORMAREA CONTINUĂ

CONSILIUL INSTITUTULUI NAȚIONAL AL JUSTIȚIEI
DIN REPUBLICA MOLDOVA

СОВЕТ НАЦИОНАЛЬНОГО ИНСТИТУТА ЮСТИЦИИ
РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА

*Coordonat
cu CSM, PG, MJ*

*Aprobat
prin Hotărîrea Consiliului INJ
Nr. 12/6 din 23 august 2010*

PROGRAM de formare continuă pentru semestrul II al anului 2010

Nr. crt.	Perioada	Denumirea activității	Categoria de participanți	Numărul de participanți	Responsabil de detașare/delegare	Responsabil de organizare
1.	2-3, 7-8, 9-10, 15-16 septembrie	<i>Seminar „Tehnicile de audiere a copilului victimă-martor al traficului de copii și/sau al exploatării sexuale comerciale”</i>	Procurori	56	PG	INJ Centrul Internațional „La Strada”
2.	6 septembrie	<i>Masă rotundă „Schimb de experiență între judecători din Norvegia și din Republica Moldova”</i>	Judecători din Norvegia și din Republica Moldova	20\20	CSM	INJ NORLAM
3.	13-14 septembrie 26-27 octombrie 10-11 noiembrie	<i>Seminar „Utilizarea practică a hotărîrilor CtEDO la nivel național”</i>	Judecători din judecătorii și de la Curtea de Apel	60	CSM	INJ NORLAM
4.	17 septembrie	<i>Seminar „Aspecte de implementare a Legii cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie, nr.45-XVI din 1 martie 2007”</i>	Judecători Procurori Avocați	8/8/8	CSM PG BA	INJ Misiunea OSCE UNFPA
5.	20 septembrie	<i>Seminar „Evaluarea riscului de recidivă, amânarea executării pedepsei, combaterea încălcărilor și lichidarea lacunelor în activitatea de probațiune”</i>	Consilieri de probațiune	25	DIP	INJ DIP
6.	21-22, 23-24 septembrie	<i>Seminar „Standarde CEDO (Articolele 3, 9, 10, 11, 14 CEDO)”</i>	Judecători Procurori	24/24	CSM PG	INJ ERA Luxemburg
7.	28-29 septembrie 1-2 noiembrie 2-3 decembrie	<i>Seminar „Eficientizarea procesului penal prin interacțiunea dintre profesii”</i>	Judecători Procurori Avocați	21/21/21	CSM PG	INJ NORLAM
8.	4-5, 11-12 octombrie	<i>Seminar în domeniul combaterii violenței domestice și a traficului de ființe umane</i>	Judecători Procurori Avocați	16/16/16	CSM PG BA	INJ Misiunea OSCE UNFPA
9.	7 octombrie	<i>Seminar „Organizarea și exercitarea controlului executării pedepsei penale sub formă de muncă neremunerată în folosul comunității și a pedepsei cu privarea dreptului la libertate: aspecte problematice. Conlucrarea cu administrația publică locală, combaterea încălcărilor și lichidarea lacunelor în activitatea de probațiune”</i>	Consilieri de probațiune	25	DIP	INJ DIP

Nr. crt.	Perioada	Denumirea activității	Categoria de participanți	Numărul de participanți	Responsabil de detașare/delegare	Responsabil de organizare
10.	22 octombrie 2 noiembrie	<i>Seminar „Convenția Aarhus privind accesul la informație, justiție și participarea publicului la adoptarea deciziilor în domeniul mediului – aplicarea în instanțele judecătorești din Republica Moldova”</i>	Judecători	40	CSM	INJ Asociația Eco-Tiras Fundatia „Rosa” Luxemburg din Germania
11.	28, 29 octombrie	<i>Seminar „Gestionarea cazurilor de fraudă și corupție electorală”</i>	Judecători Procurori	50/30	CSM PG	INJ
12.	8-9, 15-16, 22-23, 29-30 noiembrie 1-2, 9-10 decembrie	<i>Seminar „Standardele CEDO și CPT pentru combaterea maltratării și impunității” și „Utilizarea unor alternative la detenția preventivă și pedeapsa cu închisoare”</i>	Judecători Procurori	90/90	CSM PG	INJ Uniunea Europeană CoE
13.	24, 25 noiembrie	<i>Seminar „Asistența juridică internațională în materie penală”</i>	Judecători Procurori	30/30	PG	INJ ERA Luxemburg
14.	26 noiembrie 7 decembrie	<i>Seminar „Etica și obiectivitatea procurorului”</i>	Adjuncții procurorilor	40/50	PG	INJ NORLAM
15.	14, 15 decembrie	<i>Atelier de lucru „Dezvoltarea abilităților profesionale: protecțiile legale pentru aplicarea drepturilor civile”</i>	Procurori Judecători	20/20	PG	INJ Ambasada SUA

Lista de abrevieri:

- INJ** – Institutul Național al Justiției
- CSM** – Consiliul Superior al Magistraturii
- PG** – Procuratura Generală
- DIP** – Departamentul Instituției Penitenciare
- Centrul Internațional „La Strada”** – Centrul Internațional pentru Protecția și Promovarea Drepturilor Femeii „La Strada”
- CoE** – Consiliul Europei
- NORLAM** – Misiunea Norvegiană de Experți pentru Promovarea Supremației Legii în Moldova
- OSCE** – Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa
- UNFPA** – Fondul Națiunilor Unite pentru Populație
- ERA Luxemburg** – Academia de Drept European, Luxemburg
- CPT** – Comitetul pentru Tortură
- CtEDO** – Curtea Europeană a Drepturilor Omului
- ABA/ROLI** – Asociația Avocaților Americani „Inițiativă pentru Supremația Legii”, Biroul din Moldova
- USAID** – Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională

În perioada **septembrie-decembrie 2010** au derulat următoarele activități de instruire continuă:

- **Seminar *Tehnicile de audiere a copilului martor-victimă al traficului de copii și/sau al exploatarei sexuale comerciale* (2-3, 7-8, 9-10 și 15-16 septembrie)** cu participarea procurorilor.

Organizat de INJ în colaborare cu *Centrul Internațional „La Strada”*, fiind parte a Proiectului „Susținerea parteneriatului durabil de combatere a traficului de persoane în Republica Moldova” al Departamentului de Stat al SUA și a Proiectului Comisiei Europene „Măsuri suplimentare privind combaterea traficului de copii în Moldova” – în cadrul acțiunii „Suportul acțiunilor axate pe prevenirea vătămării copiilor supuși influențelor conflictelor militare, pe combaterea traficului de ființe umane și pe reabilitarea victimelor”.

Alina BUDECI, psiholog, manager la Centrul Internațional „La Strada”, a făcut o prezentare despre exploatarea sexuală comercială a copiilor, accentuând și complexitatea acestei probleme. Svetlana CHINTEA, psihopedagog la Centrul Internațional „La Strada”, a vorbit despre manifestările traumei la copii, despre elementele psihologiei dezvoltării copilului și cum trebuie organizată audierea copilului în format multidisciplinar. Despre cadrul legislativ național și internațional privind audierea copiilor a relatat Veaceslav DIDĂC, Director executiv interimar al INJ. O deosebită atenție a prezentat și subiectul *Audierea copilului – principii și tactica audierii acestuia din punctul de vedere al unui procuror, al unui psiholog și al unui avocat*, abordat de Alina BUDECI, Viorel CIOBANU și Natalia BAYRAM.

Agenda seminarului a prevăzut și o sesiune practică privind planificarea, conducerea și evaluarea audierii copilului, precum și modalitatea de adresare a întrebărilor în procesul audierii copilului, care s-a desfășurat în incinta Centrului Internațional „La Strada”.

Discuțiile din cadrul seminarului au avut ca suport teoretic Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor și Libertăților Fundamentale ale Omului, Normele Comitetului European pentru Prevenirea Torturii sau a Pedepselor Inumane sau Degradante și Convenția Europeană pentru prevenirea Torturii și a Pedepselor sau Tratatelor Inumane sau Degradante. Participanții la seminar au urmărit secvențe video cu referire la tehnicile de audiere a copiilor, la modalitățile de audiere în camera specializată de audiere.

- **Masă rotundă *Schimb de experiență între judecători din Norvegia și din Republica Moldova* (6 septembrie).** Evenimentul a fost organizat de *Misiunea Norvegiană de Experți pentru Promovarea Supremației Legii în Moldova (NORLAM)* în colaborare cu INJ, cu participarea judecătorilor din Norvegia și din Republica Moldova.

Raisa BOTEZATU, vicepreședinte al Curții Supreme de Justiție, președinte al Colegiului penal al CSJ, judecător, a făcut o scurtă prezentare a sistemului judecătoresc din Republica Moldova, relatînd despre competența instanțelor de judecată, volumul de lucru al judecătorilor, precum și despre problemele cu care aceștia se confruntă. În calitate de moderator, dînsa s-a expus și asupra aplicabilității prevederilor CEDO în soluționarea cauzelor, asupra perspectivei de instituire a personalului din instanțele de judecată privind introducerea precedentului judiciar în sistemul judecătoresc din Republica Moldova.

Al doilea moderator, Gunnar Greger HAGEN, judecător la Curtea de Apel Frostating, a relatat despre sistemul judecătoresc din Norvegia, provocările la care este expus și importanța precedentului judiciar în sistemul judecătoresc norvegian.

În cadrul dezbaterilor, Igor DOLEA, profesor universitar, membru al Consiliului Superior al Magistraturii, a vorbit despre problemele ce țin de aplicarea precedentului judiciar în Republica Moldova, menționînd repertoriul de practică judiciară și previzibilitatea hotărîrilor Curții Supreme de Justiție.

La finele întrunirii, judecătorii din Norvegia

și din Republica Moldova au analizat, printr-un schimb de păreri, atît avantajele și dezavantajele precedentului judiciar, cît și posibilitatea introducerii acestuia în Republica Moldova prin prisma prevederilor hotărîrilor CtEDO. Concluziile și schimbul de experiență acumulat în cadrul acestei întruniri vor servi drept reper pentru strategia de ajustare a sistemului judecătoresc din Republica Moldova la standardele europene.

- **Seminar *Utilizarea practică a hotărîrilor CtEDO la nivel național* (13-14 septembrie, 26-27 octombrie și 10-11 noiembrie).** Organizat de INJ în colaborare cu *Misiunea Norvegiană de Experți pentru Promovarea Supremației Legii în Moldova (NORLAM)*, a fost prevăzut pentru judecători din judecătorii și de la Curtea de Apel. Agenda a înscris un șir de subiecte, printre care precedentul judiciar în contextul adoptării hotărîrilor de către instanțele

de judecată. Acesta a fost abordat de Jogeir NOGVA, expert NORLAM, procuror, care a menționat despre importanța jurisprudenței CtDEO și a celei naționale pentru instanțele de judecată, făcând referire la unele decizii ale Curții Supreme a Norvegiei. Pentru comparație, s-a făcut referire și la sistemul de drept al Republicii Moldova,

la posibilitatea creării unei eventuale tradiții de aplicare a precedentului judiciar de către Curtea Supremă de Justiție, despre care a relatat Raisa BOTEZATU, vicepreședinte al Curții Supreme de Justiție, președinte al Colegiului penal al CSJ, și Igor DOLEA, doctor habilitat în drept, membru al CSM.

Un alt subiect important sub aspect teoretic și practic a fost procesul echitabil și desfășurarea acestuia într-un termen rezonabil, subiect relatat de Dag BRATHOLE, șeful Misiunii NORLAM, judecător, care a vorbit despre respectarea la nivel național a acestui drept fundamental al fiecărei persoane în parte și importanța jurisprudenței CtEDO. Într-o aprofundarea cunoștințelor în acest domeniu, participanților le-au fost prezentate cazuri practice.

În dezbateri au fost puse și diferite aspecte practice ale ședinței de judecată tratate prin prisma jurisprudenței CtEDO, despre care a vorbit șeful Misiunii NORLAM și expertul NORLAM Helle GULSETH, avocat, și Jogeir NOGVA, procuror.

Pe parcursul seminarului a fost examinată și prezumția nevinovăției prevăzută ca un drept primordial în cazul pronunțării unei sentințe. Moderatorul acestei tematici a fost expertul NORLAM Knut Jostein SAETNAN, procuror, care a relatat despre standardele minime de motivare a vinovăției conform jurisprudenței CtEDO.

Participanților le-a fost prezentată modalitatea de căutare a celor mai importante hotărâri ale CtEDO traduse în limbile română și rusă. Denis ARCUȘA, consultant juridic local, NORLAM, a prezentat criteriile de căutare a acestora având ca suport Programul HUDOC al Curții Europene a Drepturilor Omului.

- **Seminar *Aspecte de implementare a Legii cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie* (17 septembrie).** Organizat de INJ în colaborare cu *Misiunea OSCE în Moldova*, UNFPA și *Fondul ONU pentru Populație*, cu participarea consilierului Programului Combaterea traficului de ființe umane și gender al Misiunii OSCE Eugenia BENIGNI și a coordonatorului de programe ale Fondului ONU pentru Populație Boris GÂLCA. Seminarul a fost destinat judecătorilor, procurorilor și avocaților, iar subiectele puse în discuție în cadrul acestuia s-au axat pe fenomenul violenței în familie, modalitățile de prevenire și combatere a acestui fenomen.

Tatiana CATANĂ, consultant independent, avocat, Lidia GORCEAG, psiholog la Centrul de Protecție și Asistență Chișinău, Daniela MISAIL-NICHITIN, vicepreședinte al Centrului Internațional „La Strada”, Maria POPOVICI, șef Secție minori și moravuri din cadrul MAI, Ion OBOROCEANU, procuror al raionului Căușeni, Mariana GORNEA, procuror, șef adjunct interimar al Secției minori și drepturile omului, Procuratura Generală, și Igor DOLEA, profesor universitar, membru al Consiliului Superior al Magistraturii, au pus în dezbatere diferite subiecte ce țin de tematica seminarului. Printre acestea se enumeră:

- *Trauma și nevoile victimei, cu referire la comportamentul victim și provocator;*
- *Sistemul Național de Referire pentru protecția și asistența victimelor și a potențialelor victime ale traficului de ființe umane;*
- *Telefonul de încredere pentru femei menit să răspundă doleanței femeii care suferă de pe urma violenței în familie;*
- *Rolul poliției în prevenirea și combaterea violenței în familie;*
- *Protecția drepturilor victimelor violenței în familie prin interacțiunea eficientă a actorilor (cu referire la practicile Procuraturii raionului Căușeni);*
- *Rolul judecătorului și al procurorului în investigarea și soluționarea cazurilor de violență în familie în aspect procesual penal și procesual civil.*

În același context, Igor DOLEA a prezentat participanților un studiu de caz, după care aceștia și-au expus opiniile asupra aspectelor legale cu referire la acest flagel.

- **Seminar *Evaluarea riscului de recidivă, amânarea executării pedepsei, combaterea încălcărilor și lichidarea lacunelor în activitatea de probațiune* (20 septembrie).** Organizat de INJ în colaborare cu *Oficiul Central de Probațiune pe lângă Departamentul Instituțiilor Penitenciare.*

Participanții – consilierii de probațiune – au avut posibilitatea de a-și aprofunda cunoștințele teoretice și practice în domeniul asigurării executării pedepselor nonprivative de libertate și lichidării lacunelor în activitatea de probațiune. În calitate de formator a fost invitat Vladimir POPA, șef adjunct al Oficiului Central de Probațiune, Departamentul Instituțiilor Penitenciare, care a prezentat spre dezbateri subiecte ce țin de: • *Evaluarea riscului de recidivă*; • *Amânarea executării pedepsei*; • *Combaterea încălcărilor și lichidarea lacunelor în activitatea de probațiune*, făcând referire la organizarea activității serviciilor de probațiune, la problemele în activitate și la metodele de soluționare a lor.

Seminarul și-a desfășurat lucrările în cadrul a cinci sesiuni consecutive, ceea ce a contribuit la sporirea eficacității instruirii.

- **Seminar *Standarde CEDO (Articolele 3, 9, 10, 11 și 14 CEDO)* (20 septembrie).** Organizat de INJ în colaborare cu *Academia de Drept European Trier*, cu sprijinul financiar al *Guvernului Marelui Ducat de Luxemburg*, seminarul a fost destinat judecătorilor și procurorilor în domeniul interzicerii torturii (Articolul 3 CEDO) și cu privire la libertatea de exprimare și mass-media (Articolul 10 CEDO).

În calitate de experți au fost invitați Adam WEISS, Director adjunct al Centrului AIRE (Londra), Dr. Beyer MALTE-KATZENBERGER, manager de proiect ERA, Mihai POALELUNGI, judecător la Curtea Europeană pentru Drepturile Omului, Raisa BOTEZATU, vicepreședinte al Curții Supreme de Justiție, președinte al Colegiului penal al CSJ, și Vera MACINSKAIA, vicepreședinte al Colegiului civil și de contencios administrativ al CSJ, judecător.

Participanților le-au fost prezentate subiecte ce țin de aspectele teoretice și practice ale acestor două drepturi fundamentale – interzicerea torturii și libertatea de exprimare. În acest context, Mihai POALELUNGI și Raisa BOTEZATU au relatat despre statutul drepturilor prevăzute de CEDO și de legislația Republicii Moldova, menționând importanța hotărârilor CtEDO pentru instanțele de judecată naționale. Au fost prezentate principiile care reglementează aplicarea și interpretarea Convenției Europene pentru Drepturile Omului, făcându-se referire și la jurisprudența CtEDO privind interzicerea torturii, tratamentul inuman și degradant.

Adam WEISS a adus la cunoștință sfera de aplicare a Articolului 10 din Convenție, făcând referire la cazuri din practică în care aceste prevederi au fost aplicate. Cu privire la interzicerea torturii, dumnealui a

relatat în discursul său despre conceptul de tratament inuman și degradant abordat de Articolul 3 CEDO.

În discuție au fost puse și obiectivele legislației naționale raportate la prevederile Articolelor 3 și 10 din Convenție, cu specificarea sarcinilor și responsabilităților prevăzute în temeiul acestor articole. Astfel, Raisa BOTEZATU și

Vera MACINSKAIA au făcut o prezentare cu referire la practica instanțelor de judecată din Republica Moldova privind interzicerea torturii și libertatea de exprimare.

Subiectele prezentate au fost însoțite de studii de caz menite să identifice sfera de aplicare a prevederilor Articolelor 3 și 10 din Convenție.

□ **Seminar *Eficiențizarea procesului penal prin interacțiunea dintre profesii* (28-29 septembrie, 1-2 noiembrie și 2-3 decembrie).** Colaborarea Institutului Național al Justiției cu *Misiunea Norvegiană de Experți pentru Promovarea Supremației Legii în Moldova (NORLAM)* a făcut posibilă organizarea unui asemenea seminar și în acest semestru, a cărui agendă a înscris alte subiecte decât cele din anii 2008 și 2009, fiind astfel extins spectrul de cunoștințe ale participanților – judecători, procurori și avocați.

Dag BRATHOLE, șeful Misiunii NORLAM, judecător, și experții NORLAM Jogeir NOGVA, procuror, Helle GULSETH, avocat, și Knut Jostein SAETNAN, procuror, au abordat tematici axate pe: • *Precedentul judiciar și importanța jurisprudenței CtEDO și a celei naționale pentru instanțele de judecată*; • *Accesul la materialele unui dosar*; • *Citirea declarațiilor martorului în ședința de judecată*; • *Justiția juvenilă în contextul convențiilor internaționale, legislației Republicii Moldova, jurisprudenței și practicii naționale*. De asemenea, a fost pus în discuție modul în care drepturile omului sînt abordate în cadrul sistemului judiciar național, subiect prezentat de Ana URSACHI, avocat.

În cadrul seminarului au fost obținute cunoștințe și în domeniul justiției juvenile. Sorin HANGANU, coordonator proiecte, Protecția Copilului, UNICEF MOLDOVA, a prezentat unele proiecte UNICEF care tangențiază cu tematica seminarului. În acest context, Dag BRATHOLE și Helle GULSETH au abordat subiecte ce vizează justiția juvenilă prin prisma jurisprudenței și convențiilor internaționale, iar Vasile ROTARU, formator național în domeniul justiției juvenile, a relatat despre legislația Republicii Moldova, jurisprudența și practica națională în acest domeniu.

- **Seminar în domeniul combaterii violenței domestice și a traficului de ființe umane (4-5 și 11-12 octombrie).** Organizat de INJ în colaborare cu Misiunea OSCE în Moldova, UNFPA și Fondul ONU pentru Populație, fiind destinat judecătorilor, procurorilor și avocaților.

În acord cu genericul seminarului, participanții au fost familiarizați, atât în plan teoretic, cât și practic, cu aspectele prevenirii și combaterii violenței în familie. Tatiana CATANĂ, consultant independent, avocat, a relatat despre noțiunile principale și despre cadrul legislativ național și internațional care reglementează acest fenomen. În cadrul acestui seminar a fost abordat și un alt subiect important – *Trauma și nevoile victimei violenței în familie*. Lidia GORGEAG, psi-

holog la Centrul de Protecție și Asistență din Chișinău, și-a axat discuția pe comportamentul victim și provocator, cu accent pe necesitățile victimei violenței în familie, făcând trimitere și la Sistemul Național de Referire pentru protecția și asistența victimelor și a potențialelor victime ale traficului de persoane. De asemenea, a fost prezentată importanța telefonului de încredere pentru femei. În acest sens, Victoria DOCHIȚCU, reprezentant al Centrului Internațional „La Strada”, a relatat despre distribuția sunetelor telefonice după genul și vârsta victimelor violenței în familie și problemele cu care acestea se confruntă.

Agenda seminarului a inclus *Rolul poliției în prevenirea și combaterea violenței în familie*, subiect abordat de Rodion BUDEANU, șef adjunct al Direcției prevenție DGPOP al Ministerului Afacerilor Interne. Dumnealui a făcut referire la modul de examinare a cazurilor de violență în familie, la evidența agresorilor și lucrul cu aceștia în echipe multidisciplinare. A fost prezentat și modul de protecție a drepturilor victimelor violenței în familie prin interacțiunea eficientă a actorilor antivioleță. Din această perspectivă, Ion OBOROCEANU, procuror al raionului Căușeni, a relatat despre bunele practici ale Procuraturii Căușeni.

În cadrul seminarului, Mariana GORNEA, procuror în Procuratura Generală, a făcut o succintă prezentare privind *Rolul judecătorului și al procurorului în investigarea și soluționarea cazurilor de violență în familie în aspect procesual civil*. Igor DOLEA, profesor universitar, membru al Consiliului Superior al Magistraturii, a relatat despre *Rolul judecătorului în investigarea și soluționarea cazurilor de violență în familie în aspect procesual penal*. Dumnealui a prezentat și un studiu de caz cu referire la subiectul tratat.

A fost abordat și *Rolul procurorului în investigarea cazurilor de trafic de ființe umane*. Eduard BULAT, șef Secție antitrafic la Procuratura Generală, a vorbit despre depistarea și investigarea cazurilor de trafic de ființe umane, audierea victimelor și procedurile speciale, despre valoarea declarațiilor victimelor în cadrul probatoriului și protecția victimelor traficului de ființe umane. Maria GHERVAS, judecător la Judecătoria Botanica, a vorbit despre *Judecarea cazurilor de trafic de persoane în instanță*, prezentând probleme ce apar la judecarea acestei categorii de cazuri în instanța de judecată. Svetlana CHINTEA, coordonator la Centrul Internațional „La Strada”, a vorbit despre *Practicile pozitive de cooperare cu organele de drept*.

- **Seminar *Organizarea și exercitarea controlului executării pedepsei penale sub formă de muncă neremunerată în folosul comunității și a pedepsei cu privarea dreptului la libertate: aspecte problematice. Conlucrarea cu administrația publică locală, combaterea încălcărilor și lichidarea lacunelor în activitatea de probațiune* (7 octombrie).** Acest seminar pentru consilierii de probațiune a fost organizat de INJ în colaborare cu *Departamentul Instituțiilor Penitenciare* și a prevăzut discuții axate atât pe aspectele teoretice și practice, cât și pe anumite probleme și deficiențe întâlnite în activitatea consilierilor de probațiune în domeniul asigurării executării pedepselor nonprivative de libertate. În calitate de formator, Sergiu CARAGIA, șef adjunct al Direcției probațiune din cadrul Oficiului Central de Probațiune pe lângă Departamentul Instituțiilor Penitenciare, a relatat despre organizarea executării pedepsei sub formă de muncă neremunerată în folosul comunității și despre executarea pedepsei sub formă de privare de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita anumite activități. De asemenea, dumnealui a vorbit despre activitățile de probațiune în procesul de executare a acestor două pedepse nonprivative de libertate, menționând și problemele cu care se confruntă consilierii de probațiune în procesul de executare a acestor tipuri de pedepse.

- **Seminar *Convenția Aarhus privind accesul la informație, justiție și participarea publicului la adoptarea deciziilor în domeniul mediului – aplicarea în instanțele judecătorești din Republica Moldova* (22 octombrie și 2 noiembrie).** Evenimentul a fost organizat de *Asociația Internațională Ecologică a Păstrătorilor Rîului Eco-TIRAS* în parteneriat cu Institutul Național al Justiției și face parte din cadrul Proiectului susținut de către Fundația „Rosa Luxemburg” din Germania. Destinat judecătorilor, seminarul a înscris modalitatea de aplicare a prevederilor Convenției Aarhus în instanțele judecătorești din Republica Moldova. Primul seminar a avut loc în mun. Chișinău (hotelul „Turistic”), iar al doilea și-a desfășurat lucrările în or. Bălți (hotelul „Bălți”).

Lucrările seminarului au început cu o succintă prezentare ținută de Ilia TROMBIȚKI, Director executiv al Asociației numite *supra* referitor la istoria și structura acestei Convenții, care a relatat despre condițiile, scopul și etapele adoptării Convenției Aarhus,

realizările, deficiențele, problemele și perspectivele pe viitor în domeniul aplicării prevederilor acesteia. De asemenea, a relatat despre accesul la informația ecologică.

Andrey ANDRUSEVYCH, președintele Asociației „Omul și mediul” din Lvov (Ucraina), și-a axat discursul pe elementele Convenției Aarhus, menționând cei trei piloni de bază ai Convenției: accesul la informație, accesul la justiție și participarea publicului la adoptarea deciziilor în domeniul mediului. Dumnealui a vorbit și despre statutul juridic, structura și capacitățile Comitetului de Supraveghere al Convenției Aarhus, practicile acestuia.

Vera MACINSKAIA, vicepreședinte al Colegiului civil și de contencios administrativ al CSJ, judecător, a pus accentul pe experiența Germaniei în vederea aplicării prevederilor Convenției Aarhus.

Accesul la justiție prin prisma prevederilor Convenției Aarhus și a legislației naționale a fost subiectul abordat de Pavel ZAMFIR, doctor în drept, avocat.

Rodica IORDANOV, doctor în drept, USM, a relatat despre participarea publicului în luarea deciziilor în domeniul mediului și despre problemele privind implementarea Convenției Aarhus la nivel național.

- **Seminar *Gestionarea cazurilor de fraudă și corupție electorală* (28, 29 octombrie).** Organizate de INJ cu susținerea financiară a *Fundației Est-Europene din resursele acordate de Agenția Suedeză pentru Dezvoltare și Cooperare Internațională, Ministerul Afacerilor Externe al Danemarcei, Fondul Național pentru Democrație, Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltarea Internațională prin intermediul Fundației Eurasia.* Participanții au fost familiarizați cu aspecte ce vizează răspunderea penală pentru fraudele electorale, subiect prezentat de Raisa BOTEZATU, vicepreședinte al Curții Supreme de Justiție, președinte al Colegiului penal al CSJ. În contextul tematicii abordate, dumneai a relatat și despre principiile de aplicare a Articolului 3 din Protocolul 1 la Convenția Europeană pentru Drepturile Omului.

Cornelia VICLEANSCHI, procuror, șef Secție secretariat și audiență, Procuratura Generală, a pus accentul pe exigențele Consiliului Europei față de finanțarea partidelor politice și a campaniei electorale, făcând referire la experiențele și evaluările GRECO. Sergiu LIPCEAN, expert IDIS Viitorul, a prezentat experiența Republicii Moldova în vederea finanțării partidelor politice și a campaniilor electorale. Anastasia PASCARI, judecător la Curtea Supremă de Justiție, a făcut o expunere cu privire la procedura de examinare a litigiilor electorale. Xenofon ULIANOVȘCHI, vicepreședinte al Curții de Apel Chișinău, judecător, a relatat despre răspunderea contravențională în cazul fraudelor electorale.

Despre urmărirea penală pe cauze privind fraudele electorale a vorbit Ruslan POPOV, procuror, șef Direcție control al urmăririi penale, Procuratura Generală. De asemenea, participanții au luat cunoștință de procedura de examinare a contestațiilor de către organele electorale, subiect abordat de Mihai BUȘULEAC, membru al Comisiei Electorale Centrale.

- **Seminar-cascadă *Standardele CEDO și CPT pentru combaterea maltratării și impunității și Utilizarea alternativelor pentru detenția preventivă și pedeapsa cu închisoare* (8-9, 15-16, 22-23, 29-30 noiembrie, 1-2, 9-10 decembrie).** Organizat în colaborare cu INJ în cadrul Programului Comun al Uniunii Europene și Consiliului Europei în Moldova privind susținerea democrației în Republica Moldova.

Primele 6 ședințe au fost monitorizate de experții naționali Igor DOLEA și Vladislav GRIBINCEA.

În luările de cuvânt Tatiana RĂDUCANU, Iurie DIACONU, judecători la Curtea Supremă de Justiție, Ghenadie MOROZAN, judecător la Judecătoria Rîșcani, Viorica PUICA, Radu ȚURCANU, judecători la Judecătoria Botanica, și Florentina DRĂGAN, judecător la Judecătoria Bălți, au făcut o expunere cu privire la obligațiile judecătorului ce reies din prevederile Articolelor 2, 5 și 8 ale Convenției Europene pentru Drepturile Omului privind interzicerea reținerii și tratamentelor.

În cadrul seminarului, participanții s-au familiarizat cu modalitățile de investigare a reținerii și tratamentelor prin prisma activității de procuror, subiect abordat de Veaceslav DIDĂC, Director executiv interimar al INJ, procuror detașat, Alexandru CLADCO, șef Secție analiză și implementare CEDO, Diana ROTUNDU, șef adjunct al Secției asistență juridică internațională și integrare europeană, Cristina BURLACU – procurori în Procuratura Generală, și Ion OBOROCEANU, procuror în Procuratura raionului Căușeni. În acest context, a fost expusă originea și natura legală a obligației de a investiga, scopurile și temeiurile de investigare, formele și criteriile de investigare efectivă a reținerii și tratamentelor.

Seminarul a înscris și tematici ce vizează alternativele la detenția preventivă și pedeapsa cu închisoare, despre care au relatat Dina ROTARCIUC, Nichifor COROCHII – judecători, membri ai Consiliului Superior al Magistraturii, Sergiu VASILIU, șef adjunct al Secției judiciar-penale, Mircea ROȘIORU, șef Direcție judiciară, Vladislav GUȚAN, Direcția control al urmăririi penale și asistență metodică, Vladimir HOLBAN – procurori în Procuratura Generală, Gheorghe SCUTELNIC, judecător la Curtea de Apel Bălți, Alexandru SPOIALĂ, judecător la Judecătoria Ciocana, Artur LUPAȘCO, procuror, șef al Procuraturii de nivel Curții de Apel Chișinău, Andrei GUȚU, judecător la Judecătoria Singerei, Eugen JOMIR, procuror, adjunctul procurorului sect. Buiucani. Spre examinare au fost expuse exerciții practice care au pus în evidență capacitățile participanților în acest domeniu.

- **Curs de instruire *Asistență juridică internațională în materie penală* (24, 25 noiembrie).** Organizat de INJ, în parteneriat cu *Academia de Drept European Trier* și cu *sprrijinul financiar al Guvernului Marelui Ducat de Luxemburg*. De menționat că în cadrul acestuia subiectele abordate au fost reflectate prin prisma activității pe care o desfășoară participanții, respectiv pentru judecători (24 noiembrie) și procurori (25 noiembrie).

Despre importanța cooperării internaționale în materie penală (cu referire la statistica efectuată de autoritățile Republicii Moldova în anul 2010), despre cadrul legislativ în materie de cooperare internațională și competențele diferitelor autorități în acest domeniu a vorbit Liliana NANI, procuror, Secția asistență juridică internațională și integrare europeană din cadrul Procuraturii Generale. În același discurs au fost relateate condițiile și problemele

procedurale ale extrădării și ale transferului temporar al persoanelor deținute în vederea înfățișării ca martori într-o țară străină și cele privind recunoașterea hotărârilor într-o instanță de judecată străină.

Diana ROTUNDU, procuror, șef adjunct al Secției asistență juridică internațională și integrare europeană din cadrul Procuraturii Generale, a dezvoltat subiectul ce vizează solicitarea și aplicarea dovezilor din străinătate, accentuând unele aspecte ale acestuia: • *Formatul unei cereri rogatorii și formele acesteia utilizate în Republica Moldova*; • *Informațiile, detaliile ce urmează a fi incluse în declarația de fapt*; • *Instrumentele oferite de Rețeaua Judiciară Europeană*; • *Criteriile și condițiile de prezentare a depozițiilor martorilor din străinătate într-un proces penal*; • *Transferul temporar al persoanelor deținute în alt stat în vederea audierii ca martori*. Au fost prezentate și anumite aspecte practice ce țin de natura actului procedural.

În același context, Carolina VIDRAȘCU, procuror pentru misiuni speciale, Procuratura Generală, și Xenofon ULIANOVSKI, vicepreședinte al Curții de Apel Chișinău, președinte al Colegiului penal, au abordat în prezentărilor lor următoarele subiecte: • *Coordonarea informală a anchetei în cauze transnaționale de crimă organizată, cu prezentarea unor exemple practice*; • *Identificarea instanței competente să soluționeze conflicte de jurisdicție*; • *Consecințele principiului non bis in idem la judecarea diferitelor aspecte ale fenomenelor majore de crimă organizată în diferite jurisdicții*.

Problemele procedurale întâlnite în cazul transferului persoanelor condamnate au fost abordate

de Silvia CAPCELEA, consultant în Secția cooperare juridică internațională, Direcția relații internaționale și integrare europeană din cadrul Ministerului Justiției.

- **Seminar *Etica și obiectivitatea procurorului* (26 noiembrie, 7 decembrie)**. Organizat pentru procurori de Institutul Național al Justiției în colaborare cu *Misiunea Norvegiană de Experți pentru Promovarea Supremației Legii în Moldova*. La el au participat șeful Misiunii NORLAM Dag BRATHOLE, judecător, experții Knut SAETNAN, procuror, Jogeir NOGVA, procuror, și Helle GULSETH, avocat.

Pe parcursul seminarului au fost puse în discuție subiecte, precum: • *Standardele și cerințele naționale și cele internaționale referitoare la etica profesională a procurorului*; • *Aspectele practice ale unui comportament etic la diferite etape ale procesului penal*; • *Etica profesională a procurorului din punctul de vedere al unui judecător*; • *Așteptările avocatului legate de etica profesională a procurorului*.

Participanții au avut ocazia de a-și exprima opiniile asupra proiectului noului Cod de etică al procurorului, menit să evalueze standardele de conduită a acestora, astfel încât să corespundă normelor legale actuale. Luând în considerație că, în temeiul unor circumstanțe, Codul de etică al procurorului, aprobat prin Ordinul Procurorului General

nr.303/35 din 27.12.2007, a devenit caduc, prin Hotărârea Consiliului Superior al Procurorilor nr.2-3d-40/10 din 23.02.2010 a fost format grupul de lucru privind elaborarea conceptului noului Cod de etică al procurorului.

Având în vedere standardele și cerințele internaționale și naționale referitoare la etica profesională a procurorilor, în dezbateri au fost puse prevederile Recomandării nr.(2000)19 a Comitetului de Miniștri către Statele Membre privind rolul procurorului în sistemul judiciar penal și unele articole din Codul penal al Republicii Moldova care tangențiază cu tematica abordată.

- **Atelier de lucru *Dezvoltarea abilităților profesionale: protecțiile legale pentru aplicarea drepturilor civile* (14, 15 decembrie)** organizat de *Ambasada Statelor Unite ale Americii în Republica Moldova*. La seminar au participat Veaceslav DIDĂC, Director executiv interimar al INJ, Sarah LUM, consilier juridic, Ambasada SUA în Moldova, Jessica GINSBURG, Director al Oficiului de Dezvoltare Profesională, Departamentul de Justiție al SUA, și Dag BRATHOLE, șeful Misiunii NORLAM, judecător.

Discuțiile din cadrul seminarului s-au axat pe legislația Republicii Moldova care prevede și sancționează infracțiunile bazate pe discriminare. De asemenea, participanților le-au fost prezentate exerciții practice (spețe) urmate de discuții asupra lor în vederea aprofundării cunoștințelor în acest domeniu.

FORMARE FORMATORI ȘI COOPERARE INTERNAȚIONALĂ

CONSILIUL INSTITUTULUI NAȚIONAL AL JUSTIȚIEI
DIN REPUBLICA MOLDOVA

СОВЕТ НАЦИОНАЛЬНОГО ИНСТИТУТА ЮСТИЦИИ
РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА

Coordonat cu CSM, PG

PLAN de formare formatori pentru Semestrul II al anului 2010

Nr. crt.	Perioada	Denumirea activității	Categoria de participanți	Numărul de participanți	Responsabil de detașare/delegare	Responsabil de organizare
1	27 septembrie - 1 octombrie	Seminar „Standardele CEDO și CPT pentru combaterea maltratării și impunității”	Judecători Procurori Ofițeri de urmărire penală	10/10/10	CSM PG MAI	INJ Uniunea Europeană CoE
2	18-22 octombrie	Seminar „Utilizarea unor alternative la detenția preventivă și pedeapsa cu închisoare”	Judecători Procurori	10/10	CSM PG	INJ Uniunea Europeană CoE
3	4-5 noiembrie (etapa I) 22-23 noiembrie (etapa II) 8 decembrie (etapa III)	Curs de instruire „Arestarea preventivă”	Procurori	48	PG	INJ NORLAM
4	18-20 noiembrie	Seminar „Prevenirea violenței în familie”	Formatori INJ	25	PG	INJ Misiunea OSCE UNFPA

Lista de abrevieri:

- INJ** – Institutul Național al Justiției
- CoE** – Consiliul Europei
- NORLAM** – Misiunea Norvegiană de Experți pentru Promovarea Supremației Legii în Moldova
- OSCE** – Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa
- UNFPA** – Fondul Națiunilor Unite pentru Populație

În perioada **septembrie-decembrie 2010** au derulat următoarele activități:

- **Seminare formare formatori *Standardele CEDO și CPT pentru combaterea maltratării și impunității* (27 septembrie – 1 octombrie) și *Utilizarea unor alternative la detenția preventivă și închisoare* (18-22 octombrie)**
Organizate de către INJ în colaborare cu *Oficiul Programului Comun al Uniunii Europene și Consiliului Europei în Moldova privind Susținerea Democrației în Republica Moldova*, urmare a lansării oficiale a Programului de susținere a Democrației pentru Republica Moldova. Programul a fost elaborat cu suportul direct al Uniunii Europene și al Consiliului Europei pentru promovarea și protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului în Republica Moldova după evenimentele din 7 aprilie 2009. Acesta prevede promovarea mai multor măsuri cu scopul de a evita lacunele depistate de către organizațiile internaționale și de a implementa standardele europene în activitatea de zi cu zi a organelor ce îndeplinesc justiția în țara noastră.
În acest context, este de remarcat că în cadrul Programului sînt preconizate mai multe evenimente, încorporate într-un șir de componente. Pentru INJ, predominante au devenit cele din Componentele 2 și 3: respectiv, asigurarea răspunderii pentru încălcarea drepturilor omului și salvagardarea garanțiilor în cadrul procedurii prejudiciare (pre-proces).
Primul seminar, organizat în cadrul acestui Program, și-a desfășurat activitățile în perioada *27 septembrie-1 octombrie 2010* și prevedea instruirea formatorilor naționali în domeniul ce ține de Componenta 2 a

Programului – asigurarea răspunderii pentru încălcarea drepturilor omului, precum și în domeniul standardelor cu privire la combaterea rețelilor tratamente și a impunității ale Convenției Europene pentru Drepturile Omului și ale Comitetului pentru Prevenirea Torturii și a Tratatelor Inumane sau Degradante.

În cuvîntul de deschidere, Veaceslav DIDĂC, Director executiv interimar al INJ, a adus mulțumiri Uniunii Europene și Consiliului Europei pentru elaborarea și finanțarea acestui Program. Totodată, dumnealui a menționat că seminarul se va concentra pe măsurile de consolidare a capacității procurorilor, judecătorilor și a ofițerilor de poliție de prevenire și combatere a maltratării și impunității, așa cum acestea sînt prevăzute de CEDO și alte standarde europene și internaționale. Aceasta va contribui la protejarea eficientă a drepturilor omului și va asigura răspunderea pentru încălcarea lor.

DI Didăc a explicat că formatul seminarului constă din reprezentanți ai Consiliului Europei, experți internaționali, 10 judecători, 10 procurori și 10 ofițeri de poliție, fiind examinate în mod special subiecte privind prevenirea torturii și a rețelilor tratamente, anchetarea cazurilor de maltratare, de arestări ilegale, privind drepturile procedurale aferente custodiei poliției, obligația pozitivă de a proteja deținuții, martorii.

În cadrul primului seminar, Erik SVANIDZE și Henry LOVAT, experți ai Consiliului Europei, și Vladislav GRIBINCEA, expert național, au abordat diverse subiecte, inclusiv: • *Cadrul normativ și sistemul național de prevenire și combatere a rețelilor tratamente*; • *Aspecte interdependente ale articolelor 2, 5 și 8 CEDO*; • *Investigarea rețelilor tratamente*; • *Criteriile de investigare efectivă a rețelilor tratamente*; • *Garanțiile împotriva rețelilor tratamente și importanța acestora la investigare*; • *Recuperarea prejudiciilor pentru încălcarea interzicerii rețelilor tratamente*; • *Încălcările constatate de CtEDO și Comitetul Pentru Prevenirea Torturii care au avut loc în Republica Moldova cu privire la combaterea impunității și a rețelilor tratamente*.

În vederea aprofundării cunoștințelor în acest domeniu, participanților le-au fost prezentate exemple și exerciții practice privind combaterea rețelilor tratamente. De asemenea, discuții detaliate au avut loc pe marginea raportului „Combaterea rețelilor tratamente și a impunității și investigarea eficientă a rețelilor tratamente în Moldova”, pregătit în cadrul Programului comun regional al Uniunii Europene și Consiliului Europei.

Conform celor relatate de către Directorul executiv interimar, primul seminar va fi succedat de *seminarul II* pentru pregătirea formatorilor, consacrat realizării obiectivelor din Componenta a 3-a, ceea ce va contribui la pregătirea unui grup de 20 de formatori din rândurile judecătorilor și procurorilor în domeniul utilizării unor altor alternative la detenția preventivă și pedeapsa cu închisoare.

Al doilea seminar și-a desfășurat lucrările între 18 și 22 octombrie 2010. În cadrul acestuia, David PERRY, expert al Consiliului Europei, și Igor DOLEA, expert național, au abordat subiecte privind:

• *Alternative la detenția preventivă și pedeapsa cu închisoare în contextul național și internațional*; • *Legislația Republicii Moldova cu privire la detenția preventivă*; • *Metodologia organizării și predării cursurilor de instruire*. Un interes deosebit au trezit dezbaterile pe marginea diferitelor exerciții practice menite să aprofundeze cunoștințele participanților în domeniile abordate.

La finele fiecărui seminar participanților le-au fost înmîinate certificate de participare.

În această ordine de idei, este necesar a evidenția un moment semnificativ al Programului Comun al Uniunii Europene și Consiliului Europei în Moldova privind Susținerea Democrației în Republica Moldova, care prevede că seminarele pentru formarea formatorilor vor fi urmate de seminare-cască pentru instruirea întregului corp judecătoresc și al procurorilor din întreaga țară. Acestea se

vor desfășura în perioada noiembrie 2010–mai 2011. De menționat că seminarele-cască vor fi organizate și pentru ofițerii de poliție prin intermediul Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI.

Astfel, conform Programului, formatorii naționali vor fi responsabili de instruirea a 1000 de judecători și procurori și a 500 de ofițeri de poliție în cadrul seminarelor-cască, cu durata de o zi, cu tematica „Standardele CEDO și CPT pentru combaterea maltratării și impunității”, precum și al celor cu tematica „Utilizarea de alternative pentru detenția preventivă și pedeapsa cu închisoare”. Aceasta va acorda destinatarilor posibilitatea să-și perfecționeze capacitățile de însușire a standardelor și recomandărilor metodologice avansate din arealul european.

□ **Curs de instruire formare formatori *Arestarea preventivă* (4-5, 22-23 noiembrie, 8 decembrie)**

Organizat de INJ în cooperare cu *Misiunea Norvegiană de Experți pentru Promovarea Supremației Legii în Moldova*, a derulat în 3 etape: etapa I – 4-5 noiembrie, etapa a II-a – 22-23 noiembrie, etapa a III-a – 8 decembrie 2010.

Cursul de instruire prezintă o parte componentă a unui Proiect de asistență a Procuraturii Generale din partea Misiunii Norvegiene de Experți pentru Promovarea Supremației Legii în Moldova.

Coordonatori: Dag BRATHOLE, șeful Misiunii NORLAM, Knut Jostein SAETNAN, procuror, Jogeir NOGVA, procuror, Helle GULSETH, avocat – experți ai Misiunii NORLAM, Denis ARCUȘA, consultant juridic local, NORLAM, Nadejda BURCIU, consultant local din cadrul Misiunii NORLAM; din partea INJ – Eugenia KISTRUGA, șef Secție formare formatori și relații internaționale.

Grupul de procurori, în număr de 15 persoane, au fost salutați de Veaceslav DIDĂC, Director executiv interimar al INJ, de Dag BRATHOLE, șeful Misiunii NORLAM, și de Jogeir NOGVA, expert NORLAM, procuror.

În alocuțiunea sa de salut Veaceslav DIDĂC a menționat că cursul de instruire, organizat cu suportul esențial al Misiunii NORLAM, este consacrat unei probleme actuale și deosebit de importante pentru organele de drept din Republica Moldova – cele privind arestarea preventivă. Dumnealui a subliniat că agenda cursului de instruire cuprinde un șir de subiecte care, practic, reflectă, sub diverse aspecte, problematica arestării preventive. De menționat că atât tematica agendei, cât și subiectele, materialele expuse au fost pregătite de experții NORLAM în baza

experienței acumulate în cadrul întrevederilor cu reprezentanții Procuraturii Generale. De asemenea, Veaceslav DIDĂC a atras atenția asupra faptului că prevederile legislației naționale în domeniul aplicării arestului preventiv au fost corelate cu cerințele Convenției pentru apărarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, ale jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului.

În cadrul seminarului, participanții au fost familiarizați cu cerințele legale privind aplicarea arestării preventive. În acest context, Denis ARCUȘA a relatat despre condițiile de bază și condițiile speciale de aplicare a arestării preventive. De asemenea, a prezentat modalitatea de căutare a celor mai importante hotărâri ale CtEDO traduse în limba română, avînd ca suport de prezentare portalul HUDOC al Curții Europene a Drepturilor Omului.

Expunerile experților din Norvegia și ale celor din Republica Moldova referitor la cerințele legale privind aplicarea arestării preventive și condițiile speciale de aplicare, precum și cerințele procedurale au prezentat momentele-cheie în definirea și abordarea aplicării, în strictă conformitate cu legislația națională, a arestării preventive. Astfel, Knut Jostein SAETNAN și Jogeir NOGVA, experți NORLAM, au pus în discuție diverse subiecte ce țin de tematica seminarului, precum: • *Cerințele procedurale de aplicare a arestării preventive*; • *Principiul proporționalității la aplicarea arestului preventiv*; • *Prezentarea demersurilor tipizate pentru*

solicitarea aplicării arestului preventiv. Acestea au fost suplimentate de subiecte ce vizează precedentul judiciar și aplicarea jurisprudenței CtEDO în cazuri concrete legate de arestarea preventivă.

De asemenea, printre subiectele abordate pot fi enumerate: • *Conducerea urmăririi penale în cazul aplicării arestării preventive*; • *Arestarea preventivă din punctul de vedere al unui judecător și al unui avocat*; • *Etica profesională și obiectivitatea procurorului*; • *Obligația de a elibera persoana înainte de expirarea termenului arestării preventive stabilit de instanța de judecată*.

În cadrul acestui curs de instruire, procurorii au discutat modalitățile practice de interpretare a diferitelor articole corespunzătoare din Codul de procedură penală și corelarea acestora cu principiile de interpretare a Convenției europene cu privire la drepturile omului.

Cu titlu aparte, poate fi menționat și faptul că Institutul Național al Justiției pledează, în mod consecvent, pentru prezența în agenda oricărui seminar sau curs de instruire a chestiunilor metodologice, ceea ce reprezintă una dintre condițiile de bază în pregătirea formatorilor.

În acest context, experții norvegieni au atras o atenție deosebită aspectelor metodologice, exercițiilor practice pentru formatori, ceea ce, în opinia procurorilor, va facilita cu mult activitatea lor practică. Astfel, Peter-Vlad IANUSEVICI, în calitate de trainer internațional de comunicare, a prezentat unele metode pedagogice pentru formatori.

După absolvirea cursului de instruire celor 15 procurori li s-au înmînat certificatele corespunzătoare. Ulterior, aceștia vor participa, în calitate de formatori, la seminarele organizate de către Procuratura Generală, în special la cele zonale.

□ **Seminar *Prevenirea violenței în familie* (18-20 noiembrie)**

Organizat de INJ în colaborare cu *Misiunea OSCE în Moldova și Fondul Națiunilor Unite pentru Populație*. Și-a desfășurat lucrările în incinta hotelului „Jazz”, mun. Chișinău. Evenimentul a fost destinat instruirii formatorilor Institutului Național al Justiției în domeniul combaterii violenței în familie cu accentul pe aspectele juridice ale acestui fenomen în Republica Moldova.

În calitate de moderator a fost invitată Anna C.BALDRY, expert internațional, care a pus în dezbatere probleme ce tangențiază cu tematica seminarului.

Violența în familie a fost subiectul-cheie în cadrul acestui eveniment, fiind abordat prin prisma legislației naționale și internaționale cu referință specială la Manualul Uniunii Europene privind bunele practici de combatere a acestui fenomen, la alte acte relevante, convenții-cadru și recomandări.

În cadrul seminarului, participanții au avut ocazia de a se familiariza cu modul de elaborare a unui curs de instruire în domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie având ca repere etapele ce necesită a fi urmate în acest sens.

În calitate de moderator al seminarului, Anna C.BALDRY a făcut o prezentare a elementelor esențiale pentru instruire în acest domeniu, aducând la cunoștință participanților scopurile, beneficiarii și metodele de elaborare a unui curs de instruire.

Au fost abordate și alte aspecte, precum: • *Consecințele psihologice ale violenței cu referire la trauma și impactul asupra victimei*; • *Victimizarea secundară și modalitatea de reducere a riscurilor*; • *Factorii de vulnerabilitate în cazuri de violență în familie*. De asemenea, au fost prezentate metode de evaluare a riscului de repetare a actului de violență în familie și modalitatea de efectuare a unei asemenea evaluări, specificate măsurile ce urmează a fi întreprinse de colaboratorii organelor de ocrotire a normelor de drept în limitele prevăzute de legislație.

Cunoștințele participanților în vederea predării unui curs de instruire au fost consolidate prin exerciții practice de soluționare a unor cazuri.

□ **Masă rotundă *Recomandări pentru Institutul Național al Justiției cu privire la elaborarea Curriculumului și desfășurarea instruirii continue* (16 septembrie)**

Organizată de către INJ în cooperare cu *Asociația Avocaților Americani „Inițiativă pentru Supremația Legii” – Moldova*.

Raportul a fost prezentat de către Tom RUSSELL, specialist american în domeniul dreptului penal, autorul unui șir de proiecte, inclusiv a unor metode de organizare a seminarelor de instruire și de elaborare a Curriculumului privind instruirea juridică în cadrul Institutului Național al Justiției și al Baroului Avocaților din Republica Moldova.

Pe marginea Raportului menționat *supra* s-au expus formatorii INJ, reprezentanții Curții Supreme de Justiție, Curții Constituționale, judecătoriilor, Ambasadei SUA, misiunilor ABA/ROLI Moldova, Consiliului European, NORLAM, UNICEF, OSCE, IRZ, PNUD, UNFPA, USAID, Centrului pentru Analiză și Prevenirea Corupției și ai Fundației SOROS-Moldova.

În cuvântul său de deschidere, Veaceslav DIDĂC, Director executiv interimar al INJ, a ținut să exprime recunoștință dlui Tom RUSSELL și echipei sale pentru expunerea excelentă a recomandărilor cu privire la elaborarea Curriculumului și desfășurarea instruirii continue. Dumnealui a menționat că pe parcursul ultimei perioade de timp INJ a fost inițiatorul mai multor evaluări privind procesul de instruire în cadrul Institutului. Aceste evaluări au fost realizate în scopul elaborării unui Curriculum modern, organizării unui sistem bine gândit de instruire continuă, perfecționării acestuia, ținându-se seama de cele mai rezultative practici în domeniu, căi, metode și recomandări.

În cadrul prezentării Recomandărilor pentru Institutul Național al Justiției cu privire la elaborarea Curriculumului

și desfășurarea instruirii continue, Tom RUSSELL a expus detaliat principiile de bază ale acestora, accentuând, în mod special, sugestiile privind metodologia instruirii, elaborarea Curriculumului, structura cursului. Un loc aparte în Raportul dlui RUSSELL a fost dedicat descrierii metodelor de instruire la distanță, cum ar fi utilizarea programelor satelit, emisiile directe și autoinstruirea pe Internet, inclusiv instruirea la telefon „tele-cle”.

Conform relatărilor dlui RUSSELL, la elaborarea Curriculumului anual, INJ trebuie să ia în considerație câteva momente. Deși mulți participanți, în special judecătorii, sînt interesați în anumite domenii ale dreptului, ei optează pentru obținerea instruirii în primul rînd în domeniile pe care le cunosc mai puțin. Astfel, tematici din domeniul dreptului civil, penal, de procedură civilă și de procedură penală trebuie oferite sistematic pentru a da posibilitate judecătorilor să se înscrie și să participe la astfel de cursuri de instruire. De asemenea, INJ ar trebui să elaboreze lista temelor care să fie obligatorii pentru fiecare judecător și procuror. De obicei, temele obligatorii vizează conduita profesională și etica, practica judiciară națională, jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului etc.

Expertul american a invocat oportunitatea utilizării diferitelor programe satelit. Sponsorizat de Corporația Provocările Mileniului acum cîțiva ani, modelul dat a fost utilizat pentru formarea la personalul instanțelor de judecată a abilităților de lucru cu computerul. Dacă formatorul nu poate sau nu dorește să se deplaseze spre locațiile de instruire din republică,

atunci materialele pot fi expediate prin poștă, iar instruirea poate avea loc prin programul telefonic. În acest caz va fi nevoie de a recruta un voluntar dintre judecătorii sau procurorii locali care va facilita însușirea subiectelor incluse în agenda cursului.

Printre metodele propuse de către dl RUSSELL sînt cele ce țin de transmisia directă prin Internet a seminarului de la locul unde acesta se desfășoară. Alternativa dată are avantajul că transmisia prin Internet este gratuită și că tehnologia a avansat destul de mult, astfel încît rețelele din Moldova sînt suficiente pentru a reproduce imaginea și sunetul transmise. Avantajul acestui sistem, precum și al celui „tele-cle” este stimularea adăugătoare a învățării, dat fiind că tabelele, graficele, diagramele și listele se pot vedea pe măsura utilizării lor în prezentare. Acest program poate fi realizat pentru un grup cu un coordonator voluntar al formării care va conduce discuția în teritoriu, folosindu-se de materialele pregătite de formator, sau el poate fi transmis direct la oficiul sau la locul de trai al participantului.

Participanții la masa rotundă au subliniat că Raportul prezentat de către dl RUSSELL răspunde așteptărilor și solicitărilor INJ către Misiunea Asociației Barourilor Avocaților Americani privind analiza și perspectivele de dezvoltare, precum și obiectivele de modernizare a procesului de instruire profesională în cadrul Institutului. Astfel, Valeria ȘTERBEȚ, formator INJ, judecător la Curtea Constituțională, a menționat nu doar actualitatea Recomandărilor, dar a accentuat și necesitatea îmbunătățirii cadrului normativ al INJ, perfecționării bazei de date, determinării statutului formatorului și pregătirii acestuia în domeniul IT, suportului din partea ONG-urilor în activitatea Institutului, menționînd și necesitatea instituirii unui consiliu științific– consultativ, necesitatea unui regulament cu privire la elaborarea Curriculumului, stăruind asupra utilizării noilor metodologii în procesul de instruire.

Raisa BOTEZATU, formator INJ, vicepreședinte al Curții Supreme de Justiție, a remarcat subtilitatea cercetărilor efectuate de către ABA/ROLI, evidențiind necesitatea creării unui consiliu de monitorizare a procesului de instruire la INJ, implicării mai active a formatorilor în elaborarea Curriculumului, creării unui sistem de evaluare a audiențelor, dezvoltării cooperării „planificate ” cu donatorii.

Expunînd opiniile Institutului pe marginea acestui studiu, Directorul executiv interimar al INJ a ținut să sublinieze că este dificil ca fiecare judecător și procuror să acumuleze cel puțin 40 de ore anual în cadrul instruirii continue, așa cum prevede legea. Problema este realizabilă doar recurgîndu-se, deseori, la organizarea în paralel a 2-3 activități de instruire, inclusiv la desfășurarea seminarelor în teren. Actualmente, INJ conlucrează destul de intens în această privință cu Consiliul Superior al Magistraturii și cu Procuratura Generală, iar după conjugarea acestor eforturi vor urma și rezultatele așteptate.

Pentru atingerea scopurilor prezentate în Raport, Veaceslav DIDĂC a menționat că INJ va purcede la prezentarea propunerilor privind perfecționarea legislației cu privire la Institut. Aceasta ar da posibilitate de a organiza mai

multe activități din surse bugetare. Totodată, dumnealui a atras atenția participanților la masa rotundă că Institutul Național al Justiției desfășoară activitatea de instruire nu numai a judecătorilor și procurorilor, dar și a altor categorii din personalul aferent, ceea ce contribuie la promovarea reformelor judiciare în Republica Moldova.

De asemenea, Directorul executiv interimar a informat audiența că INJ finalizează modernizarea bazei de date, în format electronic,

create anterior, care va conține informații ample despre instruirea fiecărui participant și care va fi plasată pe site-ul INJ pentru a asigura accesul liber la ele.

Conform celor relatate de către Veaceslav DIDAC, la INJ o atenție sporită se acordă procesului de formare a formatorilor. Astfel, pe parcursul acestui an au fost organizate, cu suportul partenerilor naționali și internaționali, o serie de cursuri de instruire a formatorilor, cum ar fi: „*Forme și metode noi de instruire*”; „*Elementele constitutive ale infracțiunilor de corupție*”; „*Tehnici de audiere a copilului victimă/martor al traficului de copii, al exploatării sexuale comerciale*”; „*Convenția europeană pentru protecția drepturilor omului*”, „*Justiția juvenilă*” ș.a.

De asemenea, Veaceslav DIDAC a informat despre propunerea privind instituirea unui consiliu științific al INJ, care ar fi benefic pentru toate categoriile de audienți și care ar avea un câmp de activitate destul de larg.

În comentariul prezentat, Directorul executiv interimar a pledat pentru o utilizare largă și eficientă a metodelor avansate de instruire profesională, la distanță, beneficiile cărora pentru participanți sînt net superioare comparativ cu cele tradiționale. Totodată, a solicitat partenerilor naționali și internaționali examinarea și identificarea surselor necesare pentru implementarea acestor metode avansate de instruire. Ar fi utilă și o vizită de documentare în SUA, în statele europene cu experiență în acest domeniu.

Veaceslav DIDAC a apreciat drept pozitivă cooperarea Institutului cu diferite ONG-uri, specializate în pregătirea cadrelor în domeniul justiției, lansînd propunerea către toți partenerii de a fi creat un forum al tuturor ONG-urilor ce s-ar preocupa de pregătirea judecătorilor, procurorilor și care ar activa pe lângă INJ. Acesta ar servi drept un suport real în calea implementării standardelor europene în activitatea INJ.

Ion DRUȚĂ, președintele Judecătoriei Botanica, mun. Chișinău, a relevat despre rolul activ al INJ în pregătirea și instruirea judecătorilor, pledînd pentru utilizarea Internetului în acest proces. În acest context, dumnealui a propus ca toate temele cursurilor, inclusiv cele vizînd CEDO, împreună cu hotărîrile CtEDO, să fie plasate pe pagina Web a INJ, semnalînd, totodată, că nu toată tematica ad-hoc își atinge scopul scontat.

Reprezentanta Centrului pentru Analiză și Prevenirea Corupției, Cristina COJOCARU, a argumentat necesitatea aplicării pe larg a planificării on-line a temelor de instruire, înscrierii prealabile în grupurile ad-hoc, dezvoltării învățămîntului la distanță.

Totalizînd cele discutate în cadrul mesei rotunde, participanții au menționat importanța atît a Raportului prezentat de Tom RUSSELL, cît și a recomandărilor cuprinse în el. Un interes sporit a prezentat metodologia de instruire profesională, propusă de autor, analiza situației actuale, totodată și soluțiile pentru remedierea acesteia. În mod special, participanții au apreciat recomandările conținute în Raport drept binevenite pentru modernizarea procesului de instruire profesională a judecătorilor și procurorilor în Institutul Național al Justiției.

□ **Întrevederea *Directorului executiv interimar al INJ Veaceslav DIDAC cu experții Uniunii Europene Stanislav PAVLOVSKI și Dovydas VITKAUSKAS* (7 septembrie)**

La întreprindere a participat și Eugenia KISTRUGA, șef Secție formare formatori și relații internaționale a INJ. Subiectul întreprinderii a vizat elaborarea propunerilor pentru proiectul Uniunii Europene care va fi consacrat reformei justiției în Republica Moldova. În acest context, au fost discutate aspectele și reușitele acestei reforme prin evaluarea activității INJ, inclusiv prin prisma perspectivelor de dezvoltare a sistemului de instruire profesională a diferitelor categorii de lucrători din domeniul justiției.

Stanislav PAVLOVSKI și Dovydas VITKAUSKAS au relatat despre prioritățile viitoarei reforme pentru țara noastră și despre beneficiile acesteia pentru sistemul justiției în general. Reforma se preconizează a se desfășura în perioada 2012 – 2014 și va cuprinde în aria sa întreg sistemul organelor de justiție. În această perioadă toate instituțiile de drept din Republica Moldova, inclusiv Institutul Național al Justiției, urmează să beneficieze de o asistență sporită din partea Uniunii Europene.

Directorul executiv interimar al INJ a menționat importanța reformei justiției care se prezintă drept una dintre cele mai importante verigi în procesul de implementare a standardelor și valorilor europene și de integrare europeană a Republicii Moldova.

Veaceslav DIDĂC a subliniat importanța racordării legislației Republicii Moldova la normele și principiile dreptului internațional, precum și necesitatea implementării *acquis*-ului comunitar. În acest context, instruirea judecătorilor, procurorilor, avocaților, grefierilor, executorilor, personalului administrativ și a altor categorii de lucrători din sistemul judiciar va căpăta o semnificație deosebită. Aceasta va imprima activității INJ noi dimensiuni și noi responsabilități.

În această ordine de idei, instituțiilor de instruire a cadrelor în domeniul justiției li se impune racordarea graduală a procesului la standardele europene în domeniu. Astfel, Veaceslav DIDĂC a solicitat examinarea posibilității obținerii unui suport substanțial continuu din partea Uniunii Europene pentru INJ, în mod deosebit elaborarea în comun a unui program pentru dezvoltarea Institutului conform normelor și principiilor europene, de care se conduc instituțiile de magistratură europene.

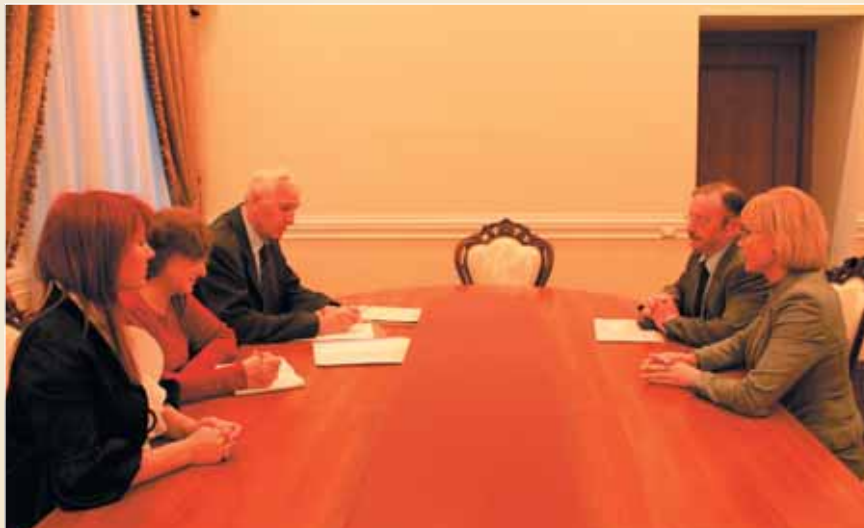
Una dintre chestiunile discutate cu experții europeni a vizat perfecționarea procesului de instruire continuă. Astfel, în prim-plan a fost expusă necesitatea dotării INJ cu echipament special pentru desfășurarea procesului de instruire „la distanță” a judecătorilor și procurorilor.

Totodată, Veaceslav DIDĂC a relatat reprezentanților Uniunii Europene despre activitățile INJ care urmează să se desfășoare în timpul apropiat: revizuirea bazei normative cu privire la funcționarea INJ, determinarea modalităților de stimulare a participării audienților la activitatea științifică, modernizarea Curriculumului la disciplinele studiate în vederea ajustării lui la legislația în vigoare. A menționat și necesitatea obținerii suportului pentru reparația integrală a clădirii INJ. Una dintre prioritățile INJ ține de diversificarea relațiilor de cooperare cu alte instituții europene pentru pregătirea cadrelor în domeniul justiției prin intermediul diferitelor instrumente ale UE, inclusiv TWINNING, TAIEX.

La finele întrevederii experții europeni au asigurat că vor examina în detaliu chestiunile abordate în cadrul acesteia.

□ **Vizita experților Ministerului Justiției din Republica Federală Germană (6-8 septembrie)**

În cadrul seminarului „Cele mai bune practici de alternativă la detenție în Europa”, care și-a desfășurat lucrările la Institutul Național al Justiției între 6 și 8 septembrie 2010, a avut loc întrevederea dlui Veaceslav DIDĂC, Director executiv interimar al Institutului Național al Justiției, cu Rudiger WOHLGEMUTH, Director de Proiect TWINNING al UE din Republica Federală Germană pentru Ministerul Justiției, și Antonina DRANGA, asistent de Proiect. Din partea INJ la întrevedere au participat Ecaterina POPA, șef Secție instruire continuă, Eugenia KISTRUGA, șef Secție formare formatori și relații internaționale.

Veaceslav DIDĂC a informat interlocutorii despre metodele de instruire profesională implementate în cadrul INJ, precum și despre activitățile de perfecționare a acestora. Dumnealui a menționat necesitatea dezvoltării relațiilor de colaborare în cadrul Rețelei TWINNING, cu alte instituții de magistratură europene, inclusiv cu cea din Republica Federală Germană. De asemenea, a pledat pentru participarea audienților și formatorilor INJ la diferite concursuri

internaționale pentru școlile de magistratură, inclusiv THEMIS, precum și pentru instruirea personalului administrativ în diferite domenii de interes comun.

Oaspeții au luat cunoștință de sălile de studii, inclusiv de cele dotate cu computere, au vizitat biblioteca, sala de simulări, fiind impresionată de realizările audiențelor Institutului Național al Justiției.

Experții germani au susținut tendințele INJ privind diversificarea și perfecționarea metodelor și proceselor de organizare a instruirii inițiale și continue, a celor de formare formatori, inclusiv implementarea standardelor europene în aceste procese, precum și revizuirea bazei normative a activității INJ în conformitate cu aceste standarde.

Totodată, Rudiger WOHLGEMUTH a promis ajutor sub formă de un set de literatură cu caracter juridic și un set de coduri normative pentru biblioteca Institutului. Astfel, experții germani au răspuns la doleanța INJ de a crea în cadrul bibliotecii standuri consacrate actelor normative de bază ale statelor membre ale Uniunii Europene.

În cadrul întrevederii s-a ajuns la un acord comun privind continuarea cooperării prin intermediul Delegației UE în Republica Moldova, ce presupune, inclusiv, acțiuni de conectare a INJ la Rețeaua TWINNING.

□ **Vizită de lucru a Ministrului de Justiție al Lituaniei, Remigijus SIMASIUS (11 noiembrie)**

Între 11 și 12 noiembrie 2010, Ministrul de Justiție al Lituaniei s-a aflat într-o vizită de lucru în Republica Moldova, aceasta fiind deosebit de importantă pentru relațiile dintre Republica Moldova și Lituania. În timpul vizitei, oficialitățile lituaniene au discutat cu autoritățile moldovenești subiecte de interes comun ce țin de domeniul justiției, cooperarea interministerială și schimbul de experiență privind bunele practici, inclusiv despre procesul de modernizare a sistemelor juridice din cele două state.

În cadrul vizitei dlui Remigijus SIMASIUS a avut loc o întrevedere cu Veaceslav DIDĂC, Director executiv interimar al INJ.

Veaceslav DIDĂC a informat Înalțul oaspete că Institutul Național al Justiției a împlinit recent 3 ani de activitate de la inaugurarea sa, la 9 noiembrie 2007. Inițiativa lansării unei asemenea instituții, drept factor de valoare în promovarea statului de drept în Republica Moldova, a aparținut Consiliului Europei. Conform Legii privind Institutul Național al Justiției din 8 iunie 2006, INJ este o „instituție publică ce dispune de patrimoniu propriu, autonomie administrativă, științifică și pedagogică și pledează pentru independența, transparența și eficiența justiției naționale”.

În acest context, Veaceslav DIDĂC a relatat dlui Remigijus SIMASIUS că în condițiile actuale, când în prim-plan în țara noastră se impune reforma justiției, o importanță deosebită urmează să fie acordată problematicei racordării legislației Republicii Moldova la normele și principiile dreptului internațional. În această ordine de idei, problematica ce ține de instruirea cadrelor de judecători, procurori și a altor persoane care contribuie la înfăptuirea justiției trebuie abordată luându-se în calcul că statul nostru își propune să urmeze vectorul european.

De asemenea, Directorul executiv interimar a subliniat că pentru Institutul Național al Justiției de o importanță primordială devine obținerea unui suport substanțial continuu din partea Uniunii Europene și a statelor membre ale Uniunii Europene. În acest context, un interes deosebit pentru INJ prezintă experiența statelor membre ale Uniunii Europene, în mod special a Republicii Lituaniei, în ce privește pregătirea cadrelor în justiție.

În această ordine de idei, Veaceslav DIDĂC a informat că INJ este cointerestat în semnarea unui protocol de colaborare cu Centrul lituanian de pregătire a cadrelor în domeniul justiției.

□ **Ședința Comitetului de implementare a Programului Comun al Uniunii Europene și Consiliului Europei „Combaterea tratamentului inuman și a impunității” în țările Caucazului de Sud, Moldova și Ucraina (6 octombrie, Kiev)**

A fost organizată de Programul Comun al Uniunii Europene și Consiliului Europei „Combaterea tratamentului inuman și a impunității” în țările Caucazului de Sud, Moldova și Ucraina, Institutul de Drept al Consiliului Suprem al Ucrainei și Centrul ucrainean de drept „Avocatul public”. La această ședință Institutul Național al Justiției a fost reprezentat de Ecaterina POPA, șef Secție instruire continuă, care a relatat despre desfășurarea instruirii continue în cadrul Institutului, menționând și oportunitatea unui asemenea Proiect pentru Institutul Național al Justiției în calitate de beneficiar.

În ce privește modalitatea în care acest Program va fi aplicat în Republica Moldova, aceasta a fost expusă în raportul prezentat de Bojena MALACIUC, coordonator regional de Proiect, care a accentuat posibilitatea monitorizării acestuia prin prisma cooperării interregionale, întâlnirilor periodice cu părțile interesate, inclusiv procurori, judecători, avocați și reprezentanți ai organizațiilor neguvernamentale. Scopul acestei reuniuni a fost monitorizarea Proiectului nominalizat și stabilirea noilor priorități privind instruirea continuă. În acest context, propunerea beneficiarilor Proiectului înaintată în cadrul acestei ședințe – de a fi incluse noi activități în programul de instruire continuă – s-a înscris drept obiectiv ce

urmează a fi realizat de instituțiile abilitate cu instruirea continuă a judecătorilor, procurorilor, avocaților și a altor persoane care contribuie la îndeplinirea justiției.

- **Conferința internațională *Formarea profesională a magistraților în spațiul european: standarde, strategii, programe, formatori* (22-23 noiembrie, București)** și-a desfășurat lucrările în incinta Institutului Național al Magistraturii (INM) din România. Este inclusă în Catalogul Rețelei Europene de Formare Judiciară (EJTN) pentru 2010 și a beneficiat de prezența dlui Victor HALL, Secretar general al EJTN.

Scopul acestui eveniment a fost constituirea și consolidarea relațiilor de cooperare între școlile europene de formare judiciară, schimbul de experiență între actorii implicați în formarea profesională a magistraților, crearea unei practici unitare în acest domeniu.

Institutul Național al Justiției din Republica Moldova a fost reprezentat de Ecaterina POPA, șef Secție instruire continuă.

La conferință au participat reputați specialiști români și din străinătate interesați în dezvoltarea politicilor publice în domeniul justiției: Camelia TOADER, judecător la Curtea de Justiție a Uniunii Europene, Victor HALL, Secretar general al EJTN, Eric MINNEGHEER, șef al Departamentului Relații internaționale al Școlii Naționale de Magistratură din Franța, Maria Isabel TOMAS

GARCIA, șef al Departamentului Relații externe din cadrul Școlii de Magistratură din Spania etc. De asemenea, la conferință au participat magistrați din Belgia, Danemarca, Spania, Olanda, Franța, Italia, Polonia și Germania, precum și reprezentanți ai școlilor europene de formare judiciară, înalți reprezentanți ai principalelor instituții judiciare românești (Consiliul Superior al Magistraturii, Înalta Curte de Casație și Justiție, Parchetul General, asociațiile profesionale ale magistraților), judecători și procurori români, formatori INM.

Subiectele abordate vizează: *standardele formării inițiale și formării continue, strategiile de formare în domeniul dreptului Uniunii Europene, standardele europene privind recrutarea și evaluarea formatorilor, metode alternative de predare, metode de eficientizare a formării.*

În vederea consolidării materiei abordate în prima zi a conferinței, dar și cu scopul de a face un schimb util de experiență la capitolele sus-menționate, în cadrul zilei a doua au fost constituite trei ateliere de lucru: „Strategii de formare în domeniul dreptului european”; „Metode noi de formare: e-learning-ul”; „Evaluarea procesului de formare. Standarde de formare”. Atelierele de lucru s-au dovedit a fi benefice pentru toți participanții la această conferință, iar spectrul de subiecte discutate în cadrul grupurilor au fost abordate prin prisma Programului Stockholm, Rețelei Europene de Formare Judiciară, precum și a Rețelei de la Lisabona, al cărei membru este și Institutul Național al Justiției.

□ **Întrevedere cu Misiunea de documentare a UE la subiectul „liberalizarea regimului de vize pentru Republica Moldova”.**

În cadrul dialogului privind liberalizarea regimului de vize, în perioada 13-16 septembrie 2010 țara noastră a fost vizitată de cea de-a doua Misiune de documentare a Uniunii Europene. Scopul vizitei Misiunii a fost de a se documenta cu privire la acțiunile autorităților moldovenești privind asigurarea ordinii publice și securității, precum și cooperarea internațională în contextul acestor negocieri. Delegația respectivă a fost condusă de către Călin Ionuț UNGUR.

Misiunea UE a fost formată din experți ai Comisiei Europene și ai statelor membre ale UE, care au avut întrevederi cu mai mulți reprezentanți ai diferitelor ministere și servicii de resort. La data de 14 septembrie 2010, o întrevedere cu grupul menționat de experți ai Uniunii Europene a avut loc la Institutul Național al Justiției. Din acesta au mai făcut parte Mai HION, expert al Misiunii estoniene pe lângă OSCE, și Walter CITTI, expert al Asociației de drept italiene pentru cercetări în domeniul migrației. Institutul a fost reprezentat de Veaceslav DIDAC, Director executiv interimar, Valentin COVAL, șef Secție instruire inițială, Ecaterina POPA, șef Secție instruire continuă, Eugenia KISTRUGA, șef Secție formare formatori și relații internaționale.

În cadrul schimbului de opinii, Călin Ionuț UNGUR a informat despre întrevederile susținute cu oficialitățile moldovenești, în cadrul cărora au fost abordate diferite subiecte, precum: *politicile privind prevenirea și combaterea corupției și a crimelor financiare; combaterea crimei organizate, inclusiv a traficului de droguri și de ființe umane; cooperarea polițienească și judiciară în materie penală; instruirea organelor de forță; protecția datelor cu caracter personal; implementarea instrumentelor și recomandărilor relevante ale Consiliului Europei și ale ONU privind combaterea discriminării, rasismului și xenofobiei; asigurarea mobilității persoanelor.*

În acest context, dumnealui a menționat despre impactul pozitiv al Rapoartelor INJ cu privire la acțiunile întreprinse cu privire la respectarea drepturilor omului, prezentate în cadrul misiunilor de evaluare anterioare, din mai și pînă în septembrie 2010. Misiunile de documentare ale UE, inclusiv cea din 6–9 septembrie 2010, au fost consacrate chestiunilor ce vizează asigurarea securității documentelor, combaterea migrației ilegale, managementul frontierei și al migrației, precum și elaborarea și implementarea politicilor de azil în Republica Moldova.

De asemenea, grupul de documentare al Uniunii Europene și-a manifestat interesul față de acțiunile de ultimă oră ale INJ în domeniul instruirii cadrelor din sfera justiției. La rîndul său, Veaceslav DIDAC a informat delegația Uniunii Europene despre procesul de instruire profesională și metodologiile aplicate, despre implementarea normelor și standardelor europene și a experienței înaintate a altor școli de magistratură din statele membre ale UE. Obiectivul acestor reforme constă în promovarea Institutului în cadrul activităților recente ale Guvernului privind reforma justiției în Republica Moldova. O mare parte a activităților INJ s-au desfășurat în colaborare și cu susținerea financiară a donatorilor externi, și anume: Consiliul Europei, Programul Comun, NORLAM, ABA/ROLI, UNDOC, OSCE, UNICEF, USAID, IRZ, ICRC, Misiunea Norvegiană, Reprezentanța ICNUR în Moldova, Ambasada SUA în Moldova, SOROS-Moldova, OIM, Acces-Info, Promo-Lex, CreDo etc. În perioada de referință, în cadrul Institutului Național al Justiției s-au desfășurat: 40 cursuri de instruire, 35 seminare (dintre care 9 seminare zonale și 2 seminare internaționale), 6 traininguri, 3 mese rotunde și 1 atelier de lucru.

Directorul executiv interimar a subliniat că, datorită eforturilor depuse de către partenerii internaționali și naționali, actualmente INJ a devenit un centru modern de formare inițială și continuă a candidaților la funcțiile de judecător și de procuror și de perfecționare profesională a judecătorilor și procurorilor în funcție, inclusiv a altor persoane care îndeplinesc justiția.

În rezultatul acestei vizite de documentare, Forul de la Bruxelles va elabora un raport ce va identifica criteriile care vor fi puse la baza liberalizării regimului de vize pentru Republica Moldova.

□ **A doua ședință a Comitetului de coordonare al Programului Comun al Uniunii Europene și Consiliului Europei privind susținerea democrației în Republica Moldova (15 decembrie)**

Și-a desfășurat lucrările în incinta INJ, la care au participat Andrei POPOV, viceministru al Afacerilor Externe și Integrării Europene, Birute ABRAITIENE, reprezentantul special al Secretarului General al Consiliului Europei în Republica Moldova, Dirk LORENZ, ofițer politic, Delegația Uniunii Europene în Republica Moldova, și Anna CAPELLO-BRILLAT, șef Direcție Programe de Cooperare, Directoratul General Democrație și Afaceri Politice al Consiliului Europei.

Scopul acestei reuniuni este de a identifica atât problemele, cât și soluțiile care se impun și de a stabili viitoarele acțiuni pe care Republica Moldova trebuie să le realizeze la acest capitol.

În cuvântul de salut, Andrei POPOV a ținut să aducă mulțumiri reprezentanților Uniunii Europene și Consiliului Europei „pentru interesul continuu manifestat față de Republica Moldova și pentru ajutorul acordat în promovarea și consacarea normelor democratice pe plan național”. În opinia dumnealui, „spre deosebire de alte programe de asistență de care a beneficiat Republica Moldova, actualul Program este mai cuprinzător și mai focalizat în același timp, concentrându-se pe obiectivele concrete, identificate și asumate de către autoritățile moldovenești în comun cu partenerii europeni”. În acest context au fost expuse unele sugestii preliminare referitoare la expertiza legislativă de care beneficiază Republica Moldova din partea Consiliului Europei, asigurarea sinergiei între diversele activități de cooperare și examinarea complementară a acestui Program cu alte domenii prioritare, precum sănătatea, drepturile persoanelor cu dizabilități, drepturile copiilor. Dumnealui a sugerat implicarea în activitățile de cooperare și a cetățenilor din partea stângă a Nistrului, abordare care „corespunde întocmai dezideratului autorităților Republicii Moldova de a asigura respectarea drepturilor omului și a valorilor democratice pe întreg teritoriul țării”.

Birute ABRAITIENE a precizat și importanța acestui Program, accentuând că recomandările Republicii Moldova sînt esențiale în vederea realizării acțiunilor incluse în Program. Dirk LORENZ a menționat că „luînd în considerație mediul dificil politic, Uniunea Europeană, în special Delegația Uniunii Europene în Republica Moldova, va continua să depună eforturi pentru a fortifica activitatea de cooperare a Republicii Moldova” în vederea implementării acestui Program. Anna CAPELLO-BRILLAT a făcut o evaluare a rezultatelor implementării Programului, în cadrul căreia s-a pus accentul și pe perspectivele colaborării întru susținerea democrației în Republica Moldova.

„Timpul ce s-a scurs de la lansarea Programului Comun al Uniunii Europene și Consiliului Europei privind Susținerea Democrației în Republica Moldova a demonstrat, cu certitudine, faptul că acesta a fost de bun augur pentru reformele preconizate și pentru procesele privind implementarea standardelor europene în activitatea de zi cu zi a organelor care contribuie la înfăptuirea justiției în țara noastră” – a afirmat Veceaslav DIDĂC, Director executiv interimar al INJ.

În cadrul ședinței, Tanya RAKUSIC-HADZIC, șef Unitate închisori și poliție, Directoratul General Drepturile Omului și Afaceri Juridice, a relatat despre obiectivele și realizările Programului în cadrul Componentelor 1, 2, 3 și 4. În acest context, organizarea cursurilor de instruire pentru majoritatea judecătorilor, procurorilor și ofițerilor de poliție în exercițiu se menține a fi una dintre etapele de realizare a celei de a 2-a Componente, ceea ce va contribui la consolidarea cunoștințelor privind standardele europene și internaționale, precum și la eficientizarea activității zilnice. Astfel, asigurarea răspunderii pentru încălcarea drepturilor omului și salvagardarea garanțiilor în cadrul procedurii de pînă la proces sînt activități incluse în Componentele 2 și 3 și, în același timp, o responsabilitate pe care INJ și-a asumat-o în calitate de beneficiar al acestui Program. Astfel,

conform obiectivelor propuse în cadrul Componentei 2, INJ, în cooperare cu Oficiul local al Programului, a organizat în cadrul procesului de formare formatori, începînd cu 27 octombrie curent, seminarul de instruire pentru un grup de judecători, procurori și ofițeri de poliție în domeniul standardelor CEDO și ale Comitetului pentru Prevenirea Torturii în problemele cu privire la combaterea rețelor tratamente și a impunității. În ceea ce privește

realizarea Componentei 3, INJ a întreprins toate acțiunile necesare pentru pregătirea unui grup de 20 de formatori naționali din rîndul judecătorilor și procurorilor, organizînd, cu ajutorul experților internaționali, un seminar de instruire cu privire la utilizarea alternativelor pentru deținea preventivă și pedeapsa cu închisoare. INJ a depus eforturile necesare întru organizarea în continuare a seminarelor-cascadă pentru corpul judecătoresc și cel al procurorilor din Republica Moldova. De asemenea, de către formatorii din rîndurile ofițerilor MAI au fost efectuate instruirii în cadrul Academiei de Poliție cu lucrătorii de poliție. Astfel, aceste activități vor aduce un aport considerabil nu doar la protejarea eficientă a drepturilor omului, dar și vor asigura răspunderea pentru încălcarea lor, ceea ce va spori cu mult consolidarea sistemului judiciar în Republica Moldova. În cadrul ședinței, Dumitru LAZUR, coordonator de Program mass-media, a relatat despre realizările Republicii Moldova obținute în urma desfășurării activităților în cadrul Componentei 5, menționînd importanța consolidării profesionalismului și introducerii garanțiilor care să asigure independența autorității responsabile de radiofuziune.

De asemenea, au fost puse în discuție activitățile și perspectivele viitoare preconizate în cadrul acestui Program. În opinia dlui POPOV, „rezultatele acestei reuniuni vor anticipa evaluarea progresului Republicii Moldova în cadrul diferitelor instituții internaționale, printre care Consiliul Europei, Uniunea Europeană și ONU”.

EXTRASE

din Primul Raport intermediar de activitate al Programului Comun al Consiliului Europei/Uniunii Europene privind Susținerea Democrației în Moldova (perioada de raportare: ianuarie – decembrie 2010), prezentat în cadrul celei de-a doua ședințe a Comitetului de coordonare din 15 decembrie 2010

Urmare a evenimentelor post-electorale din aprilie 2009, Consiliul Europei (CoE) și Uniunea Europeană (UE) au efectuat mai multe vizite la nivel înalt în Republica Moldova pentru a înțelege mai bine situația din țară și a înainta recomandări autorităților privind principiile fundamentale ale drepturilor omului (DO), supremației legii și democrației pluraliste.

În vara anului 2009 au avut loc mai multe consultări intense între CoE și UE (atît în teritoriu, cît și în oficiul central) în vederea definirii liniilor directe ale asistenței tehnice destinate să elimine deficiențele majore și cauzele fundamentale care au dus la colapsul total al mecanismelor de protecție a drepturilor omului în țară. Acestea s-au soldat cu lansarea unei acțiuni comune a UE/CoE „Programul privind Susținerea Democrației în Moldova” (PSDem).

Programul este prevăzut pentru un număr larg de beneficiari, parteneri locali, și include metode de implementare și activități specifice.

1. EVALUAREA PROGRESULUI ȘI A REZULTATELOR

Obiectivul nr. 2

Asigurarea răspunderii pentru încălcarea drepturilor omului

Rezultate

Sistemele instituționale/operaționale pentru prevenirea rețelor tratamente și anchetarea eficientă a plîngerilor sînt consolidate în scopul suprimării acestui fenomen negativ, care afectează în special forțele de poliție, și investigării eficiente a alegațiilor de maltratare în conformitate cu standardele europene și internaționale, ceea ce ar duce la impunerea sancțiunilor corespunzătoare.

În acest context, nivelul profesional al judecătorilor, procurorilor și al ofițerilor de poliție necesită a fi sporit și capacitatea lor de prevenire a încălcărilor prevederilor CEDO necesită să fie consolidată. Se preconizează că organizarea cursurilor de instruire pentru majoritatea judecătorilor în exercițiu, procurorilor și pentru aproape 500 de ofițeri de poliție va contribui la consolidarea cunoștințelor privind standardele europene și internaționale relevante, precum și la eficientizarea activităților zilnice.

În acest sens, a fost format un grup de bază din judecători, ofițeri de poliție și procurori care să fie instruiți pentru a activa ulterior în calitate de formatori naționali, urmînd să abordeze cu maximum de eficiență subiecte privind prevenirea torturii și a relexor tratamente, a arestului ilegal, privind protejarea drepturilor procedurale ale persoanelor aflate în custodia poliției, ale deținuților, martorilor.

Formatorii naționali urmează să organizeze pe parcursul perioadei de implementare a Programului seminare-cascadă pentru colegii lor din întreaga țară.

Rezultatele obținute în urma activităților desfășurate

Nr. crt.	Tipul activității	Denumirea activității	Durata implementării	Experți	Locul desfășurării activității
2.1.1	Instruirea formatorilor	Seminare de instruire a formatorilor naționali privind standardele CEDO și CPT în materia prevenirii și combaterii relexor tratamente și impunității (27 septembrie-1 octombrie 2010, 30 participanți: 10 judecători, 10 procurori și 10 ofițeri de poliție)	4,5 zile	3 experți ai Consiliului Europei	Chișinău, Republica Moldova
2.1.2	Seminare- cascadă	Seminare-cascadă privind standardele CEDO și CPT de prevenire și combatere a relexor tratamente și a impunității (8, 15, 22, 29 noiembrie, 1, 9 decembrie 2010, 30 participanți/seminar)	1 zi	2 formatori naționali (1 judecător și 1 procuror/seminar)	Chișinău, Republica Moldova

2.1 Seminare de instruire pentru judecători, procurori și ofițeri de poliție cu privire la standardele CEDO și CPT de combatere a relexor tratamente și a impunității

Activitatea 2.1.1 Seminare de instruire a formatorilor naționali cu privire la standardele CEDO și CPT de combatere a relexor tratamente și a impunității (27 septembrie-1 octombrie 2010, 30 participanți; 3 experți ai Consiliului Europei)

Sumarul activității

Un număr total de 30 formatori naționali: judecători, procurori și ofițeri de poliție (10+10+10) au beneficiat de un curs de instruire a formatorilor privind prevenirea torturii și relexor tratamente, a aresturilor ilegale, privind drepturile procedurale relative la custodia poliției, obligațiunea pozitivă de a proteja deținuții, martorii și anchetarea alegerilor de maltratare.

Participanții la seminar au examinat, printre altele, următoarele subiecte: • *cadrul juridic național și sistemul pentru prevenirea și combaterea relexor tratamente*; • *obligațiunile principale prevăzute de Articolul 3 CEDO*; • *aspectele corelate ale Articolelor 2, 5 și 8 CEDO*; • *originea și natura juridică a obligațiunii de anchetare*; • *scopurile și temeiurile pentru inițierea anchetei, metode de anchetare a relexor tratamente*; • *criteriile eficacității în procesul anchetării relexor tratamente*; • *atribuțiile judecătorilor și ale procurorilor în cursul administrării justiției*; • *rolul poliției și al autorităților penitenciarelor/personalului penitenciarelor în combaterea cazurilor de maltratare*; • *reparații pentru încălcarea interdicției de aplicare a relexor tratamente prevăzute de Articolul 13 CEDO și de jurisprudența CtEDO și constatările CPT împotriva Republicii Moldova cu privire la combaterea impunității pentru relexor tratamente*.

Realizări/Rezultate

În timpul sesiunii de instruire, desfășurate în format interactiv cu implicarea progresivă a formatorilor, participanții au fost familiarizați cu prevederile CEDO și jurisprudența CtEDO, cu standardele și procedurile CPT. Un grup nucleu de formatori naționali (10 judecători, 10 procurori și 10 ofițeri de poliție) a fost instruit cu privire la standardele CEDO și CPT de combatere a relexor tratamente și a impunității. Formatorii naționali urmează să organizeze, începînd cu luna noiembrie 2010 și pînă în luna mai 2011, 26 de seminare pentru colegii lor din întreaga republică. De asemenea, formatorii au discutat cu experții internaționali și echipa proiectului Consiliului Europei strategiile de instruire utilizate în sesiunile de instruire cascadă.

Cu toate că formatul general al seminarului este unul interactiv, studiul de caz și jocurile pe roluri sînt, de asemenea, incluse în agenda seminarului. Materialele pregătite în limba română au fost distribuite formatorilor într-un număr suficient. Aceste materiale vor fi de asemenea utilizate de către formatori în cadrul seminarelor cascadă de instruire.

Activitatea 2.1.2 *Seminare-cascădă privind standardele CEDO și CPT de prevenire și combatere a relexor tratamente și a impunității* (8, 15, 22, 29 noiembrie, 1, 9 decembrie 2010, 30 participanți/seminar – 15 judecători și 15 procurori; 2 formatori naționali /seminar și 1 expert al Consiliului Europei)

Sumarul activității

Aproximativ 400 de judecători și 400 de procurori vor beneficia de seminarele privind standardele CEDO și CPT de prevenire și combatere a relexor tratamente și a impunității, desfășurate în cooperare cu INJ. Astfel, majoritatea judecătorilor și procurorilor din Moldova vor fi instruiți și își vor spori cunoștințele privind cadrele juridice și instituționale pentru contracararea, anchetarea și examinarea alegațiilor de tortură sau relexor tratamente. Fiecare seminar-cascădă durează o zi și este condus de 2 formatori naționali – 1 judecător și 1 procurator din rîndul participanților la cursurile de instruire a formatorilor organizate în faza precedentă. Primele 10 sesiuni de instruire cascadă au fost organizate cu participarea unui consultant din partea Consiliului Europei, care a monitorizat performanțele formatorilor naționali. La sfîrșitul fiecărei sesiuni, consultantul Consiliului Europei se întrunea într-o sesiune cu formatorii naționali pentru a evalua prestața formatorilor și alte subiecte ce necesită a fi analizate.

Realizări/ Rezultate

Valoarea adăugată scontată a seminarelor instruire formatori (ToT) a fost confirmată în cadrul sesiunilor de instruire organizate de formatorii naționali. Avantajul seminarelor-cascădă constă în stabilirea unei comunicări directe între omologi, fără interpretări suplimentare sau bariere lingvistice. Oricum, acest avantaj este valorificat în mod optim numai dacă formatorii emană încredere deplină, sînt convingători în rolul de formatori și dacă sînt acceptați de către persoanele instruite drept sursă de informare.

În timpul sesiunilor de instruire a fost utilizat formatul interactiv similar cu cel al ToT. Participanții au fost familiarizați cu prevederile CEDO și cu jurisprudența sa, precum și cu standardele și metodele de lucru ale CPT aplicate în timpul vizitelor în diferite țări. În rezultat, judecătorii și procurorii sînt capabili să aplice standardele CEDO și CPT pentru combaterea relexor tratamente și a impunității în activitatea de zi cu zi. Nivelul profesional al procurorilor este sporit și capacitatea lor de prevenire a violărilor CEDO este consolidată. Un curs de instruire durabil pentru membrii sistemului judiciar, ai procuraturii și pentru ofițerii de poliție a fost demarat prin crearea unui nucleu de formatori naționali, prin elaborarea agendei și a materialelor necesare de instruire, precum și prin implementarea unui program-pilot în cadrul INJ.

Obiectivul nr. 3

Respectarea garanțiilor pre-procesuale

Rezultate

Scopul principal este de a consolida respectarea garanțiilor pre-procesuale în cursul urmăririi penale și de a facilita transferul izolatoarelor de detenție preventivă din subordinea MAI în cea a MJ. În acest context este promovată utilizarea alternativelor pentru detenția preventivă și pedeapsa cu închisoarea, cum ar fi dispozițiile privind cauțiunea. De asemenea, este acordată asistență în implementarea Legii privind probațiunea. În realizarea obiectivelor trasate, o atenție specială se acordă instruirii judecătorilor și procurorilor în ce privește evitarea utilizării excesive a detenției preventive.

Sînt scontate următoarele rezultate auxiliare:

- Cadrul de reglementare în vigoare, precum și procedurile și mecanismele pentru extinderea utilizării dispozițiilor privind cauțiunea sînt ameliorate semnificativ;
- Procesul de implementare a Legii privind probațiunea este intensificat prin elaborarea unei analize comprehensive a Legii privind probațiunea în vigoare și a recomandărilor ce vizează perfecționarea ei și implementarea mai eficientă;
- Un grup nucleu de judecători și procurori sînt instruiți corespunzător pentru a deveni formatori cu privire la utilizarea alternativelor pentru detenția provizorie și pedeapsa cu închisoare, care urmează să organizeze seminare-cascădă pentru colegii lor în întreaga republică;
- Judecătorii și procurorii sînt instruiți să utilizeze cauțiunea și probațiunea ca alternative pentru detenția preventivă și pedeapsa cu închisoare;
- Renovarea unui izolator de detenție preventivă în conformitate cu standardele europene;

- Facilitarea procesului de transferare a izolatoarelor de detenție preventivă din subordinea MAI la MJ și continuarea sprijinului acordat de experți.

Au fost înregistrate progrese la capitolul instruirea judecătorilor și procurorilor privind utilizarea alternativelor pentru detenția preventivă și pedeapsa cu închisoarea. În rezultatul seminarelor ToT, a fost creat un nucleu de formatori naționali implicați în instruirea judecătorilor și procurorilor în exercițiu cu privire la utilizarea alternativelor pentru detenția preventivă și pedeapsa cu închisoare. În cadrul Proiectului vor fi organizate 26 seminare-cascadă în scopul instruirii a cel puțin 400 judecători și 400 procurori.

Rezultatele obținute în urma activităților desfășurate

Nr. crt.	Tipul activității	Denumirea activității	Durata implementării	Experți	Locul desfășurării activității
3.1.1	Instruirea formatorilor	Seminare de instruire a formatorilor naționali cu privire la utilizarea alternativelor pentru detenția preventivă și pedeapsa cu închisoare (18-22 octombrie 2010, 30 participanți)	4,5 zile	2 experți ai Consiliului Europei	Chișinău, Republica Moldova
3.1.2	Seminare-cascadă	Seminare cascadă privind utilizarea alternativelor pentru detenția preventivă și pedeapsa cu închisoare (9, 16, 23, 30 noiembrie, 2, 10 decembrie 2010, 30 participanți/seminar)	1 zi	2 formatori naționali (1 judecător și 1 procuror/seminar)	Chișinău, Republica Moldova

3.1 Seminare de instruire pentru judecătorii și procurorii formatori naționali cu privire la utilizarea alternativelor pentru detenția preventivă și pedeapsa cu închisoare

Activitatea 3.1.1 Seminare de instruire a formatorilor pentru formatorii naționali cu privire la utilizarea alternativelor pentru detenția preventivă și pedeapsa cu închisoare (18-22 octombrie 2010, 20 participanți; 2 experți ai Consiliului Europei)

Sumarul activității

Un număr total de 20 judecători și procurori (10 +10) au beneficiat de un seminar de 5 zile. Un accent special a fost pus pe standardele internaționale cu privire la utilizarea alternativelor pentru detenția preventivă și pedeapsa cu închisoare și legislația națională relevantă. Seminarul a abordat, de asemenea, aspectele metodologice și metodele de instruire pentru adulți. Experții au elaborat materialele de instruire pentru a fi utilizate în cadrul seminarelor-cascadă.

Realizări/ Rezultate

Un grup de bază de formatori naționali – 10 judecători și 10 procurori – au fost instruiți cu privire la utilizarea alternativelor pentru detenția preventivă și pedeapsa cu închisoare. Formatorii naționali sînt implicați în calitate de organizatori a 26 seminare-cascadă pentru colegii lor din întreaga țară.

Activitatea 3.1.2 Seminare-cascadă privind utilizarea alternativelor pentru detenția preventivă și pedeapsa cu închisoare (9, 16, 23, 30 noiembrie, 2, 10 decembrie 2010, 30 participanți/seminar; 2 formatori naționali/seminar și 1 expert al Consiliului Europei)

Sumarul activității

Judecătorii și procurorii în exercițiu beneficiază de seminare privind utilizarea alternativelor pentru detenția preventivă și pedeapsa cu închisoare. Fiecare seminar are o durată de 1 zi, implică 30 de judecători și procurori, este condus de 2 formatori naționali – 1 judecător și 1 procuror și abordează următorul subiect: *utilizarea alternativelor pentru detenția preventivă și pedeapsa cu închisoare*, cu un accent special pe standardele internaționale de utilizare a alternativelor *pentru detenția preventivă și pedeapsa cu închisoare* și legislația națională. Primele 10 seminare de instruire-cascadă sînt organizate cu participarea unui expert al Consiliului Europei delegat pe termen scurt, care monitorizează activitatea formatorilor naționali.

Realizări/ Rezultate

Judecătorii și procurorii sînt instruiți să utilizeze cauțiunea și probațiunea în calitate de alternative pentru detenția preventivă și pedeapsa cu închisoare. În cadrul proiectului vor fi organizate 26 seminare-cascadă în scopul instruirii a cel puțin 400 judecători și 400 procurori. Pentru viitor, INJ trebuie să organizeze în mod independent o astfel de instruire pentru toți membrii sistemului judiciar, precum și pentru judecătorii sau procurorii candidați, implicînd la maximum nucleul formatorilor instruiți, programul și materialele de instruire elaborate.

ACTIVITATEA PROGRAMULUI USAID DE ASISTENȚĂ RAPIDĂ PENTRU O BUNĂ GUVERNARE ÎN REPUBLICA MOLDOVA: MODERNIZAREA ACTIVITĂȚII SISTEMULUI JUDECĂTORESC CONTINUĂ

Cristina MALAI,
lider de echipă/consilier
juridic superior,
Programul USAID de
Asistență Rapidă pentru
Buna Guvernare,
formator INJ

A trecut mai bine de un an din momentul când Programul Preliminar de Țară pentru Buna Guvernare, finanțat de către Fondul SUA „Provocările Mileniului” și-a încheiat activitatea în Republica Moldova. Un obiectiv primordial al Programului a fost reducerea corupției și sporirea transparenței în cadrul sistemului judecătoresc. În acțiunile de implementare a Programului s-au implicat activ Ministerul Justiției, Consiliul Superior al Magistraturii și instanțele judecătorești. În urma sa, Programul pentru Buna Guvernare a lăsat un sistem judecătoresc dotat cu echipament modern de ultimă oră, judecători și personal instruit în utilizarea acestui echipament, un Program electronic integrat de gestionare a dosarelor, însoțit de un soft de înregistrare audio a ședințelor de judecată și un portal al instanțelor judecătorești care oferă acces on-line justițiabililor și altor persoane interesate la informație privind ședințele și hotărârile judecătorești.

Realizările Programului Preliminar de Țară pentru Buna Guvernare (inclusiv reformele care au avut loc în sistemul judecătoresc) au fost evaluate de o echipă din Statele Unite ale Americii care a constatat îndeplinirea cu succes a acțiunilor menționate în Planul Preliminar de Țară. Echipa de evaluatori a recomandat Corporației „Provocările Mileniului” ca Guvernului Republicii Moldova să i se acorde 262 milioane de dolari din fondul „Compact” pentru dezvoltarea infrastructurii drumurilor în Moldova, pentru renovarea sistemelor de irigare și stimularea trecerii la o agricultură de calitate înaltă în comunitățile rurale din întreaga

Moldovă cu scopul de a reduce sărăcia prin creșterea economică.

„Revoluția tehnologică” produsă în sistemul judecătoresc din Moldova în perioada 2007-2009 a implicat, desigur, participarea și efortul susținut al judecătorilor și al colaboratorilor instanțelor, care au gasit timp, în orarul zilnic încărcat, de a însuși calculatorul și modul de utilizare a softurilor de gestionare a dosarelor și de înregistrare audio a ședințelor, făcându-le parte integrantă a rutinei zilnice.

Fără îndoială, deși baza acestor transformări majore a fost pusă, sistemul judecătoresc din Moldova mai are nevoie de timp și asistență pentru a internaliza cu succes schimbările produse, este necesară revizuirea și îmbunătățirea versiunii inițiale a Programului electronic integrat de gestionare a dosarelor, dar și instruirea inițială și continuă a persoanelor din sistem.

Anume în aceste scopuri, adică în scopul perfecționării Programului electronic integrat de gestionare a dosarelor și a portalului web ale instanțelor de judecată, al instruirii utilizatorilor din sistemul judecătoresc în ce privește folosirea tehnologiilor informaționale și a softului de înregistrare audio a dosarelor, dar și al perfecționării procedurilor de elaborare și gestionare a bugetelor capitale și operaționale ale instanțelor, Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională a decis finanțarea unui nou Proiect, intitulat „Programul USAID de Asistență Rapidă pentru o Bună Guvernare” care și-a început activitatea în martie 2010 și care va dura până în noiembrie 2011. Scopul principal al noului Proiect este de a asista sistemul judecătoresc la valorificarea tuturor posibilităților oferite de tehnologiile informaționale moderne, ceea ce va contribui la optimizarea activității de administrare atât a instanțelor, cât și a justiției în general. În continuare sînt descrise cele mai importante componente ale acestui Program USAID.

Perfecționarea Programului Integrat de Gestionare a Dosarelor (PIGD)

În lunile aprilie-mai 2010, reprezentanții Programului USAID de Asistență Rapidă pentru o Bună Guvernare, împreună cu reprezentanții Consiliului Superior al Magistraturii și ai Departamentului de Administrare Judecătorească, au vizitat toate instanțele judecătorești din țară pentru a colecta opiniile utilizatorilor PIGD privind modificările ce urmează a fi operate în PIGD pentru a spori comoditatea și eficiența utilizării Programului. În urma vizitelor, a fost întocmită o listă exhaustivă a modificărilor la Program, care au fost puse în discuție și aprobate de către un Grup de lucru creat de Consiliul Superior al Magistraturii, compus din reprezentanți ai 15 instanțe de judecată (președinți, judecători, șefi de cancelarii, consilieri ai președinților și grefieri). Printre cele mai importante modificări propuse se numără următoarele: perfecționarea modului de repartizare aleatorie a dosarelor, astfel încît să se țină cont de sarcina judecătorului și de complexitatea dosarelor și să se asigure o distribuție mai echitabilă a dosarelor; asigurarea transferului electronic al dosarelor între instanțe; elaborarea unui modul de colectare electronică și generare automată a rapoartelor statistice judiciare; ajustarea PIGD la prevederile noului Cod contravențional; perfecționarea mecanismului de căutare a dosarelor în PIGD și completarea listelor dosarelor și a listelor rezultatelor ședințelor în sistem.

Echipa de juriști și programiști de la Programul USAID de Asistență Rapidă pentru o Bună Guvernare vor modifica PIGD pentru a încorpora modificările solicitate, versiunea a doua a PIGD fiind finalizată și testată în lunile decembrie 2010-ianuarie 2011; ea urmează a fi plasată pe serverele instanțelor judecătorești în februarie-martie 2011.

Determinarea complexității dosarelor. O solicitare frecventă din partea președinților instanțelor către elaboratorii PIGD a fost perfecționarea modulului de distribuire aleatorie a dosarelor, astfel încât acesta să distribuie dosarele într-un mod mai echitabil, ținând cont, în special, de sarcina judecătorilor și de complexitatea dosarelor care urmează a fi repartizate. În acest sens, experiența sistemului judecătoresc din România este una benefică, programul computerizat folosit acolo încorporând criteriul de apreciere a complexității dosarelor.

Pentru a facilita schimbul de experiență între sistemele judiciare din Moldova și România, Programul USAID de Asistență Rapidă pentru o Bună Guvernare a ajutat Consiliului Superior al Magistraturii să organizeze, pe 5-6 octombrie 2010, vizita în Moldova a doi reprezentanți ai CSM din România care au împărtășit experiența determinării și implementării gradelor de complexitate a dosarelor în România. Acolo, dosarelor, în dependență de obiectul acestora, li se atribuie grade inițiale de complexitate de la 1 la 10 (1 – cea mai mică complexitate, 10 – complexitatea cea mai mare). Pe parcursul examinării dosarului, gradul inițial de complexitate poate crește (de ex., dacă cauza are mai mulți participanți sau volume). Astfel, programul computerizat va distribui mai puține dosare judecătorilor care au în procedură cauze cu grade sporite de complexitate, pe când cei care examinează dosare mai ușoare vor primi spre examinare mai multe dosare; astfel, sarcina judecătorilor în instanțe se va echilibra.

Urmînd experiența României, Consiliul Superior al Magistraturii, împreună cu Programul USAID de Asistență Rapidă pentru o Bună Guvernare, a elaborat Nomenclatoarele tipurilor de dosare examinate de instanțele din Moldova și le-a expediat tuturor instanțelor judecătorești pentru aprecierea gradelor de complexitate pentru fiecare tip de dosar. Se anticipă că pînă la finele anului 2010 CSM va analiza propunerile parvenite din teritoriu și va determina gradele de complexitate pentru dosare, pe care ulterior le va aproba printr-o hotărîre distribuită instanțelor la începutul anului 2011.

După aprobarea acestei hotărîri a CSM, echipa de juriști și programiști din cadrul Programului USAID de Asistență Rapidă pentru o Bună Guvernare va folosi grade de complexitate stabilite pentru a le reflecta în noul modul de distribuție aleatorie din PIGD, echivalînd astfel sarcina de muncă a judecătorilor în instanțe.

De asemenea, gradele de complexitate vor putea fi folosite pentru evaluarea volumului de lucru al judecătorilor și, în baza rezultatelor (numărul dosarelor examinate în medie de un judecător înmulțit la complexitatea acestor dosare), se va putea determina și recomanda volumul optim anual de muncă pentru un judecător.

Modulul statistic electronic. În prezent, cancelariile instanțelor judecătorești cheltuie mult timp și efort pentru colectarea și calcularea manuală a datelor statistice care urmează a fi incluse în rapoartele statistice trimestriale expediate către Departamentul de Administrare Judecătorească. În Departament există o persoană responsabilă, care adună cifrele din rapoartele statistice expediate de către cele 51 instanțe ordinare și de apel și întocmește în mod manual rapoartele statistice pentru întreg sistemul judecătoresc. Activitatea dată cere concentrare și efort, ea fiind și una foarte meticuloasă. Ținînd cont de faptul că fiecare judecătorie completează cîte 17 rapoarte statistice trimestriale, iar fiecare curte de apel – cîte 18 rapoarte, nu este greu de imaginat ce volum enorm de muncă depune persoana respectivă din Departamentul de Administrare Judecătorească pentru a prezenta aceste rapoarte statistice trimestriale pentru întreg sistemul judecătoresc.

Mai mult, actualele rapoarte statistice sînt statice, ele nepermițînd compararea cu ușurință a situației existente în diferite instanțe. Astfel, este greu de analizat și apreciat în dinamică schimbările care au avut loc în sistemul judecătoresc pe parcursul diferitelor trimestre.

Un avantaj important pe care îl poate oferi PIGD sistemului judecătoresc este generarea electronică rapidă a rapoartelor statistice prin prelucrarea automată a datelor, care se introduc în sistem la momentul înregistrării cererii de chemare în judecată și pe parcursul examinării dosarelor. Pentru aceasta, este necesară crearea unui modul statistic electronic integrat în PIGD, care să genereze rapoartele statistice necesare președinților de instanțe, MJ sau CSM, oferindu-le și posibilitatea de a compara situația între instanțe pe parcursul unei anumite perioade specificate.

Pentru a crea un astfel de modul statistic în PIGD este, evident, nevoie de implicarea activă a CSM, MJ, a Departamentului de Administrare Judecătorească și a președinților de instanțe pentru identificarea tipurilor de rapoarte statistice electronice care urmează a fi generate, determinînd și conținutul acestora.

Prima ședință a unui Grup de lucru specializat în acest scop a avut loc pe data de 5 noiembrie. La ședință a fost stabilită lista noilor rapoarte statistice, între care: rapoarte privind numărul cauzelor suspendate, numărul dosarelor distribuite manual, asistența juridică oferită din oficiu și gratuită, numărul mediu de ședințe pentru finalizarea unei cauze, frecvența motivelor de amînare, încărcătura pe judecător și numărul ședințelor per judecător. Tipul și conținutul rapoartelor statistice pentru curțile de apel vor fi determinate la următoarea ședință a Grupului de lucru, care va avea loc pe 19 noiembrie.

Modulul statistic va fi încorporat în varianta 3 a PIGD, care va fi testată în vara anului 2011 și plasată pe serverele instanțelor de judecată în toamna anului 2011. Odată cu începerea utilizării modulului statistic, sistemul judecătoresc va începe să resimtă mai puternic posibilitățile și avansatele utilizării PIGD.

Înregistrarea audio a ședințelor de judecată

În 2009, toate sălile de ședință funcționale ale instanțelor de judecată au fost înzestrate cu echipament de înregistrare audio a ședințelor de judecată, iar CSM, prin Hotărârea sa nr.212/8 din 18.06.2009, a aprobat Regulamentul privind înregistrarea audio digitală a ședințelor de judecată care face obligatorie înregistrarea audio a ședințelor începând cu 01.01.2011, odată cu crearea tuturor condițiilor necesare pentru înregistrarea audio.

Programul USAID de Asistență Rapidă pentru o Bună Guvernare oferă susținere continuă sistemului judecătoresc în crearea acestor condiții necesare înregistrării audio a ședințelor. Astfel, în perioada 2 august - 24 decembrie 2010, Programul desfășoară instruirea tuturor grefierilor privind utilizarea echipamentului de înregistrare și va asigura, la solicitarea curților de apel, fiecare sală de ședință cu câte încă 2 calculatoare. Astfel, va fi asigurată comoditatea și rapiditatea utilizării echipamentului de către grefieri în ședințe, în special atunci când se schimbă completele.

Înregistrările audio vor fi copiate și păstrate atât pe serverul instanței, cât și pe compact discuri care se anexază la dosarul pe hârtie. La solicitarea participanților la proces, acestora li se vor elibera copii pe CD-uri ale înregistrărilor contra unei taxe de 20 lei.

Asistență la implementarea acțiunilor prevăzute în Concepția privind finanțarea justiției

Programul USAID de Asistență Rapidă pentru o Bună Guvernare acordă asistență Departamentului de Administrare Judecătorească și Ministerului Justiției la implementarea acțiunilor prevăzute în Concepția privind finanțarea sistemului judecătoresc pe anii 2010-2013, în special la stabilirea criteriilor de evaluare a volumului de muncă al unui judecător și al unui grefier, la stabilirea unui coeficient normativ de angajați aplicat la calcularea bugetelor pentru toate instanțele judecătorești, care să fie mărit treptat, dar și la elaborarea unui Ghid pentru președinții instanțelor judecătorești privind utilizarea datelor statistice pentru planificarea, elaborarea și managementul bugetelor. În cooperare cu Institutul Național al Justiției și Departamentul de Administrare Judecătorească, Programul USAID de Asistență Rapidă pentru o Bună Guvernare va organiza, în lunile martie-mai 2011, pentru președinții și contabilii instanțelor judecătorești, instruirii în managementul financiar, planificarea și gestionarea bugetului, auditul intern și achizițiile publice.

Îmbunătățirea administrării instanțelor de judecată

Administrarea eficientă a justiției presupune nu doar administrarea centralizată a activității instanțelor de către CSM, ci și buna organizare a activității instanței la nivel local. Încă în 2008, prin ordinul Ministerului Justiției, a fost instituită, în fiecare instanță, funcția de consilier al președintelui, care are menirea să degreveze președintele instanței de funcțiile administrative pe care le îndeplinește. Însă, pentru a-și îndeplini calitativ atribuțiile, consilierii au nevoie de instruire în diverse domenii, precum: managementul instanței, gestionarea resurselor umane, administrarea tehnologiilor informaționale, liderism și gestionarea finanțelor.

Programul USAID de Asistență Rapidă pentru o Bună Guvernare a primit o solicitare de la Institutul Național al Justiției privind acordarea asistenței la organizarea unor cursuri de instruire pentru administratori în tematicile susmenționate și planifică să identifice și să acopere cheltuielile pentru a invita un administrator judecătoresc din Statele Unite ale Americii care să predea aceste cursuri în primăvara-vara anului 2011.

Elaborarea și implementarea indicatorilor de performanță

În 2009, în cadrul Programului Preliminar de Țară pentru Buna Guvernare a fost elaborat un modul de măsurare a performanței instanțelor judecătorești care conține trei măsuri de performanță: rata de soluționare a dosarelor, procesarea la timp a dosarelor și durata dosarelor pe rol. Președinții instanțelor pot vizualiza, prin intermediul acestui modul, performanța instanței lor comparativ cu performanța altor instanțe, dar și performanța comparativă a unui anumit judecător din instanța pe care o conduce cu cea a colegilor. Modulul de performanță oferă o posibilitate excelentă pentru CSM de a monitoriza, în timp real, situația din instanțele de judecată.

Programul USAID de Asistență Rapidă pentru o Bună Guvernare va colabora și în continuare cu CSM și DAJ pentru a asigura utilizarea acestui modul de performanță, dar și pentru a elabora noi indicatori de performanță, astfel încât sistemul judecătoresc să poată fi administrat și monitorizat mai eficient.

Consiliul Superior al Magistraturii și Ministerul Justiției, asistați de echipa Programului USAID de Asistență Rapidă pentru o Bună Guvernare, vor realiza, prin efort și perseverență, durabilitatea schimbărilor progresiste în sistemul judecătoresc, asigurând eficiența, transparența și calitatea serviciilor oferite de către acesta.

AGENDĂ NORMATIVĂ

*Adoptată de Comitetul de Miniștri
la 17 noiembrie 2010,
la cea de-a 1098-a întâlnire a Delegaților Miniștrilor*

RECOMANDAREA REC(2010)12 a Comitetului de Miniștri către Statele Membre cu privire la judecători: independența, eficiența și responsabilitățile

Comitetul de Miniștri, în temeiul articolului 15.b din Statutul Consiliului Europei,

Avînd în vedere Articolul 6 al Convenției Europene pentru Apărarea Drepturilor și Libertăților Fundamentale ale Omului (numită în continuare „Convenția”), care prevede că „orice persoană are dreptul la o judecată în mod echitabil, public și într-un termen rezonabil de către o instanță independentă și imparțială, stabilită prin lege”, și jurisprudența relevantă a Curții Europene a Drepturilor Omului;

Avînd în vedere Principiile de Bază ale Națiunilor Unite cu privire la Independența Puterii Judecătorești, adoptate de Adunarea Generală a Națiunilor Unite în noiembrie 1985;

Avînd în vedere opiniile Consiliului Consultativ al Judecătorilor Europeni (CCJE), activitatea Comisiei Europene pentru Eficiența Justiției (CEPEJ) și Carta Europeană privind Statutul Judecătorilor elaborată în cadrul întâlnirilor multilaterale ale Consiliului Europei;

Observînd că, în exercitarea atribuțiilor judiciare, rolul judecătorilor este esențial în protecția drepturilor omului și libertăților fundamentale;

Dorind să promoveze independența justiției, care este un element inerent al Statului de Drept, și indispensabil pentru imparțialitatea judecătorilor și funcționarea sistemului judiciar;

Subliniind că independența justiției garantează pentru toate persoanele dreptul la un proces echitabil și, deci, că aceasta nu este un privilegiu pentru judecători, ci o garanție pentru respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, care permite oricărei persoane să aibă încredere în sistemul de justiție;

Conștient de necesitatea de a garanta poziția și puterile judecătorilor în scopul de a fi instaurat un sistem juridic eficient și echitabil, care să îi încurajeze pe aceștia să se implice activ în funcționarea sistemului judiciar;

Conștient de necesitatea de a veghea ca responsabilitățile, îndatoririle și puterile judiciare vizînd protejarea intereselor tuturor persoanelor să fie îndeplinite în mod adecvat;

Din dorința de a învăța din experiențele diverse în Statele Membre cu privire la organizarea instituțiilor judiciare în conformitate cu Statul de Drept;

Avînd în vedere diversitatea sistemelor de drept, a pozițiilor și abordărilor constituționale ale separației puterilor;

Notînd că nimic din această Recomandare nu vizează diminuarea garanțiilor de independență conferite judecătorilor de către constituțiile sau sistemele juridice ale Statelor Membre;

Constatînd că constituțiile sau sistemele juridice ale unor State Membre au stabilit un consiliu, menționat în această Recomandare „consiliu judiciar”;

Dorind să promoveze relațiile între autoritățile judiciare și fiecare judecător din diferitele State Membre, în scopul de a favoriza dezvoltarea unei culturi judiciare comune;

Avînd în vedere că Recomandarea Rec(94)12 a Comitetului de Miniștri privind independența, eficiența și rolul judecătorilor trebuie să fie actualizată în mod substanțial în scopul de a consolida toate măsurile necesare pentru a promova independența și eficiența judecătorilor, pentru a garanta și a face mai efectivă responsabilitatea lor și pentru a consolida rolul judecătorului, în particular, și al justiției, în general,

Recomandă guvernelor Statelor Membre să ia măsuri pentru a se asigura că dispozițiile cuprinse în Anexa la prezenta Recomandare, care înlocuiește Recomandarea Rec(94)12 sus-menționată, sînt aplicate în legislația, politicile și practicile lor și să dea judecătorilor mijloacele necesare pentru a-și îndeplini atribuțiile în conformitate cu aceste dispoziții.

Capitolul I ASPECTE GENERALE

Domeniul de aplicare a Recomandării

1. Această Recomandare este aplicabilă tuturor persoanelor care exercită funcții judiciare, inclusiv celor care se ocupă de probleme constituționale.
2. Dispozițiile prevăzute în prezenta Recomandare se aplică și judecătorilor neprofesioniști, cu excepția cazului în care reiese în mod clar din context că acestea se aplică numai judecătorilor profesioniști.

Independența justiției și nivelul la care trebuie ea garantată

3. Scopul independenței, astfel cum este prevăzut în Articolul 6 al Convenției, este de a garanta fiecărei persoane dreptul fundamental de a fi examinat cazul său în mod echitabil, avînd la bază doar aplicarea dreptului și fără nici o influență nepotrivită.
4. Independența individuală a judecătorilor este garantată de independența sistemului judiciar în ansamblul său. În acest sens, independența judecătorilor este un aspect fundamental al Statului de Drept.
5. Judecătorii trebuie să beneficieze de libertate neîngrădită de a soluționa în mod imparțial cauzele, în conformitate cu legea și cu propria apreciere a faptelor.
6. Judecătorii trebuie să aibă puteri suficiente și să fie în măsură să le exercite pentru a-și îndeplini sarcinile și pentru a menține autoritatea lor și prestigiul instanței. Toate persoanele care au legătură cu un caz, inclusiv organismele publice sau reprezentanții lor, trebuie să se supună autorității judecătorului.
7. Independența judecătorului și a justiției trebuie să fie înscrise în Constituție sau la cel mai înalt nivel legal posibil în Statele Membre și să facă apoi obiectul unor reguli mai specifice la nivel legislativ.
8. În cazul în care judecătorii consideră că independența lor este amenințată, ei ar trebui să poată recurge la un consiliu judiciar sau la o altă autoritate independentă, ori ar trebui să dispună de mijloace efective de remediere.
9. Unui judecător individual nu i se poate lua un caz fără un motiv just. O decizie de desesizare de un caz a unui judecător ar trebui să fie luată pe baza unor criterii obiective, prestabilite și în urma unei proceduri transparente, de către o autoritate din cadrul sistemului judiciar.
10. În cazuri individuale, numai judecătorii înșiși ar trebui să se pronunțe asupra competenței lor, așa cum este definită ea prin lege.

Capitolul II INDEPENDENȚA EXTERNĂ

11. Independența externă a judecătorilor nu este o prerogativă sau un privilegiu acordat în interesul personal al judecătorilor, ci în interesul Statului de Drept și al persoanelor care solicită și așteaptă o justiție imparțială. Independența judecătorilor trebuie să fie considerată ca o garanție a libertății, a respectării drepturilor omului și a aplicării imparțiale a legii. Imparțialitatea și independența judecătorilor sînt esențiale pentru a garanta egalitatea părților în fața instanțelor.
12. Sub rezerva respectării independenței lor, judecătorii și sistemul judiciar trebuie să mențină relații de muncă constructive atît cu instituțiile și autoritățile publice implicate în gestionarea și administrarea instanțelor, cît și cu profesioniștii ale căror atribuții sînt legate de activitatea judecătorilor, pentru a permite o justiție efectivă și eficientă.
13. Trebuie luate toate măsurile necesare pentru a respecta, proteja și promova independența și imparțialitatea judecătorilor.
14. Legea trebuie să prevadă sancțiuni împotriva persoanelor care încearcă să influențeze judecătorii într-un mod nepotrivit.
15. Hotărârile trebuie să fie motivate și pronunțate în mod public. Nu ar trebui să existe vreun alt mod în care judecătorii să fie obligați să își justifice hotărârile.
16. Deciziile judecătorilor nu pot face obiectul vreunei reanalizări, în afara procedurilor de atac sau de redeschidere a cauzei, așa cum sînt ele prevăzute de lege.

17. Cu excepția deciziilor privind amnistia, grațierea sau altor măsuri similare, puterile executivă și legislativă nu pot lua decizii care să invalideze hotărâri judecătorești.

18. Dacă comentează deciziile judecătorești, executivul și legislativul trebuie să evite criticile care ar submina independența puterii judecătorești sau ar slăbi încrederea publicului în justiție. De asemenea, acestea ar trebui să evite acțiuni ce pot pune sub semnul întrebării intenția lor de a respecta deciziile judecătorilor, altele decât cele prin care își manifestă intenția lor de a formula o cale de atac.

19. Procedurile judiciare și problemele privind administrarea justiției sînt de interes public. Dreptul la informare cu privire la acestea trebuie exercitat ținîndu-se seama de limitele impuse de independența justiției. Trebuie încurajată crearea de posturi de purtător de cuvînt sau servicii de știri și comunicare aflate în responsabilitatea instanțelor sau a consiliilor judiciare ori altei autorități independente. Judecătorii ar trebui să fie reținuți în relațiile lor cu mass-media.

20. Judecătorii, care sînt parte a societății pe care o deservesc, nu pot administra justiția într-o manieră efectivă fără încredere din partea publicului. Ei trebuie să se informeze despre așteptările societății cu privire la sistemul judiciar și despre nemulțumirile la adresa funcționării sale. La acestea ar contribui existența unor mecanisme permanente de obținere a unor astfel de reacții, înființate de consiliile judiciare sau de alte autorități independente.

21. Judecătorii pot exercita activități și în afara funcției lor. Pentru a evita conflictele reale sau aparente de interese, participarea lor la aceste activități ar trebui limitată la activitățile compatibile cu imparțialitatea și independența lor.

Capitolul III INDEPENDENȚA INTERNĂ

22. Principiul independenței justiției presupune independența fiecărui judecător în parte în exercitarea funcțiilor judiciare. Judecătorii trebuie să ia decizii în mod independent și imparțial și să poată acționa fără nici un fel de restricții, influențe nepotrivite, presiuni, amenințări sau intervenții, directe sau indirecte, din partea oricărei autorități, fie chiar autorități judiciare. Organizarea ierarhică a jurisdicțiilor nu poate aduce atingere independenței individuale.

23. Instanțele superioare nu pot adresa judecătorilor instrucțiuni cu privire la modul în care ei ar trebui să decidă în cazuri individuale, cu excepția procedurilor prejudiciale/preliminare sau cînd decid în căile de atac, potrivit legii.

24. Repartizarea cazurilor într-o instanță judecătorească trebuie să se facă după criteriile obiective prestabilite, în scopul de a proteja dreptul la un judecător independent și imparțial. Aceasta nu ar trebui să fie influențată de dorința vreuneia dintre părți sau a altcuiva interesat în rezultatul cauzei.

25. Judecătorii trebuie să fie liberi să înființeze și să adere la organizații profesionale ale căror obiective sînt garantarea independenței lor, să apere interesele lor și să promoveze Statul de Drept.

Capitolul IV CONSILIUL JUDICIAR

26. Consiliile judiciare sînt organisme independente, stabilite prin lege sau prin Constituție, care să garanteze independența puterii judecătorești și a judecătorilor individuali și care să promoveze astfel funcționarea eficientă a sistemului judiciar.

27. Nu mai puțin de jumătate din membrii unor asemenea consilii trebuie să fie judecători aleși de către colegii lor de la toate nivelurile sistemului judiciar și cu respectarea pluralismului în interiorul sistemului judiciar.

28. Consiliile judiciare trebuie să demonstreze cel mai înalt grad de transparență față de judecători și societate, prin dezvoltarea unor proceduri prestabilite și prin decizii motivate.

29. În exercitarea atribuțiilor lor, consiliile judiciare nu trebuie să interfereze cu independența individuală a fiecărui judecător.

Capitolul V INDEPENDENȚA, EFICIENȚA ȘI RESURSELE

30. Eficiența judecătorilor și a sistemelor judiciare este o condiție necesară pentru protecția drepturilor fiecărei persoane, în conformitate cu exigențele Articolului 6 din Convenție, pentru certitudine juridică și pentru încrederea publicului în Statul de Drept.

31. Eficiența înseamnă adoptarea unor decizii de calitate într-un termen rezonabil și avînd la bază o examinare echitabilă a elementelor de la dosar. Fiecărui judecător îi revine obligația de a asigura gestionarea în mod eficient a cazurilor care le revin spre soluționare, inclusiv punerea în executare a deciziilor cînd aceasta ține de competența lor.

32. Autoritățile responsabile pentru organizarea și funcționarea sistemului judiciar sînt obligate să creeze judecătorilor condiții care să le permită să își îndeplinească misiunea lor și pot pretinde eficiență protejînd, totodată, și respectînd independența și imparțialitatea judecătorilor.

Resurse

33. Fiecare stat trebuie să aloce instanțelor de judecată resurse, instalații și echipamente adecvate, care să permită funcționarea acestora în conformitate cu standardele stabilite în Articolul 6 al Convenției și care să permită judecătorilor să își desfășoare activitatea în mod eficient.

34. Judecătorii trebuie să primească informațiile de care au nevoie pentru a lua măsuri procedurale pertinente, cînd acestea au implicații de natură financiară. Puterea unui judecător de a adopta o hotărîre într-un caz individual nu trebuie să fie limitată doar la cerința de a uza resursele în modul cel mai eficient.

35. Instanțele ar trebui să aibă un număr suficient de judecători și personal auxiliar instruit în mod corespunzător.

36. Pentru a preveni și reduce supraîncărcarea instanțelor, trebuie luate măsuri în concordanță cu independența judecătorească prin care să fie atribuite sarcini non-judiciare altor persoane calificate.

37. Utilizarea sistemelor electronice de gestionare a dosarelor și a tehnologiilor de comunicare în sistem informatic ar trebui să fie promovate de autorități și de judecători, și tot astfel să încurajeze utilizarea lor generalizată în instanțele de judecată.

38. Ar trebui luate toate măsurile necesare pentru siguranța judecătorilor. Aceste măsuri pot consta în protejarea instanțelor și a judecătorilor care pot fi sau care sînt victime ale amenințărilor sau actelor de violență.

Moduri alternative de soluționare a litigiilor

39. Trebuie promovate mecanisme alternative de soluționare a litigiilor.

Administrarea instanțelor

40. Consiliile judiciare, acolo unde există, sau alte autorități independente care au responsabilitatea administrării instanțelor judecătorești, instanțelor înseși și/sau organizațiile profesionale ale judecătorilor pot fi consultate în procedura de elaborare a bugetului sistemului judiciar.

41. Judecătorii trebuie să fie încurajați să se implice în administrarea instanțelor judecătorești.

Evaluare

42. Pentru a contribui la administrarea eficientă a justiției și a îmbunătăți continuu calitatea ei, Statele Membre pot institui sisteme de evaluare a judecătorilor de către autorități judiciare, în conformitate cu punctul 58.

Dimensiunea internațională

43. Statele trebuie să furnizeze instanțelor judecătorești mijloacele adecvate pentru îndeplinirea atribuțiilor în mod eficient în cazurile cu dimensiuni internaționale sau cu elemente de extraneitate, precum și pentru a favoriza cooperarea internațională și relațiile dintre judecători.

Capitolul VI STATUTUL JUDECĂTORULUI

Selecție și carieră

44. Deciziile privind selecția și cariera judecătorilor trebuie să se întemeieze pe criterii obiective prestabilite de lege sau de către autoritățile competente. Astfel de decizii trebuie să se bazeze pe merit, avînd în vedere calificările, abilitățile și capacitatea necesară pentru a judeca prin aplicarea legii, în același timp, cu respectarea demnității umane.

45. Judecătorii sau candidații, pentru a deveni judecători, nu pot fi supuși vreunei discriminări pe nici un motiv, cum ar fi cele legate de sex, rasă, culoare, limbă, religie, opinie politică sau de altă natură, origine națională sau socială, asocierea cu o minoritate națională, avere, dizabilitate, naștere, orientare sexuală sau orice altă situație. Nu este considerată ca fiind discriminatorie cerința ca un judecător sau un candidat pentru funcția judiciară să fie cetățean al statului în cauză.

46. Autoritatea care ia decizii privind selecția și cariera judecătorilor trebuie să fie independentă de puterile executivă și legislativă. Pentru garantarea independenței sale, cel puțin jumătate din membrii acestei autorități trebuie să fie judecători aleși de către colegii lor.

47. Cu toate acestea, în cazul în care reglementările constituționale sau legale prevăd că șeful statului, guvernul sau puterea legislativă poate lua decizii referitoare la selectarea și cariera judecătorilor, trebuie abilitată o autoritate independentă și competentă, în componența căreia să fie în majoritate membri din sistemul judiciar (fără a aduce atingere normelor aplicabile la consiliile judiciare cuprinse în Capitolul IV) care să facă recomandări sau să emită avize pe care autoritatea competentă în privința numirii să le urmeze în practică.

48. Modul de alcătuire a autorităților independente de care se menționează la punctele 46 și 47 ar trebui să asigure cea mai largă reprezentare posibilă. Procedurile lor trebuie să fie transparente, iar motivele care au stat la baza deciziilor să fie puse la dispoziția candidaților care formulează o asemenea cerere. Un candidat respins trebuie să aibă dreptul de a contesta decizia sau cel puțin procedura prin care a fost luată decizia.

Mandat și inamovibilitate

49. Siguranța mandatului și inamovibilitatea sînt elemente-cheie ale independenței judecătorilor. În consecință, judecătorii ar trebui să aibă garantat mandatul pînă la o vîrstă obligatorie de pensionare, unde aceasta există.

50. Condițiile de exercitare a funcției judiciare trebuie să fie stabilite prin lege. Unei numiri permanente nu i se poate pune capăt decît numai în cazuri de încălcări grave ale reglementărilor de natură disciplinară sau penală stabilite prin lege, sau în cazul în care judecătorul nu mai poate exercita atribuțiile judiciare. O pensionare anticipată poate fi posibilă numai la cererea judecătorului în cauză sau numai pe motive medicale.

51. În cazul în care recrutarea se face pentru o perioadă de probă sau pentru o perioadă determinată, decizia de confirmare sau de reînnoire a numirii ar trebui să fie luată în conformitate cu punctul 44, astfel încît să se asigure că independența justiției este respectată pe deplin.

52. Un judecător nu poate fi renumit sau mutat într-o altă funcție judiciară fără consimțămîntul său, cu excepția cazurilor de sancționare disciplinară sau de reformare a organizării sistemului judiciar.

Remunerație

53. Regulile principale ale regimului de remunerare pentru judecători profesioniști trebuie stabilite prin lege.

54. Remunerarea judecătorilor trebuie să fie pe măsura rolului și responsabilităților lor și să aibă un nivel suficient pentru a-i face imuni la orice presiune menită să influențeze deciziile. Trebuie să existe garanții pentru menținerea unei remunerații rezonabile în caz de boală, concediu de maternitate sau de paternitate, precum și pentru plata unei pensii pentru limită de vîrstă, care ar trebui să fie raportate în mod rezonabil la nivelul de remunerare a judecătorilor în exercițiu. Trebuie introduse dispoziții legale specifice care să instituie o măsură de protecție împotriva unei reduceri a remunerației care ar viza în mod specific judecătorii.

55. Trebuie evitate sistemele în care remunerația de bază a judecătorilor depinde de performanță, căci s-ar putea crea dificultăți pentru independența judecătorilor.

Pregătire

56. Judecătorii ar trebui să beneficieze de o formare teoretică și practică inițială și continuă, finanțată în întregime de stat. Aceasta trebuie să includă probleme economice, sociale și culturale legate de exercitarea atribuțiilor judiciare. Intensitatea și durata pregătirii ar trebui să fie stabilite în funcție de experiența profesională anterioară.

57. O autoritate independentă ar trebui să asigure, în deplină conformitate cu autonomia activității de învățămînt, că programele de formare inițială și continuă respectă cerințele de deschidere, competență și imparțialitate inerente atribuțiilor judiciare.

Evaluare

58. În cazul în care autoritățile judiciare stabilesc sisteme de evaluare a judecătorilor, asemenea sisteme ar trebui să se bazeze pe criterii obiective. Acestea ar trebui să fie făcute publice de către autoritatea judiciară competentă. Procedura ar trebui să permită judecătorilor să-și exprime punctul de vedere asupra propriei activități și asupra evaluării acestor activități, precum și de a contesta evaluările în fața unei autorități independente sau a unei instanțe.

Capitolul VII ÎNDATORIRI ȘI RESPONSABILITĂȚI

Îndatoriri

59. Judecătorii trebuie să protejeze drepturile și libertățile tuturor persoanelor, în mod egal, cu respectarea demnității lor în desfășurarea procedurilor judiciare.
60. Judecătorii trebuie să acționeze independent și imparțial în toate cazurile, asigurându-se că toate părțile sînt audiate în mod echitabil și, dacă e necesar, să explice părților aspecte procedurale. Judecătorii ar trebui să acționeze și să fie percepuți ca acționînd liber de orice influență externă nepotrivită în procedurile judiciare.
61. Judecătorii trebuie să judece cazurile care le sînt încredințate. Aceștia ar trebui să se abțină sau să refuze să judece numai pentru motive justificate, și nu în alte condiții.
62. Judecătorii trebuie să trateze fiecare caz cu diligență și într-un termen rezonabil.
63. Judecătorii trebuie să își motiveze hotărârile într-un limbaj clar și ușor de înțeles.
64. Judecătorii trebuie, în cazurile adecvate, să încurajeze părțile să ajungă la înțelegeri pe cale amiabilă.
65. Judecătorii trebuie să își actualizeze și să își dezvolte în mod regulat cunoștințele.

Responsabilitate și proceduri disciplinare

66. Nu poate fi antrenată răspunderea civilă sau disciplinară a unui judecător pentru modul de interpretare a legii, apreciere a faptelor sau evaluare a probelor, cu excepția cazurilor de rea-credință și gravă neglijență.
67. Numai statul, în caz că a plătit o compensație, poate să încerce să stabilească răspunderea civilă a unui judecător, prin acțiune în justiție.
68. Nu poate fi antrenată răspunderea penală a unui judecător pentru modul de interpretare a legii, apreciere a faptelor sau evaluare a probelor, cu excepția cazurilor de rea-credință.
69. Procedurile disciplinare pot fi demarate în cazul în care judecătorii nu reușesc să își îndeplinească obligațiile într-o manieră eficientă și adecvată. Aceste proceduri ar trebui să fie efectuate de către o autoritate independentă sau o instanță judecătorească, cu toate garanțiile unui proces echitabil și care să îi asigure judecătorului dreptul de a contesta decizia și sancțiunea. Sancțiunile disciplinare trebuie să fie proporționale cu abaterea comisă.
70. Judecătorii nu trebuie să fie responsabili personal în cazul în care decizia lor este infirmată sau modificată într-o cale de atac.
71. Atunci cînd nu exercită funcții judiciare, judecătorii sînt responsabili civil, penal sau administrativ potrivit dreptului comun.

Capitolul VIII ETICA JUDECĂTORILOR

72. Judecătorii trebuie să se ghideze în activitatea lor de principii etice de conduită profesională. Aceste principii includ nu numai îndatoriri care pot fi sancționate prin măsuri disciplinare, ci și îndrumări date judecătorilor cu privire la modul lor de a se comporta.
73. Aceste principii ar trebui să fie enunțate în codurile de etică judiciară care ar trebui să mențină încrederea publicului în judecători și puterea judecătorească. Judecătorii ar trebui să joace un rol major în elaborarea acestor coduri.
74. Judecătorii ar trebui să poată solicita sfaturi în materie de etică unui organism din cadrul sistemului judiciar.

Traducere neoficială

*Adoptată de către Comitetul de Miniștri
la 27 septembrie 2006
la cea de-a 974-a reuniune a Delegaților Miniștrilor*

RECOMANDAREA REC(2006)13

a Comitetului de Miniștri către Statele Membre privind detenția provizorie, condițiile în care are loc aceasta, precum și aplicarea garanțiilor împotriva abuzului

Comitetul de Miniștri, potrivit articolului 15.b al Statutului Consiliului Europei,

Luînd în considerație importanța fundamentală a prezumției nevinovăției și a dreptului la libertatea personală;

Conștientizînd daunele ireversibile pe care plasarea în detenție provizorie o poate cauza persoanelor care în cele din urmă sînt declarate nevinovate sau sînt achitate, precum și impactul dăunător pe care detenția provizorie o poate avea asupra menținerii relațiilor familiale;

Luînd în considerație consecințele financiare ale detenției provizorii pentru stat, indivizii afectați și economie în general;

Notînd numărul considerabil al persoanelor plasate în detenție provizorie și problemele legate de suprapopularea închisorilor;

Ținînd cont de jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, rapoartele Comitetului European pentru Prevenirea Torturii și Tratatelor sau Pedepselor Inumane sau Degradante, precum și de avizele organelor instituite de instrumentele Națiunilor Unite în domeniul drepturilor omului;

Luînd în considerație Recomandarea Rec(2006)2 a Comitetului de Miniștri cu privire la Regulile penitenciare europene și Recomandarea Nr. R(99)22 a Comitetului de Miniștri privind suprapopularea închisorilor și inflația carcerală;

Considerînd necesitatea de a veghea ca recurgerea la detenția provizorie să fie întotdeauna excepțională și întotdeauna justificată;

Ținînd cont de drepturile și libertățile fundamentale ale tuturor persoanelor private de libertate și, în special, de necesitatea de a asigura ca persoanele plasate în detenție provizorie să fie în măsură nu doar să-și pregătească apărarea și să-și mențină relațiile cu familia, dar și să fie deținute în condiții compatibile cu statutul lor juridic bazat pe prezumția nevinovăției;

Considerînd importanța legată de elaborarea normelor internaționale privind circumstanțele în care recurgerea la detenția provizorie este justificată, procedurile prin care se impune sau se prelungește, condițiile de detenție a persoanelor vizate, precum și mecanismele de implementare eficientă a acestor norme;

Recomandă guvernelor Statelor-Membre să vegheze ca legislația și practicile lor să fie inspirate din principiile enunțate în Anexă la această Recomandare, care înlocuiește Rezoluția (65)11 privind detenția preventivă și Recomandarea Nr. R(80)11 a Comitetului de Miniștri al Statelor Membre privind detenția provizorie, și să difuzeze aceste principii.

*Anexă la
Recomandarea Rec(2006)13*

Reguli privind recurgerea la detenția provizorie, condițiile în care are loc aceasta, precum și aplicarea garanțiilor împotriva abuzurilor

Preambul

Prezentele Reguli vizează să:

- a. stabilească limite stricte privind recurgerea la detenția provizorie;
- b. încurajeze utilizarea pe cît posibil a măsurilor alternative;
- c. ceară ca plasarea în detenție provizorie și măsurile alternative, precum și menținerea lor să fie decise de către o autoritate judiciară;
- d. asigure ca persoanele plasate în detenție provizorie să fie ținute în condiții și să fie supuse unui regim adecvat statutului lor juridic bazat pe prezumția nevinovăției;

- e. ceară asigurarea condițiilor de trai și a unei gestiuni adecvate pentru ținerea persoanelor plasate în detenție provizorie;
- f. vegheze aplicarea unor garanții eficiente contra eventualelor încălcări ale regulilor.

Prezentele Reguli țin cont de drepturile și libertățile fundamentale ale tuturor persoanelor, dar, în special, de interzicerea torturii și a tratamentului inuman sau degradant, de dreptul la un proces echitabil, de drepturile la libertate și siguranță și de respectarea vieții private și familiale.

Prezentele Reguli sînt aplicabile tuturor persoanelor suspectate de comiterea unei infracțiuni și conțin prevederi particulare pentru minori și alte persoane deosebit de vulnerabile.

I. Definiții și principii generale

Definiții

1. [1] „Detenție provizorie” reprezintă orice perioadă de detenție a unei persoane suspectate de comiterea unei infracțiuni ordonată anterior condamnării de către o autoritate judiciară. Aceasta include orice perioadă de detenție în conformitate cu normele cu privire la cooperarea judiciară internațională și extrădare, potrivit modalităților lor specifice. Aceasta nu include privarea inițială de libertate de către un polițist sau reprezentant al organelor ordinii publice (sau de către orice persoană autorizată) în scopul interogării înainte de inculpare.

[2] Expresia „detenție provizorie” se aplică, de asemenea, oricărei perioade de detenție posterioare condamnării, în cazul în care persoanele, care își așteaptă sentința sau confirmarea condamnării sau sentinței, continuă să fie tratate ca persoane necondamnate.

[3] „Persoane deținute” sînt persoanele care sînt plasate în detenție provizorie și care nu ispășesc deja o pedeapsă privativă de libertate sau care nu sînt deținute în baza unui alt titlu.

2. [1] „Măsurile alternative” detenției provizorii ar putea include, spre exemplu: obligația de a se prezenta în fața unei autorități judiciare potrivit modalităților cerute, neîmpiedicarea bunei derulări a justiției și neangajarea într-o anumită conduită, inclusiv legată de o profesie sau un anumit post; obligația de prezentare zilnică sau regulată în fața unei autorități judiciare, poliției sau altei autorități; obligația de acceptare a supravegherii din partea unei instanțe desemnate de autoritatea judiciară; obligația de supunere la o supraveghere electronică; obligația de reședință pe o adresă specificată, cu sau fără condiția privind numărul de ore petrecute acolo; interdicția de a părăsi sau intra în anumite locuri sau regiuni specifice fără autorizare; interdicția de a vedea anumite persoane fără autorizare; obligația de predare a pașaportului sau a altor acte de identitate și obligația de a vărsa o cauțiune financiară sau alte garanții pentru buna conduită a persoanei pe durata procesului de judecată.

[2] În măsura posibilului, măsurile alternative vor fi aplicate în statul de reședință al persoanei suspectate de comiterea unei infracțiuni, dacă acesta nu este și statul în care se pretinde că a fost comisă infracțiunea.

Principii generale

3. [1] Ținînd cont în același timp de prezumția nevinovăției și de argumentul în favoarea libertății, plasarea în detenție provizorie a persoanelor suspectate de comiterea unei infracțiuni va fi mai mult o excepție decît o normă.

[2] Plasarea în detenție provizorie a persoanelor (sau a unei categorii de persoane) suspectate de comiterea unei infracțiuni nu trebuie să fie obligatorie.

[3] În fiecare caz, se va recurge la detenția provizorie doar dacă aceasta va fi strict necesar și în calitate de măsură de ultimă instanță; detenția provizorie nu va fi utilizată niciodată în scopuri represive.

4. Pentru a evita recurgerea inoportună la detenție provizorie, se va dispune de o gamă largă de măsuri alternative, mai puțin restrictive, aplicabile în dependență de conduita persoanei suspectate de comiterea unei infracțiuni.

5. Persoanele plasate în detenție provizorie trebuie să fie supuse condițiilor corespunzătoare statutului lor juridic; acest fapt presupune absența unor altor restricții decît cele necesare pentru administrarea justiției, securitatea instituției și siguranța deținuților și a personalului, precum și protecția drepturilor altora, în special respectarea cerințelor Regulilor penitenciare europene și ale altor reguli stipulate în Partea III a prezentului text.

II. Recurgerea la detenție provizorie

Justificare

6. Detenția provizorie va fi în general aplicabilă doar persoanelor suspectate de comiterea unor infracțiuni privative de libertate.

7. O persoană poate fi plasată în detenție provizorie doar dacă sînt întrunite următoarele patru condiții:

- a. există motive plauzibile de a suspecta că persoana a comis infracțiunea și
- b. există motive serioase de a crede că, în caz de eliberare, persoana (i) se va ascunde sau (ii) va comite o infracțiune gravă, sau (iii) va împiedica buna derulare a justiției, sau (iv) va reprezenta o amenințare gravă pentru ordinea publică și
- c. nu există posibilitatea de a recurge la măsurile alternative pentru a răspunde temerilor stipulate în punctul b. și
- d. este vorba de o măsură luată în cadrul unui proces penal.

8. [1] Pentru a stabili dacă temerile stipulate în Regula 7b există sau continuă să existe, precum și dacă acestea ar putea dispărea într-o măsură satisfăcătoare prin recurgerea la măsuri alternative, este necesar ca autoritățile judiciare competente să statueze asupra plasării sau menținerii persoanelor suspectate de comiterea infracțiunii să aplice criteriile obiective.

[2] Sarcina stabilirii existenței unui risc substanțial și a imposibilității evitării lui îi revine procurorului sau autorității judiciare competente de instrucție.

9. [1] Determinarea oricărui risc va fi bazată pe circumstanțe individuale ale cazului, dar se va acorda o atenție deosebită:

- a. naturii și gravității infracțiunii pretinse;
- b. pedepsei susceptibile de a fi stabilită în cazul unei eventuale condamnări;
- c. vârstei, stării sănătății, personalității, antecedentelor și situației personale și sociale al persoanei în cauză și, în special, legăturilor acesteia cu comunitatea și
- d. conduitei persoanei în cauză, în special modul în care și-a îndeplinit obligațiile care i-au fost impuse în cursul procedurilor penale anterioare.

[2] Faptul că persoana în cauză nu este cetățean al statului în care se pretinde că a fost comisă infracțiunea sau nu are nici o legătură cu acesta nu este suficient în sine pentru a concluda că există risc de fugă.

10. Pe cât posibil, detenția provizorie trebuie evitată în cazurile în care persoanele suspectate de comiterea unei infracțiuni au la întreținere copii minori.

11. Atunci cînd se decide menținerea detenției provizorii, trebuie să se țină cont că anumite dovezi, care mai înainte făceau ca această măsură să pară adecvată sau ca utilizarea măsurilor alternative să pară inadecvată, ar putea fi mai puțin convingătoare odată cu trecerea timpului.

12. Încălcarea măsurilor alternative ar putea fi supusă sancțiunii, dar nu va justifica automat plasarea persoanei în detenție provizorie. În astfel de cazuri, înlocuirea măsurilor alternative cu detenția provizorie va necesita o motivație specifică.

Autorizare judiciară

13. Responsabilitatea pentru plasarea, menținerea detenției provizorii și alegerea măsurilor alternative trebuie să aparțină întotdeauna unei autorități judiciare.

14. [1] După privarea inițială de libertate de către un reprezentant al organelor de ordine publică (sau orice persoană autorizată), o persoană suspectată de comiterea unei infracțiuni va fi adusă prompt în fața unei autorități judiciare pentru a determina dacă această privare de libertate este sau nu justificată, dacă necesită sau nu prelungire sau dacă este necesară ordonarea plasării în detenție provizorie sau a unor măsuri alternative.

[2] Intervalul dintre privarea inițială de libertate și aducerea în fața unei astfel de autorități ar trebui, preferabil, să nu depășească patru zeci și opt ore, iar în majoritatea cazurilor ar trebui să fie suficient un interval mult mai scurt.

15. O stare de urgență în sensul Articolului 15 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului nu va duce la un interval mai mare de șapte zile între privarea inițială de libertate și aducerea în fața unei autorități judiciare în vederea plasării în detenție provizorie, cu excepția cazurilor în care înfățișarea este absolut imposibilă.

16. Autoritatea judiciară competentă de a se pronunța asupra plasării ori menținerii în detenție provizorie sau de a impune măsurile alternative, va audia și va delibera pe marginea chestiunii fără întârziere.

17. [1] Motivele care ar justifica menținerea în detenție provizorie trebuie să fie reexamineate periodic de o autoritate judiciară, care va ordona eliberarea persoanei suspectate de comiterea infracțiunii dacă constată că una sau mai multe din condițiile enunțate în Regulile 6 și 7 a, b, c și d nu mai sînt întrunite.

[2] Intervalul dintre reexaminări, în principiu, nu trebuie să fie mai mare de o lună, numai dacă persoana în cauză are dreptul de a prezenta și de a i se examina, în orice moment, o cerere de eliberare.

[3] Responsabilitatea pentru realizarea unor astfel de reexaminări îi aparține procuraturii sau autorității judiciare competente de instrucție, iar în absența unei cereri de menținere în detenție provizorie emanate din partea procuraturii sau a autorității judiciare competente de instrucție, orice persoană supusă acestei măsuri va fi eliberată în mod automat.

18. Orice persoană plasată sau menținută în detenție provizorie sau supusă unei măsuri alternative va avea dreptul de a face apel contra acestei decizii și va fi informată despre acest drept atunci când este luată această decizie.

19. [1] Orice persoană deținută va avea dreptul, independent de orice altă examinare, de a contesta cu promptitudine legalitatea detenției sale în fața unei autorități judiciare.

[2] Acest drept poate fi exercitat în cadrul reexaminărilor periodice ale detenției provizorii, din moment de acestea permit ridicarea oricăror chestiuni referitoare la contestația precitată.

20. Existența unei stări de urgență, în sensul Articolului 15 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, nu va afecta dreptul unei persoane deținute de a contesta legalitatea detenției sale.

21. [1] Orice decizie a unei autorități judiciare de plasare sau menținere în detenție provizorie sau de ordonare a măsurilor alternative trebuie să fie motivată, și motivele invocate trebuie să fie notificate în scris persoanei afectate.

[2] Doar în circumstanțe excepționale motivele nu vor fi notificate în aceeași zi de luare a deciziei.

Durata

22. [1] Detenția provizorie va dura doar atât timp cât toate condițiile enunțate în Regulile 6 și 7 sînt întrunite.

[2] În orice caz, durata nu va depăși sau, în mod normal, nu va fi disproporțională în raport cu pedeapsa care ar putea fi pronunțată pentru infracțiunea în cauză.

[3] În nici un caz detenția provizorie nu va aduce atingere dreptului unei persoane deținute de a fi judecată într-un timp rezonabil.

23. Existența unei prevederi cu privire la durata maximă de detenție provizorie nu va împiedica examinarea la intervale regulate a necesității reale de menținere a acesteia în circumstanțele specifice cazului.

24. [1] Procuratura sau autoritatea judiciară competentă de instrucție trebuie să dirijeze ancheta cu diligența necesară și să vegheze ca motivele detenției provizorii să fie în mod constant reexamineate.

[2] Se va da întotdeauna prioritate cazurilor care implică o persoană plasată în detenție provizorie.

Asistența din partea unui avocat, prezența persoanei în cauză și traducerea

25. [1] Intenția de a plasa o persoană în detenție provizorie și motivele care stau la baza acestei decizii vor fi comunicate prompt persoanei în cauză în limba pe care aceasta o înțelege.

[2] Persoana pentru care se va cere plasarea în detenție provizorie va avea dreptul la asistența unui avocat pe durata procedurilor de plasare în detenție provizorie și va avea posibilități adecvate de a-și consulta avocatul pentru pregătirea apărării. Persoana în cauză trebuie să fie informată despre aceste drepturi cu suficient timp în prealabil și în limba pe care o înțelege, astfel încît exercitarea acestora să fie practică.

[3] Asistența unui avocat va fi asigurată din contul statului dacă persoana care urmează a fi plasată în detenție provizorie nu își poate permite un avocat.

[4] Existența unei stări de urgență, în sensul Articolului 15 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, nu ar trebui în mod normal să afecteze dreptul de acces la un avocat și de consultare cu acesta în cadrul procedurilor în fața autorității judiciare competente de a se pronunța asupra plasării în detenție provizorie.

26. Persoana care urmează să fie plasată în detenție provizorie și avocatul acesteia vor avea acces în timp util la toată documentația relevantă unei astfel de decizii.

27. [1] O persoană care este cetățean al altei țări și care urmează să fie plasată în detenție provizorie va avea dreptul să anunțe consulul țării sale de această eventualitate cu suficient timp în prealabil pentru a obține asistență și sfaturi din partea acestuia.

[2] Acest drept trebuie extins, în măsura posibilului, și pentru persoanele care dețin în același timp cetățenia țării în care se examinează eventuala plasare în detenție provizorie și cetățenia unei alte țări.

28. O persoană care urmează să fie plasată în detenție provizorie va avea întotdeauna dreptul să se prezinte în fața autorității judiciare competente de a pronunța măsura de plasare în detenție provizorie. În anumite condiții, această cerință ar putea fi satisfăcută prin intermediul echipamentului video adecvat.

29. Serviciile de traducere adecvate trebuie să fie accesibile, din contul statului, pe lângă autoritatea judiciară competentă să se pronunțe asupra plasării în detenție provizorie, dacă persoana în cauză nu înțelege sau nu vorbește limba utilizată în mod normal în acele proceduri.

30. Persoanele care se prezintă în fața autorității judiciare competente a se pronunța asupra plasării în detenție provizorie trebuie să aibă posibilitatea de a se spăla și, în cazul bărbaților, de a se rade înaintea oricărei înfățișări, cu excepția cazului dacă există un risc ca acest fapt să antreneze o desfigurare fundamentală a aspectului lor exterior normal.

31. Regulile precedente din această secțiune se aplică în egală măsură și în cazul menținerii în detenție provizorie.

Informarea familiei

32. [1] O persoană care urmează să fie plasată (sau menținută) în detenție provizorie va avea dreptul ca membrii familiei sale să fie informați în timp util despre data și locul desfășurării procedurilor de examinare a măsurii de plasare în detenție provizorie, cu excepția cazului dacă aceasta ar putea prejudicia grav administrarea justiției sau securitatea națională.

[2] În orice caz, decizia privind contactarea membrilor familiei trebuie să aparțină persoanei care urmează a fi plasată (sau menținută) în detenție provizorie, cu excepția cazului dacă persoana nu este aptă, potrivit legii, să ia astfel de decizii sau există o altă justificare convingătoare pentru a-i refuza acest lucru.

Scăderea perioadei de detenție provizorie din durata pedepsei propriu-zise

33. [1] Perioada de detenție anterioară condamnării, oriunde ar fi avut loc, va fi scăzută din durata pedepsei privative de libertate pronunțate ulterior.

[2] Ea de asemenea ar putea fi luată în considerație la stabilirea pedepsei pronunțate, în cazul când aceasta nu constituie o pedeapsă privativă de libertate.

[3] Natura și durata măsurilor alternative executate anterior ar putea fi în mod egal luate în considerație la determinarea pedepsei.

Reparare

34. [1] În cazul în care persoanele deținute nu au fost declarate vinovate de săvârșirea infracțiunii pentru care au fost plasate în detenție provizorie, trebuie să fie prevăzută o reparare. Această reparare ar putea compensa o pierdere a veniturilor, a unei oportunități și un prejudiciu moral.

[2] Nici o reparare nu va fi datorată deținutului, dacă se va stabili că comportamentul său a contribuit activ ca suspiciunea legată de comiterea infracțiunii să fie rezonabilă sau că el a împiedicat în mod intenționat ancheta cu privire la presupusa infracțiune.

III. Condițiile detenției provizorii

Dispoziții generale

35. Condițiile detenției provizorii sînt reglementate de Regulile penitenciare europene și sînt completate de Regulile stipulate mai jos.

Ieșirea temporară din instituția de detenție provizorie

36. [1] O persoană deținută va părăsi instituția penitenciară pentru cauzele anchetei doar dacă acest fapt este autorizat de un judecător sau procuror sau cu acordul expres al persoanei deținute și pentru o perioadă scurtă.

[2] La întoarcerea în instituția penitenciară, persoana deținută va fi supusă din nou, dacă dorește, cît mai curînd posibil, unui examen medical complet de către un medic sau, în cazuri excepționale, de către o soră medicală.

Continuarea tratamentului medical

37. [1] Se vor întreprinde măsuri pentru a permite persoanelor deținute să continue tratamentul medical sau stomatologic necesar început înainte de detenție, dacă această decizie este luată de către medicul sau stomatologul instituției penitenciare, în măsura posibilului, cu consultarea medicului sau stomatologului care a început tratamentul.

[2] Persoanele deținute vor dispune de posibilitatea de a consulta și de a fi tratați de propriul medic sau stomatolog, dacă este cazul unei necesități medicale sau stomatologice.

[3] Refuzul unei cereri de consultare a medicului său sau a stomatologului, făcute de persoana deținută, trebuie să fie motivat.

[4] Cheltuielile suportate nu se vor face din contul administrației penitenciare.

Corespondența

38. În principiu, nu trebuie adusă nici o restricție numărului de scrisori trimise și primite de către persoanele deținute.

Votarea

39. Persoanele deținute vor putea vota la alegeri și participa la referendumuri care au loc în perioada detenției provizorii.

Învățămîntul

40. Detenția provizorie nu trebuie să împiedice nejustificat educația copiilor sau tinerilor sau să împiedice accesul la studii superioare.

Disciplina și sancțiunile

41. Nici o sancțiune disciplinară aplicată unei persoane deținute nu va avea ca efect extinderea perioadei de detenție provizorie sau prejudicierea pregătirii apărării.

42. Aplicarea unui regim de detenție solitară în calitate de sancțiune unei persoane deținute nu va afecta accesul la avocat și va permite un contact minim cu familia din afară. Aceasta nu ar trebui să afecteze condițiile detenției persoanei în ceea ce privește lenjeria, exercițiile fizice, igiena, accesul la lectură și la reprezentanți religioși autorizați.

Personalul penitenciar

43. Personalul aflat în contact direct cu persoanele deținute va fi selectat și instruit în dependență de statutul și necesitățile particulare ale persoanelor deținute.

Procedurile de plîngere

44. [1] Persoanele deținute vor dispune de mijloace pentru formularea unei plîngeri atât în cadrul, cît și în afara sistemului penitenciar, precum și vor avea acces confidențial la o autoritate competentă de examinare a acestei plîngeri.

[2] Aceste mijloace vor fi complementare dreptului de a acționa în justiție.

[3] Plîngerile vor fi examinate cît de rapid posibil.

Traducere neoficială

DOCTRINĂ

Valeria ȘTERBEȚ
doctor în drept,
judecător la Curtea Constituțională

formator INJ

ROLUL SUPREMAȚIEI CONSTITUȚIEI ÎN ASIGURAREA PRINCIPIULUI LEGALITĂȚII PROPRIU STATULUI DE DREPT

La Cour Constitutionnelle examine de nouveau sa pratique antérieure dans le but de l'admission de l'examen des réclamations en ce qui concerne les actes administratifs ayant un caractère individuel, émis par le Parlement, par le Président de la République de Moldova et par le Gouvernement, dans l'exercice des attributions prévues expressément des normes constitutionnelles ou législatives, concernant l'élection, nomination et révocation des fonctions publiques des personnes officielles faisant partie d'un intérêt public particulier. En attendant l'adoption du cadre légal par le Parlement, la Cour Constitutionnelle va décider individuellement dans les cas visant les fonctions officielles au caractère public particulier.

Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29 iulie 1994¹ și declarată Lege Supremă a societății și a statului, a proclamat Republica Moldova stat de drept, democratic, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui reprezintă valori supreme și sînt garantate. Constituția a fundamentat crearea Curții Constituționale, reglementînd în Titlul V structura și atribuțiile acesteia, precum și locul ei în cadrul autorităților publice. La 13.12.1994 a fost adoptată Legea cu privire la Curtea Constituțională nr.317-XIII², iar la 16.06.1995 – Codul jurisdicției constituționale, nr.502-XIII.³

Potrivit prevederilor constituționale, Curtea Constituțională este unica autoritate de jurisdicție constituțională, avînd scopul de a garanta supremația Constituției, de a asigura realizarea reală a principiului separației puterilor în stat în putere legislativă, putere executivă și putere judecătorească și garantarea responsabilității reciproce a statului și cetățeanului, fundamentarea și respectarea neabătută a drepturilor omului, protecția societății de samavolnicia autorităților.

În exercitarea atribuțiilor ce-i revin Curtea Constituțională nu substituie organele statale și nu se implică în

competența lor. Ea nu se subordonează celorlalte organe de stat, însă prin hotărârile adoptate poate influența activitatea lor.

Astfel, Curtea Constituțională are o jurisdicție distinctă și este independentă de instanțele judecătorești ordinare și de autoritățile publice. Instituția controlului de constituționalitate a existat în sistemul de drept al statului nostru, dispărînd în cadrul sistemului sovietic. Odată cu adoptarea noii Legi Fundamentale, a fost restabilită.

Controlul constituționalității legilor, ca instituție a dreptului constituțional, este una dintre cele *trei garanții importante ale supremației Constituției*, oferind Legii Fundamentale capacitatea de manifestare a forței juridice supreme. Or, Constituția Republicii Moldova este Legea ei Supremă. Nici o lege și nici un alt act juridic care contravine prevederilor Constituției nu are putere juridică (art.7 din Constituție).

Este unanim recunoscut că transpunerea în viață a principiului legalității propriu unui stat de drept se realizează atît pe calea controlului de constituționalitate, cît și pe calea controlului de legalitate. Pînă la adoptarea Constituției în 1994 asemenea mecanisme practic lipseau. Legiuitorul constituant, prin articolul 135 din Legea Supremă, a abilitat Curtea Constituțională cu funcția de control al constituționalității atît a legilor, cît și a unor acte administrative.

În conformitate cu prevederile art.135 alin.(1) lit.a) din Constituție, Curtea Constituțională exercită, la sesizare, controlul constituționalității: *legilor și hotărârilor Parlamentului, a decretelor Președintelui Republicii Moldova, a hotărârilor și ordonanțelor Guvernului, precum și a tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte.*

Este cunoscut faptul că hotărârile Parlamentului, decretelor Președintelui Republicii Moldova, hotărârile Guvernului după conținut pot fi cu caracter normativ și individual. În acest sens, Curtea Constituțională urma să-și formeze practica în conformitate cu dispozițiile art.20 din Constituție, care prevede dreptul oricărei persoane la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești competente împotriva actelor care violează drepturile, libertățile și interesele sale legitime.

Interpretînd art.20 din Constituție, în punctul 1 din dispozițivul Hotărîrii nr.16 din 28.05.1998⁴ Curtea a stipulat că *dispozițiile art.20 alin.(2) din Constituția Republicii Moldova garantează tuturor titularilor de drepturi civile*

accesul liber la justiție în soluționarea litigiilor de muncă. Acest drept nu poate fi limitat de nici o lege. Stabilirea unor proceduri speciale sau a jurisdicției constituționale pentru persoanele oficiale de stat, exponente ale unui interes politic și public deosebit, numite în funcție prin hotărârile Parlamentului, decretele Președintelui Republicii Moldova, hotărârile Guvernului, care sînt emise în exercițiul atribuțiilor prevăzute direct de normele Constituției sau de alte legi, nu constituie o limitare a accesului la justiție. Potrivit art.135 alin.(1) lit. a) din Constituție, examinarea constituționalității acestor acte normative este de competența Curții Constituționale.

Totodată, în pct.2 din dispozitivul hotărîrii precitate Curtea a menționat că, în termenii art.20 și ai art.115 alin.(4) din Constituție, „instanța judecătorească competentă este instanța legal abilitată cu dreptul de a soluționa cauze concrete, competența, locul ei în ierarhia instanțelor judecătorești și procedura de judecată fiind stabilite de legiuitor prin lege organică”.

Motivînd soluția adoptată, Curtea a remarcat în parrea descriptivă că „...potrivit art.135 alin.(1) lit.a) din Constituție, Curtea Constituțională este unica autoritate abilitată să exercite controlul constituționalității legilor, hotărîrilor, regulamentelor Parlamentului, decretelor Președintelui Republicii Moldova, hotărîrilor și dispozițiilor Guvernului”, accentuînd următoarele: „Constituția – așezămînt fundamental și esențialmente juridic – în articolul luat în dezbatere se referă la totalitatea actelor, indiferent de natura lor juridică (normative sau individuale), emise de Parlament, Președintele Republicii Moldova și Guvern în exercitarea atribuțiilor lor”.

În context, Curtea a relevat că „...instanțelor de judecată nu li se poate recunoaște prerogativa examinării constituționalității legilor, hotărîrilor, regulamentelor Parlamentului, decretelor Președintelui Republicii Moldova, hotărîrilor și dispozițiilor Guvernului, cu atît mai mult ele nu și-o pot aroga. Deși actele enunțate sînt emise de o autoritate publică și prin natura lor juridică pot fi considerate „acte administrative cu caracter individual”, care stabilesc raporturi de muncă cu o persoană fizică concretă, ele nu sînt susceptibile controlului instanțelor judecătorești. Indiferent de domeniul în care intervin, aceste acte, emise în exercitarea atribuțiilor prevăzute de Constituție, sînt acte nesuscetibile controlului legalității în cadrul instanțelor judecătorești și pot fi supuse controlului numai de către Curtea Constituțională”.

Vom menționa că Legea Supremă a Republicii Moldova prevede protecția dreptului persoanei vătămate de o autoritate publică. Astfel, art.53 alin.(1) din Constituție statuează că persoana vătămată într-un drept al său de o autoritate publică, printr-un act administrativ sau prin nesoluționarea în termenul legal a unei cereri, este

îndreptățită să obțină recunoașterea dreptului pretins, anularea actului și repararea pagubei.

Deși aceste prevederi urmau a fi acoperite nu doar de contenciosul constituțional, ci și de contenciosul administrativ, instanțele judecătorești de drept comun continuau să examineze pricinile care izvorau din raporturile juridice administrative în baza Codului de procedură civilă⁵ (din 26.12.1964, capitolele douăzeci și doi – douăzeci și cinci).

În asigurarea mai amplă a dispozițiilor constituționale, reglementate prin art.53, la 10 februarie 2000 Parlamentul a adoptat *Legea contenciosului administrativ, nr.793-XIV*⁶, conform dispozițiilor finale și tranzitorii ale căreia legea se completa cu prevederile Codului de procedură civilă. La data intrării în vigoare a legii se abrogă capitolele douăzeci și doi – douăzeci și cinci din Codul de procedură civilă, precum și orice dispoziții ale acestuia care contraveneau legii, iar Guvernul a fost abilitat să elaboreze și să prezinte Parlamentului propuneri pentru aducerea legislației în vigoare în concordanță cu această lege și să-și ajusteze propriile acte normative.

Legea contenciosului administrativ, potrivit art.1, are drept scop contracararea abuzurilor și exceselor de putere ale autorităților publice, apărarea drepturilor persoanei în spiritul legii, ordonarea activității autorităților publice, asigurarea ordinii de drept, astfel încît orice persoană ce se consideră vătămată într-un drept al său, recunoscut de lege, de către o autoritate publică, printr-un act administrativ sau prin nesoluționarea în termenul legal a unei cereri, să se poată adresa instanței de contencios administrativ competente și să obțină anularea actului, recunoașterea dreptului pretins și repararea pagubei ce i-a fost cauzată.

Obiect al acțiunii în contenciosul administrativ, așa cum rezultă din art.3 alin.(1) al legii precitate, *îl constituie actele administrative, cu caracter normativ și individual, prin care este vătămat un drept recunoscut de lege al unei persoane, inclusiv al unui terț, emise de autoritățile publice și autoritățile asimilate acestora în sensul prezentei legi, subdiviziunile autorităților publice și funcționarii din structurile acestora.*

Adoptînd Legea contenciosului administrativ și instituind procedura jurisdicțională respectivă, *legiuitorul a realizat concomitent și dispozițiile constituționale ale art.72 alin.(3) lit.e) privind reglementarea prin lege organică a contenciosului administrativ.*

Reieșind din prevederile Legii contenciosului administrativ, coroborate cu art.53 alin.(1), art.135 alin.(1) lit.a) din Constituție, Legea cu privire la Curtea Constituțională și Codul jurisdicției constituționale, Curtea, prin Hotărîrea nr.39 din 09.07.2001⁷, și-a revizuit Hotărîrea nr.16 din 28 mai 1998 „Cu privire la interpretarea art.20 din Constituția Republicii Moldova”.

Motivînd Hotărîrea nr.39, Curtea a accentuat că procedura de jurisdicție constituțională, potrivit art.31 din Legea cu privire la Curtea Constituțională, art.4 alin.(2) și (3), art.6 alin.(1) și (2) din Codul jurisdicției constituționale, constă în activitatea de verificare a *conformității actelor normative* ce conțin norme de drept cu *Constituția Republicii Moldova*, avînd drept scop realizarea principiului supremației Constituției, *reiterînd că pot fi supuse controlului constituționalității actele care prin trăsăturile lor specifice (adoptate sau emise de o autoritate publică, avînd caracter coercitiv, general și obligatoriu) sînt acte normative.*

Totodată, Curtea a menționat că *actele administrative cu caracter individual, emise de o autoritate publică în exercițiul atribuțiilor prevăzute expres de normele constituționale sau legislative, fiind acte juridice care nu conțin norme de drept, reprezentînd norme cu caracter personal, cu efecte juridice unice, aplicabile doar unui singur caz și, prin urmare, neobligatorii publicului general, nu pot face obiect al controlului constituționalității la sesizarea subiecților abilitați cu acest drept, însă ele pot fi supuse controlului legalității de către instanța judecătorească în condițiile legii.*

Curtea a concluzionat că enunțurile expuse în pct.4 din partea descriptivă și în pct.1 din dispozitivul Hotărîrii Curții Constituționale nr.16 din 28 mai 1998 au condus la apariția unor coliziuni și dificultăți în aplicarea Legii contenciosului administrativ și a considerat necesar să le revizuiască, în sensul descris mai sus, expunînd totodată pct.1 din dispozitivul Hotărîrii nr.16 în următoarea redacție: „*Dispozițiile art.20 alin.(2) din Constituția Republicii Moldova garantează tuturor titularilor de drepturi civile accesul liber la justiție în soluționarea litigiilor de muncă. Acest drept nu poate fi limitat de nici o lege.*”

Actele administrative cu caracter individual, emise de Parlament, Președintele Republicii Moldova și Guvern în exercițiul atribuțiilor prevăzute expres de normele constituționale sau legislative, ce țin de alegerea, numirea și destituirea din funcțiile publice a persoanelor oficiale de stat, exponente ale unui interes politic sau public deosebit, nu pot face obiect al controlului constituționalității la sesizarea subiecților abilitați cu acest drept.

Instituirea prin lege a unor reguli speciale de procedură și a modalităților de exercitare a drepturilor procedurale la examinarea litigiilor unei categorii distincte de persoane oficiale de stat nu contrazice principiul statuat de art.20 din Constituție – accesul liber la justiție, deoarece aceste reguli rezultă din *necesitatea înfăptuirii unor acțiuni exclusiv politice, care nu comportă un litigiu de muncă.*

Este necesar a menționa că Legea contenciosului administrativ, în redacția inițială, nu prevedea exceptarea de la controlul judecătoresc a actelor administrative cu caracter individual, ce țin de alegerea, numirea și destituirea din funcțiile publice a persoanelor oficiale de stat, exponente ale unui interes politic sau public deosebit. Prin Legea nr.726-XV din 7 decembrie 2001 a fost operată modificarea respectivă în art.4 din Legea contenciosului administrativ, care, fiind sesizată, a fost declarată constituțională prin Hotărîrea Curții Constituționale nr.46 din 21 noiembrie 2002.⁸

După cum s-a accentuat în Hotărîrea nr.46, Curtea Europeană a Drepturilor Omului în hotărîrile sale a menționat că litigiile legate de ocuparea, promovarea și încetarea exercițiului unei funcții publice nu sînt considerate litigii de natură civilă..., exercitarea unei funcții publice implică responsabilități în domeniul interesului general sau reprezintă o exercitare a puterilor oferite printr-o lege de drept public și presupune întotdeauna deținerea unei părți din suveranitatea statului. Angajînd funcționarii publici, oficialitățile statului urmăresc scopul legitim de a proteja statul și interesele generale ale comunității. Astfel, între autoritățile statului și funcționarii publici apare un angajament ce exprimă loialitatea și încrederea reciprocă.⁹

Prin dispoziția de la art.4 lit.(a), Legea contenciosului administrativ (în redacția Legii nr.726-XV din 7 decembrie 2001) lipsea persoanele oficiale de stat, exponente ale unui interes politic sau public deosebit, de dreptul de a contesta în instanțele de contencios administrativ actele administrative individuale emise de Parlament, Președintele țării sau Guvern ce țin de alegerea, numirea și destituirea lor dintr-o funcție publică.

După cum a menționat Curtea în Hotărîrea nr.46, numirea persoanelor oficiale de stat într-o funcție publică este întotdeauna rezultatul voinței politice unilaterale a Parlamentului, Președintelui țării sau Guvernului, ele fiind alese sau numite în funcție, și nu încadrate în teameiul legii civile, aceeași regulă a unilaterality aplicîndu-se simetric și în cazul destituirii lor.

Reafirmînd enunțurile expuse, Curtea Constituțională a apreciat că dispozițiile Legii nr.726-XV, ce completează art.4 lit.(a) din Legea nr.793-XIV cu textul „*precum și actele administrative cu caracter individual, emise de Parlament, de Președintele Republicii Moldova și de Guvern în exercițiul atribuțiilor prevăzute expres de normele constituționale sau legislative ce țin de alegerea, numirea și destituirea din funcțiile publice a persoanelor oficiale de stat, exponente ale unui interes politic sau public deosebit*”, nu contravin art.20 din Constituție.

Pentru aceleași motive ele nu contrazic nici art.15, 16, 53 și 54 din Constituție, precum nici art.13 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului.

Totodată, Curtea a considerat o oportunitate a Parlamentului interpretarea oficială a dispozițiilor art.4 lit.a) din lege pentru delimitarea expresă a categoriilor de funcționari publici, exponenți ai unui interes politic sau public deosebit, oportunitate care se circumscrie în competența sa exclusivă privind interpretarea legilor și asigurarea unității reglementărilor legislative pe întreg teritoriul țării, statuată de art.66 lit.c) din Constituție. Pentru considerentele expuse, călăuzindu-se de art.28/1 din Legea cu privire la Curtea Constituțională și de art.79 din Codul jurisdicției constituționale, Curtea Constituțională a expediat Parlamentului în acest sens o adresă.

Vom menționa că, prin Hotărârea Parlamentului nr.1227-XV din 18 iulie 2002¹⁰, a fost aprobată Concepția cu privire la politica de personal în serviciul public, pe cînd Legea cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public¹¹ a fost adoptată abia la 4 iulie 2008. Legea menționată a constituit un pas important în reglementarea raporturilor juridice dintre funcționarii publici și autoritățile publice, contribuind la materializarea mai amplă a principiului legalității, care este unul dintre principiile de bază ce caracterizează statul de drept. Legea definește un șir de noțiuni, inclusiv „autoritate publică”, „funcție publică”, „funcție de demnitate publică” etc. În Anexa nr.2 la lege se enumerau funcțiile de demnitate publică obținute în urma alegerilor și funcțiile de demnitate publică obținute prin numire. Însă, din sensul dispozițiilor acesteia nu se putea deduce delimitarea expresă a categoriilor de funcționari publici, exponenți ai unui interes politic deosebit și exponenți ai unui interes public deosebit. Întrucît Parlamentul nu a executat adresa Curții Constituționale, problema rămînea deschisă, provocînd diverse interpretări. În consecință, instanțele judecătorești se confruntau cu dificultăți în procesul aplicării legii contenciosului administrativ, inclusiv privind litigiile de muncă ale categoriilor de persoane exceptate de la protecția judiciară în contenciosul administrativ.

De remarcat că jurisprudența CtEDO la acest capitol se află în dinamică, fapt ce necesită reajustarea cadrului legislativ național și a practicii judiciare. Or, orice restrîngere a unui drept sau libertăți necesită a fi efectuată, după cum enunță art.54 din Constituție, prin lege. Tendința justiției constituționale este de a fi în concordanță cu prevederile actelor și cu practicile internaționale în domeniu, îndeosebi cu cele ce țin de drepturile și libertățile fundamentale ale omului, la care Republica Moldova este parte, în virtutea prevederilor art.4 din Legea Fundamentală, inclusiv privind actele cu caracter individual.

La 19 martie 2010 Curtea Constituțională a acceptat spre examinare sesizarea pentru controlul constituțio-

nalității Hotărîrii Parlamentului nr.30-XVIII din 4 martie 2010 privind eliberarea din funcție a Președintelui Curții Supreme de Justiție.¹²

În cadrul procedurii preliminare s-a constatat că este imposibilă examinarea sesizării fără revizuirea Hotărîrii nr.16 din 28.05.1998 „Cu privire la interpretarea art.20 din Constituție” în redacția Hotărîrii nr.39 din 09.07.2001.

Prin Hotărîrea Curții Constituționale nr.10 din 16 aprilie 2010¹³ a fost revizuită Hotărîrea Curții Constituționale nr.16 din 28 mai 1998 „Cu privire la interpretarea art.20 din Constituția Republicii Moldova” în redacția Hotărîrii nr.39 din 09.07.2001, potrivit căreia punctul 1 al dispozitivului Hotărîrii nr.16 din 28.05.1998 „Cu privire la interpretarea art.20 din Constituția Republicii Moldova” a fost expus în următoarea redacție:

„Dispozițiile art.20 alin.(2) din Constituția Republicii Moldova garantează tuturor titularilor de drepturi civile accesul liber la justiție în soluționarea litigiilor de muncă. Acest drept nu poate fi limitat de nici o lege.

Actele administrative cu caracter individual emise de Parlament, Președintele Republicii Moldova și Guvern în exercițiul atribuțiilor prevăzute expres de normele constituționale sau legislative, ce țin de alegerea, numirea și destituirea din funcțiile publice a persoanelor oficiale exponente ale unui interes politic deosebit, nu pot face obiect al controlului constituționalității la sesizarea subiecților abilitați cu acest drept.

Actele emise de Parlament, Președintele Republicii Moldova și Guvern referitoare la persoanele oficiale, exponente ale unui interes public deosebit, alese sau numite pe durata mandatului, pot face obiect al controlului constituționalității sub aspectul formei și procedurii de adoptare. Pînă la adoptarea de către Parlament a cadrului legal pertinent Curtea Constituțională va decide în mod individual în cazurile privind funcțiile oficiale cu caracter public deosebit.

Instituirea prin lege a unor reguli speciale de procedură și a modalităților de exercitare a drepturilor procedurale la examinarea litigiilor unei categorii distincte de persoane oficiale nu contrazice principiul statuat de art.20 din Constituție – accesul liber la justiție, deoarece aceste reguli rezultă din necesitatea îmfăptuirii unor acțiuni exclusiv politice.”

După cum a invocat Curtea în Hotărîrea nr.10 din 16 aprilie 2010, „la revizuirea Hotărîrii nr.16 din 28.05.1998 prin Hotărîrea nr.39 din 09.07.2001 a fost luată în considerare jurisprudența CtEDO în cauza *Pellegrin c. Franței* din 1999. Modificarea ulterioară a acestei jurisprudențe prin Hotărîrea CtEDO în cauza *Vilho Eskelinen ș.a. c. Finlandei* din 19.04.2007 este considerată drept temei pentru revizuirea jurisprudenței Curții Constituționale”.

În hotărîrea asupra cauzei *Vilho Eskelinen ș.a. c. Finlandei*, examinată direct de Camera Mare, CtEDO a recunoscut următoarele: „Pentru ca un Stat pîrît să poată invoca în fața Curții statutul de funcționar al unui reclamant, în vederea neaplicării protecției oferite de articolul 6, sînt necesare două condiții. În primul rînd, dreptul intern al Statului vizat trebuie să excludă în mod expres accesul la o instanță cu referire la postul sau categoria salariaților în cauză. În al doilea rînd, această derogare trebuie să aibă drept bază motive obiective, legate de interesul Statului”.

Curtea Constituțională a menționat, că, „luînd în considerare cursul coerent, interdependent și sincronic al jurisprudenței Curții Constituționale a Republicii Moldova față de jurisprudența CtEDO, este logică adoptarea prezentei hotărîri, aceasta fiind necesară pentru ca Republica Moldova să poată trece „testul Eskelinen”, conform căruia statul trebuie să corespundă celor două condiții expuse în alineatul precedent”.

Așadar, revizuirea Hotărîrii nr.16 din 28.05.1998 a fost dictată atît de Constituție, cît și de noua jurisprudență a CtEDO și de necesitatea Republicii Moldova de a corespunde „testului Eskelinen”, precum și de faptul că Parlamentul, neexecutînd adresa Curții Constituționale, nu a adoptat la acel moment o lege, prin care să concretizeze funcțiile publice, ai căror titulari nu se pot adresa în justiție pentru soluționarea litigiilor de muncă.

Totodată, s-a invocat că „hotărîrea privind modificarea jurisprudenței Curții Constituționale nu vizează toate actele administrative referitoare la persoanele oficiale exponente ale unui interes politic sau public deosebit, ci doar cele referitoare la un anumit cerc de persoane, a căror concretizare este necesar a fi efectuată de către Parlament.

După cum menționează Curtea Constituțională „persoanele oficiale, exponente ale unui interes politic sau public deosebit, sînt antrenate în raporturi speciale de muncă. Ca urmare, ele beneficiază de drepturi și garanții speciale de muncă, ce decurg atît din normele generale ale legislației muncii (Codul muncii), cît și din legislația care reglementează statutul acestor persoane. În legătură cu acest fapt, Curtea Constituțională consideră necesar să excludă din pct.1 alin.3 al Hotărîrii nr.16 din 28.05.1998, în redacția Hotărîrii nr.39 din 09.07.2001, sintagma „care nu comportă un litigiu de muncă”.

După statutul juridic al funcțiilor deținute și garanțiile necesare pentru exercitarea atribuțiilor de serviciu, persoanele oficiale, exponente ale unui interes politic sau public deosebit, se divizează în două categorii: 1) persoane oficiale exponente ale unui interes politic deosebit și 2) persoane oficiale exponente ale unui interes public deosebit.

În prima categorie se includ persoanele ce dețin funcții politice în cadrul instituțiilor politice, care sînt emina-mente persoane politice și care în exercitarea atribuțiilor trebuie să manifeste loialitate și consecvență pentru realizarea scopurilor politice. Astfel, Prim-ministrul, miniștrii (alte funcții și persoane) trebuie să dea dovadă de consecvență, loialitate și atașament politic față de programul de guvernare, pentru a cărui îndeplinire au fost investiți în funcțiile respective. Afirmatia este valabilă și pentru deputații care ocupă funcții de conducere în structurile organizatorice ale Parlamentului. Realizînd obiectivele de edificare a unei societăți democratice, statul poate limita căile de protecție juridică a drepturilor speciale de muncă ale acestor persoane în instanțele judecătorești de drept comun sau specializate.

Curtea Constituțională își menține practica de exceptare de la controlul de constituționalitate a actelor administrative cu caracter individual emise de Parlament, de Președintele Republicii Moldova și de Guvern în exercițiul atribuțiilor prevăzute expres de normele constituționale sau legislative, ce țin de alegerea, numirea și destituirea din funcțiile publice a persoanelor oficiale exponente ale unui interes politic deosebit.

Curtea consideră necesar a exclude din pct.1 alin.2 al dispozitivului Hotărîrii nr.16 din 28.05.1998 cuvîntul „și public”.

Dacă pentru această categorie de persoane accesul la justiție, în funcție de caz, poate fi limitat, a doua categorie de persoane oficiale, în special cele numite pentru durata mandatului atribuit lor, necesită un anumit grad de independență. În scopul îndeplinirii cu bună-credință a funcțiilor publice și exercitării depline a mandatului pentru care au fost numite, în cazul în care apare un litigiu de muncă, aceste persoane trebuie să se bucure de garanțiile unui proces echitabil. Astfel, judecătorii Curții Constituționale, judecătorii Curții Supreme de Justiție, Procurorul General, membrii CEC și alte persoane nu pot fi supuse aceluiași tratament precum persoanele politice. Aceste persoane nu pot fi demise pînă la expirarea mandatului pentru lipsă de loialitate sau pierderea încrederii din partea grupurilor politice care le-au propus sau le-au numit. Dimpotrivă, de la aceste persoane se cere maximă independență și respectarea tuturor rigorilor legalității și imparțialității în exercitarea atribuțiilor. Termenul mandatului exercitat de ele nu poate fi redus pentru motivele subiective menționate.

Așadar, Curtea Constituțională își revede practica anterioară în scopul admiterii spre examinare a sesizărilor privind actele administrative cu caracter individual emise de Parlament, de Președintele Republicii Moldova și de Guvern în exercițiul atribuțiilor prevăzute ex-

pres de normele constituționale sau legislative, ce țin de alegerea, numirea și destituirea din funcțiile publice a *persoanelor oficiale exponente ale unui interes public deosebit*. Până la adoptarea de către Parlament a cadru-ului legal pertinent Curtea Constituțională va decide în mod individual în cazurile privind funcțiile oficiale cu caracter public deosebit.

Avînd în vedere prevederile art.31 din Legea cu privire la Curtea Constituțională, în hotărîre a fost menționat, că „în cazul actelor administrative cu caracter individual este necesar să se țină cont și de un alt aspect: cel al problemelor de drept ce urmează a fi examinate de Curtea Constituțională pentru a respecta rigorile art.31 din Legea cu privire la Curtea Constituțională.

Constituționalitatea și, respectiv, legalitatea unui act au la bază două componente:

- formală, care ține de procedura adoptării și forma actului și
- materială (de fond), care ține de materia sau conținutul reglementărilor”.

Reieșind din cele expuse *supra*, Curtea Constituțională „apreciază că actele administrative cu caracter individual emise de Parlament, Președintele Republicii Moldova și Guvern în exercițiul atribuțiilor prevăzute expres de normele constituționale sau legislative, ce țin de alegerea, numirea și destituirea din funcțiile publice a persoanelor oficiale exponente ale unui interes public deosebit, pot face obiect al controlului constituționalității la sesizarea subiecților abilitați cu acest drept, dar trebuie să fie examinate numai în aspect formal, prin stabilirea competenței autorității publice centrale de a emite actul individual și respectării procedurii de adoptare, fără să fie examinate circumstanțele de fapt ale cauzei”.

Drept urmare a Hotărîrii Curții Constituționale nr.10 din 16 aprilie 2010, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat la 21 mai 2010 Legea nr.95-XVII pentru modificarea și completarea unor acte legislative¹⁴, care prevede modificarea și completarea Legii cu privire la Curtea Constituțională, nr.317-XIII din 13 decembrie 1994, a Codului jurisdicției constituționale, nr.502-XIII din 16 iunie 1995, precum și a Legii contenciosului administrativ, nr.793-XIV din 10 februarie 2000.

Referințe:

- ¹ Constituția Republicii Moldova adoptată la 29 iulie 1994, intrată în vigoare la 27.08.1994 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1994, nr.1.
- ² Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1995, nr.8/86.
- ³ Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1995, nr.53-54/597.
- ⁴ Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1998, nr.56-59.
- ⁵ Veștile Sovietului Suprem al RSSM, 1964, nr.36, art.81.
- ⁶ Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2000, nr.57-58.
- ⁷ Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2001, nr.90-91.
- ⁸ Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr.170-172/30.
- ⁹ Cazul *Pellegrin versus France* din 8 decembrie 1999, pct.59, 64-67 și cazul *Massa versus Italia* din 24 august 1993, pct.26.
- ¹⁰ Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr.122-123/985.
- ¹¹ Legea nr.158-XVI din 04.07.2008 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr.230-232/840.
- ¹² Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2010, nr.34, art.70.
- ¹³ Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2010, nr.58-60/9.
- ¹⁴ Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2010, nr.98-99/295.

Notă. Curtea Constituțională este sesizată pentru exercitarea controlului constituționalității Legii nr.95-XVIII din 21.05.2010.

Gheorghe BACIU

profesor universitar,
doctor habilitat

formator INJ

LIMITELE DE CONCLUDENȚĂ A PROBELOR MEDICO-LEGALE ÎN TRAUMATISMELE MECANICE

Information about forensic investigation's importance in case of trauma is presented. Forensic study of trauma represents one of the most important subjects in forensic expertise of cadavers and persons. Explaining of causality relation between trauma and its consequences is pointed out. Methods of identification of traumatic objects are distinguished. Estimation of lesions as a method of identification is underlined.

Traumatologia mecanică este unul dintre capitolele principale în activitatea atât a organelor de drept, cât și a medicinei legale, constituind pînă la 80% din volumul general de lucru în expertiza persoanelor agresate și pe cadavre. Leziunile mecanice se produc în rezultatul interacțiunii obiectului traumatic, aflat în mișcare, cu corpul, și viceversa. Gravitatea leziunii depinde în mod direct de energia cinetică a obiectului vulnerant în locul impactului, celulele țesutului respectiv se deplasează din poziție anatomică, iar proprietățile lor de elasticitate tind spre restabilirea poziției inițiale. Volumul și caracterul leziunilor depind direct de forța cinetică a agentului vulnerant, de forma și suprafața acestuia, de particularitățile structurale ale regiunii traumatizate, de unghiul acțiunii obiectului traumatic, de vârsta victimei etc.

Se știe că cercetarea condițiilor și a circumstanțelor de producere a traumelor mecanice este una dintre sarcinile principale ale procurorului și ale ofițerului de urmărire penală, care sînt obligați să prezinte justiției probe obiective, folosind diverse posibilități reale și mijloace științifice avansate. Una dintre acestea este expertiza medico-legală, care oferă organelor de drept valoroase probe bazate pe date obiective. Aceasta reiese din faptul că orice traumatism, de obicei, lasă pe corpul victimei anumite semne ale acțiunii, ceea ce permite medicului legist să prezinte concluzii argumentate în privința multor aspecte ce țin de eventualele circumstanțe ale evenimentului, precum și să stabilească legătura de cauzalitate dintre acțiunea traumatică și efectul ei asupra organismului.

Din multitudinea de probleme care formează obiectul criminalisticii, Lucian Ionescu (1995) evidențiază urmele reținute de agenții traumatici și de mecanismele lezionale. Criteriul de selecție îl reprezintă suportul urmelor: corpul uman, și într-o secțiune separată, obiectele de îmbrăcăminte. După rolul cognitiv pe care îl joacă urmele în traumatologia mecanică, autorul propune ca acestea să fie clasificate în: a) urme care dezvăluie mecanismul traumatismului; b) urme care atestă raportul de cauzalitate dintre acțiunea violentă și urmările sale (producerea urmelor cu obiectul identificat, accidentarea victimei de autovehiculul implicat etc.); c) urme care indică poziția subiectivă a făptuitorului și deci forma vinovăției sale (distanța de tragere după orificiul de intrare sau dispersia alicelor, partea din corp văzută și vătămată, numărul, poziția și intensitatea loviturilor); d) urme de natură să elucideze anumite circumstanțe în care a fost comisă fapta (provocarea suspectului, simularea leziunilor „primite” prin automutilare, participarea mai multor agresori, aflarea sub influența băuturilor alcoolice, culpa comună în accidente rutiere, descărcarea accidentală a armei etc.). Evident, L.Ionescu s-a referit la aspectele tehnice și nu la cele tactice și metodologice, care vizează mijloacele specifice de cercetare de către organele judiciare în fiecare caz.

Printre cele mai importante sarcini ale expertizei medico-legale în traumele mecanice este de menționat identificarea obiectului vulnerant și aprecierea originii leziunilor stabilite la victime sau pe cadavre. Această problemă este de primă importanță și pentru organele de drept la aprecierea circumstanțelor de evoluare a faptei și la descoperirea infracțiunii.

Toate urmele ce caracterizează obiectele vulnerante se împart în *semne de grup* și *semne individuale*. Semnele de grup sînt specifice unui anumit gen sau tip de obiecte, în timp ce semnele individuale sînt caracteristice numai pentru un singur obiect. Instrumentele care formează urme se numesc *obiecte creatoare de urme*, iar cele pe care se formează urma – *obiecte purtătoare de urme*. Leziunile țesuturilor moi, de regulă, reflectă doar semnele de grup ale obiectelor vulnerante și pot fi folosite numai pentru determinarea apartenenței de grup a obiectului dat. Leziunile oaselor și cartilajelor pot reflecta și semnele individuale ale obiectului vulnerant și, prin urmare, sînt utilizate pentru identificarea exemplarului concret prin care au fost produse leziunile.

Particularitățile exterioare ale obiectelor vulnerante sau ale unor părți ale lor se reflectă sub forma diferitelor urme, mai mult sau mai puțin specifice, depistate pe leziuni și în regiunile adiacente. În medicina legală sînt aprobate trei principii (criterii) de bază, conform cărora se efectuează identificarea obiectelor vulnerante:

- 1) după caracterele morfologice ale leziunilor mecanice depistate pe corpul victimei (cadavrului);
- 2) după specificul urmelor sau al particulelor din obiectul vulnerant, rămase în locurile traumatizate;
- 3) după prezența diferitelor țesuturi ale organismului (sînge, piele, resturi de organe, fire de păr) pe obiectul vulnerant, care coincide cu circumstanțele faptei, particularitățile leziunilor etc.

În afară de cele trei criterii enumerate, în scopul identificării obiectului vulnerant se pot folosi probe de laborator. Dintre ele vom menționa: a) metoda radiologică; b) metodele stereoscopică și stereografică; c) fotografierea în razele infraroșii direct și cu dispozitive speciale; d) metode chimice etc.

În majoritatea cazurilor, identificarea obiectului vulnerant se bazează pe leziunile primare (plăgi contuze, tăiate, înțepate, împușcate ș.a.). Specificul leziunilor primare face posibilă recunoașterea obiectului traumatic și rezolvarea problemelor adresate expertului de către procuror sau ofițerul de urmărire penală referitor la mecanismul traumei.

În funcție de gradul de certitudine a aspectului lezional, concluziile medico-legale pot avea un caracter categoric (afirmative sau negative) și probabile. Afirmațiile categorice trebuie să fie bazate pe semne certe și argumentate temeinic, ceea ce ajută organul de drept la cercetarea cazului. Concluziile probabile ale experților nu exclud posibilitatea existenței mai multor factori și condiții de traumatizare, impunând astfel elaborarea diferitelor versiuni de anchetare a cauzei.

Procurorul și ofițerul de urmărire penală va ține cont că în traumatismele mecanice agentul vulnerant va produce leziuni corespunzătoare particularităților sale: suprafața de interacțiune, unghiul sub care se acționează, direcția, viteza, masa și forma obiectului. V.Beliș și C.Naneș menționează că obiectul, prin particularitățile lui, prin modul în care a acționat, prin forța sa cinetică, poate imprima leziunii o serie de particularități care permit formularea unor aprecieri menite să contribuie uneori la stabilirea de către justiție a intenției agresorului. Pentru a putea furniza justiției elemente medicale indiscutabile privind cauza leziunii, cauza morții, se cere eliminarea unor posibile coincidențe, astfel încât să nu existe loc pentru dubii asupra legăturii cauză-efect.

Markerii morfologici lezionali reprezintă o probă obiectivă care confirmă anumite forme și particularități specifice de acțiune asupra organismului. Împreună cu alte probe, markerii contribuie în mare măsură la explicarea circumstanțelor în care s-a produs trauma și la identificarea obiectului vulnerant.

Toate probele de ordin general și cele reprezentate de evidențele marker lezionale Mihaiela Ada Coroamă (2006) le împarte în următoarele trei categorii:

- a) *Probe cu valoare absolută*, considerate ideale, dar care în practică sînt rareori descoperite. Ele, de obicei, corespund real evenimentului și nu apar niciodată în alte condiții. În aceste probe se păstrează particularități morfologice specifice care permit individualizarea obiectului vulnerant.
- b) *Probe cu valoare relativă*, considerate specifice, apar întotdeauna cînd ipoteza este reală, dar pot fi înregistrate și atunci cînd ipoteza este falsă. În această categorie de probe se pot încadra leziunile marker cu valoare mai mică de individualizare a agentului provocator (evidențe lezionale de tip *class mark*).
- c) *Probe fără valoare*, de excludere, care dovedesc că ipoteza formulată este falsă.

Autoarea susține că în analiza valorii de probațiune a unei probe trebuie să dispunem și de o ipoteză de acțiune (desfășurare a faptelor) și nu de una vagă. Probabilitate înseamnă acea apreciere rațională asupra gradului de încredere în adevărul unei prezumții bazate pe informații. Ipoteza, prezumția sau premisa pot fi adevărate sau false. Gradul de încredere asupra adevărului unei prezumții este apreciat prin evaluarea probabilității sale.

Toate probele folosite în evaluarea unei probabilități sînt cunoscute sub denumirea de *condiții de probabilitate*. B.Robertson și A.G. Vignaux (1995) arată că probabilitățile pot fi evaluate pe o scală între 0 și 1. O probabilitate de 0 înseamnă prezumția de imposibilitate, deci, credința de a fi falsă, iar cea de 1 – cea adevărată. În examinarea probelor medico-legale există tendința de a se cere o rată înaltă a probabilităților, care poate fi conferită prin analiza minuțioasă a markerilor lezionali medico-legali în contextul cercetării și comparativ cu posibilele obiecte vulnerante. Probele cu o rată mică de probabilitate au o valoare probatorie neînsemnată și nu trebuie valorificate în evaluarea cazului.

Analiza probelor prezentate în ansamblu permite instanței judecătorești să ia hotărîri obiective, reieșind din concluzii științific argumentate.

Numeroși factori și diverse circumstanțe particulare de traumatizare modifică, în mare măsură, caracterul morfologic, condiționînd un polimorfism lezional. Din aceste motive, rezolvarea multor probleme se complică prin faptul că circumstanțele faptei adesea rămîn necunoscute și medicul legist este impus să determine specificul traumei numai după aspectul morfologic al leziunilor depistate.

Expertiza medico-legală a persoanelor vătămate și pe cadavre cu leziuni mecanice are drept scop principal argumentarea științifică și obiectivă a concluziilor expertale. Astfel, studiul complex al leziunilor traumatiche poate demonstra natura și identificarea agentului vulnerant, mecanismul de producere, poziția victimei în

timpul traumatizării, gravitatea leziunilor corporale, precum și consecințele exacte ale traumatismului suferit. Prin aceste probe prezentate vor ajuta în mare măsură organelor de drept să stabilească adevărul sociojuridic în fiecare caz.

Criteriul probabilității nu poate fi exclus în medicina legală, numai că utilizarea acestuia trebuie făcută cu rezervele pe care le impun particularitățile cazurilor medico-legale, corelându-se permanent cu celelalte criterii, într-un rezultat final. În practica medicinei legale, valoarea criteriului relativității decurge din faptul că el este evaluat întotdeauna în raport cu circumstanțe determinate ale faptului medical. O judecată relativă însă nu face ca medicina legală să fie arbitrară în concluziile sale, pentru că adevărul științific beneficiază de criterii mai certe, de posibilitățile reale de concludență ce rezultă din faptul medical.

Renumitul profesor universitar Gheorghe Scripcaru (1979) menționează că concludența probelor exprimă posibilitatea lor științifică de a da soluția unei cauze. Aprecierea medicală a unui raport de cauzalitate biologică nu este incompatibilă cu punctul de vedere juridic asupra cauzalității și nu constituie o imixtiune în aspectele judiciare ale speței. Medicul apreciază anumite laturi cauzale impuse gândirii sale de mișcarea biologică a materiei, aspectele cauzalității în întregime, în raport de mișcarea socială a materiei, revenind juristului. În cauzalitatea juridică, privită ca trăsătură a laturii obiective a infracțiunii, se include deci și cauzalitatea biologică. Nivelul de abordare a cauzalității juridice față de cea biologică, în raport de nivelul de mișcare a materiei, poate fi exprimat ca o relație socială (dreptul la viață).

În încadrarea juridică a faptei importanța prezintă aprecierea corectă a gravității vătămării corporale, corespunzător prevederilor oferite de regulamentele în vigoare. Totodată, în rezolvarea multor aspecte ridicate de practica judiciară, expertiza medico-legală adesea întâmpină anumite dificultăți și are unele limite, ce corespund stadiului actual al dezvoltării științelor medicale în privința posibilităților de diagnostic. La aceasta se poate adăuga particularitățile individuale și de vîrstă ale organismului, specificul condițiilor de traumatizare și alți factori care pot influența corectitudinea și plenitudinea concluziilor medico-legale.

Stabilirea legăturii cauzale înseamnă concretizarea relației dintre traumatism și efectul său, leziunea sau moartea. Luarea în considerație a tuturor informațiilor privitoare la împrejurările și condițiile de producere a traumatismului în mare măsură va contribui la formarea unor versiuni ce țin de raportul cauzal dintre aceasta și leziune.

Procurorul și judecătorul trebuie să aibă în vedere că în cazurile în care la examinarea persoanei nu se stabilesc

careva leziuni corporale, iar victima acuză o simptomatologie corespunzătoare, obligatoriu se va recurge la cercetări paraclinice (radiologice etc.) și la examinări clinice efectuate de specialiștii în alte ramuri medicale (neurologi, oftalmologi, stomatologi etc.). După epuizarea tuturor mijloacelor de investigație și examinări în dinamică ale victimei, medicul legist își poate forma convingerea asupra existenței sau nu a unor leziuni sau modificări funcționale, care pot fi considerate drept consecințe ale unui traumatism mecanic. În această privință doar datele medicale au valoare, în timp ce datele de anchetă pot fi luate în considerație, însă nu trebuie să influențeze asupra concluziilor expertale, similar ca și simptomatologia de ordin subiectiv sau fără substrat obiectiv.

Uneori apare necesitatea de a efectua diagnosticul diferențial între leziunea traumatică și cele de origine patologică sau chiar „simularea” unei afecțiuni traumatice, care cere examinări aprofundate și complexe. Pentru a evita aprecieri subiective și a nu duce în eroare organele de drept în astfel de situații, medicul legist va completa istoricul afecțiunii posttraumatice cu examenul suplimentar al obiectului (persoanei), inclusiv cu implicarea specialiștilor în alte ramuri medicale și un control riguros de investigații clinice și paraclinice.

Bibliografie:

1. Gh.Baciu. *Medicina legală*. – Chișinău: Ruxanda, 1999.
2. Vl.Beliș, C.Naneș. *Traumatologia mecanică în practica medico-legală și judiciară*. – București, 1985, p.217.
3. M.A. Coroamă. *Leziuni marker*. – Suceava, 2006, p.55-56.
4. L.Ionescu. *Urmele criminalistice în traumatologia mecanică*. – În: *Tratat de medicină legală / Sub redacția lui V.Beliș*. – București, 1995, vol. I, p.400-401.
5. Gh.Scripcaru, T.Ciornea, N.Ianovici. *Medicina și drept*. – Iași: Junimea, 1979, p.135.
6. B.Robertson, A.G.Vignaux. *Interpreting Evidence*. – London: York House Typographic, 1995.

Sugestii pe marginea hotărîrilor Plenului Curții Supreme de Justiție

Vitalie STATI

doctor în drept,
conferențiar universitar (USM)

DE CE ESTE OPORTUNĂ ADOPTAREA UNEI NOI HOTĂRÎRI EXPLICATIVE A PLENULUI CURȚII SUPREME DE JUSTIȚIE CONSACRATE PRACTICII JUDICIARE ÎN CAUZELE PENALE PRIVIND INFRAȚIUNILE ÎN DOMENIUL TRANSPORTULUI AUTO?

(PARTEA II)

This article enlarges the examined from the previous edition of the magazine. Here we apply it toward examination of items 20-27 of the Plenum of the Supreme Court of the Republic of Moldova, nr.20 from 08.07.1999, „About the judicial practice regarding the legislation application in point of penal cases examination related to the trespassing of road traffic security rules and of means of transport exploitation rules”. As finality, there is advanced the project of a new explanatory resolution of the Plenum of the Supreme Court of the Republic of Moldova, concerning the judicial practice for penal cases related to transportation offences (art.264, 2641, 265, 266, 269 and 276 PC RM).

• **Pct.20** al Hotărîrii Plenului nr.20/1999 prevede: „În cadrul examinării cazurilor cu privire la darea în exploatare a unor mijloace de transport defectate din punct de vedere tehnic (art.178 CP RM din 1961), urmează a se lua în considerație că răspunderea pentru aceste acțiuni poate fi impusă doar în cazul în care survin consecințele indicate în art.177 CP RM din 1961 și dacă aceste consecințe sînt în legătură de cauzalitate cu acțiunile persoanei responsabile pentru starea tehnică a mijloacelor de transport”.

Considerăm necesară actualizarea și dezvoltarea acestei explicații care privește structura laturii obiective a infracțiunii specificate la art.265 CP RM. Sugerăm formularea următoarei recomandări pentru proiectul noii hotărîri explicative a Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova consacrate practicii judiciare în cauzele penale privind infracțiunile în domeniul transportului auto: „**Infrațiunea prevăzută la art.265 CP RM se consideră consumată din momentul producerii oricăreia din urmările prejudiciabile prevăzute la art.264 CP RM.**

În cazul infracțiunii prevăzute la art.265 CP RM, conducătorul mijlocului de transport își aduce concursul la producerea urmărilor prejudiciabile specificate în acest articol. Însă, dezvoltarea legăturii cauzale cu aceste urmări începe de la acțiunile subiectului infracțiunii de punere în exploatare a mijloacelor de transport cu defecte tehnice vădite. Nu de la fapta conducătorului mijlocului de transport. Anume aceste acțiuni (în corelație cu fapta conducătorului mijlocului de transport) condiționează producerea urmărilor prejudiciabile în contextul infracțiunii prevăzute la art.265 CP RM. Deci, fapta conducătorului mijlocului de transport este subsidiară (adiacentă, secundară) în dezvoltarea legăturii cauzale din cadrul infracțiunii prevăzute la art.265 CP RM. Această faptă este principală în dezvoltarea legăturii cauzale din cadrul unei alte infracțiuni, a celei prevăzute la art.264 CP RM.

În procesul de calificare a infracțiunii prevăzute la art.265 CP RM trebuie să se răspundă la întrebarea: era oare posibilă evitarea urmărilor prejudiciabile, dacă nu s-ar fi comis încălcările menționate în acest articol? Dacă se va stabili că, în lipsa încălcărilor, urmările respective nu ar fi survenit, atunci există legătura cauzală, ca semn al laturii obiective a infracțiunii prevăzute la art.265 CP RM. Dimpotrivă, dacă se va constata că nu ar fi fost posibilă evitarea urmărilor prejudiciabile, chiar dacă nu s-ar fi comis nici o încălcare, atunci lipsește respectiva legătură cauzală”.

Argumentele în sprijinul unei asemenea interpretări le-am prezentat în cadrul unor publicații științifice.¹

• În **pct.21** al Hotărîrii Plenului nr.20/1999 se menționează: „Subiecți juridici (art.178 CP RM din 1961) pot fi persoane din categoria strict determinată, responsabile pentru starea tehnică a mijloacelor de transport, în special, colaboratori ai întreprinderilor de transport cu orice formă de proprietate care au obligațiunea specială de a asigura controlul privind starea tehnică a mijloacelor de transport, de asemenea conducători ori posesori ai mijloacelor de transport individuale, care i-au permis altei persoane să exploateze transportul, deși știau ca el avea defecte tehnice”.

La începutul prezentului studiu am consemnat necesitatea completării acestei explicații. Aceasta pe lângă ajustarea ei inerentă în corespundere cu reglementările în vigoare. În consecință, propunem ca în proiectul noii hotărîri explicative a Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, consacrate practicii judiciare în cauzele penale privind infracțiunile în domeniul transportului auto, să fie enunțată următoarea recomandare: „**Subiectul infracțiunii prevăzute la art.265 CP RM**

este persoana fizică responsabilă care, la momentul săvârșirii infracțiunii, a atins vârsta de 16 ani.

Doar persoana responsabilă pentru starea tehnică sau pentru exploatarea mijloacelor de transport poate fi subiectul infracțiunii în cazul: 1) punerii în exploatare a mijloacelor de transport cu defecte tehnice vădite; 2) altei încălcări grave a regulilor de exploatare a mijloacelor de transport, care asigură securitatea circulației.

În aceste două cazuri se au în vedere în special: 1) lucrătorii întreprinderilor de transport cu orice formă de proprietate, care au obligațiunea specială de a asigura controlul privind starea tehnică a mijloacelor de transport; 2) persoanele care răspund pentru testarea tehnică obligatorie a mijloacelor de transport; 3) reprezentanții organului abilitat al administrației publice centrale în domeniul transporturilor și gospodăriei drumurilor, care eliberează autorizația specială de transport pentru admiterea în circulație pe drumurile publice a mijloacelor de transport cu greutate sau gabarite ce depășesc limitele admise; 4) lucrătorii poliției rutiere care răspund pentru supravegherea tehnică a mijloacelor de transport; 5) conducătorii sau posesorii mijloacelor de transport, care i-au permis altei persoane să exploateze mijlocul de transport.

În cazul infracțiunii prevăzute la art.265 CP RM, atunci când fapta prejudiciabilă se prezintă sub modalitatea de încălcare a regimului de lucru al șoferilor sau mecanizatorilor, subiectul are o dublă calitate specială: 1) este o persoană cu funcție de răspundere sau o persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală; 2) este o persoană în a cărei obligațiuni intră asigurarea regimului de lucru al șoferilor sau mecanizatorilor.

Răspunderea persoanei conform art.265 CP RM nu poate fi pusă în dependență de faptul dacă a fost sau nu tras la răspundere penală conducătorul mijlocului de transport, căruia i se datorează producerea urmărilor prejudiciabile prevăzute la art.264 CP RM. Chiar dacă acest conducător va fi găsit nevinovat, nu înseamnă că există temeuri a considera aceasta drept cauză de a nu trage la răspundere persoana care a săvârșit infracțiunea prevăzută la art.265 CP RM”.

• **Pct.22** al Hotărârii Plenului nr.20/1999 stabilește: „Prin noțiunea de „dare în exploatare” urmează să se înțeleagă ordinul sau permisiunea pentru plecarea pe rută a mijlocului de transport cu asemenea defecte tehnice care sînt interzise pentru exploatarea tehnică a mijloacelor de transport și care pot conduce la urmări periculoase, în special, în sistemele de transmisie, direcție, frînare, rulare, lumini și semnalizare, uzare a protectoarelor roților și altele”.

Astfel, avînd ca model această definiție, vom defini noțiunea „punere în exploatare a mijloacelor de transport cu defecte tehnice vădite”, utilizată în dispoziția art.265 CP RM. La concret, propunem formularea următoarei recomandări pentru proiectul noii hotărîri explicative a Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova consacrate practicii judiciare în cauzele penale privind infracțiunile în domeniul transportului auto: „În sensul art.265 CP RM, prin „punere în exploatare a mijloacelor de transport cu defecte tehnice vădite” trebuie să înțelegem acțiunea care:

- 1) constă în darea unui ordin sau în acordarea de permisiune pentru efectuarea deplasării mijlocului de transport;
- 2) presupune ca premisă prezența la mijlocul de transport a unor defecte tehnice vădite, astfel încît se creează pericolul producerii urmărilor prejudiciabile prevăzute la art.264 CP RM;
- 3) presupune că defectele tehnice vădite se referă, în special, la sistemele de transmitere, sistemele de direcție, sistemele de frînare ale mijlocului de transport pus în exploatare, la dispozitivele de iluminare, dispozitivele de semnalizare luminoasă și sonoră, ori constau, în special, în uzarea anvelopelor unui asemenea mijloc de transport etc.

Nomenclatorul defectelor tehnice ale mijloacelor de transport și condițiile în care se interzice circulația lor pe drumurile publice sînt prevăzute, în principal, în normele din Secțiunea a 18-a „Condiții tehnice pentru admiterea în circulație a autovehiculelor și remorciilor” din RCR”.

• În pct.23 al Hotărârii Plenului nr.20/1999 se explică: „Prin noțiunea „altă încălcare gravă a regulilor de exploatare a mijloacelor de transport” se înțelege accesul la conducerea mijlocului de transport al persoanelor care nu au permis de conducere sau posedă permis de conducere necorespunzător categoriei din care face parte autovehiculul respectiv, încălcarea gravă a regimului de lucru al șoferilor, neîndeplinirea controlului stării tehnice a mijloacelor de transport sau neîndeplinirea altor cerințe care sînt înaintate prin actele normative respective față de persoanele responsabile pentru starea tehnică și exploatarea mijloacelor de transport”.

Această explicație este inexactă: în art.178 CP RM din 1961 (ca și în art.265 CP RM) noțiunea „încălcarea regimului de lucru al șoferilor sau mecanizatorilor” desemnează o modalitate distinctă a faptei prejudiciabile corespunzătoare. Nu o parte componentă a unei alte modalități a acestei fapte – o altă încălcare gravă a regulilor de exploatare a mijloacelor de transport ce asigură securitatea circulației. Luînd în considerație acest neajuns, este oportun ca în proiectul noii hotărîri explicative a Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii

Moldova, consacrate practicii judiciare în cauzele penale privind infracțiunile în domeniul transportului auto, să fie definite noțiunile următoare: „În sensul art.265 CP RM, o altă încălcare gravă a regulilor de exploatare a mijloacelor de transport (alta decât punerea în exploatare a mijloacelor de transport cu defecte tehnice vădite), ce asigură securitatea circulației, trebuie să îndeplinească următoarele condiții:

- 1) să se exprime într-o încălcare a regulilor de exploatare a mijloacelor de transport;
- 2) această încălcare să fie gravă;
- 3) această încălcare să nu se exprime în punerea în exploatare a mijloacelor de transport cu defecte tehnice vădite;
- 4) regulile de exploatare a mijloacelor de transport, grav încălcate, trebuie să asigure securitatea circulației.

Nu pot intra sub incidența noțiunii „altă încălcare gravă a regulilor de exploatare a mijloacelor de transport ce asigură securitatea circulației” următoarele încălcări, specificate în RCR:

- 1) mijlocul de transport nu a fost supus controlului tehnic de stat sau lipsește ecusonul ce confirmă efectuarea acestuia sau raportul de verificare tehnică a vehiculului (lit.b) pct.121);
- 2) numărul de înmatriculare a mijlocului de transport nu corespunde standardului stabilit (lit.c) pct.121);
- 3) mijlocul de transport este echipat cu dispozitive luminoase și sonore speciale, fără autorizația Direcției poliției rutiere (lit.d) pct.121);
- 4) concentrația substanțelor nocive în gazele de eșapament depășește normele admisibile stabilite de standarde (lit.a) alin.(6) pct.122);
- 5) mijlocul de transport nu este înmatriculat în modul stabilit (lit.a) pct.125);
- 6) numărul de identificare a șasiului, caroseriei, cadrului sau numărul de fabricare a motorului este reimprimat prin poansonare ori acesta nu corespunde celui înscris în certificatul de înmatriculare (lit.b) pct.125);
- 7) lipsește placa cu numărul de înmatriculare sau acesta nu corespunde celui înscris în certificatul de înmatriculare (lit.c) pct.125);
- 8) conducătorului mijlocului de transport îi lipsește permisul de conducere de categoria respectivă sau conducătorul mijlocului de transport nu a trecut testul psihofiziologic și medical (lit.a) alin.(1) pct.126);
- 9) admiterea în circulație a mașinilor autopropulsate cu șenile pe drumurile modernizate (lit.c) alin.(1) pct.126) etc.

În sensul art.265 CP RM, încălcarea regimului de lucru al șoferilor sau mecanizatorilor presupune încălcarea reglementărilor privind timpul de muncă și

timpul de odihnă, stabilite de Codul muncii, de alte acte normative, de acordurile internaționale în materie la care Republica Moldova este parte. În special, se au în vedere reglementările privind: repartizarea timpului de muncă în cadrul săptămânii; durata zilnică a timpului de muncă; munca pe timp de noapte; pauza de masă și repausul zilnic etc.”.

• Pct.24 al Hotărârii Plenului nr.20/1999 conține următoarea explicație: „Urmează să se țină cont de faptul că subiect juridic al crimei prevăzute de art.179 CP RM din 1961 pot fi bicicliștii, pietonii, pasagerii, conducătorii mopadelor, persoanele care mână vitele, conducătorii transportului cu tracțiune animală. Prin noțiunea „victime”, prevăzută de art.179 CP RM din 1961, se înțelege decesul uneia sau mai multor persoane. Prin „alte urmări grave” se înțelege toate consecințele menționate în art.177 CP RM din 1961”.

Nu mai sînt de actualitate aceste definiții ale noțiunilor „victime” și „alte urmări grave”. Aceasta întrucît infracțiunea prevăzută la art.269 CP RM se consideră consumată din momentul producerii urmărilor prejudiciabile indicate la art.264 CP RM. De asemenea, așa cum am remarcat în pct.1 al prezentului studiu, se impune completarea explicației din pct.24 al Hotărârii Plenului nr.20/1999, datorită diversificării normative a categoriilor de participanți la trafic. În același punct al studiului de față ne-am propus formularea explicației cu privire la aceea că infracțiunea specificată la art.269 CP RM este o infracțiune săvîrșită exclusiv în domeniul transportului auto, că nu poate fi comisă această infracțiune în domeniul transportului feroviar, aerian sau naval.

Prin urmare, considerăm oportună formularea următoarei recomandări pentru proiectul noii hotărîri explicative a Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova consacrate practicii judiciare în cauzele penale privind infracțiunile în domeniul transportului auto: „Infracțiunea prevăzută la art.269 CP RM este o infracțiune săvîrșită exclusiv în domeniul transportului auto. Nu poate fi comisă această infracțiune în domeniul transportului feroviar, aerian sau naval.

În sensul art.269 CP RM, regulile privind menținerea ordinii și securitatea circulației sînt regulile stabilite de:

- Legea privind siguranța traficului rutier;
- Regulamentul circulației rutiere;
- Regulamentul transporturilor auto de călători și bagaje etc.

Infracțiunea prevăzută la art.269 CP RM se consideră consumată din momentul producerii urmărilor prejudiciabile indicate la art.264 CP RM. Față de aceste urmări făptuitorul manifestă imprudență.

Faptul că un alt participant la trafic (altul decât conducătorul mijlocului de transport) apare ca victimă a infracțiunii prevăzute la art.264 CP RM nu exclude deloc posibilitatea ca această persoană să aibă rolul de subiect al infracțiunii prevăzute la art.269 CP RM. Aceasta în contextul aceluiași accident rutier.

Subiect al infracțiunii prevăzute la art.269 CP RM este persoana fizică responsabilă care la momentul săvârșirii infracțiunii a atins vârsta de 16 ani. În plus, trebuie să aibă o anumită calitate specială: pasager, pieton sau alt participant la trafic.

Prin „participant la trafic (altul decât conducătorul mijlocului de transport)” trebuie să înțelegem:

- 1) **conducătorii de biciclete sau ciclomotoare;**
- 2) **conducătorii de vehicule cu tracțiune animală;**
- 3) **călăreții;**
- 4) **persoanele care însoțesc pe drumurile publice animale izolate, de povară, de călărie sau turme, ci-rezi etc.;**
- 5) **pietonii;**
- 6) **părinții, educatorii sau alte persoane care însoțesc copii;**
- 7) **persoanele adulte care se deplasează cu copii în vîrstă de pînă la 7 ani;**
- 8) **persoanele adulte care supraveghează grupurile de copii;**
- 9) **conducătorii coloanelor;**
- 10) **pasagerii;**
- 11) **persoanele care împing sau trag cu brațele mijlocul de transport sau un alt vehicul”.**

• În **pct.25** al Hotărîrii Plenului nr.20/1999 se explică: „Instanțele judecătorești în cadrul examinării cauzelor despre infracțiunile contra securității circulației rutiere și exploatării mijloacelor de transport trebuie să întreprindă măsuri pentru soluționarea corectă a acțiunilor civile care rezultă din cauzele penale. Pe marginea cauzelor despre infracțiunile legate de încălcarea regulilor de securitate a circulației auto și exploatarea mijloacelor de transport în calitate de reclamații civili vor fi atrași posesorii mijloacelor de transport, deoarece, în conformitate cu art.485 CC RM din 1960, obligațiunea de a recupera dauna provocată de sursa de pericol sporit se depune asupra posesorului acestei surse, adică asupra organizației sau cetățeanului care execută exploatarea sursei de pericol sporit, avînd dreptul de proprietate asupra ei sau drept de conducere operativă, la fel și din alte considerente (în baza contractului de arendă, de locație)”.

Nu considerăm oportună păstrarea unei asemenea explicații în proiectul noii hotărîri explicative a Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova consacrate practicii judiciare în cauzele penale privind infracțiunile în domeniul transportului auto. Argumentele sînt următoarele:

- 1) prin Legea nr.45 din 21.04.2005 pentru modificarea articolului 264 din Codul penal al Republicii Moldova, în dispoziția alin.(1) art.264 CP RM, cuvintele „ori daune materiale în proporții mari” au fost excluse.² Drept urmare, din momentul intrării în vigoare a acestei legi, daunele materiale nu mai pot să reprezinte urmările prejudiciabile ale infracțiunii prevăzute la art.264 CP RM. Deci, nu poate fi victimă a acestei infracțiuni (nici a celorlalte infracțiuni în domeniul transportului auto) persoana careia i s-a cauzat un prejudiciu material;
- 2) cît privește cauzarea prejudiciului fizic sau moral victimei, considerăm suficiente 1) Hotărîrea Plenului Curții Supreme de Justiție „Cu privire la practica aplicării de către instanțele judecătorești a legislației materiale despre încasarea prejudiciului cauzat prin vătămare a integrității corporale sau altă vătămare a sănătății ori prin deces”, nr.6 din 04.07.2005, și 2) Hotărîrea Plenului Curții Supreme de Justiție „Cu privire la aplicarea de către instanțele de judecată a legislației ce reglementează repararea prejudiciului moral”, nr.9 din 09.10.2006. Ar fi superfluă existența mai mult de formă a unor explicații neevoluate vizînd cauzarea prejudiciului fizic sau moral victimei în proiectul noii hotărîri explicative a Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova consacrate practicii judiciare în cauzele penale privind infracțiunile în domeniul transportului auto.

• **Pct.26** al Hotărîrii Plenului nr.20/1999 stabilește: „Luînd în considerație gradul sporit de pericol social al infracțiunilor contra siguranței transporturilor, instanțele judecătorești în fiecare caz vor studia minuțios motivele ce au condus la încălcarea legislației, vor depista deficiențele din activitatea întreprinderilor ce exploatează mijloace de transport, motivele întreținerii necorespunzătoare a drumurilor, reacționînd în ordinea stabilită de lege (art.542 CPP RM din 1961) cu încheieri interlocutorii”.

Remanierea aduse cadrului reglementar impun revizuirea explicației date după cum urmează: „**Dacă, în procesul de examinare a cauzelor privind infracțiunile în domeniul transportului, instanța de judecată constată fapte de încălcare a legalității în activitatea întreprinderilor care exploatează mijloace de transport, a proprietarilor sau administratorilor drumurilor, atunci, odată cu adoptarea hotărîrii, ea poate emite, în temeiul art.218 CPP, o încheiere interlocutorie prin care aceste fapte se aduc la cunoștință organelor respective, persoanelor cu funcție de răspundere și procurorului. În termen de cel mult o lună, instanța de judecată va fi informată despre rezultatele soluționării faptelor expuse în încheierea interlocutorie”.**

• Hotărârea Plenului nr.20/1999 se încheie cu **pct.27**, care prevede: „*În legătură cu adoptarea hotărârii nominalizate, se abrogă hotărârea Plenului Judecătorei Supreme a Republicii Moldova din 21 decembrie 1978 nr.10 „Despre practica judiciară în cauzele cu privire la accidente rutiere”, cu modificările ulterioare*”.

Respectiv, considerăm oportună formularea următoarei recomandări de încheiere pentru proiectul noii hotărâri explicative a Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova consacrate practicii judiciare în cauzele penale privind infracțiunile în domeniul transportului auto: „*În legătură cu adoptarea hotărârii de față, se abrogă Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Despre practica judiciară cu privire la aplicarea legislației în cadrul examinării cauzelor penale referitor la încălcarea regulilor de securitate a circulației și de exploatare a mijloacelor de transport”, nr.20 din 08.07.1999, cu modificările ulterioare*”.

• Pentru a asigura plenitudinea interpretării normelor referitoare la infracțiunile în domeniul transportului auto, este cazul să propunem formularea de explicații vizînd infracțiunea specificată la art.276 „Falsificarea elementelor de identificare a autovehiculelor” din Codul penal. Amintim că în legea penală anterioară nu a existat un corespondent al art.276 CP RM. Iată de ce nu există explicațiile corespunzătoare în Hotărârea Plenului nr.20/1999. Pe cale de consecință, propunem formularea următoarei recomandări pentru proiectul noii hotărâri explicative a Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova consacrate practicii judiciare în cauzele penale privind infracțiunile în domeniul transportului auto: „*Obiectul imaterial al infracțiunii prevăzute la art.276 CP RM îl reprezintă seria ori numărul de identificare a șasiului, caroseriei sau motorului auto. Nu se are în vedere seria sau numărul de identificare a cadrului. Obiectul imaterial al infracțiunii în cauză pot să-l reprezinte elementele de identificare aparținînd numai autovehiculelor. Nu pot reprezenta acest obiect imaterial elementele de identificare aparținînd: 1) remorcilor; 2) navelor flotei de capacitate mică; 3) agregatelor staționare și mobile avînd motoare cu ardere internă. Elementele de identificare a autovehiculelor urmează a fi deosebite de numărul de înmatriculare a vehiculelor.*

Noțiunea „autovehiculul”, utilizată în dispoziția art.276 CP RM, trebuie înțeleasă în sensul în care e definită în pct.7 RCR: „*vehiculul autopropulsat, destinat transportului de persoane sau de bunuri ori efectuării de lucrări, cu excepția ciclomotorului și a vehiculelor pe șine. Troleibuzul este considerat autovehicul.*” Noțiunea „autovehicul” este mai îngustă decît noțiunea „mijloc de transport” (în sensul art.132 CP RM).

În sensul art.276 CP RM, prin „ștergere” trebuie să înțelegem îndepărtarea mecanică a elementelor de identificare respective; prin „înlocuire” se are în vedere substituirea segmentului de șasiu, caroserie sau motor auto purtînd elementul de identificare autentic cu un alt segment corespunzător purtînd elementul de identificare fals; prin „modificare” se înțelege îndepărtarea chimică sau de altă natură (cu excepția celei mecanice) a elementelor de identificare a autovehiculelor.

Acțiunea de falsificare a elementelor de identificare a autovehiculelor trebuie deosebită de: 1) folosirea cu bună-știință a unui autovehicul cu seria sau numărul șasiului, caroseriei sau motorului auto false. Această acțiune poate fi sancționată în baza alin.(1) art.229 din Codul contravențional; 2) distrugerea elementelor de identificare a autovehiculelor, înstrăinarea șasiului, caroseriei sau motorului auto purtînd elemente de identificare false, înstrăinarea autovehiculului cu șasiu, caroserie sau motor purtînd elemente de identificare false. În prezența unor condiții suplimentare, este posibil ca astfel de fapte să reprezinte anumite infracțiuni (de exemplu, infracțiunea de spălare a banilor (art.243 CP RM)).

Infracțiunea prevăzută la art.276 CP RM se consideră consumată din momentul falsificării chiar și a unui singur specimen de serie ori număr de identificare a șasiului, caroseriei sau motorului auto.

Subiect al infracțiunii de falsificare a elementelor de identificare a autovehiculelor este persoana fizică responsabilă care, la momentul săvîrșirii infracțiunii, a atins vîrsta de 16 ani.

În sensul prevederii de la lit.b) alin.(2) art.276 CP RM, falsificarea elementelor de identificare a autovehiculelor este săvîrșită de două sau mai multe persoane în una din următoarele situații:

- 1) infracțiunea e săvîrșită de doi sau mai mulți coautori;
- 2) infracțiunea e săvîrșită de o persoană care are semnele subiectului infracțiunii, împreună cu o persoană care nu are astfel de semne;
- 3) infracțiunea e săvîrșită de o persoană care are semnele subiectului infracțiunii, prin intermediul unei persoane care nu are astfel de semne.

În sensul prevederii de la lit.c) alin.(2) art.276 CP RM, atunci cînd falsificarea elementelor de identificare a autovehiculelor este săvîrșită cu folosirea situației de serviciu, se are în vedere că subiectul infracțiunii are calitatea specială de persoană cu funcție de răspundere sau de persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală. Nu este suficient ca subiectul falsificării elementelor de identificare a autovehiculelor să aibă calitatea specială de persoană cu funcție de răspundere sau de

persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală. Dacă nu există o legătură între folosirea situației de serviciu și infracțiunea de falsificare a elementelor de identificare a autovehiculelor săvârșită, o asemenea persoană nu poate fi trasă la răspundere în baza lit.c) alin.(2) art.276 CP RM.

În cazul săvârșirii falsificării elementelor de identificare a autovehiculelor de două sau mai multe persoane, dintre care nu toate sînt persoane care își folosesc situația de serviciu, persoanele care nu-și folosesc situația de serviciu vor răspunde în calitate de organizatori, instigatori sau complici la infracțiunea prevăzută la lit.c) alin.(2) art.276 CP RM”.

Argumentele întru susținerea unei asemenea interpretări le-am prezentat în cadrul unei publicații științifice.³

* * *

Luînd în considerație cele evocate *supra*, propunem următorul proiect de hotărîre explicativă a Plenului Curții Supreme de Justiție:

Proiect

Hotărîrea Plenului

Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova cu privire la practica judiciară în cauzele penale privind infracțiunile în domeniul transportului auto (art.264, 264¹, 265, 266, 269 și 276 CP RM)

Examinînd practica judiciară în cauzele referitoare la infracțiunile în domeniul transportului auto, în vederea asigurării aplicării corecte și uniforme de către toate instanțele judecătorești a prevederilor art.264, 264¹, 265, 266, 269 și 276 CP RM, în baza lit.e) art.2, lit.c) art.16 din Legea cu privire la Curtea Supremă de Justiție, Plenul

H o t ă r ă ș t e

A explica următoarele:

1. În art. 264, 264¹, 265 și 266 CP RM prin „mijloc de transport” se înțelege toate tipurile de automobile, tractoare și alte tipuri de mașini autopropulsate, tramvaiele și autobuzele, precum și motocicletele și alte mijloace de transport mecanice. Prin „alte tipuri de mașini autopropulsate” se înțelege mașinile care circulă ocazional pe drumurile publice, fiind destinate unor lucrări de construcție, agricole, silvice, miniere sau de alt gen (de exemplu, excavatoare, buldozere, autogredere, autoscrepere, combine de recoltare etc.). Prin „alte mijloace de transport mecanice” se înțelege orice mecanism dotat cu motor cu ardere internă sau electric, care este subiect al regulilor de securitate a circulației rutiere și exploatare a mijloacelor de transport. Capacitatea

cilindrică a motorului cu ardere internă trebuie să depășească 50 cm³. Puterea motorului, atît a celui cu ardere internă, cît și a motorului electric, trebuie să depășească 4 kW. Viteza constructivă a respectivului mecanism trebuie să depășească 45 km/h.

Nu poate constitui mijloc de transport, în sensul art. 264, 264¹, 265 și 266 CP RM, mopedul, scuterul, ciclomotorul, bicicleta cu motor și alte asemenea vehicule care nu îndeplinesc măcar una din condițiile specificate mai sus. Dacă urmările indicate în art.264 CP RM sînt provocate de către conducătorii de moped, scuter, ciclomotor, bicicletă cu motor sau alte asemenea vehicule, ca urmare a încălcării de către aceștia a regulilor privind menținerea ordinii și securității circulației, se va aplica nu art.264 CP RM, dar art.269 CP RM.

În unele cazuri, pentru determinarea parametrilor tehnici ai mijloacelor de transport se efectuează expertiza tehnică.

2. Luînd în considerație că art. 264 și 269 CP RM sînt norme de trimitere, în procesul calificării, urmează să se stabilească cu exactitate care anume reguli de securitate a circulației sau de exploatare a mijloacelor de transport / reguli privind menținerea ordinii și securitatea circulației au fost încălcate de către făptuitor. De asemenea, urmează a se releva în ce anume se exprimă încălcarea regulilor respective.

3. În sensul art.264 CP RM, prin „încălcarea regulilor de securitate a circulației sau de exploatare a mijloacelor de transport” trebuie de înțeles încălcarea regulilor de securitate a circulației sau de exploatare a mijloacelor de transport, fixate în: Legea privind siguranța traficului rutier; Regulamentul circulației rutiere, aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr.357 din 13.05.2009 (în continuare - RCR); Regulile de testare tehnică obligatorie a autovehiculelor și remorcilor acestora, aprobate prin Hotărîrea Guvernului nr.1047 din 8.11.1999 cu privire la reorganizarea Sistemului informațional automatizat de căutare „Automobilul” în Registrul de stat al transporturilor și introducerea testării obligatorii a autovehiculelor și remorcilor acestora; Regulamentul Ministerului Transporturilor și Telecomunicațiilor din 9.12.1999 cu privire la asigurarea securității circulației rutiere la întreprinderile, instituțiile, organizațiile ce efectuează transporturi de pasageri și mărfuri; Ordinul Ministerului Transporturilor și Gospodăriei Comunale cu privire la aprobarea Normelor de parcurs și exploatare a anvelopelor pentru mijloacele de transport auto, nr.124 din 29.07.2005; Hotărîrea Guvernului nr.1073 din 01.10.2007 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la autorizarea, controlul și efectuarea pe drumurile publice a transporturilor cu greutate și/sau gabarite ce depășesc limitele admise etc.

În special, încălcarea regulilor de securitate a circulației se poate exprima în: traversarea trecerii la nivel cu calea ferată, în cazul în care barierele se află în poziția coborâtă sau în curs de coborâre (încălcarea regulilor fixate la alin.(2) pct.24 RCR); mersul cu spatele în intersecții, la trecerile pentru pietoni, în tuneluri, pe poduri, viaducte, rampe și sub acestea, la trecerile la nivel cu calea ferată și la o distanță mai mică de 50 m de la acestea, în locurile în care vizibilitatea drumului este mai mică de 100 m (cel puțin într-o direcție, dacă conducătorul vehiculului nu este ajutat de o persoană aflată în afara vehiculului), în locurile de dislocare a stațiilor vehiculelor de rută (încălcarea regulii fixate la alin.(2) pct.41 RCR); omisiunea de a lăsa liber un spațiu (distanță) față de vehiculul precedent care, în caz de frînare bruscă, i-ar crea posibilitatea să oprească evitând coliziunea (încălcarea regulii fixate la pct.49 RCR); reducerea bruscă a vitezei și oprirea imediat după executarea depășirii, dacă acesta nu este un caz excepțional (încălcarea regulii fixate la pct.51 RCR); omisiunea depășirii vehiculelor numai pe partea stîngă (ca excepție, vehiculele ai căror conducători au semnalizat intenția de a schimba direcția spre stînga și au început efectuarea acestei manevre, precum și tramvaiele se depășesc pe partea dreaptă, dacă pentru aceasta există spațiu suficient) (încălcarea regulii fixate la alin.(1) pct.52 RCR); intrarea în intersecție în cazul în care circulația este blocată în direcția de mers și, ca urmare, conducătorul va fi forțat să oprească, astfel creînd obstacole vehiculelor ce se deplasează pe drumul intersectat (încălcarea regulii fixate la pct.57 RCR); nereducerea vitezei și neasigurarea că nu se apropie nici un tren la apropierea de trecerea la nivel cu calea ferată (încălcarea regulii fixate la pct.61 RCR); neluarea măsurilor adecvate care vor exclude pornirea de la sine a vehiculului sau utilizarea lui în lipsa conducătorului, înainte de părăsirea vehiculului de către conducător (încălcarea regulii fixate la alin.(1) pct.71 RCR); omisiunea de a scoate vehiculul imediat în afara carosabilului sau de a-l deplasa cît mai aproape de bordură și neanunțarea asistenței tehnice, în cazul în care vehiculul rămîne în pană (încălcarea regulii fixate la alin.(1) pct.74 RCR) etc.

La rîndul său, încălcarea regulilor de exploatare a mijloacelor de transport se poate concretiza în nerespectarea normativelor tehnice, în ale căror cazuri este interzisă exploatarea vehiculelor: pentru sistemele de frînare (alin.(1) pct.122 RCR); pentru sistemul de direcție (alin.(2) pct.122 RCR), pentru dispozitivele de iluminare, semnalizare luminoasă și sonoră (alin.(3) pct.122 RCR); pentru dispozitivele de ștergere și de spălare a geamurilor (alin.(4) pct.122 RCR); pentru roți și pneuri (alin.(5) pct.122 RCR) etc.

4. Articolul 264 CP RM poate fi aplicat numai dacă locul, în care a fost săvîrșită fapta de încălcare a regulilor

de securitate a circulației sau de exploatare a mijloacelor de transport, este deschis pentru circulația vehiculelor și a pietonilor, precum și este administrat de un organ abilitat în calitate de drum public sau de teritoriu adiacent acestuia. Dacă aceste condiții nu sînt îndeplinite, se va aplica, după caz, art.149 sau art.157 CP RM.

5. Infracțiunea prevăzută la art.264 CP RM se consideră consumată din momentul producerii uneia din următoarele urmări prejudiciabile: vătămarea medie a integrității corporale sau a sănătății (alin. (1) sau (2) art.264 CP RM); vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății ori decesul persoanei (alin. (3) sau (4) art.264 CP RM); decesul a două sau mai multor persoane (alin.(5) sau (6) art.264 CP RM). Dacă încălcarea regulilor de securitate a circulației sau de exploatare a mijloacelor de transport nu implică producerea unor asemenea urmări, aplicabile sînt art.228, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 244 sau altele din Codul contravențional.

În procesul de calificare a faptei în baza art.264 CP RM urmează a se indica litera concretă din legea penală. În ipoteza prevăzută la alin.(3) sau (4) art.264 CP RM, individualizarea pedepsei trebuie făcută în funcție de urmarea prejudiciabilă care anume s-a produs: 1) vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății; 2) decesul unei persoane. În ipoteza prevăzută la alin.(5) sau (6) art.264 CP RM, individualizarea pedepsei urmează a se face în funcție de numărul de victime decedate.

6. Încălcarea regulilor de securitate a circulației sau de exploatare a mijloacelor de transport, care a determinat producerea urmărilor prejudiciabile prevăzute de cîteva alineate ale art.264 CP RM, dar reprezentînd aceeași infracțiune, trebuie calificată conform aceluia alineat al art.264 CP RM care prevede o pedeapsă mai aspră.

Regulile concursului de infracțiuni se vor aplica pentru faptele care au determinat producerea mai multor urmări prejudiciabile, dacă aceste fapte sînt săvîrșite la un timp diferit, iar urmările prejudiciabile survenite constituie rezultatul unor încălcări între care nu există nici o legătură.

Dacă în rezultatul aceleiași fapte se produc cîteva urmări prejudiciabile, dintre care unele sînt prevăzute la art.264 CP RM, iar altele la art. 228, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 244 sau altele din Codul contravențional, se va aplica răspunderea potrivit art.264 CP RM (și anume, alineatul din acest articol care prevede pedeapsa mai aspră). În asemenea cazuri, nu se intențiază procedura administrativă.

7. Singurul fapt de încălcare a regulilor de securitate a circulației sau de exploatare a mijloacelor de transport nu este suficient. Se poate întîmpla că urmările prevăzute în art.264 CP RM să fie în legătură cauzală cu fap-

tele altor participanți la trafic, cu o forță invincibilă a naturii, cu defectiunile ascunse ale mijlocului de transport etc. În asemenea cazuri, încălcarea regulilor de securitate a circulației sau de exploatare a mijloacelor de transport nu poate fi considerată temei de aplicare a art.264 CP RM.

Totodată, este posibil ca urmările prevăzute în art.264 CP RM să fie în legătură cauzală cu fapta conducătorului mijlocului de transport. Iar, în același timp, fără a fi influențată semnificativ, derularea legăturii cauzale să fie însoțită de prezența următorilor factori: starea drumului, podului, trecerii la nivel cu calea ferată etc. nu corespunde regulilor, normelor, standardelor din domeniul construcțiilor; defectele tehnice ascunse ale mijlocului de transport nu au fost descoperite în timpul efectuării testării tehnice etc. În toate aceste cazuri, în acord cu alin.(2) art.76 CP RM, astfel de împrejurări pot fi considerate circumstanțe atenuante.

8. Lipsa legăturii cauzale între fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile semnifică lipsa temeiului de aplicare a răspunderii în baza art.264 CP RM. Legătura cauzală în cazul infracțiunii prevăzute la art.264 CP RM este prezentă dacă:

- încălcarea regulilor de securitate a circulației sau de exploatare a mijloacelor de transport a precedat producerea urmărilor prejudiciabile;
- încălcarea respectivă a fost cauza necesară producerii urmărilor prejudiciabile;
- încălcarea regulilor de securitate a circulației sau de exploatare a mijloacelor de transport a creat un pericol real de producere a urmărilor prejudiciabile;
- încălcarea respectivă a transformat posibilitatea producerii urmărilor prejudiciabile în realitate.

9. Nu este aplicabil art.264 CP RM în cazul în care urmările prejudiciabile, prevăzute de acest articol, se află în legătură cauzală cu încălcarea regulilor de protecție a muncii la efectuarea lucrărilor cu utilizarea mijloacelor de transport, a regulilor de încărcare sau descărcare a încărcăturilor, de reparație a mijloacelor de transport, de efectuare a lucrărilor de construcție, a lucrărilor agricole etc. În asemenea ipoteze, se va aplica, după caz, art.149, 157, 183, 300 sau altele din Codul penal.

10. În conformitate cu art.13 al Legii drumurilor, nr.509 din 22.06.1995 (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1995, nr.62-63), proprietarul sau administratorul drumului poartă răspundere materială pentru starea tehnică a drumului pe care îl deține sau administrează. Proprietarul sau administratorul drumului nu poartă răspundere pentru obstacolele create circulației și pentru pagubele aduse participanților la trafic din motive independente de el. Proprietarul sau administratorul drumului nu restituie participanților la trafic cheltuielile suplimentare, condiționate de restricțiile de circulație

legate de executarea lucrărilor planificate și a lucrărilor de restabilire a sectoarelor de drum degradate de avarii sau calamități naturale.

În același timp, se aplică răspunderea conform art.227 din Codul contravențional pentru nerespectarea regulilor de întreținere, de reparație și de reconstrucție a drumurilor, pasajelor și a comunicațiilor situate în zona drumului, a mijloacelor de dirijare a circulației rutiere, nerespectarea termenelor de executare a lucrărilor de reparație și de reconstrucție executate în zona drumurilor, neîntreprinderea măsurilor de asigurare a securității circulației rutiere, precum și pentru neîndeplinirea lucrărilor de amenajare, de reparație și de curățare regulată a pistelor pentru pietoni și a punților de trecere, neexecutarea obligațiilor de întreținere în stare tehnică bună și în curățenie a barierelor de la marginea drumului sau a căilor de acces la drumul de folosință generală.

11. În acele situații, când vinovăția conducătorului mijlocului de transport lipsește, răspunderea pentru producerea accidentului rutier trebuie s-o poarte acei participanți la trafic care se fac vinovați de producerea acestuia (alt conducător al mijlocului de transport, pieton, pasager, alt participant la trafic). Astfel, dacă nerespectarea de către conducătorul mijlocului de transport a regulilor de circulație rutieră a avut un caracter nevoit, fiind determinată de acțiunile altor participanți la trafic, trebuie de reieșit din împrejurările concrete ale celor săvârșite, comparând caracterul și gravitatea pericolului înlăturat cu prejudiciul cauzat realmente, în corespundere cu regulile extremei necesități.

În cazul în care urmările prejudiciabile prevăzute la art.264 CP RM s-au produs datorită faptelor a două sau mai multor persoane, instanțele judecătorești urmează să stabilească caracterul încălcărilor admise de fiecare din aceste persoane. În astfel de cazuri, fiecare din persoanele care au avut o contribuție la rezultat răspund autonom pentru fapta proprie. Dacă există o vină a victimei sau a unei alte persoane, aceasta va fi avută în vedere la individualizarea răspunderii penale a făptuitorului în baza lit.g) alin.(1) art.76 CP RM.

Totuși, de la această regulă există o excepție: nu poate fi atenuată pedeapsa în baza lit.g) alin.(1) art.76 CP RM atunci când conducătorul mijlocului de transport nu și-a îndeplinit obligațiile ce-i reveneau în acea situație concretă față de victimă. De exemplu, conform pct.11 RCR, conducătorul de vehicul, înainte de plecare și în timpul deplasării, este obligat să se asigure că pasagerii: au cuplat centurile, dacă autovehiculul este echipat cu acestea (lit.b); poartă pe cap casca de protecție prinsă cu cataramă în timpul deplasării pe motocicletă (ciclomotor) (lit.c) etc. Neexecutarea unor asemenea obligații

anulează efectul circumstanței atenuante corespunzătoare.

12. În vederea evitării erorilor în procesul de stabilire a faptului de încălcare a regulilor de securitate a circulației sau de exploatare a mijloacelor de transport și evaluării corecte a acestui fapt, este oportună dispunerea unei expertize autotehnice. Obiectul de cercetare al expertizei autotehnice îl pot constitui numai circumstanțele vizînd acțiunile întreprinse de facto de către conducătorul mijlocului de transport sau un alt participant la trafic. Nu pot fi puse în sarcina expertului chestiuni de drept (de exemplu, vinovăția sau nevinovăția conducătorului mijlocului de transport).

De exemplu, chestiunile adresate spre soluționare expertizei autotehnice pot fi:

- la ce distanță unul de altul se aflau mijloacele de transport în momentul intrării unuia din ele în intersecție și al apariției pericolului de impact, și era oare suficientă această distanță pentru o oprire prin frînare?
- care era viteza de deplasare a mijlocului de transport, dacă lungimea parcursului de frînare pe asfaltul uscat a constituit ... metri?
- în care poziție unul față de altul se găseau mijloacele de transport în momentul impactului?
- de cît timp a avut nevoie pietonul pentru a parcurge cu pas accelerat distanța de la trotuar pînă la locul în care a fost acroșat, și a fost oare suficientă această distanță pentru a opri mijlocul de transport care se deplasa cu viteza de 40 km/h?
- a avut oare conducătorul mijlocului de transport posibilitatea tehnică de a evita impactul în cazul unei acționări prompte a frînei la apariția pericolului? etc.

În cazul în care concluziile expertului nu sînt întemeiate, există îndoieli în privința lor sau a fost încălcată ordinea procesuală de efectuare a expertizei, ori dacă instanța de judecată consideră că raportul expertului nu este suficient de clar sau complet, în conformitate cu art.148 CPP, poate fi dispusă efectuarea unei expertize autotehnice suplimentare sau a unei contraexpertize de către un alt expert sau alți experți.

13. Judecătorul apreciază probele, constatate prin intermediul raportului de expertiză autotehnică, conform propriei convingeri, formate în urma examinării lor în ansamblu, sub toate aspectele și în mod obiectiv, călăuzindu-se de lege: „Probele, constatate prin intermediul raportului de expertiză autotehnică, nu pot avea o valoare dinainte stabilită pentru instanța de judecată”; „Efectuarea expertizelor autotehnice revine persoanelor care îndeplinesc cerințele stabilite de art.8 al Legii nr.1086 din 23.06.2000 cu privire la expertiza judiciară,

constatările tehnico-științifice și medico-legale” (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2000, nr.144-145).

14. În cazul infracțiunii prevăzute la art.264 CP RM, față de urmările prejudiciabile făptuitorul manifestă imprudență. Dacă decesul ori vătămarea gravă sau medie a integrității corporale sau a sănătății victimei au fost provocate intenționat, atunci se va aplica nu art.264 CP RM, dar art.145, 151 sau 152 CP RM.

Pentru a se stabili cu exactitate forma și tipul vinovăției manifestate în raport cu urmările prejudiciabile, trebuie luate în considerație toate circumstanțele relevante ale celor săvîrșite. Astfel, în fiecare caz concret, momentul de apariție a pericolului pentru siguranța traficului se stabilește cu luarea în considerație a situației rutiere care a precedat accidentul rutier. Doar din momentul în care apare posibilitatea obiectivă ca conducătorul mijlocului de transport să descopere pericolul se poate atesta apariția pericolului pentru siguranța traficului.

La examinarea probelor privind prezența sau absența posibilității tehnice a conducătorului mijlocului de transport să evite producerea accidentului rutier pe timp de noapte, pe sectoarele de drum neiluminate sau în condiții de vizibilitate redusă, trebuie de reieșit din următoarele: în conformitate cu lit.a) alin.(1) pct.45 RCR, conducătorul mijlocului de transport trebuie să-l conducă în conformitate cu limita de viteză stabilită, ținînd permanent seama de dexteritatea în conducere care i-ar permite să prevadă situațiile periculoase.

15. Subiect al infracțiunii prevăzute la art.264 CP RM este persoana fizică responsabilă care, la momentul săvîrșirii faptei, a atins vîrsta de 16 ani. În afară de aceasta, subiectul trebuie să aibă calitatea specială de persoană care conduce mijlocul de transport.

Este necesar a menționa că calitatea cerută subiectului în art.264 CP RM este determinată de natura activității pe care o efectuează persoana (conducerea unui mijloc de transport), iar nu de existența unei abilități pentru desfășurarea acestei activități. Este suficient ca făptuitorul să conducă de facto un mijloc de transport, chiar dacă această calitate nu se sprijină pe o recunoaștere oficială. Lipsa permisului de conducere nu poate servi temei pentru liberarea făptuitorului de răspundere penală. Nu contează la calificarea conform art.264 CP RM nici dacă făptuitorul este sau nu proprietar al mijlocului de transport, nici dacă l-a răpit sau dacă proprietarul i-a predat sau nu conducerea mijlocului de transport.

Aplicarea art.264 CP RM nu exclude aplicarea art.232 „Conducerea vehiculului de către o persoană care nu are asupra sa permis de conducere” și a alin.(1) art.233 „Conducerea vehiculului în stare de ebrietate produsă de alcool, predarea conducerii lui către o persoană care

se află în stare de ebrietate produsă de alcool sau de alte substanțe” din Codul contravențional.

16. În cazul încălcării regulilor de securitate a circulației sau de exploatare a mijloacelor de transport în timpul instruirii persoanei ce efectuează pregătirea practică, răspunderea o poartă instructorul auto, dacă el nu a întreprins la timp măsuri pentru a preveni urmările prejudiciabile specificate în art.264 CP RM, nu însă persoana ce efectuează pregătirea practică.

Dacă persoana ce efectuează pregătirea practică nu a respectat indicațiile instructorului auto și a încălcat regulile de securitate a circulației, ea este cea care poate fi trasă la răspundere în baza art.264 CP RM.

17. Nu se va aplica art.264 CP RM, dacă urmările prejudiciabile prevăzute de acest articol sînt provocate de încălcarea regulilor de conducere sau de exploatare a mașinilor de luptă, speciale sau de transport. În acest caz, făptuitorul trebuie să fie nu pur și simplu persoana care conduce astfel de mașini. El trebuie să aibă și calitatea de militar. De aceea, se va aplica art.382 CP RM.

18. În sensul art.264 și 264¹ CP RM, noțiunea „stare de ebrietate” are înțelesul stabilit în alin.(1) art.134¹² CP RM: starea de dereglare psihofuncțională a organismului survenită în urma consumului de alcool, de substanțe narcotice, psihotrope și/sau de alte substanțe cu efecte similare.

Starea de ebrietate este stabilită în conformitate cu Regulamentul privind modul de testare alcoolică și examinare medicală pentru stabilirea stării de ebrietate și a naturii ei, aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr.296 din 16.04.2009 (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr.80-81).

Aplicarea răspunderii conform alin.(2), (4) și (6) art.264 CP RM exclude referirea la lit.j) alin.(1) art.77 CP RM. Totodată, gradul de ebrietate (nu însăși ebrietatea) trebuie luat în considerație la individualizarea pedepselor prevăzute la alin.(2), (4) și (6) art.264 CP RM.

19. Este posibil concursul dintre infracțiunea, specificată la alin.(2), (4) sau (6) art.264 CP RM, și infracțiunea prevăzută la alin.(3) art.264¹ CP RM. Această posibilitate se atestă atunci cînd infracțiunea prevăzută la alin.(2), (4) sau (6) art.264 CP RM este urmată de refuzul, împotrivirea sau eschivarea conducătorului mijlocului de transport de la testarea alcoolică, de la examenul medical, în vederea stabilirii stării de ebrietate și a naturii ei sau de la recoltarea probelor biologice în cadrul acestui examen medical.

20. Este posibil concursul dintre infracțiunea, specificată la alin.(2), (4) sau (6) art.264 CP RM, și infracțiunea prevăzută la alin.(1) art.264¹ CP RM. Aceasta cu condiția că săvîrșirea infracțiunii specificate la alin.(2), (4) sau (6) art.264 CP RM presupune nu pur și simplu

stare de ebrietate a făptuitorului, dar stare de ebrietate alcoolică cu grad avansat sau stare de ebrietate produsă de substanțe narcotice, psihotrope și/sau de alte substanțe cu efecte similare. În cazul dat, la fel de necesară este condiția ca urmările prejudiciabile nominalizate în art.264 CP RM să nu se afle în legătură cauzală cu fapta de conducere a mijlocului de transport de către o persoană care se află în stare de ebrietate alcoolică cu grad avansat sau în stare de ebrietate produsă de substanțe narcotice, psihotrope și/sau de alte substanțe cu efecte similare. Legătura cauzală trebuie să fie cu o încălcare a regulilor de securitate a circulației sau de exploatare a mijloacelor de transport.

Dacă însă urmările prejudiciabile nominalizate în art.264 CP RM se află în legătură cauzală cu încălcarea regulilor de securitate a circulației sau de exploatare a mijloacelor de transport – concretizată în conducerea mijlocului de transport de către o persoană care se află în stare de ebrietate alcoolică cu grad avansat sau în stare de ebrietate produsă de substanțe narcotice, psihotrope și/sau de alte substanțe cu efecte similare – atunci răspunderea urmează a fi aplicată numai în conformitate cu alin.(2), (4) sau (6) art.264 CP RM. Nu va fi necesară calificarea suplimentară în baza alin.(1) art.264¹ CP RM.

21. Cerința esențială pentru aplicarea răspunderii conform alin.(1) art.264¹ CP RM este ca, în timpul conducerii mijlocului de transport, făptuitorul să fie în stare de ebrietate cu grad avansat (în ipoteza ebrietății produse de băuturi alcoolice) sau în stare de ebrietate (în ipoteza ebrietății produse de substanțe narcotice, psihotrope și/sau de alte substanțe cu efecte similare).

Potrivit alin.(2) art.134¹² CP RM, prin „stare de ebrietate alcoolică cu grad minim” se înțelege starea persoanei care are concentrația de alcool în sînge de la 0,3 pînă la 0,8 g/l și concentrația vaporilor de alcool în aerul expirat de la 0,15 pînă la 0,4 mg/l. Totodată, conform alin.(3) art.134¹² CP RM, prin „stare de ebrietate alcoolică cu grad avansat” se înțelege starea persoanei care are concentrația de alcool în sînge de la 0,8 g/l și mai mult și concentrația vaporilor de alcool în aerul expirat de la 0,4 mg/l și mai mult. Trebuie să fie întrunite cumulativ condiția privitoare la concentrația de alcool în sînge și condiția referitoare la concentrația vaporilor de alcool în aerul expirat.

22. Infracțiunea prevăzută la alin.(1) art.264¹ CP RM se consideră consumată din momentul efectuării conducerii mijlocului de transport de către o persoană care se află în stare de ebrietate alcoolică cu grad avansat sau în stare de ebrietate produsă de substanțe narcotice, psihotrope și/sau de alte substanțe cu efecte similare.

23. Subiect al infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.264¹ CP RM este persoana fizică responsabilă care, la

momentul săvârșirii infracțiunii, a atins vârsta de 16 ani. În plus, subiectul are calitatea specială de persoană care conduce mijlocul de transport.

24. În sensul alin.(2) art.264¹ CP RM, în esență, acțiunea de predare a conducerii mijlocului de transport consistă în eliberarea permisiunii – verbale sau scrise – pentru deplasarea mijlocului de transport.

Infracțiunea prevăzută la alin.(2) art.264¹ CP RM se consideră consumată din momentul producerii urmărilor prejudiciabile prevăzute în art.264 CP RM. Față de aceste urmări făptuitorul manifestă imprudență.

25. Subiect al infracțiunii prevăzute la alin.(2) art.264¹ CP RM este persoana fizică responsabilă care, la momentul săvârșirii infracțiunii, a atins vârsta de 16 ani. În plus, subiectul trebuie să aibă o calitate specială: conducătorul sau posesorul mijlocului de transport care e predat pentru conducere unei alte persoane care se află în stare de ebrietate; alte persoane responsabile de exploatarea mijloacelor de transport.

26. În sensul alin.(3) art.264¹ CP RM, fără preexistența solicitării agentului de circulație, nu există, pentru conducătorul mijlocului de transport, obligația de a se supune, din proprie inițiativă, testării alcoolscopice, examenului medical în vederea stabilirii stării de ebrietate și a naturii ei sau recoltării probelor biologice în cadrul acestui examen. Deci, în lipsa situației-premisă specificate, nu poate fi concepută nici infracțiunea prevăzută la alin.(3) art.264¹ CP RM.

Infracțiunea în cauză se consideră consumată din momentul realizării refuzului, împotrivirii sau eschivării conducătorului mijlocului de transport de la testarea alcoolscopică, de la examenul medical în vederea stabilirii stării de ebrietate și a naturii ei sau de la recoltarea probelor biologice în cadrul acestui examen medical.

27. Subiect al infracțiunii prevăzute la alin.(3) art.264¹ CP RM este persoana fizică responsabilă care, la momentul săvârșirii infracțiunii, a atins vârsta de 16 ani. În afară de aceasta, subiectul are calitatea specială de conducător al mijlocului de transport.

28. În sensul alin.(4) art.264¹ CP RM, subiectul nu deține permis de conducere în oricare din următoarele situații:

1) subiectului îi lipsește în genere permisul de conducere. Se are în vedere inexistența permisului de conducere, nu lipsa temporară, de moment, a acestuia;

2) subiectul deține permis de conducere, însă unul necorespunzător categoriei/subcategoriei mijlocului de transport pe care îl conducea în momentul săvârșirii infracțiunii;

3) subiectul deține permis de conducere care este însă cu termenul expirat sau anulat, sau nevalabil din alte cauze.

29. În sensul alin.(4) art.264¹ CP RM, subiectul este privat de dreptul de a conduce mijlocul de transport atunci când se află în perioada în care execută pedeapsa prevăzută de art.65 CP RM sau sancțiunea contravențională prevăzută de art.35 din Codul contravențional. Nu se are în vedere că subiectul nu-și poate exercita dreptul de a conduce mijlocul de transport pentru că, de exemplu, mijlocul de transport i-a fost ridicat, sechestrat, confiscat etc., în baza legii.

30. În sensul art.265 CP RM, prin „punere în exploatarea a mijloacelor de transport cu defecte tehnice vădite” trebuie să înțelegem acțiunea care:

- 1) constă în darea unui ordin sau în acordarea de permisiune pentru efectuarea deplasării mijlocului de transport;
- 2) presupune ca premisă prezența la mijlocul de transport a unor defecte tehnice vădite, astfel încât se creează pericolul producerii urmărilor prejudiciabile prevăzute la art.264 CP RM;
- 3) presupune că defectele tehnice vădite se referă, în special, la sistemele de transmitere, sistemele de direcție, sistemele de frînare ale mijlocului de transport pus în exploatare, la dispozitivele de iluminare, dispozitivele de semnalizare luminoasă și sonoră, ori constau, în special, în uzarea anvelopelor unui asemenea mijloc de transport etc.

Nomenclatorul defectelor tehnice ale mijloacelor de transport și condițiile în care se interzice circulația lor pe drumurile publice sînt prevăzute, în principal, în normele din Secțiunea a 18-a „Condiții tehnice pentru admiterea în circulație a autovehiculelor și remorcilor” din RCR.

31. În sensul art.265 CP RM, o altă încălcare gravă a regulilor de exploatare a mijloacelor de transport (alta decît punerea în exploatare a mijloacelor de transport cu defecte tehnice vădite), ce asigură securitatea circulației, trebuie să îndeplinească următoarele condiții:

- 1) să se exprime într-o încălcare a regulilor de exploatare a mijloacelor de transport;
- 2) această încălcare să fie gravă;
- 3) această încălcare să nu se exprime în punerea în exploatare a mijloacelor de transport cu defecte tehnice vădite;
- 4) regulile de exploatare a mijloacelor de transport, grav încălcate, trebuie să asigure securitatea circulației.

Nu pot intra sub incidența noțiunii „altă încălcare gravă a regulilor de exploatare a mijloacelor de transport ce asigură securitatea circulației” următoarele încălcări, specificate în RCR:

- 1) mijlocul de transport nu a fost supus controlului tehnic de stat sau lipsește ecusonul ce confirmă efectuarea acestuia sau raportul de verificare tehnică a vehiculului (lit.b) pct.121);
- 2) numărul de înmatriculare a mijlocului de transport nu corespunde standardului stabilit (lit.c) pct.121);
- 3) mijlocul de transport este echipat cu dispozitive luminoase și sonore speciale, fără autorizația Direcției poliției rutiere (lit.d) pct.121);
- 4) concentrația substanțelor nocive în gazele de eșapament depășește normele admisibile stabilite de standarde (lit.a) alin.(6) pct.122);
- 5) mijlocul de transport nu este înmatriculat în modul stabilit (lit.a) pct.125);
- 6) numărul de identificare a șasiului, caroseriei, cadrului sau numărul de fabricare a motorului este reimprimat prin poansonare ori acesta nu corespunde celui înscris în certificatul de înmatriculare (lit.b) pct.125);
- 7) lipsește placa cu numărul de înmatriculare sau acesta nu corespunde celui înscris în certificatul de înmatriculare (lit.c) pct.125);
- 8) conducătorului mijlocului de transport îi lipsește permisul de conducere de categoria respectivă, sau conducătorul mijlocului de transport nu a trecut testul psihofiziologic și medical (lit.a) alin.(1) pct.126);
- 9) admiterea în circulație a mașinilor autopropulsate cu șenile pe drumurile modernizate (lit.c) alin.(1) pct.126) etc.

32. În sensul art.265 CP RM, încălcarea regimului de lucru al șoferilor sau mecanizatorilor presupune încălcarea reglementărilor privind timpul de muncă și timpul de odihnă, stabilite de Codul muncii, de alte acte normative, de acordurile internaționale în materie la care Republica Moldova este parte. În special, se au în vedere reglementările privind: repartizarea timpului de muncă în cadrul săptămânii; durata zilnică a timpului de muncă; munca pe timp de noapte; pauza de masă și repausul zilnic etc.

33. Infracțiunea prevăzută la art.265 CP RM se consideră consumată din momentul producerii oricăreia din urmările prejudiciabile prevăzute la art.264 CP RM.

În cazul infracțiunii prevăzute la art.265 CP RM, conducătorul mijlocului de transport își aduce concursul la producerea urmărilor prejudiciabile specificate în acest articol. Însă, dezvoltarea legăturii cauzale cu aceste urmări începe de la acțiunile subiectului infracțiunii de punere în exploatare a mijloacelor de transport cu defecte tehnice vădite. Nu de la fapta conducătorului mijlocului de transport. Anume aceste acțiuni (în relație cu fapta conducătorului mijlocului de transport) condiționează producerea urmărilor prejudiciabile în contextul infracțiunii prevăzute la art.265 CP RM.

Deci, fapta conducătorului mijlocului de transport este subsidiară (adiacentă, secundară) în dezvoltarea legăturii cauzale din cadrul infracțiunii prevăzute la art.265 CP RM. Această faptă este principală în dezvoltarea legăturii cauzale din cadrul unei alte infracțiuni, a celei prevăzute la art.264 CP RM.

În procesul de calificare a infracțiunii prevăzute la art.265 CP RM, trebuie să se răspundă la întrebarea: era oare posibilă evitarea urmărilor prejudiciabile, dacă nu s-ar fi comis încălcările menționate în acest articol? Dacă se va stabili că, în lipsa încălcărilor, urmările respective nu ar fi survenit, atunci există legătura cauzală, ca semn al laturii obiective a infracțiunii prevăzute la art.265 CP RM. Dimpotrivă, dacă se va constata că nu ar fi fost posibilă evitarea urmărilor prejudiciabile, chiar dacă nu s-ar fi comis nici o încălcare, atunci lipsește respectiva legătură cauzală.

34. Subiect al infracțiunii prevăzute la art.265 CP RM este persoana fizică responsabilă care, la momentul săvârșirii infracțiunii, a atins vârsta de 16 ani.

Doar persoana responsabilă pentru starea tehnică sau pentru exploatarea mijloacelor de transport poate fi subiectul infracțiunii în cazul: 1) punerii în exploatare a mijloacelor de transport cu defecte tehnice vădite; 2) altei încălcări grave a regulilor de exploatare a mijloacelor de transport, care asigură securitatea circulației.

În aceste două cazuri se au în vedere în special: 1) lucrătorii întreprinderilor de transport cu orice formă de proprietate, care au obligațiunea specială de a asigura controlul privind starea tehnică a mijloacelor de transport; 2) persoanele care răspund pentru testarea tehnică obligatorie a mijloacelor de transport; 3) reprezentanții organului abilitat al administrației publice centrale în domeniul transporturilor și gospodăriei drumurilor, care eliberează autorizația specială de transport pentru admiterea în circulație pe drumurile publice a mijloacelor de transport cu greutate sau gabarite ce depășesc limitele admise; 4) lucrătorii poliției rutiere care răspund pentru supravegherea tehnică a mijloacelor de transport; 5) conducătorii sau posesorii mijloacelor de transport care i-au permis altei persoane să exploateze mijlocul de transport.

35. În cazul infracțiunii prevăzute la art.265 CP RM, atunci când fapta prejudiciabilă se prezintă sub modalitatea de încălcare a regimului de lucru al șoferilor sau mecanizatorilor, subiectul are o dublă calitate specială: 1) este o persoană cu funcție de răspundere sau o persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală; 2) este o persoană în ale cărei obligațiuni intră asigurarea regimului de lucru al șoferilor sau mecanizatorilor.

36. Răspunderea persoanei conform art.265 CP RM nu poate fi pusă în dependență de faptul dacă a fost tras

sau nu la răspundere penală conducătorul mijlocului de transport implicat în producerea urmărilor prejudiciabile prevăzute la art.264 CP RM. Chiar dacă acest conducător va fi găsit nevinovat, nu înseamnă că există temeuri de a considera aceasta drept cauză de a nu trage la răspundere persoana care a săvârșit infracțiunea prevăzută la art.265 CP RM.

37. În sensul art.266 CP RM, prin „părăsirea locului accidentului rutier” se înțelege acțiunea de plecare a făptuitorului de la locul accidentului rutier cu mijlocul de transport (al său ori al unei alte persoane), ori plecarea pe jos de la locul respectiv, în pofida interdicției de rigoare din RCR.

În sensul art.266 CP RM, noțiunea de accident rutier are următorul înțeles: evenimentul produs ca urmare a încălcării regulilor de securitate a circulației sau de exploatare a mijloacelor de transport, în care au fost implicate unul sau mai multe mijloace de transport aflate în circulație, în urma căreia a rezultat vătămarea gravă sau decesul unei ori mai multor persoane.

În sensul art.266 CP RM, prin „locul accidentului rutier” se înțelege segmentul de drum public sau un alt loc în care s-a produs accidentul rutier, în rezultatul circulației mijlocului de transport și al intrării acestuia în coliziune cu persoane, cu alte mijloace de transport, cu alte bunuri mobile sau imobile. Cu alte cuvinte, luând în considerație contextul infracțiunii prevăzute la art.266 CP RM, se are în vedere locul în care încălcarea regulilor de securitate a circulației sau de exploatare a mijloacelor de transport provoacă urmările indicate la alin.(3) și (5) art.264 CP RM.

38. Pentru calificarea faptei conform art.266 CP RM, este esențială stabilirea situației-premisă: încălcarea de către făptuitor a regulilor de securitate a circulației sau de exploatare a mijloacelor de transport, dacă această încălcare a provocat urmările indicate la alin.(3) sau (5) art.264 CP RM. Articolul 243 din Codul contravențional stabilește răspunderea pentru părăsirea de către vinovat a locului în care s-a produs accidentul rutier. În acest caz, situația-premisă se exprimă în încălcarea de către făptuitor a regulilor de securitate a circulației sau de exploatare a mijloacelor de transport, dacă această încălcare nu a provocat urmările indicate la alin.(3) sau (5) art.264 CP RM.

Infracțiunea prevăzută la art.266 CP RM se consideră consumată din momentul părăsirii locului accidentului rutier.

39. Latura subiectivă a infracțiunii de părăsire a locului accidentului rutier se caracterizează prin intenție directă. Ca motive ale infracțiunii examinate pot fi numite: lașitatea; teama de a fi tras la răspundere; indiferența etc. Cît privește scopul infracțiunii prevăzute la art.266 CP RM, acesta nu poate consta în: transportarea

persoanei accidentate la unitatea medicală; comunicarea la unitatea medicală sau la poliție despre producerea accidentului rutier; salvarea vieții proprii (în prezența stării de extremă necesitate) etc. Scopul urmărit de subiectul infracțiunii de părăsire a locului accidentului rutier îl constituie împiedicarea activității de constatare imediată și completă a încălcărilor regulilor de securitate a circulației sau de exploatare a mijloacelor de transport, precum și a activității de identificare a făptuitorului și de stabilire a circumstanțelor concrete în care au fost comise încălcările respective.

40. Subiect al infracțiunii de părăsire a locului accidentului rutier este persoana fizică responsabilă care, la momentul săvârșirii infracțiunii, a atins vârsta de 16 ani. În plus, este o persoană 1) care conduce mijlocul de transport și 2) care anterior a săvârșit infracțiunea prevăzută la alin.(3) sau (5) art.264 CP RM.

41. Conducătorul mijlocului de transport, care după săvârșirea accidentului rutier a părăsit persoana accidentată în pericol pentru viață, urmează să poarte răspundere conform art.163, alin.(3) sau (5) art.264 și 266 CP RM. Articolul 266 CP RM nu este o normă specială în raport cu art.163 CP RM.

Se va aplica art.163 CP RM în cazul în care subiectul este cel care pune victima într-o situație periculoasă pentru viață (prin comiterea accidentului rutier), după care o lasă cu bună-știință fără ajutor. Dimpotrivă, se va aplica art.162 CP RM în cazul în care subiectul este cel care nu acordă ajutor victimei. Însă, nu el a provocat accidentul rutier. Nu el a pus victima într-o situație periculoasă pentru viață.

Dacă decesul victimei s-a produs imediat, ca urmare a accidentului rutier, iar făptuitorul este conștient de aceasta, nu i se va aplica răspunderea conform art.163 CP RM. Însă, aceasta nu poate afecta cu nimic oportunitatea aplicării art.266 CP RM.

42. Infracțiunea prevăzută la art.269 CP RM este o infracțiune săvârșită exclusiv în domeniul transportului auto. Nu poate fi comisă această infracțiune în domeniul transportului feroviar, aerian sau naval.

43. În sensul art.269 CP RM, regulile privind menținerea ordinii și securitatea circulației sînt regulile stabilite de:

- Legea privind siguranța traficului rutier;
- Regulamentul circulației rutiere;
- Regulamentul transporturilor auto de călători și bagaje etc.

Infracțiunea prevăzută la art.269 CP RM se consideră consumată din momentul producerii urmărilor prejudiciabile indicate la art.264 CP RM. Față de aceste urmări făptuitorul manifestă imprudență.

44. Faptul că un alt participant la trafic (altul decât conducătorul mijlocului de transport) apare ca victimă a infracțiunii prevăzute la art.264 CP RM nu exclude deloc posibilitatea că această persoană să aibă rolul de subiect al infracțiunii prevăzute la art.269 CP RM. Aceasta în contextul aceluiași accident rutier.

Subiect al infracțiunii prevăzute la art.269 CP RM este persoana fizică responsabilă care, la momentul săvârșirii infracțiunii, a atins vârsta de 16 ani. În plus, trebuie să aibă o anumită calitate specială: pasager, pieton sau alt participant la trafic.

45. Prin „participant la trafic (altul decât conducătorul mijlocului de transport)” trebuie să înțelegem:

- 1) conducătorii de biciclete sau ciclomotoare;
- 2) conducătorii de vehicule cu tracțiune animală;
- 3) călăreții;
- 4) persoanele care însoțesc pe drumurile publice animale izolate, de povară, de călărie sau turme, cirezi etc.;
- 5) pietonii;
- 6) părinții, educatorii sau alte persoane care însoțesc copii;
- 7) persoanele adulte care se deplasează cu copii în vârstă de pînă la 7 ani;
- 8) persoanele adulte care supraveghează grupurile de copii;
- 9) conducătorii coloanelor;
- 10) pasagerii;
- 11) persoanele care împing sau trag cu brațele mijlocul de transport sau un alt vehicul.

46. Obiectul imaterial al infracțiunii prevăzute la art.276 CP RM îl reprezintă seria ori numărul de identificare a șasiului, caroseriei sau motorului auto. Nu se are în vedere seria sau numărul de identificare a cadrului. Obiectul imaterial al infracțiunii în cauză pot să-l reprezinte elementele de identificare aparținînd numai autovehiculelor. Nu pot reprezenta acest obiect imaterial elementele de identificare aparținînd: 1) remorcilor; 2) navelor flotei de capacitate mică; 3) agregatelor staționare și mobile avînd motoare cu ardere internă. Elementele de identificare a autovehiculelor urmează a fi deosebite de numărul de înmatriculare a vehiculelor.

47. Noțiunea „autovehiculul”, utilizată în dispoziția art.276 CP RM, trebuie înțeleasă în sensul în care e definită în pct.7 RCR: „vehiculul autopropulsat, destinat transportului de persoane sau de bunuri ori efectuării de lucrări, cu excepția ciclomotorului și a vehiculelor pe șine. Troleibuzul este considerat autovehicul”. Noțiunea „autovehicul” este mai îngustă decât noțiunea „mijloc de transport” (în sensul art.132 CP RM).

48. În sensul art.276 CP RM, prin „ștergere” trebuie să înțelegem îndepărtarea mecanică a elementelor de identificare respective; prin „înlocuire” se are în vedere

substituirea segmentului de șasiu, caroserie sau motor auto purtînd elementul de identificare autentic cu un alt segment corespunzător purtînd elementul de identificare fals; prin „modificare” se înțelege îndepărtarea chimică sau de altă natură (cu excepția celei mecanice) a elementelor de identificare a autovehiculelor.

Acțiunea de falsificare a elementelor de identificare a autovehiculelor trebuie deosebită de: 1) folosirea cu bună-știință a unui autovehicul cu seria sau numărul șasiului, caroseriei sau motorului auto false. Această acțiune poate fi sancționată în baza alin.(1) art.229 din Codul contravențional; 2) distrugerea elementelor de identificare a autovehiculelor, înstrăinarea șasiului, caroseriei sau motorului auto purtînd elemente de identificare false, înstrăinarea autovehiculului cu șasiu, caroserie sau motor purtînd elemente de identificare false. În prezența unor condiții suplimentare, este posibil ca astfel de fapte să reprezinte anumite infracțiuni (de exemplu, infracțiunea de spălare a banilor (art.243 CP RM)).

Infracțiunea prevăzută la art.276 CP RM se consideră consumată din momentul falsificării chiar și a unui singur specimen de serie ori număr de identificare a șasiului, caroseriei sau motorului auto.

49. Subiect al infracțiunii de falsificare a elementelor de identificare a autovehiculelor este persoana fizică responsabilă care, la momentul săvârșirii infracțiunii, a atins vârsta de 16 ani.

50. În sensul prevederii de la lit.b) alin.(2) art.276 CP RM, falsificarea elementelor de identificare a autovehiculelor este săvîrșită de două sau mai multe persoane în una din următoarele situații:

- 1) infracțiunea e săvîrșită de doi sau mai mulți co-autori;
- 2) infracțiunea e săvîrșită de o persoană care are semnele subiectului infracțiunii, împreună cu o persoană care nu are astfel de semne;
- 3) infracțiunea e săvîrșită de o persoană care are semnele subiectului infracțiunii, prin intermediul unei persoane care nu are astfel de semne.

51. În sensul prevederii de la lit.c) alin.(2) art.276 CP RM, atunci cînd falsificarea elementelor de identificare a autovehiculelor este săvîrșită cu folosirea situației de serviciu, se are în vedere că subiectul infracțiunii are calitatea specială de persoană cu funcție de răspundere sau de persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală. Nu este suficient ca subiectul falsificării elementelor de identificare a autovehiculelor să aibă calitatea specială de persoană cu funcție de răspundere sau de persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală. Dacă nu există o legătură între folosirea situației de serviciu și infracțiunea de falsificare

a elementelor de identificare a autovehiculelor săvârșită, o asemenea persoană nu poate fi trasă la răspundere în baza lit.c) alin.(2) art.276 CP RM.

În cazul săvârșirii falsificării elementelor de identificare a autovehiculelor de două sau mai multe persoane, dintre care nu toate sînt persoane care își folosesc situația de serviciu, persoanele care nu-și folosesc situația de serviciu vor răspunde în calitate de organizatori, instigatori sau complici la infracțiunea prevăzută la lit.c) alin.(2) art.276 CP RM.

52. În acord cu alin.(3) art.65 CP RM, pentru infracțiunile în domeniul transportului auto, privirea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate poate fi aplicată ca pedeapsă complementară în cazurile cînd nu este prevăzută în calitate de pedeapsă în norma penală corespunzătoare, dacă, ținînd cont de caracterul infracțiunii săvârșite de către făptuitor în timpul îndeplinirii obligațiilor de serviciu sau în timpul exercitării unei anumite activități, instanța de judecată va considera imposibilă păstrarea de către acesta a dreptului de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate.

53. Dacă există circumstanțe atenuante excepționale, pedeapsa pentru infracțiunile în domeniul transportului auto poate fi aplicată conform prevederilor art.79 CP RM. Temei pentru aplicarea unei pedepse mai ușoare decît cea prevăzută de lege, conform art.79 CP RM, pot servi numai circumstanțele excepționale, inclusiv cele referitoare la personalitatea făptuitorului. Instanțele de judecată trebuie să studieze multilateral, în deplină măsură și obiectiv, toate circumstanțele și datele prezentate care caracterizează atît negativ, cît și pozitiv persoana inculpatului și care au o importanță esențială pentru stabilirea categoriei și mărimii pedepsei.

54. Dacă, în procesul de examinare a cauzelor privind infracțiunile în domeniul transportului, instanța de judecată constată fapte de încălcare a legalității în activitatea întreprinderilor care exploatează mijloace de transport, a proprietarilor sau administratorilor drumurilor, atunci, odată cu adoptarea hotărîrii, ea poate emite, în temeiul art.218 CPP RM, o încheiere interlocutorie prin care aceste fapte se aduc la cunoștință organelor respective, persoanelor cu funcție de răspundere și procurorului. În termen de cel mult o lună, instanța de judecată va fi informată despre rezultatele soluționării faptelor expuse în încheierea interlocutorie.

55. În legătură cu adoptarea hotărîrii de față, se abrogă Hotărîrea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Despre practica judiciară cu privire la aplicarea legislației în cadrul examinării cauzelor penale referitor la încălcarea regulilor de securitate a circulației și de exploatare a mijloacelor de transport”, nr.20 din 08.07.1999, cu modificările ulterioare.

Referințe:

- ¹ A se vedea: V.Stati. *Infracțiunea de punere în exploatare a mijloacelor de transport cu defecte tehnice vădite (art. 265 CP RM): analiza elementelor constitutive* // Revista Institutului Național al Justiției, 2008, nr.3, p.63-72; V.Stati. *Infracțiunea de punere în exploatare a mijloacelor de transport cu defecte tehnice vădite (art. 265 CP RM): analiza elementelor constitutive* // Revista Națională de Drept, 2010, nr.1, p.55-63.
- ² Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2005, nr.69.
- ³ A se vedea: V.Stati. *Aspecte teoretice și practice privind aplicarea răspunderii penale pentru unele infracțiuni în domeniul transportului auto (Partea II)* // Revista Institutului Național al Justiției, 2009, nr.2, p.37-49.

Sergiu FURDUI

doctor în drept, conferențiar universitar,
vicepreședinte al Colegiului penal
al Curții Supreme de Justiție

formator INJ

PROBLEME ȘI SOLUȚII ÎN LEGĂTURĂ CU APLICAREA CODULUI CONTRAVENȚIONAL

Analyzing the informative notes regarding on the application of the Contravention Law which arrive to the Supreme Court of Justice from other courts, we find that Contravention Code does not provide in full measure solutions for the legal regulation of new relations co-existing in society and is not yet systematized on the basis of some principles, institutions and own regulations.

In such circumstances the courts are called as well as the function of solving the contravention causes, to contribute significantly to the application of the legal framework in contravention domain which is able to answer to the rigors and demands of time.

The importance of judicial activity in the process of elaboration and training of the contravention law comes from the fact that the concepts, categories, principles and legal institutions of this normative act should be developed and evaluated under the direct influence of jurisprudence. In turn these values of thought and judicial practice follow to be subject to extensive research by the science of the Contravention Law because eventually to be integrated into a symmetric system by operation of elaborating the proposals of lege ferenda at the Contravention Code.

Urmare adresei nr.290 CJ-10 din 15 iunie 2010, parvenite de la Comisia juridică, numiri și imunități a Parlamentului Republicii Moldova, prin care se solicită a prezenta opinii și propuneri vis-à-vis de recomandările Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău privitor la unele reglementări din Codul contravențional, manifestând interesul și dorința de a identifica și propune soluții optime, în rîndurile ce urmează tindem să dezvoltăm opinia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție adoptată la ședința operativă din 2 iulie 2010¹, pe care o susținem *in toto*.

Preocupările din ultimul timp cu privire la Codul contravențional îndeamnă la activități concrete și constructive în vederea rezolvării problemelor pe care le ridică practica judiciară în legătură cu interpretarea și aplicarea prevederilor acestui act normativ, dat fiind că la această dimensiune s-au acumulat și continuă să se acumuleze diverse puncte de vedere, deseori controversate, toate orientate spre încercările de a sintetiza și ordona cunoștințele teoretice și practice, în vederea

soluționării problemelor ce apar în cadrul aplicării legii contravenționale.

Față de aceste motive, pornind de la faptul că procesele contravenționale au o pondere substanțială și însemnată în activitatea instanțelor judecătorești, în vederea stabilirii reglementărilor pertinente pentru aplicarea corectă și uniformă a normelor încorporate în Codul contravențional, prin scrisoarea nr. 9-S.R./09 din 22.06.2009, Curtea Supremă de Justiție a solicitat de la instanțele judecătorești note informative, care să includă:

- a) probleme de drept cu care se confruntă instanța de judecată la interpretarea și aplicarea legii contravenționale;
- b) constatări motivate privind imperfecțiunea și neconcordanța legii contravenționale, în cazul în care există asemenea situație la judecarea cauzei contravenționale;
- c) propuneri privind perfecționarea cadrului legislativ existent în domeniul contravențional și armonizarea normelor în vigoare cu reglementările legislației comunitare.

Efectuînd analiza juridică a notelor informative parvenite, am constatat că instanțele judecătorești întîmpină diverse probleme de drept în cadrul aplicării legii contravenționale, probleme care creează consecințe negative, cu implicații de ordin teoretic, dar și practic (deficiențe la interpretarea unitară și aplicarea corectă a normelor contravenționale, contestații întemeiate privind valoarea lor normativă, diminuarea eficienței legii contravenționale, abordări conjuncturale, reglementări juridice, practici distorsionate etc.).

În acest context, Colegiul penal al Curții Supreme de Justiție a organizat, la 29 octombrie 2009, o masă rotundă, în cadrul căreia s-au pus în discuție probleme ce apar în instanțele de judecată la aplicarea prevederilor Codului contravențional. Din discursurile președinților instanțelor judecătorești, participanți la dezbateri, rezultă că judecătorii întîmpină dificultăți la interpretarea și aplicarea legii contravenționale, deoarece aceasta este afectată de imperfecțiuni și neclarități legislative, motiv pentru care se adoptă soluții diferite și contradictorii.

Problemele survenite în legătură cu aplicarea Codului contravențional au fost discutate și în cadrul mesei rotunde prilejuite de lansarea Raportului elaborat de Programul de Drept „Performanțele justiției penale prin prisma drepturilor omului. Evaluarea procesului de transformare a sistemului de justiție penală în Republica Moldova”, desfășurate la 2 decembrie 2009. În Raport se subliniază că „noul Cod contravențional este foarte complicat și nu s-a făcut nici o estimare a impactului în practică. Acesta prevede noi contraven-

ții și o procedură mult mai complexă, ceea ce va spori numărul de cazuri, în special pentru judecători”²

În timpul dezbatelor pe marginea Proiectului Codului contravențional, am atenționat în nenumărate rânduri³ asupra impactului negativ ce riscă să se răsfrîngă în legătură cu adoptarea legii contravenționale necalitative, dar, spre regret, nu am fost auziți. Astfel, am semnalat „că abordarea voluntaristă sau delitantă a concepției privind Codul contravențional, neglijîndu-se sau exagerîndu-se însemnătatea noțiunilor-cheie și a principiilor de bază ale unui asemenea act normativ important, prin substituirea componentelor de bază cu cele din alte ramuri de drept sau prin preluarea lor din legislația în vigoare, deja depășită, poate avea consecințe negative, cu implicații de ordin teoretic (o tratare cu caracter subiectivist și unilateral a reglementărilor contravenționale), dar și practic (deficiențe serioase la interpretarea și aplicarea normelor contravenționale, diminuarea eficienței legii contravenționale etc.).⁴

Astfel, pe de o parte, este foarte dificil de sesizat, chiar imposibil de argumentat din punct de vedere științific, plasarea în Codul contravențional, într-un singur capitol, a două instituții de bază, dar diferite, ale dreptului contravențional: contravenția și răspunderea contravențională (Capitolul 2), precum și cauzele care înlătură caracterul contravențional al faptei și cauzele care exonerează de răspunderea contravențională (Capitolul 3), cu atât mai mult identificîndu-le într-o singură normă generală (art.19). Pe de altă parte, două părți componente ale unei instituții de bază a dreptului contravențional (sanțiunea contravențională) sînt plasate în două capitole (în Capitolul 4 – sanțiunile contravenționale și în Capitolul 5 – aplicarea sanțiunii contravenționale).

De asemenea, este o lacună evidentă absența în Partea Generală a Codului contravențional a măsurilor de asigurare: confiscarea specială, desființarea lucrărilor neautorizate și aducerea în stare inițială, acțiuni educative de profilaxie individuală aplicate minorului, obligarea la tratament medical. Astfel, la examinarea cauzelor cu privire la contravențiile prevăzute de art.179 (construcții neautorizate și intervenții neautorizate la construcțiile existente), art.274 (încălcarea regulilor de comerț în piață), art.287 (încălcarea regulilor vamale) și multe altele, autoritatea competentă întîmpină probleme în vederea soluționării juste a cauzelor respective în legătură cu chestiunile privind obiectele a căror existență și circulație este ilegală.

Este extrem de greu de apreciat ce activitate desfășoară instanța de judecată la aplicarea prevederilor art.34 alin.(4)-(8), de vreme ce această instanță este transformată în mod nejustificat într-un organ de executare a sanțiunii contravenționale – amenda, astfel fiind

evitată procedura de executare prin prisma activității organului de executare (Titlul 7 din Codul de executare).⁵

Este o eroare vădită că una și aceeași faptă contravențională se prevede în mai multe articole din Partea Specială a Codului contravențional. De exemplu: art.91 alin.(2) prevede răspundere pentru comercializarea către minori a produselor din tutun și a băuturilor alcoolice. Tot pentru comercializarea către minori a băuturilor alcoolice se prevede răspundere în art.286 alin.(4) și în art.286 alin.(3).

Este vădit greșită sanțiunea în art.274 alin.(2) C.cont., unde se prevede amendă de la 50 la 500 de unități convenționale, pe cînd în art.34 alin.(2) C.cont. se prevede că amenda se aplică persoanelor fizice de la 1 la 150 unități convenționale. Asemenea greșeli există și în alte norme speciale ale Codului contravențional.

În acest context, subliniem că Partea Specială a Codului contravențional este, în principiu, o reproducere a Părții Speciale a fostului Cod de contravenții administrative, fiind schimbată doar ordinea și, în unele cazuri, fiind completată cu noi componente de contravenții. Se observă că la elaborarea componentelor de contravenții nu s-a ținut seama de actele normative în vigoare, care reglementează raporturile juridice din domeniul respectiv ocrotit de legea contravențională și nu s-a consultat organul de stat specializat în evidența legislativă cu privire la materia supusă reglementării contravenționale. Aceasta se resimte în modul de redactare a normei contravenționale speciale, uneori formulările conțin termeni imprecizi (art.310) sau cu o semnificație exclusiv tehnică (art.309), pentru ca, alteleori, din dorința de a fi sintetice, formulările să conțină doar prevederi generale și, totodată, neconcrete cu privire la obiectul contravenției (art.291).

O problemă deosebit de dificilă este Partea Procesuală a Codului contravențional, care conține neclarități, inexactități și lacune. Nu sînt structurate logic și consecutiv activitățile procesuale pe faze și etape etc. Practica demonstrează că soluțiile actuale din Partea Procesuală generează probleme foarte complicate și aproape irezolubile, inclusiv determină imposibilitatea executării hotărîrii în cauza contravențională. Faptul că se întocmesc un număr mare de procese-verbale cu privire la constatarea și sancționarea contravențiilor și, respectiv, se raportează că s-au perceput la buget sume mari ce provin din amenziile contravenționale nu este relevant și elocvent, deoarece un număr foarte mare de asemenea hotărîri nu se execută din diferite motive, cauza principală fiind imperfecțiunea și complexitatea exagerată a procedurii contravenționale prevăzute de Codul contravențional.

La realizarea sarcinii privind apărarea valorilor ocrotite de legea contravențională, importanța teoretică și

practică a procedurii cu privire la contravenții nu poate fi pusă la îndoială, de vreme ce întreaga activitate privind tragerea la răspundere pentru săvârșirea contravenției gravitează în jurul ei.⁶

În gândirea social-juridică s-a conturat cu claritate ideea că „recrudescența fenomenului ilicit din anumite motive nu rezultă, în principal, din blîndețea repressiunii penale, ci din motivul că o seamă de fapte ilicite, al căror număr, din păcate, este mare, rămîn nepedepsite”.⁷

În condițiile edificării statului de drept este ca niciodată importantă sarcina ca procedura contravențională „să garanteze libertatea și drepturile legale ale individului în așa mod încît să nu admită tragerea la răspundere și sancționarea nelegitimă”.⁸

În contextul problemelor legate de imperfecțiunea Părții Procesuale, evidențiem următoarele:

Este sofisticată și, respectiv, total denaturată definiția contravenientului, dată în art.384 ce poartă denumirea „Persoana în a cărei privință a fost pornit proces contravențional”, deoarece prin modul și caracterul relevant este grav afectat principiul constituțional „Prezumția nevinovăției” (art.21 din Constituție).

Este incompletă și, deci, greu realizabilă procedura privind contestația împotriva procesului-verbal cu privire la contravenție (art.448), de vreme ce nu se arată ordinea și modalitatea examinării contestației respective și, culmea, nu sînt specificate soluțiile ce urmează a fi adoptate de instanța de judecată.

Este vădit nejustificată norma prevăzută în art.455 alin.(2), potrivit căreia „neprezentarea agentului constatator, legal citat, fără motive întemeiate și fără înștiințarea prealabilă a instanței, duce la încetarea procesului contravențional, cu emiterea, după caz, a unei încheieri interlocutorii”, deoarece soluția respectivă afectează grav drepturile și interesele legitime ale părții în procesul contravențional și, totodată, persoana vinovată de săvârșirea contravenției evită ilegal tragerea la răspundere contravențională.

Este inexplicabilă soluția prevăzută în art.473 alin.(1) C.contr., din care rezultă că, după examinarea recursului, instanța nu este în drept să pronunțe decizia prin care să admită recursul, să caseze hotărîrea atacată și, prin rejudecare, să pronunțe o nouă hotărîre. Dat fiind că instanța de recurs este limitată cu competența respectivă, cu toate că este în condiții ce face posibilă soluționarea cauzei, prin dispunerea rejudecării cauzei în prima instanță, în mod evident, se tergiversează examinarea cauzei și, respectiv, prin expirarea termenului de prescripție, persoana evită răspunderea contravențională, ceea ce este inadmisibil.

Exprimăm nedumerirea și apreciem ca acțiuni voluntariste, în scopul de a nu-și asuma responsabilitatea

pentru actul de justiție în Republica Moldova, faptul că din Proiectul inițial al Codului contravențional a fost exclusă calea extraordinară de atac – recursul în anulare, care era destinată scopului reparării erorilor de drept comise la examinarea cauzei contravenționale și, astfel, absolut neîntemeiat a fost înlăturată din sistemul autorităților competente Curtea Supremă de Justiție – organul suprem al puterii judecătorești, care, fiind unica instanță ierarhic superioară, urma să asigure interpretarea și aplicarea corectă și uniformă a legii contravenționale pe teritoriul Republicii Moldova. Totodată, trebuie să subliniem că, stabilind calea extraordinară de atac – revizuirea (Capitolul 9), în alin.(2) art.475 sînt indicate ca temeiuri de revizuire a procesului contravențional temeiurile prevăzute în art.453, alin.(1) pct.1) lit.c), d), e) Cod de procedură penală, care reglementează temeiurile pentru recurs în anulare, ceea ce denaturează natura juridică a căii extraordinare de atac stabilite de legea contravențională.

Un alt aspect dificil al legii contravenționale în vigoare este competența judecătorei. Considerăm că o mare parte din cauzele ce-i revin pentru examinare judecătorei urma să fie examinate de agentul constatator, și anume: toate cauzele în care nu se aplică arestul contravențional, munca neremunerată în folosul comunității și expulzarea – sancțiuni care trebuie să fie aplicate, în mod excepțional, numai de instanța de judecată.

În acest aspect, făcînd parte din grupul de lucru, am propus ca, stabilind competența, să se dispună de o anumită marjă de apreciere, bazată pe un concept nou, clar și obiectiv: asupra căror contravenții instanțele judecătorești vor înfăptui justiția și la care etapă? Acest punct de vedere este reflectat în Anteproiect.

Setul de probleme elucidate poate fi continuat, deoarece, după cum s-a arătat mai sus, instanțele judecătorești, precum și alte autorități competente (Poliția Rutieră, Inspectoratul Fiscal și altele), întîmpină un spectru mult mai larg de probleme, mari și dificile, la aplicarea prevederilor Codului contravențional.

Astfel, problemele de drept semnalate Parlamentului de către Curtea de Apel Chișinău se înscriu în spectrul problematicii juridice enunțate, inclusiv în notele informative ale instanțelor judecătorești, precum și în alte sesizări parvenite la Curtea Supremă de Justiție, prin care se atestă o situație alarmantă în care se află instanța de judecată la interpretarea și aplicarea normelor Codului contravențional.

Această situație este condiționată în mare măsură de faptul că Parlamentul nu a beneficiat de un proiect calitativ bazat pe studii fundamentale teoretice și practice în domeniul dreptului contravențional și, pe această linie de gândire, apreciem drept întemeiate criticile adre-

sate grupului de lucru constituit prin Hotărîrea Comisiei juridice pentru numiri și imunități CJ-6 nr.362 din 09.11.2005 care a elaborat Proiectul Codului contravențional adoptat în lectura a doua și cea finală.

Manifestînd respectul colegial, sîntem totuși nevoiți să subliniem, cu regret, că s-au făcut prea puține eforturi în desfășurarea unor studii fundamentale teoretice și practice în domeniul dreptului contravențional și prea ușor s-a cedat în fața sarcinilor puse în vederea elaborării unui act legislativ modern, care să dea expresie, în primul rînd, comandamentelor sociale privind apărarea drepturilor, libertăților și intereselor legitime ale persoanei și altor valori ocrotite de lege. Considerăm că la acea etapă istorico-juridică, unii factori decizionali în procesul legislativ cu privire la Codul contravențional, în special din sistemul judecătoresc, nu au conștientizat locul și rolul oferit acestuia, astfel fiind ratată o șansă imensă de a fi adoptată o lege bine alcătuită, capabilă să constituie un pilon important pentru instanța de judecată.

Fundamentarea acestui proiect de act legislativ nu s-a efectuat în modul corespunzător, membrii grupului de lucru neîntocmind o notă informativă care să cuprindă elementele prevăzute în art.20 din Legea privind actele legislative⁹, iar varianta finală a Proiectului respectiv și dosarul lui de însoțire n-au fost întocmite și expediate în modul stabilit de art.23 din legea respectivă.

Acțiuni și/sau inacțiuni de acest gen, neacoperite de competență și responsabilitate cuvenită, sînt cu atît mai mult riscante într-un sistem de drept, cum este cel al Republicii Moldova, care se află la etapa de integrare în sistemul de drept comunitar.

Absența unei concepții fundamentale, coerente și compatibile cu litera și spiritul Constituției și CEDO, neglijarea și diminuarea importanței noțiunilor-cheie, a instituțiilor și principiilor de bază ale unei legi contravenționale moderne, prin substituirea acestora cu cele din alte ramuri de drept ori prin preluarea din legislația veche, deja depășită, ori excluderea sau neadmiterea unor reglementări importante ce se impun în cadrul raporturilor sociale noi, utilizarea incorectă și diferită a unor termeni juridici speciali de circulație în materia contravențională, lipsa unui aspect ordonat și sistematizat al materiei reglementate, existența coliziilor de drept, adică admiterea unor norme care se află în contradicție cu altele din legislația în vigoare, existența cazurilor de „goluri” de competență, fie de suprapuneri de competență, aplicarea unui limbaj și expresii juridice inadecvate, precum și a unor noțiuni confuze, alunecarea spre un tehnicism juridic îngust la elaborarea și structurarea actului normativ, fără a se sprijini pe o serioasă și temeinică documentare științifică legislativă și jurisdicțională – au condus la situația

în care se află astăzi instanța de judecată, cînd este foarte complicat, iar în unele cazuri chiar imposibil, de a efectua o interpretare corectă și, respectiv, o aplicare unitară a prevederilor din Codul contravențional.

Pe marginea Proiectului Codului contravențional în lectura a doua și cea finală ne-am expus opinia, exprimîndu-ne convingerea că o eventuală adoptare, cu structura și conținutul în varianta propusă, este prematură.¹⁰ Pînă la votarea de către Parlament a acestui proiect de lege, ne-am pronunțat pentru amînarea adoptării Codului contravențional, propunînd antrenarea activă a tuturor factorilor decizionali în vederea continuării și reevaluării eforturilor comune privind elaborarea și adoptarea legii contravenționale. În acest context, am propus ca Proiectul Codului contravențional să fie supus unor dezbateri publice, în scopul ca persoanele interesate să aibă posibilitatea să-l examineze și, respectiv, să-și expună opinia. Concomitent, ne-am pronunțat împotriva avizului pozitiv asupra Proiectului Codului contravențional dat de Curtea Supremă de Justiție.

Obiecțiile și sugestiile privind propriul punct de vedere asupra viitorului Cod contravențional au fost relevate și argumentate într-un set de publicații de specialitate, precum și în dezbaterile din cadrul grupului de lucru constituit prin Hotărîrea Comisiei juridice pentru numiri și imunități CJ/6 nr.362 din 09.11.2005.

Din cauza divergențelor cu privire la concepția, structura și conținutul Proiectului Codului contravențional, apărute în cadrul lucrărilor pentru pregătirea proiectului propriu-zis în lectura a doua și cea finală, am elaborat și am propus un Anteproiect al Codului contravențional, inspirat de materialul judicios utilizat în rezultatul analizei doctrinei, legislației și jurisprudenței în materia contravențională.

Acest Anteproiect se bazează pe principiile care au stat la baza Proiectului Codului contravențional, adoptat în prima lectură la 22 iulie 1999¹¹, elaborat de grupul de lucru constituit prin Hotărîrea Parlamentului Republicii Moldova nr.784-VIII din 19.03.1996¹² și s-a dezvoltat în baza Proiectului Codului contravențional, elaborat de al doilea grup de lucru constituit prin Hotărîrea Comisiei juridice pentru numiri și imunități nr. 17/153 din 06.06.2001 în legătură cu finalizarea lucrărilor de elaborare (în redacție nouă) a Proiectului Codului contravențional.

Anteproiectul Codului contravențional a fost elaborat în rezultatul unor studii și documentări științifice, a unei practici bogate și variate, tezele prealabile reflectînd o concepție nouă și originală în materie de contravenții. La stabilirea tezelor prealabile, îndeosebi la analiza și rezolvarea diverselor aspecte juridice generate de dispoziții controversate încă în vigoare, un rol

preponderent, dacă nu chiar esențial, l-au avut hotărârile Curții Europene pentru Drepturile Omului, hotărârile Curții Constituționale a Republicii Moldova, precum și datele, informațiile și comentariile furnizate de doctrină și dreptul comparat.

Călăuziți de postulatul că rostul investigațiilor practico-științifice în domeniul dreptului rezidă în promovarea ideilor, principiilor și conceptelor elaborate, în limita spațiului oferit, promovând opinia privind reformarea legii contravenționale și, respectiv, formulând soluții în acest sens, recent a văzut lumina tiparului Anteproiectul Codului contravențional menționat. Astfel, așteptăm cu deosebit interes opiniile, sugestiile și propunerile în vederea inițierii unui schimb de idei și argumente ce ar contribui la identificarea unor întemeiate propuneri *de lege ferenda*, a căror elaborare și, eventual, legiferare urmează să afirme, pe bază de concept nou și progresist, viabilitatea și eficacitatea noului Cod contravențional al Republicii Moldova.

Încurajările venite de la diferiți specialiști, inclusiv de la o bună parte de judecători, ne-au întărit convingerea, fără a avea pretenția la o formulă ideală sau perfectă a actului normativ preconizat (lucru practic imposibil de realizat), că concepția, conținutul și structura pentru care optăm în Anteproiectul Codului contravențional se constituie într-o formulă viabilă, utilă, eficientă și, sperăm, de perspectivă.

Pledind pentru un instrument legislativ nou – calitativ, operativ și de maximă eficiență, considerăm că cerința primordială rezidă în reabilitarea principiilor practico-științifice ale dreptului contravențional privind abordarea și instituirea unui statut autonom cu privire la legea contravențională, contravenție, răspundere contravențională, sancțiune contravențională, procedură contravențională etc.

Optînd pentru o lege contravențională coerentă, clară și lipsită de ambiguități și contradicții, bazată pe concepții practico-științifice noi și progresiste, care să elimine abordări conjuncturale, derogări nejustificate și practici neuniforme, contradictorii și distorsionate, propunem ca activitatea legislativă privind elaborarea și aplicarea Codului contravențional să fie continuată. În acest sens, se impune constituirea unui grup de lucru, care ar evalua și ar aprecia impactul acestui act normativ asupra activității cu privire la judecarea cauzelor contravenționale.

Acest grup de lucru urmează să efectueze analiza legislației în vigoare și a practicilor cotidiene, inclusiv problemele de drept relevate în sesizare, examinînd mai multe subiecte relevante stringente, cum ar fi: utilitatea criteriilor existente de măsurare a performanțelor justiției în materia contravențională, cum influențează politica legislativă a statului asupra persoanei participante

la procesul contravențional, precum și asupra activității autorităților competente să examineze cauzele contravenționale; atitudinea societății civile și opinia comunității științifice față de Codului contravențional; nivelul de victimizare a populației și reformele care se impun pentru a racorda sistemul de justiție contravențională din Republica Moldova la standardele internaționale etc.

Continuarea procesului legislativ cu privire la Codul contravențional presupune întrunirea a trei componente: elaborarea procedeeleor și normelor juridice, pe baza practicii autorităților competente să examineze cauzele contravenționale, în special a instanțelor judecătorești; cercetarea acestor procedee și norme de către știința dreptului contravențional, în vederea definirii și clasificării conceptelor și instituțiilor și, în stadiul final, încorporarea normelor în Codul propriuzis prin crearea unui sistem simetric și cuprinzător, în măsură să ofere soluții optime tuturor cazurilor reale și imaginare.

Prin urmare, se impune un nou ciclu de reevaluare, perfecționare și elaborare a cadrului legislativ existent în domeniul contravențional, în cadrul căruia jurisprudenței îi revine un rol de maximă importanță, pornind de la faptul că pe tot parcursul activității instanțele judecătorești au contribuit nu numai la aplicarea dreptului, ci și la elaborarea lui, îndeplinind, într-o împletire organică, atât o funcție de realizare a normelor juridice, cât și o funcție creatoare.

Importanța activității judiciare în procesul reformării legii contravenționale decurge din faptul că noțiunile, categoriile, principiile și instituțiile juridice ale acestui act normativ urmează a fi create și evaluate sub influența nemijlocită a jurisprudenței. Mai mult decît atât, aceste valori ale gândirii și practicii judiciare urmează să fie supuse unor cercetări aprofundate de către știința dreptului contravențional, pentru ca, în final, să fie integrate într-un sistem simetric, prin operațiunea de reformare a legii contravenționale.

În concluzie, solidarizîndu-ne cu constatările și concluziile motivate privind problemele care afectează actul de justiție în legătură cu deficiențele legii contravenționale, expuse de către colegii din sistemul judecătorec, considerăm oportun și necesar de a fi declanșat procesul cu privire la reformarea legii contravenționale, prin elaborarea și prezentarea propunerilor *de lege lata* și *de lege ferenda* vizavi de Codul contravențional și, în această ordine de idei, ne pronunțăm pentru legături permanente de lucru între persoane competente și responsabile, specialiști în domeniul dreptului contravențional, pe de o parte, și legiuitor, pe de altă parte, astfel încît colaborarea să se încununeze cu soluții legislative perfecte și eficiente pentru jurisprudență.

Referințe:

- ¹ Urmare adresei nr. 290 CJ-10 din 15 iunie 2010, referitor la solicitarea de a prezenta opinii și propuneri asupra recomandărilor Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău privitor la unele reglementări din Codul contravențional, la ședința operativă a Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 2 iulie 2010 a fost examinată solicitarea menționată și, audiind informația și propunerile judecătorilor Sergiu Furdui, Constantin Gurschi și Iurie Bejenaru, s-a concluzionat următoarele:
- Problemele de drept semnalate Parlamentului de către Curtea de Apel Chișinău se înscriu în spectrul problematicei juridice enunțate în notele informative ale instanțelor judecătorești, parvenite la Curtea Supremă de Justiție, prin care se atestă o situație alarmantă cu care se confruntă instanța de judecată la interpretarea și aplicarea normelor Codului contravențional.
- Solidarizându-ne cu constatările și concluziile motivate privind problemele care afectează actul de justiție în legătură cu deficiențele legii contravenționale, expuse de către colegii din sistemul judecătoresc, considerăm oportun și necesar de a fi declanșat procesul cu privire la elaborarea și prezentarea propunerilor de *lege lata* și de *lege ferenda* vizavi de Codul contravențional.
- ² *Performanțele justiției penale prin prisma drepturilor omului*. Fundația Soros-Moldova. - Chișinău, 2009, p.124.
- ³ *Adoptarea Codului contravențional – activitate importantă pe calea realizării Constituției și concepției reformei judiciare și de drept în Republica Moldova // Analizele științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare a MAI”, p.57-67; Opinie privind concepția Codului contravențional al Republicii Moldova // Legea și viața, martie 2007, p.11-13.*
- ⁴ *Opinie privind concepția Codului contravențional al Republicii Moldova // Dreptul, 23.02.2007, p.6.*
- ⁵ Codul de executare al Republicii Moldova, adoptat la 24 decembrie 2004 prin Legea nr.443-XV // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2005, nr.34-35, art.112.
- ⁶ *A se vedea: S.Furdui. Procedura în cazuri cu privire la contravențiile administrative.* – Chișinău, 2000, p.9.
- ⁷ И.А. Галаган. *Административная ответственность.* – Воронеж, 1976, p.112.
- ⁸ A.Iorgovan. *Drept administrativ. Tratat elementar.* Vol.III. – București, 1993, p.199.
- ⁹ Legea privind actele legislative, nr.780-XV din 27.12.2001 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr.36-38/2010.
- ¹⁰ Opinie cu privire la Proiectul Codului contravențional adoptat în lectura a doua // THEMIS. Buletin informativ, 2008, nr.2, p.7.
- ¹¹ Hotărîrea Parlamentului Republicii Moldova nr.532-XIV din 22 iulie 1999 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1999, nr.38/372.
- ¹² Hotărîrea Parlamentului Republicii Moldova nr.784-XIII din 19 martie 1996 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1996, nr.26-27/28.

Valentina CEBOTARI

doctor în drept,
conferențiar universitar

formator INJ

CONTRACTUL MATRIMONIAL: NOȚIUNEA ȘI NATURA JURIDICĂ

Marriage contract regulated by present Family code, being a new institution for our national legislation, arise a lot of interpretations that should be cleared by doctrine. This publication is trying to determine juridical nature of marriage contract, aiming to make easier practical application of norms of the Family code and Civil code.

Viața patrimonială a soților poate fi organizată nu doar de către legiuitor. În măsura în care acesta prețuiește libertatea individuală și e animat de adevărul că fiecare dintre noi ne cunoaștem mai bine interesul decât el, cei care urmează să se căsătorească pot să-și amenajeze relațiile lor patrimoniale printr-un contract care poartă denumirea de **contract matrimonial** sau **convenție matrimonială**. Această posibilitate a apărut în societatea noastră odată cu intrarea în vigoare la 26 aprilie 2001 a Codului familiei.

Contractul înseamnă acordul de voință dintre două sau mai multe persoane, iar „matrimonial” vine de la latinescul *matrimonium* ceea ce înseamnă căsătorie. Asta ne-ar sugera ideea că contractul ar fi trebuit să se numească contract de căsătorie. Dar, deoarece însăși căsătoria este un act juridic asemănător cu contractul și în doctrină se discută problema dacă nu este ea chiar contractul principal, cel care reglementează efectele patrimoniale a căsătoriei a fost denumit, nu se știe când și de către cine, contract matrimonial.

Legislația Republicii Moldova, spre deosebire de legislația altor state, a stabilit că prin contractul matrimonial pot fi reglementate doar relațiile patrimoniale între soți. Și aceasta deoarece relațiile personale țin de libertatea fiecăruia dintre soți, egalitatea lor în drepturi în relațiile personale, precum și de relațiile lor cu copiii, care sînt reglementate de normele imperative ale Codului familiei.

Fiind reglementat de Codul familiei, contractul matrimonial – la încheiere, executare, modificare, reziliere,

declararea nulității – se supune regulilor prevăzute în Codul civil și, din acest considerent, determinarea naturii juridice a contractului matrimonial trezește un interes doctrinar deosebit.

Contractul matrimonial, fiind una dintre varietățile contractelor juridice civile, are și unele particularități, cum ar fi: componența specială a subiecților, conținutul și obiectul contractului. Totodată, contractul matrimonial trebuie să corespundă cerințelor de bază, ce se referă la contractele civile, după conținut și libertatea manifestării voinței părților. Astfel, contractul matrimonial poate fi privit ca o înțelegere la baza căreia se află voința comună a soților sau a viitorilor soți. Această înțelegere se bazează pe libertatea încheierii căsătoriei și pe principiul egalității în drepturi a soților în familie.

În doctrina românească *contractul matrimonial* sau de căsătorie a fost definit ca fiind „*convenția prin care viitorii soți reglementează regimul lor matrimonial, condiția bunurilor lor prezente și viitoare, în raporturile pecuniare ce izvorăsc din căsătorie*”¹ sau „*o facultate acordată de lege de a se reglementa în mod convențional și în limitele anume determinate efectele patrimoniale ale puterilor și ale incapacităților rezultând din căsătoria privită ca raport de stat civil*”².

Tot în doctrina românească se consideră că însăși căsătoria, fiind un contract, cel principal, convenția matrimonială constituie un contract accesoriu acestuia, întrucât existența și durata sa depind de existența și durata căsătoriei, între căsătorie și contractul matrimonial găsimu-se următoarele deosebiri principale:

- căsătoria este un contract relativ la persoana și starea soților, în vreme ce contractul matrimonial este relativ la bunurile soților;
- căsătoria este foarte strict organizată și reglementată de către legiuitor, în ceea ce privește condițiile și efectele sale, și părțile nu pot modifica aceste reguli prin convenții particulare; dimpotrivă, contractul matrimonial se bucură de o libertate excepțională și părțile pot determina în mod liber clauzele sale.

Aceste considerații, fiind stabilite la sfîrșitul sec. XIX, sînt, în cea mai mare parte, valabile și astăzi, deși dreptul familiei a cunoscut între timp o evoluție destul de importantă.

Fiind un accord de voință al viitorilor soți, contractul matrimonial este supus dreptului comun al actelor juridice. Dar el este supus, în primul rînd, regulilor ce au fost stabilite în considerarea obiectului său principal – adoptarea unui regim matrimonial. Deși exprimă un statut de ordin pecuniar, contractul matrimonial este un act complex, intim, legat de statutul căsniciei ce se va forma.³

Dacă tradiția face din contractul matrimonial un pact de familie, legea îi conferă forma unui contract.

Codul civil definește, la art.666 alin.(1), *contractul ca fiind acordul de voință realizat între două sau mai multe personae prin care se stabilesc, se modifică sau se sting raporturi juridice*. În literatura română găsim o altă definiție privind contractul, acesta fiind desemnat ca un acord de voință realizat între două sau mai multe persoane pentru a crea un raport juridic – dînd naștere unei obligații sau constituind un drept real – a modifica sau stinge un raport juridic preexistent.⁴

Chestiunea privind corelația dintre contractul matrimonial și cel civil este legată, în primul rînd, de locul dreptului familiei în sistemul dreptului. Unii autori consideră că dreptul familiei constituie o parte a dreptului civil și, prin urmare, contractului matrimonial i se conferă caracterul convenției civile. Alți autori recunosc dreptul familiei ca o ramură independentă, ceea ce influențează asupra contractului matrimonial din punctul de vedere al caracteristicii juridico-familiale a acestuia.⁵

În continuare, același autor, A.O. Hazova, afirmă că, după Blackstone, căsătoria este o instituție juridico-civilă pură. Și, prin urmare, ea trebuie să corespundă cerințelor înaintate de legislația civilă pentru obligațiile contractuale. Ulterior, adepții acestei opinii recunosc specificul relațiilor de căsătorie în cadrul dreptului civil, dar, totuși, caracterul juridico-civil a fost scos în prim-plan. Referitor la relațiile patrimoniale dintre soți, acestea erau atribuite la relațiile juridice civile, deoarece patrimoniul, și anume – reglementarea juridică a acestuia, poate forma obiectul dreptului civil. Contractul matrimonial, conform acestei concepții, prezintă prin sine o varietate a contractelor din sistemul dreptului civil.⁶

Astăzi, adepții poziției sus-menționate deosebesc actul încheierii căsătoriei sau procedura în rezultatul căreia o femeie și un bărbat devin soț și soție și starea matrimonială (statutul de căsătorie) sau relațiile dintre soți și soție, inclusiv relațiile patrimoniale, evidențiind două aspecte, și anume: juridico-civil și familial.

Prin încheierea contractului între soți se lărgeste sfera reglementării contractuale a relațiilor conjugale și, prin aceasta, se subliniază rolul pozitiv al unui astfel de contract, independent de faptul dacă a fost încheiat între soți sau chiar între parteneri acordul concubinajului; adică, apare posibilitatea reglementării prin intermediul contractului a relațiilor nu numai dintre soți, dar și dintre concubini. Și prin aceasta se evidențiază caracterul civil în reglementarea relațiilor patrimoniale. Însă, o astfel de convenție nu poartă caracter familial, deoarece contractul nu devine matrimonial, ci numai acordă posibilități de perfectare contractuală a

raporturilor dintre subiecții de drept. Anume dintre subiecții de drept și nu dintre soți, ceea ce constituie una dintre condițiile obligatorii ale contractului matrimonial.⁷

Poziția expusă poate exista numai la nivelul elaborării teoretice, deoarece la nivelul reglementărilor juridice această problemă s-a rezolvat prin faptul că convenția privind stabilirea regimului contractual al bunurilor poate fi încheiată numai de către soți, ceea ce evidențiază specificul contractului matrimonial, aspectul familial în acest contract, pe lângă natura lui juridico-civilă.

În doctrină întîlnim opinia, conform căreia în dreptul familiei nu trebuie de utilizat categoria contractului sau convenției, subliniindu-se că acestea au un conținut juridic special, care poate fi aplicat numai relațiilor marfă–bani și nu relațiilor familiale.⁸

Poate această opinie ar și fi fost actuală în perioada cînd în legislație era prevăzut doar un singur regim matrimonial – regimul proprietății comune în devălmășie, care era obligatoriu și nu putea fi modificat de către soți. Astăzi însă nu putem exclude contractul din relațiile conjugale, deoarece doar el reglementează relațiile patrimoniale dintre soți și este interzisă utilizarea altei instituții în acest scop.

Adepții teoriei, conform căreia specificul raporturilor familiale influențează contractul matrimonial, afirmă că acesta trebuie să fie supus în întregime dreptului familiei. În acest caz, contractul matrimonial prezintă prin sine o instituție familială specială și nu o convenție civilă.

Nu se pune la îndoială faptul că raporturile familiale influențează contractul matrimonial. Alte tipuri de contracte de asemenea sînt influențate de relațiile pe care le reglementează, dar prin aceasta contractele nu dobîndesc un conținut special și nu devin instituții juridice independente.

Toate elementele unui contract civil sînt prezente și în contractul matrimonial. Cu atît mai mult că legislația familială conține norme, conform cărora contractului matrimonial i se aplică prebederile legislației civile referitor la modificarea, rezilierea și nulitatea contractelor. Deci, nu avem nici un argument în temeiul căruia am putea exclude contractul matrimonial din categoria contractelor civile. Respectiv, nu ne rămîne decît să fim de acord cu opinia expusă de M.V. Antokoliskaia, care susține că „nu este posibil de a dovedi specificul juridico-familial în privința contractului matrimonial, care ar delimita acest contract de contractele civile.”⁹

În primul rînd, însuși actul juridic poartă denumirea de convenție sau contract. În al doilea rînd, nu este posibil a explica de ce în privința patrimoniului comun trebuie să existe raporturi familiale specifice, iar în privința

patrimoniului separat al soților – raporturi civile. Contractul matrimonial trebuie privit ca o categorie distinctă de contractele civile, în care se includ clauze îndreptate spre stabilirea sau modificarea regimului patrimonial al bunurilor soților.

Contractul matrimonial intră în sfera reglementării juridico-civile, dar nici nu se exclude influența și importanța dreptului familiei, care nu numai că reglementează, de rînd cu dreptul civil, contractul matrimonial, dar și îi atribuie anumite caractere specifice ce influențează procesul de realizare a normelor juridice stabilite prin înțelegerea soților.

Dreptul familiei și dreptul civil nu se „luptă” pentru întîietate în reglementarea domeniului contractului matrimonial, dar se completează reciproc în reglementarea raporturilor familiale, și anume: a aspectului lor patrimonial.

Codul civil al Republicii Moldova, în art.371 alin.(1), oferă soților dreptul de a stabili un alt regim al bunurilor dobîndite în timpul căsătoriei, care diferă de regimul legal. Codul familiei, reglementînd relațiile familiale, de asemenea acordă atenție și relațiilor juridico-civile și, prin aceasta, se subliniază caracterul dublu al contractului matrimonial. Articolul 32 din Codul familiei prevede că fiecare soț este obligat să înștiințeze creditorii săi despre încheierea, modificarea sau rezilierea contractului matrimonial. În cazul neexecutării acestei obligații, soțul debitor răspunde pentru obligațiile sale indiferent de conținutul contractului. Creditorii soțului debitor sînt în drept de a cere modificarea sau rezilierea contractului matrimonial dacă acesta le lezează drepturile și interesele ocrotite prin lege. Aceasta constituie o garanție a creditorilor la încheierea și modificarea contractului matrimonial, la fel cum aceste garanții sînt prevăzute în dreptul civil pentru alte contracte.

În concluzie, este de menționat că reglementarea domeniului contractului matrimonial, fiind efectuată de două ramuri de drept: al familiei și civil, îi conferă acestuia un caracter dublu, atenționînd părțile asupra importanței acestui contract, care creează nu simple raporturi juridice, ci statute ori mănunchiuri de raporturi juridice, în care elementele patrimoniale se îmbină cu cele extrapatrimoniale. Fiind legat de instituția căsătoriei, contractul matrimonial are vocația de a reglementa întreaga viață patrimonială a soților, nu doar un anumit raport concret. Considerent din care încercarea de a introduce contractul matrimonial în limitele doar ale Codului civil comportă riscul de a diminua importanța acestuia pentru viața soților care l-au încheiat.

Referințe:

- ¹ *A se vedea:* C.M. Crăciunescu. *Regimuri matrimoniale*. – București: ALL Beck, 2000, p.11.
- ² *A se vedea:* C.Hamangiu, I.Rosetti-Bălănescu, A.Băicoianu. *Drept civil român*, Vol.III. – București: ALL, 1998, p.4.
- ³ *A se vedea:* C.M. Crăciunescu. *Op.cit.*, p.12.
- ⁴ *Ibidem*, p.14.
- ⁵ *A se vedea:* Е.П. Петросян. *Современные тенденции развития семейного права*. – Москва, 1987, p.14.
- ⁶ *A se vedea:* О.А. Хазова. *Брак и развод в зарубежном семейном праве*. – Москва, 1988, p.28.
- ⁷ *A se vedea:* Р.О. Халфина. *Договор в английском праве*. – Москва, 1950, p.46.
- ⁸ *A se vedea:* О.А. Хазова. *Op.cit.*, p.20.
- ⁹ *A se vedea:* М.В. Антокольская. *Брачный контракт // Закон* (Москва), 1992, nr.5, p.62.

Elena CROITOR

master în drept,
lector universitar, USM

CATEGORIILE „PURTĂTOR TEHNICO-ELECTRONIC DE INFORMAȚIE” ȘI „ÎNREGISTRĂRI” ÎN PROBATORIUL PENAL

As a result of their continuous influence on social and, thus, criminal activity, both criminal law and criminal procedure, become interested in computers, data storage devices and assimilated technical means. However, the single stipulation is not enough for the use of data storage devices in criminal cases to be efficient. It involves two other basic aspects: the prior admissibility by law of this kind of means of evidence and the later admissibility by its general and special requirements. This article will try to underline the major need of this two steps admissibility determination activity of data storage devices in criminal cases.

De la momentul apariției lor, mijloacele de înregistrare audio-video au fost considerate drept una dintre realizările cele mai utile în plan social, cu puține probabilități inițiale de utilizare în activitatea investigativă, pentru ca la etapa actuală caracterul de utilitate să fi ajuns la cel de eficiență sporită datorată perfecționării conține a capacității tehnice a acestora. Pentru a satisface, însă, criteriului de eficiență, atât dreptul substanțial, cât și procedura penală supun purtătorii tehnico-electronici exigenței de corespundere permanentă a mijloacelor de descoperire a infracțiunilor celor de comitere și probare a acestora. Perspectiva enunțată impune necesitatea unei determinări certe a conceptului și categoriilor de purtători de informație în raport cu probatoriul penal, în vederea asigurării admisibilității surselor respective de probă atât în contextul infracțiunilor informatice, cât și al oricăror alte fapte prejudiciabile săvârșite prin mijlocirea computerului sau dispozitivelor asimilate.

Astfel, art.1 al *Convenției privind criminalitatea informatică*¹, în definiții, explică *sistemul informatic*, care, după conținut, ar putea fi atribuit purtătorului tehnico-electronic de informație. În acest mod, *sistem informatic* desemnează orice dispozitiv izolat sau un ansamblu de dispozitive interconectate ori aflate în legătură care asigură ori din care unul sau mai multe elemente asigură, prin executarea unui program, prelucrarea automată a datelor.

Una dintre puținele accepțiuni teoretice² consideră purtătorii tehnico-electronici de informație drept dis-

pozitive mobile de acumulare și păstrare a informației, care asigură interacțiunea computerului cu celelalte elemente ale tehnicii de calcul (dischete, HDD, benzile magnetice și discurile optice). Aceștia constituie, însă, dispozitive care nu doar asigură legătura cu computerul, ci au menirea de a păstra datele și de a le transmite unui alt computer atunci când respectivele nu sînt conectate în rețea sau când informația este de așa natură încît nu poate fi integrată în memoria primară sau secundară a unui computer prin ultima modalitate enunțată. Din considerentul respectiv, definiția acordată impune o completare în sensul că „suporturile tehnico-electronice de informație asigură legătura computerului cu alte elemente ale tehnicii de calcul”, schimbul informațional între PC, precum și păstrarea pe un dispozitiv de memorare diferit de cel al computerului”. În plus, nu se poate admite decît convențional că dischetele și discurile sînt elemente ale tehnicii de calcul, evident atunci cînd ele realizează legătura cu computerul și cînd se invocă HDD (Hard Disk Drive); în toate celelalte cazuri purtătorii de informație sînt independenți de blocul PC-ului/notebook-ului și, drept urmare, nu pot constitui elemente *alias* părți componente ale tehnicii de calcul.

Este absolut important de a fi utilizată formula „mijloace tehnice” și nu „mijloace tehnice de calcul”, pentru că astfel cercul purtătorilor de informație este extins și asupra acelor dispozitive care pot fi citite fără mijlocirea computerului în sens utilitar, denumit de legislația și doctrina rusă *tehnică de calcul*.³

Doctrina mai dă purtătorului tehnico-electronic de informație și explicația de „orice dispozitiv tehnic sau cîmp fizic destinat fixării, păstrării, acumulării, modificării și transmiterii informației computerizate”.⁴ Va putea fi considerat purtător tehnico-electronic de informație dispozitivul amovibil sau inamovibil de stocare, memorare și reproducere ulterioară a informației electronice scrise/înregistrate și citite/reproduse prin intermediul computerului**.

Analiza legislației autohtone nu permite, însă, identificarea unei definiții a purtătorului tehnico-electronic de informație, deși legea penală (art.259 alin.(1), art.260 alin.(1) nu evită utilizarea termenului de *suporturi materiale de informație* care, în contextul Capitolului *Infracțiuni în domeniul informaticii* și al dispoziției normei de încriminare, nu poate semnifica altceva decît „purtători tehnico-electronici de informație”. Aceeași situație caracterizează și domeniul doctrinar național.

Legea procesual-penală, în art.164, apelează la calificativul „purtător de informație tehnică electronică”, fiind integrat în secțiunea mijloacelor materiale de probă.

* Prin *tehnică de calcul* se înțelege computerul, denumit în literatură și legislația rusă, de unde își are originea termenul „электронная вычислительная машина (ЭВМ)” – mașină electronică de calcul (tehnică de calcul).

** Personal Computer (PC), notebook, adică computer în sens uzual, precum și celelalte mijloace care au o construcție asimilată primelor.

Această premisă normativă permite a defini purtătorii de informație drept acea categorie a mijloacelor materiale de probă, reprezentată de dispozitivele tehnico-electronice, al căror specific al conținutului informațional este determinat de forma electronică a datelor probante inițial fixate și ulterior reproduse prin utilizarea mijloacelor tehnice respective.

Categoria de „purtător tehnico-electronic de informație” presupune, însă, în afara aspectului determinării conceptuale, și profunde implicații din perspectiva probatoriului, estimând admisibilitatea în principiu a unei probe electronice în procesul penal. Astfel, Codul de procedură penală în art.93 alin.(2) pct.6) include la capitolul mijloace de probă înregistrările audio sau video și fotografiile. Textul art.164 al aceluiași act normativ, care urmărește fianlitatea detaliizării și „specializării” regulilor de admisibilitate a înregistrărilor audio-video, menționează drept mijloc de probă și „purtătorii de informație tehnico-electronică”. Întrucât unica normă procesual penală care reglementează categoriile mijloacelor de probă este alin.(2) art.93 CPP, iar acesta nu face vreo referire la purtătorii de informație, venind, astfel, într-o oarecare contradicție cu art.164, care extinde cercul mijloacelor de probă indicate în art.93 alin.(2) CPP, se pot prezenta drept inadmisibile elementele de fapt pe suport tehnico-electronic de informație.

Legea, însă, pretinde o altă interpretare în acest context. Termenul „înregistrare audio/video” poate fi perceput sub câteva aspecte:

- în calitate de procedeu propriu-zis de înregistrare;
- în calitate de rezultat al procedurii de înregistrare:
 - a) purtătorul de informație sau b) datele înscrise.

Pentru determinarea sensului noțiunii în contextul legii procesual penale, este necesară urmărirea perspectivei pe care o impune fiecare din aceste sensuri. Astfel, înregistrarea audio-video nu este numai o metodă de fixare a informației, care *ab initio* are calitatea de probă, și nici doar metodă de certificare a unor acțiuni procesuale. Deoarece norma de la art.164 CPP se referă la „înregistrările audio sau video, fotografiile, mijloacele de control tehnic, electronic, magnetic, optic și alți purtători de informație tehnico-electronică [...]”, devine explicită intenția univocă a legiuitorului, în contextul dat, de a considera înregistrările audio/video drept un tip al purtătorilor de informație de natură respectivă. Este evident că doar interpretarea de sistem este admisibilă în acest caz, iar rezultatul ei permite a considera că aprecierea dată în art.93 alin.(2) CPP „înregistrării” este cea de formă de prezentare a informației și nu doar de suport.

Se prezintă drept rațională, însă, concluzia existenței a câtorva inconsecvențe:

1. Înregistrările sînt purtători de informație care conțin date probante în forma audio sau video înregistrată. Ar fi mult mai explicită utilizarea doar a formulei

„purtător de informație”, pentru că aceasta înglobează înregistrările. Indubitabil, un purtător de informație (optic, magnetic etc.) va conține ambele forme, devenind, astfel, înregistrări sau informație înregistrată. O delimitare de termeni este necesară și interpretării admisibilității în principiu (din perspectiva reglementării de Codul de procedură penală) a unor asemenea mijloace de probă. În plus, utilizarea noțiunii de purtător de informație nu contravine nici spiritului și nici literei legii procesual penale care admite „... și alți purtători de informație...”.

2. Utilizarea formulei „purtător de informație tehnico-electronică” poate ridica problema determinării semnificației caracterului informației pe care se stochează, adică natura informației este tehnico-electronică (convențional a fi numit „formatul informației”); caracterul acesteia (conținutul, datele sînt despre repere tehnico-electronice), sau suportul este cel care trebuie să dețină caracteristica de „tehnico-electronic”. Or, un concept normativ integrat din alt domeniu (în cazul dat – informatic) trebuie să corespundă semnificației și formulării acordate de acesta din urmă, astfel precum indică și regulile interpretării dreptului.

Considerentele date argumentează necesitatea reformulării textului normativ respectiv prin utilizarea unică a formei de plural: „purtători tehnico-electronici de informație”, cu o explicare în art.6 CPP a ceea ce include conceptul dat și cu o modificare corespunzătoare în normele de drept substanțial. Aceasta deoarece modul în care este constituită norma art.164 CPP ar putea determina admiterea unor obiecte ale lumii materiale drept purtători, regimul lor fiind tehnic, dar acestea vor putea constitui mijloc de probă doar în cazul în care au fost utilizate în procesul săvîrșirii infracțiunii sau dacă întrunesc alte condiții pentru calitatea de corp delict. Valorificarea procesuală a probelor pe suport tehnico-electronic de informație este, deci, dependentă nu numai de cerințele ulterioare generale și speciale ale admisibilității, dar și de cele primare vizînd posibilitatea recunoașterii sursei lor drept mijloc de probă.

Referințe:

- ¹ *Convenția privind criminalitatea informatică.* – Budapesta, 2001.
- ² *A se vedea:* В.А. Мазуров. *Компьютерные преступления: Классификация и способы противодействия.* – Москва: Палетип Логос, 2002, p.59.
- ³ Уголовный кодекс Российской Федерации от 13 июня 1996 г., № 63-ФЗ (УК РФ); А.Г. Волеводз. *Противодействие компьютерным преступлениям: правовые основы международного сотрудничества.* – Москва: Юрлитинформ, 2002, p.146-147; Гаврилин Ю.В. *Расследование неправомерного доступа к компьютерной информации: Учебное пособие / Под ред. профессора Н.Г. Шурухнова.* – Москва: ЮИ МВД РФ, Книжный мир, 2001, p.85.
- ⁴ В.Вехов. *Документы на машинном носителе // Законность,* nr. 2/832, p.18 -20.

PREZENTARE DE CARTE

Igor BOTEZATU

Răspunderea penală pentru escrocherie: Material didactico-științific.
– Chișinău: CEP USM, 2010. – 302 p.

Dintre faptele infracționale contra patrimoniului, infracțiunea de escrocherie se distinge prin latență și pericol social sporit. Din aceste motive, atenția teoreticienilor, practicienilor, dar și a legiuitorului față de problema prevenirii și combaterii infracțiunii respective este, întotdeauna, la cota maximă.

În această ordine de idei, lucrarea elaborată de Igor Botezatu reprezintă o analiză a celor mai importante aspecte legate de aplicarea răspunderii penale pentru escrocherie (infracțiune prevăzută la art. 190 CP RM), fiind consacrată unei problematici ce prezintă un interes special pentru știința dreptului, în contextul reformării sistemului instituțiilor juridice și ridicării calității și eficienței justiției.

Călăuzit de cele mai fundamentate opinii din literatura de specialitate, Igor Botezatu a reușit să conceapă un tablou obiectiv și complet al teoriei de încadrare juridică a faptei infracționale stabilite la art. 190 CP RM.

Importanța teoretică a acestei lucrări constă în: sistematizarea abordărilor teoretice referitoare la stabilirea elementelor constitutive și a celor circumstanțiale agravante ale infracțiunii prevăzute la art. 190 CP RM; definirea bazelor conceptuale ale studiului de drept penal al răspunderii pentru infracțiunea de escrocherie; acumularea unui vast material teoretic și practic pentru dezvoltarea unor direcții actuale și complexe ale investigării infracțiunii de escrocherie; trasarea unor noi perspective asupra cadrului teoretico-metodologic al temeiului real și al temeiului juridic de răspundere penală pentru fapta de escrocherie.

Aplicativitatea prezentei lucrări constă în următoarele:

- 1) concepțiile științifice expuse în cadrul acestui studiu comportă un real interes pentru jurisprudența națională, dar și pentru legiuitorul moldovean;
- 2) elaborarea criteriilor de delimitare a infracțiunii de escrocherie de faptele conexe – penale și nepenale – are o semnificație considerabilă în procesul aplicării normelor corespunzătoare în practica judiciară, precum și pentru dezvoltarea continuă a concepțiilor științifice asupra problemei consemnate;
- 3) analiza critică a curențelor și hiaturilor, de care suferă apărarea penală împotriva infracțiunii de escrocherie, poate fi luată în considerație la îmbunătățirea calitativă a prevederilor art. 190 CP RM, dar și a unor reglementări de referință;
- 4) concluziile și recomandările formulate de autor pot înlesni procesul de înfăptuire a justiției penale, precum și procesul de predare și asimilare a materiei dreptului penal în instituțiile cu profil juridic, în același rând procesul de perfecționare profesională continuă a avocaților, procurorilor, judecătorilor și a altor specialiști în domeniu;
- 5) lucrarea are ca vector ideea educării conștiinței juridice și a culturii juridice a cetățenilor, priviți ca potențiale victime ale infracțiunii de escrocherie sau ca potențiali martori ai acesteia.

În cele patru capitole ale lucrării sunt examinate, într-o manieră echilibrată și potențată, cele mai controversate aspecte, evitate de obicei de către alți doctrinari, privind elaborarea principiilor de aplicare practică a concepției teoretice a răspunderii penale privind escrocheria.

Astfel, în Capitolul I „Evoluția concepției de aplicare a răspunderii penale pentru escrocherie în știința dreptului penal” este efectuată analiza temeinică a materialelor științifice la tema abordată, publicate în țară și peste hotare.

În Capitolul II „Evoluția reglementării răspunderii pentru infracțiunea de escrocherie în legea penală a Republicii Moldova și în legislațiile penale străine” este efectuată analiza juridico-istorică și juridico-comparativă a reglementărilor privitoare la infracțiunea de escrocherie.

Capitolul III „Elementele constitutive ale infracțiunii de escrocherie” este consacrat examinării obiectului, laturii obiective, laturii subiective și a subiectului infracțiunii prevăzute la art. 190 CP RM.

Capitolul IV „Elementele circumstanțiale agravante ale infracțiunii de escrocherie” cuprinde analiza agravantelor infracțiunii de escrocherie.

Astfel, multe dintre problemele referitoare la aplicarea răspunderii penale pentru escrocherie și-au găsit o soluționare competentă în prezenta lucrare, care reprezintă o reacție adecvată la deficitul de surse teoretice competente, consacrate studierii răspunderii penale pentru infracțiunile contra patrimoniului, în general, și escrocheriei, în special.

Prin prezentul studiu, în baza investigării multiplelor surse legislative și doctrinare, Igor Botezatu aduce o contribuție considerabilă la opera de formare a fundamentului științific al dreptului penal din Republica Moldova. Ideile și concepțiile formulate în cadrul lucrării vor permite cercetătorilor științifici, cadrelor didactice, studenților, masteranzilor și doctoranzilor, precum și lucrătorilor practici din sistemul organelor de drept să perceapă temeinic esența și natura juridică a componenței de escrocherie.

Sergiu BRÎNZA,

doctor habilitat în drept, profesor universitar,
șeful Catedrei Drept Penal și Criminologie
a Facultății de Drept (USM),
formator INJ

MAXIME ȘI CUGETĂRI

Sinceritatea absolută e ceva tot atât de neconfortabil ca și minciuna perpetuă.

B. Pascal

Cel mai puternic nu este niciodată de ajuns de puternic pentru a fi totdeauna stăpîn, dacă nu știe să transforme puterea în dreptate și supunerea față de el în datorie.

J.J. Rousseau

E mai ușor să practici virtutea decît să susții ipocrizia.

J.A. Petit Senn

Înțelepciunea nu se afla decît în adevăr.

Goethe

Omul care se lasă înlănțuit de o pasiune nu mai are aceeași putere pentru a-și împlini îndatoririle sale, precum și pentru a se opri de la ceea ce trebuie ocolit.

Socrate

Întăriți trupul vostru prin muncă și mintea voastră prin studii.

Socrate

Este mai bine să nu cunoști legile dreptății, decît să le nescotești după ce le-ai cunoscut.

Massimo D'Azeglio

Libertatea nu este dreptul de a face ceea ce vrem, ci ceea ce se cuvine.

A. Lincoln

Nici o izbîndă fără trudă.

Sofocle

Marile realizări sînt atinse nu prin putere, ci prin perseverență.

S. Johnson

Sa ne mințim pe noi înșine ne este mai adînc înrădăcinat decît să-i mințim pe ceilalți.

Dostoievski

A deține adevărul este calea celestă. A căuta adevărul este calea omului.

Confucius

Niciodată nu întrerupe un dușman atunci cînd face o greșală.

N. Bonaparte

Dreptatea fără putere este neputincioasă, puterea fără dreptate este tiranică.

T. Octavian

Rabdă și abține-te.

Goethe

Nu există altă dreptate decît adevărul.

A. Malraux

Institutul Național al Justiției

2011

INSTITUTUL NAȚIONAL AL JUSTIȚIEI

2011 Ianuarie Январь January

Monday	Tuesday	Wednesday	Thursday	Friday	Saturday	Sunday
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24/31	25	26	27	28	29	30

2011 Mai Маї May

Monday	Tuesday	Wednesday	Thursday	Friday	Saturday	Sunday
18						1
19	2	3	4	5	6	7
20	9	10	11	12	13	14
21	16	17	18	19	20	21
22/23	23/30	24/31	25	26	27	28
			29			

2011 Septembrie Сентябрь September

Monday	Tuesday	Wednesday	Thursday	Friday	Saturday	Sunday
36						1
37	5	6	7	8	9	10
38	12	13	14	15	16	17
39	19	20	21	22	23	24
40	26	27	28	29	30	

2011 Februarie Февраль February

Monday	Tuesday	Wednesday	Thursday	Friday	Saturday	Sunday
6						1
7	7	8	9	10	11	12
8	14	15	16	17	18	19
9	21	22	23	24	25	26
10	28					

2011 Iunie Июнь June

Monday	Tuesday	Wednesday	Thursday	Friday	Saturday	Sunday
23						1
24	6	7	8	9	10	11
25	13	14	15	16	17	18
26	20	21	22	23	24	25
27	27	28	29	30		

2011 Octombrie Октябрь October

Monday	Tuesday	Wednesday	Thursday	Friday	Saturday	Sunday
40						1
41	3	4	5	6	7	8
42	10	11	12	13	14	15
43	17	18	19	20	21	22
44/45	24/31	25	26	27	28	29
					30	

2011 Martie Март March

Monday	Tuesday	Wednesday	Thursday	Friday	Saturday	Sunday
10						1
11	7	8	9	10	11	12
12	14	15	16	17	18	19
13	21	22	23	24	25	26
14	28	29	30	31		

2011 Iulie Июль July

Monday	Tuesday	Wednesday	Thursday	Friday	Saturday	Sunday
27						1
28	4	5	6	7	8	9
29	11	12	13	14	15	16
30	18	19	20	21	22	23
31	25	26	27	28	29	30

2011 Noiembrie Ноябрь November

Monday	Tuesday	Wednesday	Thursday	Friday	Saturday	Sunday
45						1
46	7	8	9	10	11	12
47	14	15	16	17	18	19
48	21	22	23	24	25	26
49	28	29	30			

2011 Aprilie Апрель April

Monday	Tuesday	Wednesday	Thursday	Friday	Saturday	Sunday
14						1
15	4	5	6	7	8	9
16	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
18	25	26	27	28	29	30

2011 August August

Monday	Tuesday	Wednesday	Thursday	Friday	Saturday	Sunday
32						1
33	8	9	10	11	12	13
34	15	16	17	18	19	20
35	22	23	24	25	26	27
36	29	30	31			

2011 Decembrie Декабрь December

Monday	Tuesday	Wednesday	Thursday	Friday	Saturday	Sunday
49						1
50	5	6	7	8	9	10
51	12	13	14	15	16	17
52	19	20	21	22	23	24
53	26	27	28	29	30	31

